

РУСКОТО  
ИЗДАНИЕ Е ОТПЕЧАТАНО  
ПО ПОСТАНОВЛЕНИЕ НА  
ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ  
НА ВСЕСЪЮЗНАТА  
КОМУНИСТИЧЕСКА  
ПАРТИЯ (БОЛШЕВИКИ)

*Пролетарни от всички страни, съединявайте се!*

ИНСТИТУТ МАРКС—ЕНГЕЛС—ЛЕНИН при ЦК на ВКП(б)

# И.В. СТАЛИН

## СЪЧИНЕНИЯ



ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

# И.В. СТАЛИН

ТОМ

8

1926

*ЯНУАРИ - НОЕМВРИ*

---

---

## ПРЕДГОВОР

Осмият том от Съчиненията на И. В. Сталин съдържа произведения, написани от януари до ноември 1926 г. 1926 година бе първата година, в която болшевишката партия разгърна борбата за осъществяване на генералната линия на партията и на Съветската власт за социалистическата индустриализация на страната.

В трудовете „Към въпросите на ленинизма“ и „За стопанското положение на Съветския съюз и политиката на партията“ И. В. Сталин разобличава враждебните извращения на основите на ленинизма от групата на Зиновиев—Каменев, защитава решенията на XIV конгрес на ВКП(б) и разкрива опитите на „новата опозиция“ да зарази партията с неверие в победата на социализма в СССР.

В доклада пред XV конференция на ВКП(б) „За социалдемократическия уклон в нашата партия“ и в заключителното слово по доклада И. В. Сталин защитава идейното и организационно единство на болшевишката партия и изобличава капитулантската идеология и подривната, разколническа работа на троцкистко-зиновиевския блок.

В тия произведения на И. В. Сталин е развито ленинското учение за възможността на победата на социализма в отделни страни, обосновава се възможността, необходимостта и международното значение на построяването на социалистическото общество в СССР при условията на капиталистическото обкръжение; набелязват



се практическите задачи на партията по социалистическото строителство, определят се конкретните пътища и методи за осъществяване генералната линия на партията за социалистическата индустриализация на страната.

В произведенията: „За английската стачка и събитията в Полша“, „За Англо-руския комитет за единство“, „За борбата с десните и „ултралевите“ уклони“, „Реч в германската комисия на VI разширен пленум на ИККИ\*“ и в другите трудове И. В. Сталин подчертава необходимостта от упорита и последователна борба за единството на работническата класа, против империалистическата реакция, против опасността от нови империалистически войни; разобличава троцкистката авантюристическа теория за прескачане през неизживяло себе си движение, посочва пътищата и методите за идейна и организационна борба против опортюнизма в задграничните комунистически партии.

В речта „За перспективите на революцията в Китай“ И. В. Сталин разкрива особеностите на китайската революция, нейния характер и направление.

В осмия том влизат за пръв път печатаните документи: „За селячеството като съюзник на работническата класа“, „За възможността за построяването на социализма в нашата страна“, „Реч във френската комисия на VI разширен пленум на ИККИ“, речта „За Англо-руския комитет“, „Писмо до Слешков“, „Относно мерките за смекчаване на вътрешнопартийната борба“ и писмото на И. В. Сталин „До редакцията на централния орган на американската работническа партия — „Дейли Уъркър“. Изцяло се публикува писмото на И. В. Сталин „До др. Каганович и другите членове на ПБ на ЦК на КП(б)У\*\*.

*Институт Маркс—Енгелс—Ленин  
при ЦК на ВКП(б)*

\* ИККИ — Изпълнителен комитет на Коминтерна.—*Ред.*

\*\* КП(б)У—Украинска комунистическа партия (болшевики).—*Ред.*

**1926**  
**ЯНУАРИ - НОЕМВРИ**

---

---

## ЗА БОРБАТА С ДЕСНИТЕ И „УЛТРАЛЕВИТЕ“ УКЛОНИ

Две речи на заседанието на Президиума на ИККИ  
22 януари 1926 г.

### I

Аз мисля, че Хансен и Рут Фишер стоят на неправилна гледна точка. Те искат борбата против десните и „ултралевите“ да се води винаги и навсякъде, при всички условия, с еднаква ударна сила, така да се каже, по справедливост. Тая гледна точка за справедливост и равномерност на удара против десните и „ултралевите“ при всички условия и при всяко положение е детинска гледна точка. Един политик не може да поставя така въпроса. Въпросът за борбата с десните и „ултралевите“ трябва да се разглежда не под призмата на справедливостта, а под призмата на изискванията на политическия момент, под призмата на политическите нужди на партията във всеки даден момент. Защо във френската партия борбата с десните е *най-близка* ударна задача в дадения момент, а в германската компартия *най-близка* задача е борбата с „ултралевите“? Защото във френската и германската компартии положението не е еднакво. Защото политическите нужди на тия две партии в дадения момент са различни.

Германия едва неотдавна излезе от дълбока революционна криза<sup>1</sup>, когато партията водеше борбата с метода на прекия натиск. Сега германската компартия преживява период на събиране на сили и подготовка на масите за бъдещите решаващи боеве. За постигането на старите цели при новата обстановка методът на прекия натиск сега вече не подхожда. Сега германската

компартия трябва да премине към метода на обходните движения, имащи за цел спечелването на мнозинството на работническата класа в Германия. Естествено е, че при такива условия в Германия се намери група „ултралеви“, която, повтаряйки по ученически стари лозунги, не съумя или не иска да се приспособи към новите условия за борба, налагащи нови методи на работа. Оттук „ултралевите“, които със своята политика пречат на партията да се приспособи към новите условия за борба и да си открие път към широките маси на германския пролетариат. Или германската компартия ще сломи съпротивата на „ултралевите“, и тогава ще излезе на широкия път на спечелване мнозинството на работническата класа, или тя не ще направи това, и тогава ще превърне сегашната криза в хроническа и пагубна за партията. Оттук борбата с „ултралевите“ в германската компартия като нейна най-близка задача.

Във Франция имаме друго положение. Там още не е имало дълбока революционна криза. Там се водеше борба в рамките на легалността, с нейните изключително или почти изключително легални методи на борба. Но сега във Франция се очерта криза. Имам предвид мароканската и сирийската войни и финансовите затруднения на Франция<sup>2</sup>. Трудно е още да се каже колко дълбока е тази криза, но това все пак е криза, изискваща от партията съчетаване на легалните и нелегалните условия за борба, изискваща от партията максимум болшевизация. Естествено е, че при такива условия във френската партия се намери група — имам предвид групата на десните, — която не съумя или не иска да се приспособи към новите условия за борба и която продължава да държи, по инерция, за старите методи на борба като единствено правилни. Това обстоятелство, разбира се, не може да не спъва болшевизацията на френската компартия. Оттук дясната опасност във френската компартия като *непосредствена* опасност. Оттук задачата за борба с дясната опасност като ударна задача на френската компартия.

Няколко примера от историята на ВКП(б). След революцията в 1905 година в нашата партия също се

образува „ултралява“ група под името „отзовисти“ която не съумя или не искаше да се приспособи към новите условия за борба и не признаваше метода на използване легалните възможности (Думата, работническите клубове, застрахователните каси и пр.). Известно е, че Ленин водеше решителна борба с тази група, и партията можа да излезе на прав път, след като успя да преодолее тази група. Същото бе у нас след революцията в 1917 година, когато една „ултралява“ група<sup>3</sup> действуваше против Бресткия мир. Известно е, че и тази група бе разбита от нашата партия начело с Ленин.

За какво говорят всички тия факти? За това, че въпросът за борбата с десните и „ултралевите“ трябва да се поставя не абстрактно, а конкретно, в зависимост от политическата обстановка.

Случайно ли е, че французите внасят в Президиума на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал резолюция против десните елементи в своята партия, а немците резолюция против „ултралевите“? Разбира се, не е случайно. Кой каквото го боли, за това и говори.

Затова гледището на справедливостта и еднаквостта на удара против десните и „ултралевите“ е несъстоятелно.

Именно затова аз бих предложил в проекторезолюцията за „ултралевите“ в Германия да се зачеркне фразата, в която се казва, че в германската компартия борбата трябва да бъде заострена в еднаква степен както против десните, така и против „ултралевите“. Предлагам да се зачеркне тази фраза по същата причина, по която бе зачеркната от резолюцията за десните във френската компартия фразата за заострянето на борбата против „ултралевите“. Че с десните и с „ултралевите“ трябва да се борим винаги и навсякъде — това е абсолютно правилно. Но сега става дума не за това, а върху какво именно в дадения момент следва да се заостри въпросът във Франция, от една страна, и в Германия, от друга. Аз мисля, че във френската компартия трябва да се заостри въпросът върху борбата с десните, тъй като това се налага от политическата необходимост в дадения мо-

мент; в германската компартия пък трябва да се заостри въпросът върху борбата с „ултралевите“, тъй като това се налага от политическите нужди на германската компартия в дадения момент.

Какво е положението на междинната група в германската компартия, на групата Рут Фишер—Маслов, ако този въпрос се разглежда от току-що изложената гледна точка? Тази група, според мене, дипломатически прикрива „ултралявата“ група на Шолем. Без да се солидаризира открито с групата на Шолем, групата Рут Фишер—Маслов върши всичко, което зависи от нея, за да отслаби удара на партията срещу групата на Шолем. По такъв начин групата Рут Фишер—Маслов пречи на Централния комитет на германската компартия да преодолее и ликвидира „ултралевите“ предразсъдъци в германската компартия. Затова германската компартия трябва да поведе решителна борба с тази група, с групата Рут Фишер—Маслов. Или групата Рут Фишер—Маслов ще бъде разбита, и тогава партията ще получи възможност да преодолее днешната криза в борбата с групата на Шолем, или германската компартия ще се поддаде на дипломатическите извъртания на групата Рут Фишер—Маслов, и тогава борбата ще бъде загубена в полза на Шолем.

## II

Струва ми се, че Ханзен проповядва някакъв попски морал във вътрешнопартийната идейна борба, който съвсем не подхожда за комунистическа партия. Той видимо не е против идейната борба. Но той би желал да води тази борба така, че от това да не произлиза никакво дискредитиране на водачите на опозицията. Трябва да кажа, че в природата няма такава борба. Трябва да кажа, че който допуска борбата само при условие да няма каквото и да било компрометиране на водачите, той фактически отрича възможността за всяка идейна борба вътре в партията. Трябва ли да разкриваме грешките на тези или онези ръководители на партията? Трябва ли да изнасяме тия грешки на бял свят, за да

можем да възпитаваме партийните маси чрез урока от грешките на ръководителите? Аз мисля, че трябва. Аз мисля, че няма други пътища за изправяне на грешките. Аз мисля, че методът на замазване грешките не е наш метод. Но от това следва, че вътрешнопартийната борба и изправянето на грешките не могат да минат без едно или друго компрометиране на тия или ония водачи. Това може би е и печално, но тук нищо не може да се направи, тъй като сме безсилни да се борим с неизбежността.

Трябва ли изобщо да се борим и против „ултралевите“, и против десните — пита Ханзен. Разбира се, че трябва. Ние сме разрешили този въпрос много отдавна. Не за това е спорът. Спорът е за това, върху борбата с коя опасност трябва да заострим сега въпроса в двете различни партии, във френската и германската, които сега се намират в нееднакво положение. Случайно ли е, че французите внесоха в Президиума на ИККИ резолюция против десните, а немците — резолюция против „ултралевите“? Може би французите са сгрешили, заостряйки въпроса върху борбата против десните? Но защо тогава Ханзен не се опита да внесе в Президиума контрарезолюция за борба с „ултралевите“ във Франция? Може би немците са сгрешили, заостряйки въпроса върху борбата с „ултралевите“? Но защо тогава Ханзен и Рут Фишер не се опитаха да внесат в Президиума контрарезолюция за заостряне въпроса върху борбата с десните? В какво се състои работата? Работата е в това, че пред нас стои не абстрактният въпрос за борба с десните и „ултралевите“ изобщо, а конкретният въпрос за непосредствените задачи на германската партия в дадения момент. А непосредствената задача на германската компартия е да преодолее „ултралявата“ опасност, тъй както непосредствената задача на френската компартия е да преодолее дясната опасност.

Как да обясним например общоизвестния факт, че компартиите в Англия, Франция и Чехословакия имат вече здрави позиции в професионалното движение на своите страни, откриха си вече пътя към широките маси на работническата класа и почват да печелят доверието

ако не на мнозинството, то на значителни маси от работническата класа, докато в Германия в това отношение е все още зле? Това обстоятелство се обяснява преди всичко с факта, че в германската компартия са силни още „ултралевите“, които все още гледат скептично на профсъюзите, на лозунга за единния фронт, на лозунга за овладяване на профсъюзите. На всички е известно, че доскоро „ултралевите“ защитаваха лозунга „вън от профсъюзите“. На всички е известно, че остатъците от този антипролетарски лозунг досега още не са изживени напълно сред „ултралевите“. Едно от двете: или германската компартия ще съумее бързо и решително да изживее предразсъдъците на „ултралевите“ по въпроса за методите на работа сред масите, като разбие напълно, като разбие идейно групата на Шолем, или тя не ще съумее да направи това, и тогава кризата в германската компартия може да вземе извънредно опасна насока.

Казват, че сред „ултралевите“ има честни революционни работници, които не трябва и не следва да се отблъскват. Това е съвсем правилно. Ние и не предлагаме те да се отблъскват. Ние и не внасяме предвид на това в своята проекторезолюция никакви предложения за отблъскване или за изключване от партията на когото и да било от „ултралевите“, още повече на работници. Но как да издигнем тия работници до нивото на съзнание на ленинската партия? Как да ги спасим от заблужденията, в които се намират сега благодарение на грешките и предразсъдъците на своите „ултралеви“ водачи? За това има само един способ: това е способът на политическо дезавуиране на „ултралевите“ водачи, способът на разкриване ония „ултралеви“ грешки, които объркват честните революционни работници и които им пречат да излязат на широкия път. Можем ли по въпросите за идейната борба в партията и за политическото възпитание на масите да допуснем гнила дипломатическа игра, замазване на грешките? Не, не можем. Това би било измама на работниците. Но какъв е изходът в такъв случай? Изходът е един: да разкрием грешките на „ултралевите“ водачи и по този начин да помогнем



на честните революционни работници да излязат на прав път.

Казват, че ударът против „ултралевите“ може да предизвика обвинение в това, че германската компартия е отишла надясно. Всичко това са глупости, другари. В 1908 година на общоруската партийна конференция<sup>4</sup>, когато Ленин водеше борба против руските „ултралеви“ и ги разби напълно, у нас тогава също се намериха хора, които обвиняваха Ленин в десничарство, в отиване надясно. Но целият свят сега знае, че тогава Ленин бе прав, че неговото гледище бе единствено революционното, а руските „ултралеви“, които тогава се кичеха с „революционни“ фрази, бяха всъщност опортюнисти.

Не трябва да забравяме, че десните и „ултралевите“ са всъщност близнаци и стоят следователно на опортюнистическа позиция, с тази обаче разлика, че десните не винаги скриват своя опортюнизъм, а левите винаги прикриват опортюнизма си с „революционни“ фрази. Ние не можем да определяме своята политика въз основа на това, какво могат да кажат за нас тия или ония клюкари или еснафи. Ние трябва да вървим по своя път твърдо и уверено, без да обръщаме внимание на това, каква още клюка могат да съчинят за нас празните хора. Русите имат хубава поговорка: „Кучетата лаят, а керванът си върви.“ Ние би трябвало да помним тази поговорка: тя може да ни потрябва още не един път.

Рут Фишер казва, че занаяпред дясната опасност може да се изправи в германската компартия като належащ партиен въпрос. Това е напълно възможно и дори вероятно. Но какво следва от това? Рут Фишер прави от това странния извод, че ударът против „ултралевите“ в Германия, които сега *вече* представляват реална опасност, трябва да бъде отслабен, а ударът против десните, които *могат* да създадат сериозна опасност в *бъдеще*, трябва да бъде още сега засилен. Не е трудно да се разбере, че такава постановка на въпроса е малко смешна и коренно неправилна. До тази смешна позиция можеше да стигне само междинна дипломатическа група, групата Рут Фишер — Маслов, която се старае да отслаби борбата на партията против „ултралевите“ и по тоя

начин да спаси, да изведе изпод удара групата на Шолем. В това е единственият смисъл на предложението на Рут Фишер. Аз мисля, че и във Франция навярно съществува също такава междинна дипломатическа група, която се старае да прикрие със сладки приказки десните елементи във френската компартия. Затова борбата с междинните дипломатически групи както в германската, така и във френската партия, е непосредствена задача на деня.

Рут Фишер уверява, че приемането на резолюцията против „ултралевите“ в Германия може само да изостри положението в партията. На мен ми се струва, че Рут Фишер иска да затегне кризата в германската компартия, да я направи продължителна и да я превърне в хроническа криза. Затова ние не можем да тръгнем по пътя на Рут Фишер, въпреки цялата ѝ дипломация и сладките приказки за мира в партията.

Аз мисля, другари, че в германската партия вече кристализираха сериозни марксистки елементи. Аз мисля, че сегашното работническо ядро на германската компартия е точно това марксистко ядро, което е необходимо на германската компартия. Да поддържа това ядро и да му помогне в борбата с всякакви уклони, преди всичко с „ултралевия“ уклон — това е задачата на Президиума на ИККИ. Затова ние трябва да приемем резолюцията против „ултралевите“ в Германия.

*„Правда“ бр. 40,  
18 февруари 1926 г.*

---

## ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВОТО ИЗДАНИЕ НА СБОРНИКА „ВЪПРОСИ НА ЛЕНИНИЗМА“<sup>5</sup>

Като една от основните части на настоящия сборник трябва да се смята брошурата „За основите на ленинизма“<sup>6</sup>. Тази брошура излезе за пръв път преди почти две години, през май 1924 г. Сега тя влиза в настоящия сборник като второ издание. През тези две години много вода изтече: партията изживя две дискусии, излязоха редица брошури и ръководства по ленинизма, поставиха се на дневен ред нови практически въпроси на социалистическото строителство. Ясно е, че новите въпроси, възникнали през тези две години, както и резултатите от дискусиите, които се състояха след излизането на брошурата, не можеха да бъдат взети предвид в тази брошура. Ясно е също така, че конкретните въпроси на нашето строителство (непът, държавният капитализъм, въпросът за средните селяни и т. н.) не можеха да бъдат напълно осветлени в една малка брошура, представляваща „конспективно изложение на основите на ленинизма“. Тези и подобни на тях въпроси можаха да бъдат осветлени едва в последващи брошури на автора („Октомврийската революция и тактиката на руските комунисти“<sup>7</sup>, „За резултатите от XIV конференция на РКП(б)“<sup>8</sup>, „Въпроси и отговори“<sup>9</sup> и т. н.), които влизат в настоящия сборник и са органически свързани с основните положения, изложени в първоначалната брошура „За основите на ленинизма“. Това обстоятелство напълно оправдава излизането на настоящия сборник, който по този начин представлява единен и цялостен труд по въпросите на ленинизма.

Последната дискусия на XIV партиен конгрес направи равностойна на идеологическата и строителна работа на партията през последния период, периода от XIII до XIV конгрес. Заедно с това тя даде известна проверка на положенията, поддържани навремето от „новата опозиция“. Позволено е да се зададе въпросът: какви са резултатите от тази проверка?

*И. В. Сталин. К вопросам ленинизма,  
Москва—Ленинград, 1926*

---

# КЪМ ВЪПРОСИТЕ НА ЛЕНИНИЗМА

Посвещавам на Ленинградската  
организация на ВКП(б)

И. СТАЛИН

## I

### ОПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ЛЕНИНИЗМА

В брошурата „За основите на ленинизма“ е дадено известно определение на ленинизма, което, по всичко изглежда, получи право на гражданство. Това определение гласи:

„Ленинизмът е марксизъм в епохата на империализма и пролетарската революция. По-точно: ленинизмът е теория и тактика на пролетарската революция изобщо, теория и тактика на пролетарската диктатура в частност“<sup>10</sup>

Правилно ли е това определение?

Аз мисля, че то е правилно. То е правилно, първо, защото правилно посочва историческите корени на ленинизма, характеризирайки го като марксизъм в *епохата на империализма*, в противовес на някои критици на Ленин, които погрешно мислят, че ленинизмът е възникнал след империалистическата война. То е правилно, второ, защото правилно отбелязва международния характер на ленинизма, в противовес на социалдемокрацията, която смята, че ленинизмът е приложим само при руските национални условия. То е правилно, трето, защото правилно отбелязва органическата връзка на ленинизма с учението на Маркс, характеризирайки го като *марксизъм* в епохата на империализма, в противовес на някои критици на ленинизма, които го считат не за по-нататъшно развитие на марксизма, а само за възстановяване

на марксизма и прилагането му към руската действителност.

Всичко това като че ли не се нуждае от особени коментари.

При все това в нашата партия се намират, изглежда, хора, които смятат за необходимо да дадат по-друго определение на ленинизма. Ето например Зиновиев мисли, че:

„Ленинизмът е марксизъм в епохата на империалистическите войни и световната революция, започнала се непосредствено в страна, гдето преобладават селяните.“

Какво могат да означават подчертаните от Зиновиев думи? Какво означава включването в определението на ленинизма неразвитостта на Русия, нейния селски характер?

Това означава превръщането на ленинизма от интернационално пролетарско учение в продукт на руската самобитност.

Това означава наливане вода във воденицата на Бауер и Кауцки, които отричат приложимостта на ленинизма в другите, капиталистически по-развити страни.

Не ще и дума, че селският въпрос има за Русия огромно значение и че нашата страна е селска. Но какво значение може да има този факт за характеризиране основите на ленинизма? Нима ленинизмът се е създал само на руска почва и само за Русия, а не на почвата на империализма и не за империалистическите страни-изобщо? Нима такива трудове на Ленин като „Империализмът като най-висок стадий на капитализма“<sup>11</sup>, „Държавата и революцията“<sup>12</sup>, „Пролетарската революция и ренегатът Кауцки“<sup>13</sup>, „„Левичарството“ — детската болест в комунизма“<sup>14</sup> и т. н. имат значение само за Русия, а не изобщо за всички империалистически страни? Нима ленинизмът не е обобщение на опита на революционното движение във *всички* страни? Нима основите на теорията и тактиката на ленинизма не са пригодни, не са задължителни за пролетарските партии във *всички* страни? Нима Ленин не бе прав, когато казваше, че „болшевизмът *може да служи като образец на тактика за всички*“ (виж т. XXIII, стр. 386). Нима Ленин не бе прав, когато гово-

реше за „*международното значение\** на съветската власт и на основите на болшевишката теория и тактика“ ? (виж т. XXV, стр. 171—172). Нима не са правилни например следните думи на Ленин:

„В Русия пролетарската диктатура неизбежно ще се отличава с някои особености в сравнение с напредналите страни вследствие твърде голямата изостаналост и дребнобуржоазност на нашата страна. Но основните сили — и основните форми на общественото стопанство — в Русия са същите, както и във всяка друга капиталистическа страна, така че *тези особености могат да засягат само не най-главното*“\* (виж т. XXIV, стр. 508).

Но ако всичко това е вярно, не следва ли оттук, че определението на ленинизма, дадено от Зиновиев, не може да се признае за правилно ?

Съвместимо ли е това национално-ограничено определение на ленинизма с интернационализма ?

## II

### ГЛАВНОТО В ЛЕНИНИЗМА

В брошурата „За основите на ленинизма“ се казва:

„Някои мислят, че основното в ленинизма е селският въпрос, че изходният пункт на ленинизма е въпросът за селяните, тяхната роля и важност. Това е свършено невярно. Основният въпрос в ленинизма, неговият изходен пункт не е селският въпрос, а въпросът за диктатурата на пролетариата, за условията на нейното завоюване, за условията на нейното укрепване. Селският въпрос, като въпрос за съюзниците на пролетариата в борбата му за властта, е произведен въпрос.“<sup>15</sup>

Правилно ли е това положение ?

Аз мисля, че е правилно. Това положение напълно произтича от определението на ленинизма. И наистина, ако ленинизмът е теория и тактика на пролетарската революция, а основното съдържание на пролетарската революция е пролетарската диктатура — то ясно е, че главното в ленинизма е въпросът за пролетарската диктатура, разработката на този въпрос, обосноваването и конкретизирането на този въпрос.

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

При все това Зиновиев очевидно не е съгласен с това положение. В статията си „В памет на Ленин“ той пише:

„Въпросът за ролята на селяните, както вече казах, е *основният въпрос\** на болшевиизма, на ленинизма.“

Това твърдение на Зиновиев, както виждате, изцяло произтича от неправилното определение на ленинизма, дадено от Зиновиев. Затова и то е така неправилно, както е неправилно неговото определение на ленинизма.

Правилен ли е тезисът на Ленин, че пролетарската диктатура е „основното съдържание на пролетарската революция“? (виж т. XXIII, стр. 337.) Безусловно правилен. Правилен ли е тезисът, че ленинизмът е теория и тактика на пролетарската революция? Аз мисля, че е правилен. Но тогава какво следва оттук? Оттук следва, че основният въпрос на ленинизма, неговият изходен пункт, неговата основа е въпросът за пролетарската диктатура.

Нима не е вярно, че въпросът за империализма, въпросът за скокообразния характер на развитието на империализма, въпросът за победата на социализма в една страна, въпросът за пролетарската държава, въпросът за съветската форма на тази държава, въпросът за ролята на партията в системата на пролетарската диктатура, въпросът за пътищата на социалистическото строителство — че всички тези въпроси са разработени именно от Ленин? Нима не е вярно, че именно тези въпроси са основата, фундаментът на идеята за пролетарската диктатура? Нима не е вярно, че без разработването на тези основни въпроси разработването на селския въпрос от гледището на пролетарската диктатура би било немислимо?

Не ще и дума, че Ленин беше познавач на селския въпрос. Не ще и дума, че селският въпрос, като въпрос за съюзника на пролетариата, има грамадно значение за пролетариата и е съставна част на основния въпрос за пролетарската диктатура. Но нима не е ясно, че ако пред ленинизма не стоеше основният въпрос за пролетарската диктатура, то не щеше да съществува и произ-

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*



водният въпрос за съюзника на пролетариата, въпросът за селяните? Нима не е ясно, че ако пред ленинизма не стоеше практическият въпрос за завладяването на властта от пролетариата, то не щеше да съществува и въпросът за съюза със селяните?

Ленин не би бил най-великият пролетарски идеолог, какъвто той е несъмнено, а би бил прост „селски философ“, какъвто често го рисуват чуждестранните литературни филистери, ако при разработването на селския въпрос той не стоеше на базата на теорията и тактиката на пролетарската диктатура, а въвн от тази база и независимо от нея.

Едно от двете:

*или* селският въпрос е главното в ленинизма, и тогава ленинизмът не е пригоден, не е задължителен за капиталистически развитите страни, за страните, които не са селски страни;

*или* главното в ленинизма е пролетарската диктатура, и тогава ленинизмът е интернационално учение на пролетариите от всички страни, пригодено и задължително за всички без изключение страни, в това число и за капиталистически развитите страни.

Трябва да се избере едното или другото.

### III

#### ВЪПРОСЪТ ЗА „ПЕРМАНЕНТНАТА“ РЕВОЛЮЦИЯ

В брошурата „За основите на ленинизма“ „теорията за перманентната революция“ се оценява като „теория“, която подценява ролята на селяните. Там е казано:

„Ленин значи воюваше с привържениците на „перманентната“ революция не поради въпроса за непрекъснатостта, защото Ленин сам стоеше на гледището за непрекъснатата революция, а поради това, че те подценяваха ролята на селяните, които са най-големият резерв на пролетариата.“<sup>16</sup>

Тази характеристика на руските „перманентници“ се смяташе до последно време за общопризната. При все това, бидейки изобщо правилна, тя не може обаче да се признае за изчерпателна. Дискусията през 1924 година,

от една страна, и внимателното анализиране трудовете на Ленин, от друга страна, показаха, че грешката на руските „перманентници“ се състоеше не само в подценяването на ролята на селяните, но и в подценяване силите и способностите на пролетариата да поведе след себе си селяните, в неверието в идеята за хегемонията на пролетариата.

Затова в брошурата си „Октомврийската революция и тактиката на руските комунисти“ (декември 1924 г.) аз разширих тая характеристика и я замених с друга, по-пълна. Ето какво е казано в тази брошура:

„Досега обикновено се подчертаваше *едната* страна на теорията за „перманентната революция“ — неверието в революционните възможности на селското движение. Сега, за по-голяма вяност, тази страна трябва да се допълни с *друга* страна — неверие в силите и способностите на пролетариата на Русия.“<sup>17</sup>

Това, разбира се, не значи, че ленинизмът беше и е против идеята за перманентната революция без кавички, провъзгласена от Маркс в четиридесетте години на миналия век.<sup>18</sup> Напротив, Ленин беше единственият марксист, който правилно разбра и разви идеята за перманентната революция. Разликата между Ленин и „перманентниците“ по този въпрос е в това, че „перманентниците“ изопачаваха идеята за перманентната революция на Маркс, като я превърнаха в безжизнена, книжна мъдрост, докато Ленин я взе в чистия ѝ вид и направи от нея една от основите на своята теория за революцията. Трябва да се помни, че идеята за прерастване на буржоазнодемократическата революция в революция социалистическа, изказана от Ленин още в 1905 година, е една от формите, която прие Марксовата теория за перманентната революция. Ето какво писа по това Ленин още в 1905 година:

„От демократическата революция ние веднага ще започнем да преминаваме, и то в зависимост от нашата сила, от силата на съзнателния и организиран пролетариат, ще започнем да преминаваме към социалистическата революция. *Ние сме за непрекъснатата революция.*\* Ние не ще се спрем напред пътя . . .

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Без да изпадаме в авантюризм, без да изменяме на своята научна съвест, без да търсим евтина популярност, ние можем да кажем и казваме *само едно*: ние с всички сили ще помогнем на цялото селячество да извърши демократическата революция, *за да бъде толкова по-леко* на нас, пролетарската партия, да преминем колкото се може по-скоро към новата и по-висша задача — социалистическата революция“ (виж т. VIII, стр. 186—187).

А ето какво пише Ленин на тази тема шестнадесет години по-късно, след завземането на властта от пролетариата:

„Кауцкиевци, Хилфердинговци, Мартовци, Черновци, Хилквитовци, Лонгевци, Макдоналдовци, Туратовци и други герои на „II <sup>1</sup>/<sub>2</sub>“ марксизъм не можаха да разберат . . . съотношението между буржоазнодемократическата и пролетарско-социалистическата революция. *Първата прераства във втората.* \* Втората пътям разрешава въпросите на първата. Втората закрепва делото на първата. Борбата и само борбата решава доколко ще се удаде на втората да надрасне първата“ (виж т. XXVII, стр. 26).

Аз обръщам особено внимание върху първия цитат, взет от статията на Ленин „Отношението на социалдемократията към селското движение“, напечатана на 1 септември 1905 г. Аз подчертавам това за сведение на ония, които все още продължават да твърдят, че уж Ленин дошъл до идеята за прерастването на буржоазнодемократическата революция в революция социалистическа, до идеята за перманентната революция след империалистическата война. Този цитат не оставя никакво съмнение в това, че тези хора дълбоко се заблуждават.

#### IV

### ПРОЛЕТАРСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ И ДИКТАТУРАТА НА ПРОЛЕТАРИАТА

Кои са характерните черти на пролетарската революция за разлика от буржоазната революция?

Разликата между пролетарската и буржоазната революция би могла да се сведе към пет основни пункта:

1) Буржоазната революция се започва обикновено при наличността на повече или по-малко готови форми

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

на капиталистическия строй, израснали и узрели в недра на феодалното общество още преди откритата революция, докато пролетарската революция се започва при липса или почти при липса на готови форми на социалистическия строй.

2) Основната задача на буржоазната революция се свежда до завладяване на властта и привеждането ѝ в съответствие със съществуващата буржоазна икономика, докато основната задача на пролетарската революция се свежда до това, след като завладее властта, да построи новата, социалистическата икономика.

3) Буржоазната революция обикновено се *завършва* със завземането на властта, докато за пролетарската революция завземането на властта е само нейно *начало*, при което властта се използва като лост за преустройство на старата икономика и за организиране на новата.

4) Буржоазната революция се ограничава със заменяне властта на една експлоататорска група с властта на друга експлоататорска група, поради което тя не се нуждае от разрушаване на старата държавна машина, докато пролетарската революция сваля от властта всички възможни експлоататорски групи и поставя на власт вожд на всички трудещи се и експлоатирани, класата на пролетариите, поради което тя не може да не разруши старата държавна машина и да я замени с нова.

5) Буржоазната революция не може да сплоти около буржоазията за що-годе дълъг период милионните трудещи се и експлоатирани маси именно затова, защото те са трудещи се и експлоатирани, докато пролетарската революция може и трябва да ги свърже с пролетариата в продължителен съюз именно като трудещи се и експлоатирани, ако тя иска да изпълни своята главна задача — заздравяването на пролетарската власт и създаването на нова, социалистическа икономика.

Ето някои от основните положения на Ленин по този въпрос:

„Едно от основните различия — казва Ленин — между буржоазната и социалистическата революция е това, че за буржоазната революция, която израства от феодализма, в недра на стария строй постепенно се създават новите икономически организации, които постепенно изменят всичките страни на феодалното общество.

Пред буржоазната революция имаше само една задача — да помете, да отхвърли, да строши всички вериги на старото общество. Изпълнявайки тази задача, всяка буржоазна революция изпълнява всичко, което се иска от нея: тя усилва растежа на капитализма. В съвършено друго положение е социалистическата революция. Колкото по-неразвита е страната, на която се е паднало, поради зигзагите на историята, да започне социалистическата революция, толкова по-трудно е за нея да премине от старите, капиталистически отношения към социалистическите. Тук към задачите на разрушаването се прибавят нови, нечувано мъчни задачи — организационни“ (виж т. XXII, стр. 315).

„Ако народното творчество на руската революция — продължава Ленин, — минало през великия опит на 1905 година, не беше създало Съветите още през февруари 1917 година, то в никакъв случай те не биха могли да вземат властта през октомври, тъй като успехът зависеше само от наличността на вече готови организационни форми на движението, обхващало милиони. Тази готова форма бяха Съветите и затова в политическата област нас ни очакваха ония блестящи успехи, онова непрекъснато триумфално шествие, което ние преживяхме, защото новата форма на политическата власт беше готова и ни оставаше само с няколко декрета да превърнем Съветската власт от зачатъчното състояние, в което тя се намираше през първите месеци на революцията, в една законно призната форма, която се затвърди в руската държава — в Руската съветска република“ (виж т. XXII, стр. 315).

„Оставаха още — казва Ленин — две гигантско трудни задачи, чието решение по никакъв начин не можеше да бъде продължение на онова триумфално шествие, каквото представляваше нашата революция през първите месеци“ (виж пак там, стр. 315).

„Първо, това бяха вътрешноорганизационни задачи, които стоят пред всяка социалистическа революция. Различието на социалистическата революция от буржоазната е именно в това, че във втория случай има готови форми на капиталистически отношения, а Съветската власт — пролетарската — не получава тия готови отношения, ако не се считат най-развитите капиталистически форми, които в действителност обхващат неголямата върхна част на промишлеността и съвсем малко още са засегнали земеделието. Организация на отчетността, контрол над най-едрите предприятия, превръщане на целия държавен икономически механизъм в единна голяма машина, в един стопански организъм, който работи така, че стотици милиони хора да се ръководят по един план — ето гигантската организационна задача, която легна върху нашия гръб. При сегашните условия на труда тя по никакъв начин не се поддаваше на „ураджийско“ решение, както ни се удаваше да решим задачите на гражданската война“ (виж пак там, стр. 316).

„Втората от грамадните трудности . . . е международният въпрос. Ако ние така лесно се справихме с бандите на Керенски, ако ние така лесно създадохме власт в нашата страна, ако ние без най-малък труд получихме декрет за социализиране на земята, за работнически контрол — ако ние тъй леко получихме всичко това, то е

само поради туй, че благоприятно стеклите се условия за кратко време ни прикриха от международния империализъм. Международният империализъм с цялата мощ на своя капитал, с високо организираната си военна техника, която представлява истинска сила, истинска крепост на международния капитал, в никакъв случай и при никакви условия не можеше да заживее мирно наред със Съветската република нито по своето обективно положение, нито поради икономическите интереси на оная капиталистическа класа, която е въплътена в него — не можеше поради търговските връзки и международните финансови отношения. Тук конфликтът е неизбежен. Тук е най-голямата трудност за руската революция, нейната най-голяма историческа проблема: необходимостта да реши международните задачи, необходимостта да предизвика международната революция“ (виж т. XXII, стр. 317).

Такъв е вътрешният характер и основният смисъл на пролетарската революция.

Може ли да се извърши такова коренно преустройство на старите буржоазни порядки без насилствена революция, без пролетарска диктатура?

Ясно е, че не може. Да мислиш, че такава революция може да се извърши мирно, в рамките на буржоазната демокрация, която е приспособена към господството на буржоазията — ще рече или да си се умопобъркал и да си изгубил нормалните човешки понятия, или да се откажеш грубо и открито от пролетарската революция.

Това положение трябва да бъде подчертано с толкова по-голяма сила и категоричност, че ние имаме работа с пролетарска революция, която засега е победила само в една страна, която е заобиколена от враждебни капиталистически страни и чиято буржоазия не може да не бъде поддържана от международния капитал.

Ето защо Ленин казва, че „освобождението на потиснатата класа е невъзможно не само без насилствена революция, но и без унищожение на оня апарат на държавната власт, който е създаден от господстващата класа“ (виж т. XXI, стр. 373).

„Нека по-напред, при запазване на частната собственост, т. е. при запазване властта и потисничеството на капитала, мнозинството от населението се изкаже за пролетарската партия — само тогава тя може и трябва да вземе властта“ — така говорят дребнобуржоазните демократи, фактическите слуги на буржоазията, които наричат себе си „социалисти“\* (виж т. XXIV, стр. 647)

\* Курсивът е мой. И. Ст.

„А ние казваме\* : „нека по-напред революционният пролетариат събори буржоазията, сломи капиталистическия гнет и разруши буржоазния държавен апарат — тогава победилният пролетариат ще съумее бързо да привлече на своя страна съчувствието и поддръжката на трудещите се непролетарски маси, удовлетворявайки ги за сметка на мнозинството от експлоататорите“ (т. XXIV, стр. 647).

„За да спечели на своя страна мнозинството от населението — продължава Ленин, — пролетариатът трябва, първо, да събори буржоазията и да вземе държавната власт в своите ръце; той трябва, второ, да въведе Съветска власт, като разбие на пух и прах стария държавен апарат, с което той изведнаж подрива господството, авторитета и влиянието на буржоазията и на дребнобуржоазните съглашатели сред непролетарските трудещи се маси. Той трябва, трето, да *доунищожи* влиянието на буржоазията и на дребнобуржоазните съглашатели сред *мнозинството* от непролетарските трудещи се маси чрез *революционното* задоволяване на *техните* икономически нужди за сметка на експлоататорите“ (виж пак там, стр. 641).

Такива са характерните признаци на пролетарската революция.

Какви са, във връзка с това, основните черти на пролетарската диктатура, щом като се признава, че пролетарската диктатура е основното съдържание на пролетарската революция?

Ето най-общото определение на пролетарската диктатура, което дава Ленин:

„Пролетарската диктатура не е завършване на класовата борба, а е нейно продължение в нови форми. Пролетарската диктатура е класовата борба на победилния и взел в своите ръце политическата власт пролетариат против победената, но още неунищожена, неизчезнала, непрестанала да оказва съпротива, против усилилата съпротивата си буржоазия“ (виж т. XXIV, стр. 311).

Възразявайки против смесването на пролетарската диктатура с „общонародната“, „общоизборната“ власт, с „некласовата“ власт, Ленин казва:

„Оная класа, която е взела в ръцете си политическото господство, взела го е, съзнавайки, че го взема *сама*\*. Това се съдържа в понятието пролетарска диктатура. Това понятие има смисъл само тогава, когато една класа знае, че тя сама взема в ръцете си политическата власт и не лъже нито себе си, нито другите с приказки за „общонародна, общоизборна, от целия народ осветена“ власт“ (виж т. XXVI, стр. 286).

Това обаче не значи, че властта на една класа, класата на пролетариата, която не дели и не може да дели

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

властта с други класи, не се нуждае за осъществяването на своите цели от помощ, от съюз с трудещите се и експлоатирани маси на другите класи. Напротив. Тази власт, властта на една класа, може да бъде утвърдена и проведена докрай само чрез особена форма на съюз между пролетарската класа и трудещите се маси от дребнобуржоазните класи, преди всичко трудещите се селски маси.

Каква е тази особена форма на съюз, в какво се състои тя? Не противоречи ли изобщо този съюз с трудещите се маси от другите, непролетарски класи на идеята за диктатурата на една класа?

Тя, тази особена форма на съюз, се състои в това, че ръководната сила в този съюз е пролетариатът. Тя, тази особена форма на съюз, се състои в това, че ръководителят на държавата, ръководителят в системата на пролетарската диктатура е *една* партия, партията на пролетариата, партията на комунистите, която *не дели и не може да дели* ръководството с други партии.

Както виждате, противоречието тук е само привидно, мнимо.

„Пролетарската диктатура — казва Ленин — е *особена форма на класов съюз\** между пролетариата — авангарда на трудещите се — и многобройните непролетарски трудещи се слоеве (дребната буржоазия, дребните стопани, селяните, интелигенцията и т. н.) или мнозинството от тях, особена форма на съюз против капитала, на съюз, целта на който е пълното събаряне на капитала, пълното смазване съпротивата на буржоазията и опитите за реставрация, окончателното построяване и укрепване на социализма. Това е особен вид съюз, който се изгражда при особена обстановка, именно в обстановката на бясна гражданска война, това е съюз на твърдите привърженици на социализма с колебаещите се негови съюзници, понякога с „неутралните“ (в такъв случай съюзът от съглашение за борба се превръща в съглашение за неутралитет), *съюз между икономически, политически, социално и духовно нееднакви класи\*\** (виж т. XXIV, стр. 311)

В един от своите инструктивни доклади Каменев, полемизирайки против такова разбиране на пролетарската диктатура, казва:

„Диктатурата *не е\** съюз на една класа с друга.“

\* Курсивът е мой. *И. Ст*



Аз мисля, че Каменев тук има предвид преди всичко едно място от моята брошура „Октомврийската революция и тактиката на руските комунисти“, гдето е казано:

„Пролетарската диктатура не е просто правителствена върхушка, „умело“ „подбрана“ от грижливата ръка на „опитен стратег“ и „разумно опираща се“ на едни или други слоеве от населението. Пролетарската диктатура е класов съюз на пролетариата с трудещите се селски маси за събаряне на капитала, за окончателна победа на социализма при условие, че ръководна сила в този съюз е пролетариатът“<sup>19</sup>

Аз изцяло поддържам тази формулировка за пролетарската диктатура, защото мисля, че тя изцяло и напълно съвпада с току-що приведената формулировка на Ленин.

Аз твърдя, че твърдението на Каменев, че „диктатурата *не е* съюз на една класа с друга“, дадено в такава категорична форма, няма нищо общо с Лениновата теория за пролетарската диктатура.

Аз твърдя, че така могат да говорят само хора, които не са разбрали смисъла на идеята за спойката, на идеята за съюза между пролетариата и селяните, на идеята за *хегемонията* на пролетариата в този съюз.

Така могат да говорят само хора, които не са разбрали Лениновия тезис, че:

„Само съглашението със селяните\* може да спаси социалистическата революция в Русия, докато не е настъпила революцията в другите страни“ (виж т. XXVI, стр. 238).

Така могат да говорят само хора, които не са разбрали твърдението на Ленин:

„Висшият принцип на диктатурата\* — това е запазването на пролетариата със селяните, за да може пролетариатът да задържи ръководещата роля и държавната власт“ (виж т. XXV, стр. 460).

Отбелязвайки една от най-важните цели на диктатурата, целта да се потискат експлоататорите, Ленин казва:

„Научното понятие на диктатурата не означава нищо друго освен с нищо неограничена, от никакви закони, от абсолютно никакви правила нестеснявана, опираща се непосредствено на насилието власт“ (виж т. XXV, стр. 441).

„Диктатурата означава — запомнете това веднаж завинаги, господа кадети — неограничена, опираща се на силата, а не на

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

закона власт. През време на гражданска война всяка победила власт може да бъде само диктатура“ (виж т. XXV, стр. 436).

Но с насилието, разбира се, не се изчерпва пролетарската диктатура, макар че без насилие няма диктатура.

„Диктатурата — казва Ленин — означава не само насилие, макар че тя е невъзможна без насилие, тя означава също по-висока организация на труда отколкото предишната организация“ (виж т. XXIV, стр. 305).

„Пролетарската диктатура . . . не е само насилие над експлоататорите и даже не е, главно, насилие. Икономическата основа на това революционно насилие, залогът за неговата жизненост и успех е това, че пролетариатът представлява и осъществява по-висок тип обществена организация на труда в сравнение с капитализма. В това е същността. В това е източникът на силата, залогът за неизбежната и пълна победа на комунизма“ (виж т. XXIV, стр. 335—336) . . .

„Главната нейна същност (т. е същността на диктатурата *И. Ст.*) е организираността и дисциплинираността на челния отред на трудещите се, на неговия авангард, на неговия единствен ръководител — пролетариата. Неговата цел е да създаде социализма, да унищожи делението на обществото на класи, да направи всички членове на обществото трудещи се, да отнеме почвата за всяка експлоатация на един човек от друг. Тази цел не може да се осъществи изведнаж, тя изисква доста продължителен преходен период от капитализма към социализма — и поради това, че реорганизирането на производството е трудно нещо, и поради това, че е необходимо време за коренни промени във всичките области на живота, и поради това, че грамадната сила на навика към дребнобуржоазно и буржоазно стопанисване може да се преодолее само чрез дълга, упорита борба. Затова именно Маркс говори за цял период на пролетарска диктатура като за период на преминаване от капитализма към социализма“ (виж пак там, стр. 314).

Такива са характерните черти на пролетарската диктатура.

Оттука трите основни страни на пролетарската диктатура.

1) Използуване властта на пролетариата за смазване на експлоататорите, за защита на страната, за заздравяване връзките с пролетариите от другите страни, за развитие и победа на революцията във всички страни.

2) Използуване властта на пролетариата за пълно откъсване на трудещите се и експлоатирани маси от буржоазията, за заздравяване съюза на пролетариата с тези маси, за въвличане на тези маси в социалистическото

строителство, за държавно ръководене на тези маси от страна на пролетариата.

3) Използуване властта на пролетариата за организиране на социализма, за унищожаване на класите, за преминаване към общество без класи, към социалистическо общество.

Пролетарската диктатура е съединение на всички тези три страни. Нито една от тези страни не може да се вземе за *единствен* характерен признак на пролетарската диктатура и обратно — достатъчна е липсата дори на един от тези признаци, за да престане пролетарската диктатура да бъде диктатура при капиталистическото окръжение. Затова нито една от тези три страни не може да бъде изключена без опасност да се изопачи понятието за пролетарската диктатура. Само всички тези три страни, взети заедно, ни дават пълно и завършено понятие за пролетарската диктатура.

Пролетарската диктатура има свои периоди, свои особени форми и разнообразни методи на работа. През периода на гражданската война особено бие в очи насилствената страна на диктатурата. Но от това съвсем не следва, че през периода на гражданската война не се извършва никаква строителна работа. Без строителна работа е невъзможно да се води гражданска война. През периода на социалистическото строителство, напротив, особено бие в очи мирната, организаторската, културната работа на диктатурата, революционната законност и т. н. Но от това също така съвсем не следва, че насилствената страна на диктатурата е отпаднала или че може да отпадне през строителния период. Органите за потискане, армията и другите организации, са необходими сега, в момента на строителството, също така, както и през периода на гражданската война. Без наличността на тези органи не е възможна никаква що-годе осигурена строителна работа на диктатурата. Не трябва да се забравя, че революцията е победила засега само в една страна. Не трябва да се забравя, че докато съществува капиталистическото окръжение, ще съществува и опасността от интервенция с всичките произтичащи от тази опасност последствия.

## V

ПАРТИЯТА И РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА В СИСТЕМАТА  
НА ПРОЛЕТАРСКАТА ДИКТАТУРА

По-горе аз говорих за пролетарската диктатура от гледището на нейната историческа неизбежност, от гледището на нейното класово съдържание, от гледището на нейната държавна природа и, най-после, от гледището на нейните разрушителни и творчески задачи, които се разрешават в продължение на цял исторически период, наречен преходен период от капитализма към социализма.

Сега ние трябва да поговорим за диктатурата на пролетариата от гледището на нейното устройство, от гледището на нейния „механизъм“, от гледището на ролята и значението на ония „трансмисии“, „лостове“ и „направляваща сила“, чиято съвкупност образува „системата на пролетарската диктатура“ (*Ленин*) и при чиято помощ се извършва всекидневната работа на пролетарската диктатура.

Какво нещо са тези „трансмисии“ или „лостове“ в системата на пролетарската диктатура? Какво нещо е тази „направляваща сила“? За какво са потребни те?

Лостове или трансмисии — това са самите ония масови пролетарски организации, без чиято помощ е невъзможно да се осъществи диктатурата.

Направляваща сила — това е челният отред на пролетариата, това е неговият авангард, който е главната ръководна сила на пролетарската диктатура.

Тези трансмисии, лостове и направляваща сила са необходими на пролетариата, защото без тях той би се оказал в борбата си за победа в положението на армия без оръжие пред лицето на организирания и въоръжен капитал. Тези организации са необходими на пролетариата, защото без тях той би претърпял неминуемо поражение в борбата си за събаряне на буржоазията, в борбата си за укрепване на своята власт, в борбата си за изграждане на социализма. Систематичната помощ на тези организации и направляващата сила на авангарда са необходими, защото без тези условия не е възможна никаква що-годе трайна и крепка пролетарска диктатура.

Какви са тези организации ?

Първо, това са работническите *професионални съюзи* с техните разклонения в центъра и по места във формата на цяла редица производствени, културни, възпитателни и други организации. Те обединяват работниците от всички професии. Те са безпартийна организация. Професионалните съюзи можем да наречем всеобща организация на господстващата в нашата страна работническа класа. Те са школа на комунизъм. Те излъчват от своята среда най-добрите работници за ръководна работа във всички клонове на управлението. Те осъществяват връзката между най-съзнателните и изостаналите сред работническата класа. Те свързват работническите маси с авангарда на работническата класа.

Второ, това са *Съветите* с техните многобройни разклонения в центъра и по места във формата на административни, стопански, военни, културни и др. държавни организации плюс безбройно множество самоинициативни масови обединения на трудещите се, които окръжават тези организации и ги свързват с населението. Съветите са масова организация на всички трудещи се в града и селото. Те са безпартийна организация. Съветите са непосредствен израз на пролетарската диктатура. През Съветите минават всички най-разнообразни мероприятия по укрепването на диктатурата и изграждането на социализма. Чрез Съветите се осъществява държавното ръководство на селяните от страна на пролетариата. Съветите съединяват милионните трудещи се маси с пролетарския авангард.

Трето, това е *кооперацията* от всички видове с всичките ѝ разклонения. Тя е масова организация на трудещите се, организация безпартийна, която ги обединява преди всичко като потребители, а така също, с течение на времето, и като производители (селскостопанската кооперация). Тя придобива особено значение след укрепването на пролетарската диктатура, през периода на широкото строителство. Тя улеснява връзката на пролетарския авангард със селските маси и създава възможност да се въвлекат последните в потока на социалистическото строителство.

Четвърто, това е *младежският съюз*. Той е масова организация на работническата и селска младеж, организация безпартийна, но тясно свързана с партията. Той има за задача да помага на партията за възпитаването на младото поколение в духа на социализма. Той дава млади резерви за всички останали масови пролетарски организации във всичките клонове на управлението. Младежният съюз придоби особено значение след укрепването на пролетарската диктатура, през периода на широката културна и възпитателна работа на пролетариата.

Най-последно, това е *партията* на пролетариата, неговият авангард. Нейната сила се състои в това, че тя набира в себе си всичко най-добро из средата на пролетариата от всички негови масови организации. Нейното предназначение е да *обединява* работата на всички без изключение масови пролетарски организации и да *насочва* действията им към една цел — освобождението на пролетариата. А да се обединяват и насочват те към една цел е абсолютно необходимо, защото без това не е възможно единството на пролетарската борба, защото без това не е възможно ръководенето на пролетарските маси в борбата им за власт, в борбата им за социалистическо строителство. Но да обединява и насочва дейността на масовите пролетарски организации е способен само авангардът на пролетариата, неговата партия. Само партията на пролетариата, само партията на комунистите е способна да играе тази роля на главен ръководител в системата на пролетарската диктатура.

Защо ?

„Защото, първо, партията е сборен пункт на най-добрите елементи от работническата класа, които имат непосредствени връзки с безпартийните пролетарски организации и твърде често ги ръководят; защото, второ, партията, като сборен пункт на най-добрите хора от работническата класа, е най-добрата школа за подготвяне водачи на работническата класа, способни да ръководят всички форми на организация на своята класа; защото, трето, партията, като най-добра школа за подготвяне водачи на работническата класа, по своя опит и авторитет е единствената организация, способна да централизира ръководството на пролетарската борба и да превърне по такъв начин всички видове безпартийни организации на работническата класа в обслужващи органи и трансмисионни ремъци, които я свързват с класата“ (виж „За основите на ленинизма“<sup>20</sup>).

Партията е главната ръководна сила в системата на пролетарската диктатура.

„Партията е висшата форма на класово обединение на пролетариата“ (Ленин).

И така: *професионалните съюзи* като масова пролетарска организация, която свързва партията с класата преди всичко по производствена линия; *Съветите* като масова организация на трудещите се, която свързва партията с последните преди всичко по държавна линия; *кооперацията* като масова организация главно на селяните, която свързва партията със селските маси преди всичко по стопанска линия, по линията на въвлечане селяните в социалистическото строителство; *младежският съюз* като масова организация на работническата и селска младеж, която е призвана да улесни пролетарския авангард в социалистическото възпитание на новото поколение и в подготовката на млади резерви; и, най-после, *партията* като главна направляваща сила в системата на пролетарската диктатура, която е призвана да ръководи всички тези масови организации — такава е изобщо картината на „механизма“ на диктатурата, картината на „системата на пролетарската диктатура“.

Без партията като главна ръководна сила не е възможна една що-годе трайна и крепка пролетарска диктатура.

По такъв начин, изразявайки се с думите на Ленин, „получава се, общо взето, един формално некомунистически, гъвкав и сравнително широк, твърде могъщ пролетарски апарат, чрез който партията е тясно свързана с класата и с масата и чрез който, под ръководството на партията, се осъществява *диктатурата на класата*“ (виж т. XXV, стр. 192).

Това не значи, разбира се, че партията може или трябва да замени професионалните съюзи, Съветите и другите масови организации. Партията осъществява пролетарската диктатура. Но тя я осъществява не непосредствено, а с помощта на професионалните съюзи, чрез Съветите и техните разклонения. Без тези „трансмисионни ремъци“ не би била възможна една що-годе трайна диктатура . . .

„Не може — казва Ленин — да се осъществява диктатурата без няколко „трансмисии“ от авангарда към масата на водещата класа и от нея — към масата трудещи се“ (виж т. XXVI, стр. 65).

„Партията, така да се каже, поглъща в себе си авангарда на пролетариата и този авангард осъществява пролетарската диктатура. И без такъв фундамент като професионалните съюзи не може да се осъществява диктатурата, не могат да се изпълняват държавните функции. А тяхното изпълнение става пак *чрез\** редица специални учреждения от нов тип, а именно: *чрез\** съветския апарат“ (виж т. XXVI, стр. 64).

Като върховен израз на ръководната роля на партията например у нас, в Съветския съюз, в страната на пролетарската диктатура, трябва да се признае фактът, че нито един важен политически или организационен въпрос у нас не се решава от нашите съветски и други масови организации без ръководните указания на партията. В *този смисъл* би могло да се каже, че диктатурата на пролетариата е по същество „диктатура“ на неговия авангард, „диктатура“ на неговата партия като основна ръководна сила на пролетариата. Ето какво казваше по това Ленин на II конгрес на Коминтерна<sup>21</sup>.

„Тенер казва, че той е за пролетарската диктатура, но че той си представя пролетарската диктатура не съвсем такава, каквато си я представяме ние. Той казва, че под пролетарска диктатура ние разбираме *всъщност\** диктатурата на организираното и съзнателно малцинство.

И действително, в епохата на капитализма, когато работническите маси се подлагат на непрекъсната експлоатация и не могат да развият своите човешки способности, най-характерното за работническите политически партии е именно това, че те могат да обхванат само малцинството от своята класа. Политическата партия може да обедини само малцинството от класата, точно тъй, както действително съзнателните работници във всяко капиталистическо общество съставляват само малцинство от всичките работници. Поради това ние сме принудени да признаем, че само това съзнателно малцинство може да ръководи широките работнически маси и да ги води след себе си. И ако др. Тенер казва, че той е враг на партията, но в същото време е за това, щото малцинството от най-добре организираните и най-революционните работници да посочват пътя на целия пролетариат, то аз заявявам, че разлика между нас в действителност няма“ (виж т. XXV, стр. 347).

Това обаче не трябва да се разбира в смисъл че между диктатурата на пролетариата и ръководната роля

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*



на партията („диктатурата“ на партията) може да се сложи *знак за равенство*, че може да се *отъждестви* първата с втората, че може да се *подмени* първата с втората? Ето например Сорин казва, че „*диктатурата на пролетариата е диктатура на нашата партия*“. Това положение, както виждате, отъждествява „диктатурата на партията“ с диктатурата на пролетариата. Може ли да се признае за правилно такова отъждествяване, без да напуснем почвата на ленинизма? Не, не може. И ето защо:

*Първо.* В гореприведения цитат из речта на Ленин пред II конгрес на Коминтерна Ленин съвсем не отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата. Той говори само за това, че „само съзнателното малцинство (т. е. партията. *И. Ст.*) може да ръководи широките работнически маси и да ги води след себе си“, че *именно в този смисъл* „под диктатура на пролетариата ние разбираме *всъщност*\* диктатурата на неговото организирано и съзнателно малцинство“.

Когато казваме „всъщност“, още не означава, че казваме „изцяло“. Ние често казваме, че националният въпрос е *всъщност* въпрос селски. И това е съвършено правилно. Но това още не значи, че националният въпрос и селският въпрос се покриват, че по своя обем селският въпрос се равнява на националният въпрос, че селският въпрос е *тъждествен* с националният въпрос. Не е нужно да се доказва, че по обем националният въпрос е по-широк и по-богат от селския въпрос. Същото трябва да се каже по аналогия с това за ръководната роля на партията и за диктатурата на пролетариата. Ако партията провежда диктатурата на пролетариата и в този смисъл диктатурата на пролетариата е *всъщност* „диктатура“ на неговата партия, то това още не значи, че „диктатурата на партията“ (нейната ръководна роля) е *тъждествена* с диктатурата на пролетариата, че по своя обем първата *се равнява* на втората. Не е нужно да се доказва, че по обем диктатурата на пролетариата е по-широка и по-богата от ръководната роля на партията.

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Партията провежда диктатурата на пролетариата, но тя провежда диктатурата *на пролетариата*, а не някаква друга диктатура. Който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменя диктатурата на пролетариата с „диктатурата“ на партията.

*Второ.* Нито едно важно решение на масовите пролетарски организации не минава без ръководните указания на партията. Това е свършено правилно. Но значи ли това, че пролетарската диктатура *се изчерпва* с ръководните указания на партията? Значи ли това, че ръководните указания на партията могат да се отъждествят поради това с диктатурата на пролетариата? Разбира се, не значи. Диктатурата на пролетариата се състои от ръководните указания на партията плюс провеждането на тези указания от масовите пролетарски организации, плюс тяхното осъществяване от населението. Тук, както виждате, ние имаме работа с цяла редица преходни и междинни степени, които съвсем не са маловажен момент в пролетарската диктатура. Между ръководните указания на партията и тяхното осъществяване лежат следователно волята и действията на ръководените, волята и действията на класата, нейната готовност (или нежелание) да подкрепи тия указания, нейното умение (или неумение) да проведе тези указания, нейното умение (или неумение) да ги проведе точно така, както изисква обстановката. Едва ли е нужно да се доказва, че партията, която е взела върху себе си ръководството, не може да не държи сметка за волята, състоянието, степента на съзнанието на ръководените, не може да изключва от сметките си волята, състоянието и степента на съзнание на своята класа. Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с пролетарската диктатура, той подменя волята и действията на класата с указанията на партията.

*Трето.* „Пролетарската диктатура — казва Ленин — е класовата борба на победилия и взел в своите ръце политическата власт пролетариат“ (виж т. XXIV, стр. 311). В какво може да се изрази тази *класова* борба? Тя може да се изрази в редица въроръжени акции на про-

летариата против действията на съборената буржоазия или против интервенцията на чуждестранната буржоазия. Тя може да се изрази в гражданска война, ако властта на пролетариата не е още заздравена. Тя може да се изрази в широка организаторска и строителна работа на пролетариата с привличане на работа широките маси, след като властта се е заздравила вече. Във всички тези случаи действащото лице е пролетариатът като *класа*. Не е имало такъв случай, щото партията, единствено само партията, да организира всички тези акции изключително със своите собствени сили, без поддръжката на класата. Обикновено тя само ръководи тези акции и ги ръководи дотолкова, доколкото има зад себе си поддръжката на класата. Защото партията не може да покрие, не може да замени класата. Защото партията, при всичката ѝ важна, ръководна роля, все пак си остава *част* от класата. Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменя класата с партията.

*Четвърто.* Партията осъществява диктатурата на пролетариата. „Партията — това е непосредствено управляващият авангард на пролетариата, това е ръководителят“ (*Ленин*)<sup>22</sup>. В този смисъл партията *взема* властта, партията *управлява страната*. Но това още не значи, че партията осъществява пролетарската диктатура независимо от държавната власт, без държавната власт, че партията управлява страната независимо от Съветите, не чрез Съветите. Това още не значи, че може да се отъждествява партията със Съветите, с държавната власт. Партията е ядката на властта. Но тя не е и не може да бъде отъждествявана с държавната власт.

„Като управляваща партия — казва Ленин — ние не можехме да не сливаме партийните „върхове“ със съветските „върхове“, те у нас са слети и ще бъдат такива“ (виж т. XXVI, стр. 208) Това е съвършено правилно. Но с това Ленин съвсем не иска да каже, че нашите съветски учреждения като цяло, например нашата армия, нашият транспорт, нашите стопански учреждения и т. н., са учреждения на нашата партия, че партията може да замени Съветите и техните разклонения, че партията

може да се отъждестви с държавната власт. Ленин неведнаж казваше, че „съветската система е пролетарската диктатура“, че „Съветската власт е пролетарската диктатура“ (виж т. XXIV, стр. 14 и 15), но той никога не е казал, че партията е държавна власт, че Съветите и партията са едно и също нещо. Партията, която наброява стотици хиляди члена, ръководи Съветите и техните разклонения в центъра и по места, които обхващат десетки милиона хора, партийни и безпартийни, но тя не може и не трябва да ги замени със себе си. Ето защо Ленин казва, че „диктатурата се осъществява от организирания в Съвети пролетариат, когото ръководи комунистическата партия на болшевиките“, че „всичката работа на партията се извършва *чрез*\* Съветите, които обединяват трудещите се маси без разлика на професия“ (виж т. XXV, стр. 192 и 193), че диктатурата „трябва да се осъществява . . . *чрез*\* съветския апарат“ (виж т. XXVI, стр. 64). Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменя Съветите, т. е. държавната власт, с партията.

*Пето.* Понятието пролетарска диктатура е понятие държавно. Пролетарската диктатура непременно включва в себе си понятието за насилие. Без насилие няма диктатура, ако диктатурата се разбира в точния смисъл на тази дума. Ленин определя пролетарската диктатура като „власт, която се опира непосредствено върху *насилството*“ (виж т. XIX, стр. 315). Поради това, да се говори за диктатура на партията по *отношение на пролетарската класа* и да се отъждествява тя с пролетарската диктатура — това значи да се говори, че партията трябва да бъде по отношение на своята класа не само ръководител, не само вожд и учител, но и особен род диктатор, който упражнява насилие над нея, което, разбира се, е коренно неправилно. Затова, който отъждествява „диктатурата на партията“ с диктатурата на пролетариата, той мълчаливо изхожда от мисълта, че авторитет на партията може да се гради на насилие по отношение на работническата класа, което е абсурдно и което е съвсем не-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

съвместимо с ленинизма. Авторитегът на партията се поддържа от доверието на работническата класа. А доверието на работническата класа не се спечелва чрез насилие — то само се убива чрез насилието, — а с правилната теория на партията, с правилната политика на партията, с предаността на партията към работническата класа, с нейната връзка с масите на работническата класа, с нейната готовност и умение да убеждава масите в правилността на своите лозунги.

А какво следва от всичко това?

От това следва, че:

1) Ленин употребява думата *диктатура* на партията не в точния смисъл на тази дума („власт, която се опира на насилие“), а в преносен смисъл, в смисъл на неразделяно с никого друго ръководство;

2) който отъждествява ръководството на партията с *диктатурата* на пролетариата, той изопачава Ленин, като неправилно приписва на партията функции на насилие по отношение на работническата класа като цяло;

3) който приписва на партията неприсъщите на нея функции на насилие по отношение на работническата класа, той нарушава елементарните искания за правилни взаимоотношения между авангарда и класата, между партията и пролетариата.

Така, ние дойдохме непосредствено до въпроса за взаимните отношения между партията и класата, между партийните и безпартийните сред работническата класа.

Ленин определя тези взаимни отношения като „*взаимно доверие*“\* между авангарда на работническата класа и работническата маса“ (виж т. XXVI, стр. 235).

Какво значи това?

Това значи, първо, че партията трябва внимателно да се вслушва в гласа на масите, че тя трябва внимателно да се отнася към революционния инстинкт на масите, че тя трябва да изучава практиката на борбата на масите, като въз основа на това проверява правилността на своята политика, че тя трябва следователно не само да учи, но и да се учи от масите.

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Това значи, второ, че партията трябва постоянно да завоюва доверието на пролетарските маси, че тя трябва със своята политика и своята работа да си кове поддръжката на масите, че тя трябва не да командува, а преди всичко да убеждава, като помага на масите да се убедят чрез собствения си опит в правилността на партийната политика, че тя трябва следователно да бъде ръководител, вожд, учител на своята класа.

Нарушаването на тези условия означава нарушаване на правилните взаимни отношения между авангарда и класата, подкопаване на „взаимното доверие“, разрушаване и на класовата, и на партийната дисциплина.

„Сигурно — казва Ленин — сега вече почти всеки вижда, че болшевиките не биха се задържали на власт не  $2\frac{1}{2}$  години, но даже и  $2\frac{1}{2}$  месеца без най-строга, наистина желязна дисциплина в нашата партия, *без нейното най-пълно и беззаветно поукрепяне от страна на цялата маса на работническата класа\**, т. е. от всичко, което в нея е мислещо, честно, самоотвержено, влиятелно и способно да води след себе си или да увлича изостаналите слоеве“ (виж т. XXV, стр. 173).

„Диктатурата на пролетариата — казва Ленин по-нататък — е упорита борба, кървава и безкръвна, насилствена и мирна. военна и стопанска, педагогическа и административна, против силите и традициите на старото общество. Силата на навиците на милиони и десетки милиони хора е най-страшната сила. Без желязна и закалена в борбата партия, без партия, *която се ползува с доверието на всичко честно в дадената класа\**, без партия, която умее да следи за настроението на масите и да влияе върху него, е невъзможно да се води успешно такава борба“ (виж т. XXV, стр. 190).

Но как придобива партията това доверие и тая поддръжка на класата? Как се създава необходимата за пролетарската диктатура желязна дисциплина в работническата класа, на каква почва тя израства?

Ето какво казва за това Ленин:

„С какво се крепи дисциплината на революционната пролетарска партия? Как тя се проверява? Как тя се поддържа? Първо, със съзнателността на пролетарския авангард и неговата преданост на революцията, с неговото самообладание, самопожертвование, героизъм. Второ, с неговото умение да се свързва, да се сближава, ако искате, до известна степен *да се слива с най-широките трудещи се маси\**, на първо място с пролетарските, *но така също и с непролетарските* трудещи се маси. Трето, с правилното полити-

\* Курсивът е мой. И. Ст.

ческо ръководство, осъществявано от страна на този авангард, с правилността на неговата политическа стратегия и тактика, при условие че най-широките маси чрез *собствения си опит* са се убедили в тази правилност. Без тези условия не е възможна дисциплина в една революционна партия, действително способна да бъде партия на една такава прогресивна класа, която има за задача да събори буржоазията и да преобразува цялото общество. Без тези условия опитите да се създаде дисциплина неизбежно се превръщат в напразни напъни, във фраза, в позърство. А тези условия, от друга страна, не могат да се създадат изведнаж. Те се създават само с продължителен труд, с тежък опит; тяхното създаване се улеснява само от правилната революционна теория, която от своя страна не е догма, а се създава окончателно само в тясна връзка с практиката на действително масово и действително революционно движение“ (виж т. XXV, стр. 174).

### И по-нататък:

„За успеха на победата над капитализма се изисква правилно съотношение между пролетарната, комунистическата партия, революционната класа — пролетариата, и масите, т. е. цялата съвкупност на трудещите се и експлоатираните. Само комунистическата партия, ако тя действително е авангард на революционната класа, ако тя включва в себе си всички нейни най-добри представители, ако тя се състои от напълно съзнателни и предани комунисти, просветени и закалени чрез опита на упорити революционни борби, ако тази партия е съумяла да се свърже неразделно с целия живот на своята класа, а чрез нея — с цялата експлоатирана маса, и да внуши на тази класа и на *тази маса пълно доверие\** — само такава партия е способна да ръководи пролетариата в най-безпощадната, решителна, последна борба против всички сили на капитализма. От друга страна, само под ръководството на такава партия пролетариатът е способен да разгърне всичката мощ на своя революционен натиск, да унищожи без остатък неизбежната апатия, а даже и съпротивата на шелата развратена от капитализма работническа аристокрация, стари трейдюнионисти и кооперативни водачи и др. т. — е способен да разгърне всичката си сила, която по самото икономическо устройство на капиталистическото общество е неизмеримо по-голяма в сравнение с частта, която той съставлява от цялото население“ (виж т. XXV, стр. 315).

От тези цитати следва, че:

1) авторитетът на партията и необходимата за пролетарската диктатура желязна дисциплина в средата на работническата класа се градят не върху страха или „неограничените“ права на партията, а върху доверието на работническата класа към партията, върху поддръжката на партията от работническата класа;

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

2) доверието на работническата класа към партията се придобива не изведнаж и не чрез насилие по отношение на работническата класа, а с продължителна работа на партията сред масите, с правилна политика на партията, с уменията на партията да убеждава масите в правилността на своята политика въз основа на собствения опит на масите, с уменията на партията да си осигури поддръжката на работническата класа, да води след себе си масите на работническата класа;

3) без правилна политика на партията, подкрепена от опита на борбите на масите, и без доверие на работническата класа няма и не може да има истинско ръководство от страна на партията;

4) партията и нейното ръководство, ако тя се ползува с доверието на класата и ако това ръководство е истинско ръководство, не могат да бъдат противопоставени на диктатурата на пролетариата, защото без ръководството на партията („диктатурата“ на партията), която се ползува с доверието на работническата класа, не е възможна що-годе трайна диктатура на пролетариата.

Без тези условия авторитетът на партията и железната дисциплина са или празна фраза, или самохвалство и авантюра.

Не бива да се противопоставя пролетарската диктатура на ръководството („диктатурата“) на партията. Не бива, защото ръководството на партията е главното в пролетарската диктатура, ако се има предвид една що-годе трайна и пълна диктатура, а не такава, каквато беше например Парижката комуна, която представляваше непълна и нетрайна диктатура. Не бива, защото пролетарската диктатура и ръководството на партията лежат, така да се каже, на една линия в работата, действуват в една и съща посока.

„Самото вече поставяне на въпроса — казва Ленин, — „диктатура на партията *или* диктатура на класата? диктатура (партия) на водачите *или* диктатура (партия) на масите?“ свидетелствува за най-невероятна и безизходна бъркотия на мисълта . . . На всички е известно, че масите се делат на класи . . . че класите се ръководят обикновено и в повечето случаи, поне в съвременните цивилизовани страни, от политически партии; — че политическите партии, по общо правило, се управляват от повече или по-малко постоянни групи от



най-авторитетни, най-влиятелни, най-опитни, избирани на най-отговорните длъжности лица, които се наричат водачи . . . Да дойдеш дотам . . . че да противопоставиш изобщо диктатурата на масите на диктатурата на водачите, е смешна нелепост и глупост“ (виж т. XXV, стр. 187—188).

Това е съвършено правилно. Но това правилно положение изхожда от предпоставката, че са налице правилни взаимни отношения между авангарда и работническите маси, между партията и класата. То изхожда от предположението, че взаимните отношения между авангарда и класата си остават, така да се каже, нормални, остават си в рамките на „взаимното доверие“.

Но какво ще стане, ако правилните взаимни отношения между авангарда и класата, ако отношенията на „взаимно доверие“ между партията и класата бъдат нарушени?

Какво ще стане, ако партията сама започне така или иначе да противопоставя себе си на класата, нарушавайки основите на правилните взаимни отношения с класата, нарушавайки основите на „взаимното доверие“?

Възможни ли са изобщо такива случаи?

Да, възможни са.

Те са възможни:

1) ако партията започне да гради своя авторитет сред масите не върху своята работа и върху доверието на масите, а върху своите „неограничени“ права;

2) ако политиката на партията е явно погрешна, а тя не иска да я ревизира и да поправи грешката си;

3) ако политиката на партията е изобщо правилна, но масите още не са готови да я усвоят, а партията не иска или не умее да почака, за да даде възможност на масите да се убедят от собствения си опит в правилността на партийната политика, и се опитва да я наложи на масите.

Историята на нашата партия съдържа ред такива случаи. Различните групировки и фракции в нашата партия се проваляха и се разпадаха, защото те нарушаваха едно от тези три условия, а понякога всички тези условия, взети заедно.

Но от това следва, че противопоставянето пролетарската диктатура на „диктатурата“ (ръководството) на

партията не може да се признае за правилно само в случай:

1) ако под диктатура на партията по отношение на работническата класа се разбира не диктатура в истинския смисъл на тази дума („власт, която се опира върху насилие“), а ръководене на партията, което изключва насилието над работническата класа като цяло, над нейното мнозинство, както именно разбира това и Ленин;

2) ако партията има данни да бъде истински ръководител на класата, т. е. ако политиката на партията е правилна, ако тази политика отговаря на интересите на класата;

3) ако класата, ако мнозинството от класата възприема тази политика, усвоява я и се убеждава, благодарение работата на партията, в правилността на тази политика, доверява се на партията и я подкрепя.

Нарушаването на тези условия неизбежно предизвиква конфликт между партията и класата, разцепление между тях, противопоставя ги една на друга.

Може ли насила да се наложи на класата ръководството на партията? Не, не може. Във всеки случай *такова* ръководство не може да бъде що-годе продължително. Партията, ако тя иска да си остане партия на пролетариата, трябва да знае, че тя е преди всичко и главно *ръководител, вожд, учител* на работническата класа. Ние не можем да забравим думите на Ленин по този въпрос в брошурата му „Държавата и революцията“:

„Възпитавайки работническата партия, марксизмът възпитава авангарда на пролетариата, способен да вземе властта и да *води целия народ* към социализма, да направлява и организира новия строй, да бъде *учител, ръководител, вожд\** на всички трудещи се и експлоатирани в устройването на своя обществен живот без буржоазията и против нея“ (виж т. XXI, стр. 386).

Може ли да се смята, че партията е истински ръководител на класата, ако нейната политика е погрешна, ако нейната политика влиза в стълкновение с интересите на класата? Разбира се, не може. В такива случаи партията, ако тя иска да си остане ръководител, трябва да

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

ревизира политиката си, трябва да поправи политиката си, трябва да признае грешката си и да я поправи. За потвърждаване на тая мисъл аз бих могъл да си послужа например с такъв факт из историята на нашата партия като отменяването на изземването на всички излишъци, когато работническите и селски маси се оказаха явно недоволни от нашата политика и когато нашата партия пристъпи — открито и честно пристъпи към ревизиране на тази политика. Ето какво казваше тогава Ленин на X конгрес по въпроса за отменяването на системата на изземване излишъците и въвеждането на непа:

„Ние не трябва да скриваме каквото и да е, а трябва да говорим открито, че селяните са недоволни от формата на отношения, която се е установила между нас и тях, че те не искат тази форма на отношения и по-нататък не ще я търпят. Това е безспорно. Тази тяхна воля се изрази ясно. Това е волята на грамадните маси трудещо се население. Ние трябва да държим сметка за това и ние сме достатъчно трезви политици, за да кажем открито: *байте да ревизираме нашата политики по отношение на селяните*“\* (виж т. XXVI, стр. 238).

Може ли да се смята, че партията трябва да вземе инициативата и ръководството в организирането на решаващите акции на масите само на това основание, че нейната политика е изобщо правилна, *ако* тази политика не намира още доверие и поддръжка в класата, например поради политическата изостаналост на последната, *ако* партията не е съумяла още да убеди класата в правилността на своята политика, например поради това, че събитията още не са узрели? Не, не може. В такива случаи партията, ако тя иска да бъде истински ръководител, трябва да умее да чака, трябва да убеждава масите в правилността на своята политика, трябва да помогне на масите да се убедят от собствения си опит в правилността на тази политика.

„Ако революционната партия — казва Ленин — няма мнозинство в съзнателните отреди на революционните класи и в страната, не може и дума да става за въстание“ (виж т. XXI, стр. 282).

„Без изменение възгледите на мнозинството от работническата класа революцията е невъзможна, а това изменение се получава чрез политическия опит на масите“ (виж т. XXV, стр. 221).

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

„Пролетарският авангард е идейно спечелен. Това е главното. Без това не може да се направи нито крачка към победата. Но оттука до победата е още твърде далече. Само с авангарда не може да се победи. Да се хвърли само авангардът в решителен бой, докато цялата класа, докато широките маси не са заели позиция или на открит подкрепа на авангарда, или, в краен случай, на доброжелателен неутралитет към него и пълна неспособност да поддържат неговия противник, би било не само глупост, но и престъпление. А за да може действително цялата класа, действително широките трудещи се и потиснати от капитала маси да дойдат до такава позиция, само пропаганда и само агитация не стигат. За това е необходим собственият политически опит на тези маси“ (виж пак там, стр. 228)

Известно е, че нашата партия така именно и постъпваше през периода от априлските тезиси на Ленин до Октомврийското въстание в 1917 г. И именно защото тя действуваше според тези указания на Ленин, тя излезе победителка във въстанието.

Такива са в общи черти условията за правилните взаимни отношения между авангарда и класата.

Какво значи *да ръководиш*, ако политиката на партията е правилна, а правилните отношения между авангарда и класата не се нарушават?

Да ръководиш при такива условия — значи да умееш да убеждаваш масите в правилността на партийната политика, да издигаш и провеждаш такива лозунги, които довеждат масите до позициите на партията и ги улесняват да разберат от собствения си опит правилността на партийната политика, да издигаш масите до степента на съзнанието на партията и да осигуряваш по този начин подкрепата на масите и готовността им за решителна борба.

Поради това методът на убеждаването е главният метод за ръководство на класата от партията.

„Ако ние — казва Ленин — сега в Русия, след 2 $\frac{1}{2}$  години невиджани победи над руската буржоазия и Антантата, бихме поставили като условие за влизане в професионалните съюзи „признаването на диктатурата“, ние бихме извършили глупост, бихме отслабили влиянието си над масите, бихме помогнали на меншевиките. Защото задачата на комунистите е да умеят *да убедят* незначителните, да умеят да работят *сред* тях, а не *да се оградят* от тях с измислени детински - „леви“ лозунги“ (виж т. XXV, стр. 197).

Това не значи, разбира се, че партията трябва да убеди всичките работници, до последния човек, че само след това може да се пристъпи към действия, че само след това може да се започнат действията. Ни най-малко! Това значи само, че преди да предприеме решаващи политически действия, партията трябва да си осигури чрез продължителна революционна работа подкрепата на мнозинството от работническите маси или поне благоприятния неутралитет на мнозинството от класата. В противен случай ленинското положение, че спечелването на мнозинството от работническата класа на страната на партията е необходимо условие за победоносната революция — не би имало никакъв смисъл.

Но какво да се прави в такъв случай с малцинството, ако то не иска, ако то не се съгласява доброволно да се подчини на волята на мнозинството? Може ли партията, трябва ли партията, имайки на своя страна доверието на мнозинството, да принуди малцинството да се подчини на волята на мнозинството? Да, може и трябва. Ръководството се осигурява чрез метода на убеждаването на масите, като главен метод за въздействие на партията върху масите. Но това не изключва, а предполага принуждаването, ако това принуждаване има за основа доверието и поддръжката на партията от страна на мнозинството на работническата класа, ако то се прилага над малцинството, след като сме съумели да убедим мнозинството. Би трябвало да си припомним споровете в нашата партия по този въпрос през периода на профсъюзната дискусия. В какво се състоеше тогава грешката на опозицията, грешката на Цектран?<sup>25</sup> В това ли, че опозицията тогава смяташе за възможно принуждаването? Не, не в това. Грешката на опозицията се състоеше тогава в туй, че тя, която не беше в състояние да убеди мнозинството в правилността на своята позиция, след като изгуби доверието на мнозинството, при все това почна да прилага принуждение, почна да настоява за „претръскване“ на хората, облечени с доверието на мнозинството.

Ето какво казваше Ленин тогава, на X партиен конгрес, в речта си за професионалните съюзи:

„За да се установят взаимни отношения, взаимно доверие между авангарда на работническата класа и работническата маса, трябваше, щом Центран извърши грешка . . . трябваше да бъде тя поправена. Но щом почне да се защитава грешката, това става източник на политическа опасност. Ако ние не бихме направили от ония настроения, които тук изразява Кутузов, максимално възможното в смисъл на демокрация, ние бихме дошли до политически крах. *Преди всичко ние трябва да убедим, а след това да прибегнем до принуждаване. Ние трябва на всяка цена по-напред да убедим, а след това да принуждаваме\**. Ние не съумяхме да убедим широките маси и нарушихме правилното отношение между авангарда и масите“ (виж т. XXVI, стр. 235).

Същото пише Ленин в своята брошура „За професионалните съюзи“<sup>24</sup>:

„Ние прилагаме правилно и успешно принуда тогава, когато умеехме по-напред да създадем за нея базата на убеждението“ (пак там, стр. 74).

И това е съвършено правилно. Защото без тези условия не е възможно никакво ръководство. Защото само по такъв начин може да се осигури единството на действията в партията, когато става дума за партията, единството на действията на класата, когато става дума за класата като цяло. Без това се получава разцепление, хаос, разложение в редовете на работническата класа.

Такива са в общи черти основите на правилното партийно ръководство на работническата класа.

Всяко друго разбиране на ръководството е синдикализъм, анархизъм, бюрократизъм, всичко каквото искате — само не болшевизъм, само не ленинизъм.

Не бива да се противопоставя пролетарската диктатура на ръководството („диктатурата“) на партията, ако са налице правилни взаимни отношения между партията и работническата класа, между авангарда и работническите маси. Но оттук следва, че още по-малко може да се отъждествява партията с работническата класа, ръководството („диктатурата“) на партията с диктатурата на работническата класа. *На това основание*, че „диктатурата“ на партията не бива да се противопоставя на диктатурата на пролетариата, Сорин дойде до погрешния

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

извод, че „диктатурата на пролетариата е диктатура на нашата партия“.

Но Ленин говори за недопустимост не само на такова противопоставяне. Той същевременно говори, че е недопустимо да се противопоставя „диктатурата на масите на диктатурата на вождовете“. Не ще ли пожелае някой на това основание да отъждестви диктатурата на вождовете с диктатурата на пролетариата? Вървейки по този път, би трябвало да кажем, че „диктатурата на пролетариата е диктатура на нашите вождове“. Всъщност политиката на отъждествяване „диктатурата“ на партията с диктатурата на пролетариата води именно към тази глупост . . .

Как стои този въпрос у Зиновиев?

Зиновиев всъщност стои на същото гледище — и той, както Сорин, отъждествява „диктатурата“ на партията с диктатурата на пролетариата, с тази само разлика, че Сорин се изразява по-открито и по-ясно, а Зиновиев го „усуква“. Достатъчно е да прочетем следното място в книгата на Зиновиев „Ленинизмът“, за да се убедим в това:

„Какво нещо е — пише Зиновиев — съществуващият в СССР строй от гледището на неговото класово съдържание? Това е диктатура на пролетариата. Каква е непосредствената пружина на властта в СССР? Кой осъществява властта на работническата класа? Комунистическата партия! В този смисъл *у нас\** имаме диктатура на партията. Каква е юридическата форма на властта в СССР? Какъв е новият тип държавен строй, създаден от Октомврийската революция? Това е съветската система. Едното никак не противоречи на другото.“

Че едното не противоречи на другото, това, разбира се, е вярно, ако под диктатура на партията по отношение на работническата класа като цяло се разбира ръководството от страна на партията. Но как може на това основание да се поставя знак на равенство между диктатурата на пролетариата и „диктатурата“ на партията, между съветската система и „диктатурата“ на партията? Ленин отъждествяваше съветската система с пролетарската диктатура и той беше прав, защото Съветите, нашите Съвети, са организация за сплотяване на тру-

\* Курсивът е мой. И. Ст.

дещите се маси около пролетариата под ръководството на партията. Но кога, къде, в какъв свой труд Ленин е поставял знак на равенство между „диктатурата“ на партията и диктатурата на пролетариата, между „диктатурата“ на партията и съветската система, както прави сега Зиновиев? На пролетарската диктатура не противоречи не само ръководството („диктатурата“) на партията но и ръководството („диктатурата“) на вождовете. Не ще ли пожелае някой *на това основание* да провъзгласи, че нашата страна е страна на пролетарската диктатура, *т. е.* страна на диктатура на партията, *т. е.* страна на диктатура на вождовете? „Принципът“ за тъждеството на „диктатурата“ на партията с диктатурата на пролетариата, който крадешком и нерешително прокарва Зиновиев, води именно към тази глупост.

В многобройните трудове на Ленин ми се удаде да отбележа само пет случая, където Ленин засяга бегло въпроса за диктатурата на партията.

Първият случай — в полемиката с есерите и меншевиките, където той казва:

„Когато ни упрекват в диктатура на една партия и ни предлагат, както вие чухте, единен социалистически фронт, ние казваме: „Да, диктатура на една партия! Ние стоим на тая почва и не можем да я напуснем, тъй като това е оная партия, която в течение на десетилетия си е завоювала положението на авангард на целия фабрично-заводски промишлен пролетариат““ (виж т. XXIV, стр. 423).

Вторият случай е „Писмото до работниците и селяните по повод победата над Колчак“, където той казва:

„Плашат селяните (плашат ги особено меншевиките и есерите, всички, даже и „левите“) с плашилото „диктатура на една партия“, партията на болшевиките-комунисти.

От примера с Колчак селяните се научиха да не се боят от плашила.

Или диктатура (т. е. желязна власт) на помещиците и капиталистите, или диктатура на работническата класа“ (виж т. XXIV, стр. 436).

Третият случай е речта на Ленин пред II конгрес на Коминтерна в полемиката му с Генер. Тази реч аз цитирах по-горе\*.

\* Виж настоящия том стр. 32.—*Ред.*



Четвъртият случай—това са няколко реда в брошурата „„Левичарството“—детската болест в комунизма“. Съответните цитати вече приведох по-горе\*.

И петият случай—черновката на схемата за пролетарската диктатура, публикувана в III „Ленински сборник“, където се среща следното подзаглавие: „Диктатурата на една партия“ (виж „Ленински сборник“ III, стр. 497).

Трябва да се отбележи, че в два от петте случая, в последния и във втория, думите „диктатура на една партия“ Ленин поставя в кавички, подчертавайки ясно неточния, преносния смисъл на тази формула.

Трябва също да се отбележи, че във всички тези случаи под „диктатура на партията“ Ленин разбира диктатура („желязна власт“) над „помешчиците и капиталистите“, а не над работническата класа, противно на клеветническите измислици на Кауцки и компания.

Характерно е, че *нищо в един* от своите трудове, основни и второстепенни, гдето Ленин разглежда или просто споменава за пролетарската диктатура и за ролята на партията в системата на пролетарската диктатура, няма даже намек за това, че „диктатурата на пролетариата е диктатура на нашата партия“. Напротив, всяка страница, всеки ред от тези трудове крещи против такава формула (виж „Държавата и революцията“, „Пролетарската революция и ренегатът Кауцки“, „„Левичарството“—детската болест в комунизма“ и т. н.)

Още по-характерно е, че в тезисите на II конгрес на Коминтерна<sup>25</sup> за ролята на политическата партия, изработени под непосредственото ръководство на Ленин, върху които Ленин не един път се е позовавал в своите речи като образец на правилна формулировка на ролята и задачите на партията—ние не намираме *нищо една*, буквално *нищо една дума* за диктатура на партията.

Какво показва всичко това?

То показва, че:

а) Ленин не смяташе формулата „диктатура на партията“ за безупречна, точна, поради което тя се среща в трудовете на Ленин твърде рядко и се поставя по-някога в кавички;

\* Виж настоящия том, стр. 38, 39, 40, 43, 44. — *Ред.*

б) в ония малко случаи, когато Ленин в полемика с противниците беше принуден да говори за диктатура на партията, той говореше обикновено за „диктатурата на една партия“, т. е. за това, че нашата партия се намира на власт *сама*, че тя *не разделя* властта с други партии, при което той всякога разясняваше, че под диктатура на партията *по отношение на работническата класа* трябва да се разбира ръководство на партията, нейната ръководна роля;

в) във всички ония случаи, когато Ленин намираше за нужно да определи научно ролята на партията в системата на пролетарската диктатура, той говореше *изключително* за ръководна роля на партията (а такива случаи са хиляди) по отношение на работническата класа;

г) именно затова Ленин „не се сети“ да вмъкне в основната резолюция за ролята на партията — аз имам предвид резолюцията на II конгрес на Коминтерна — формулата „диктатура на партията“;

д) не са прави от гледището на ленинизма и политически късогледи са ония другари, които отъждествяват или се опитват да отъждествят „диктатурата“ на партията, а значи и „диктатурата на вождовете“ с диктатурата на пролетариата, защото с това те нарушават условията за правилните взаимни отношения между авангарда и класата.

Аз вече не говоря, че формулата „диктатура на партията“, взета без горепосочените уговорки, може да създаде цяла редица опасности и политически минуси в нашата практическа работа. С тази формула, взета без уговорки, сякаш се подсказва:

а) *на безпартийните маси*: не смейте да противоречите, не смейте да разсъждавате, защото партията може всичко, защото у нас има диктатура на партията;

б) *на партийните кадри*: действайте по-смело, натискайте по-силно, можете и да не се вслушвате в гласа на безпартийните маси—у нас има диктатура на партията;

в) *на партийните върхове*: можете да си позволите разкоша на известно самодоволство, па даже можете малко и да се възгордеете, защото у нас има диктатура на партията, а „значи“ и диктатура на вождовете.

За тези опасности е уместно да се напомни именно сега, когато политическата активност на масите е в период на подем, когато готовността на партията внимателно да се прислушва в гласа на масите представлява за нас особена ценност, когато внимателното отнасяне към нуждите на масите е основна повеля на нашата партия, когато от партията се иска особена обмисленост и особена гъвкавост в политиката, когато опасността от възгордяване е една от най-сериозните опасности за партията по отношение на правилното ръководство на масите.

Не мога да не припомня златните думи на Ленин, казани от него на XI конгрес на нашата партия:

„В народната маса ние (комунистите. *И. Ст.*) все още сме капка в морето и ние можем да управляваме само тогава, когато вярно изразяваме онова, което народът съзнава. Без това условие комунистическата партия не ще води пролетариата, а пролетариатът не ще води след себе си масите, и цялата машина ще се разпадне“ (виж т. XXVII, стр. 256).

*„Вярно да изразява онова, което народът съзнава“* — това е именно онова необходимо условие, което осигурява на партията почетната роля на главна ръководна сила в системата на пролетарската диктатура.

## VI

### ВЪПРОСЪТ ЗА ПОБЕДАТА НА СОЦИАЛИЗМА В ЕДНА СТРАНА

В брошурата „За основите на ленинизма“ (май 1924 г., първо издание) има две формулировки по въпроса за победата на социализма в една страна. Първата формулировка гласи:

„По-рано се смяташе, че победата на революцията в една страна е невъзможна, като се приемаше, че за победата над буржоазията е необходимо съвместното действие на пролетариите от всички напреднали страни или, във всеки случай, от повечето такива страни. Сега това гледище вече не отговаря на действителността. Сега трябва да се изхожда от възможността на такава победа, защото неравномерният и скокообразен характер на развитието на различните капиталистически страни в условията на империализма, развитието на катастрофални противоречия в самия империализъм.

които водят към неизбежни войни, растежът на революционното движение във всички страни на света — всичко това води не само до възможността, но и до необходимостта на победата на пролетариата в отделни страни“ (виж „За основите на ленинизма“<sup>26</sup>).

Това положение е съвършено правилно и не се нуждае от коментари. То е насочено против теорията на социалдемократите, които смятат, че вземането на властта от пролетариата в една страна без същевременната победоносна революция в другите страни е утопия.

Но в брошурата „За основите на ленинизма“ има и втора формулировка. Там се казва:

„Но да се събори буржоазната власт и да се създаде пролетарска власт в една страна, това още не значи, че е осигурена пълната победа на социализма. Главната задача на социализма — организирането на социалистическото производство — си остава още предстояща. Може ли да се разреши тази задача, може ли да се спечели крайната победа на социализма в една страна без съвместните усилия на пролетариите от няколко напреднали страни? Не, не е възможно. За събаряне на буржоазията са достатъчни усилията на една страна — за това ни говори историята на нашата революция. За окончателната победа на социализма, за организирането на социалистическото производство усилията на една страна, особено на такава селска страна като Русия, са вече недостатъчни — за това са необходими усилията на пролетариата в няколко напреднали страни“ (виж „За основите на ленинизма“, първо издание<sup>27</sup>).

Тази втора формулировка беше насочена против твърдението на критиците на ленинизма, против троцкистите, които заявяваха, че пролетарската диктатура в една страна, при липса на победа в другите страни, не може „да устои против консервативна Европа“.

Дотолкова — но само дотолкова — тази формулировка беше тогава (май 1924 г.) достатъчна и тя, без съмнение, принесе известна полза.

Но впоследствие, когато критиката против ленинизма в тази част беше вече преодоляна в партията и когато на дневен ред възникна нов въпрос, въпросът дали е възможно да се построи пълно социалистическо общество със силите на нашата страна без външна помощ — втората формулировка се оказа вече явно недостатъчна и поради това — неправилна.

В какво се състои недостатъкът на тази формулировка?

Нейният недостатък е в това, че тя свързва в един въпрос два различни въпроса: въпроса за *възможността* да се построи социализмът със силите на една страна, на който трябва да се даде положителен отговор, и въпроса, може ли една страна с пролетарска диктатура да се смята *напълно гарантирана* от интервенция и следователно от възстановяване на стария ред без победоносна революция в няколко други страни, на който въпрос трябва да се даде отрицателен отговор. Аз вече не говоря, че тази формулировка може да даде повод да се мисли, че е невъзможно да се организира социалистическото общество със силите на една страна, което, разбира се, не е правилно.

На това основание аз видоизмених, поправих тази формулировка в своята брошура „Октомврийската революция и тактиката на руските комунисти“ (декември 1924 г.), като разчлених този въпрос на два въпроса: на въпроса за *пълната гаранция срещу реставрацията на буржоазния ред* и въпроса за *възможността да се построи пълно социалистическо общество* в една страна. Това беше достигнато, първо, чрез разглеждане „пълната победа на социализма“ като „пълна гаранция срещу възстановяване на стария ред“, възможна само при „съвместните усилия на пролетариите от няколко страни“, и, второ, чрез провъзгласяване, въз основа на Лениновата брошура „За кооперацията“<sup>28</sup>, на неоспоримата истина, че ние имаме всичко необходимо за построяване пълно социалистическо общество (виж „Октомврийската революция и тактиката на руските комунисти“).\*

Тази нова формулировка на въпроса именно легна в основата на известната резолюция на XIV партийна конференция „За задачите на Коминтерна и РКП(б)“<sup>29</sup>, която разглежда въпроса за победата на социализма в една страна във връзка със стабилизацията на капитализма (април 1925 г.) и която смята построяването на социализма със силите на нашата страна възможно и необходимо.

---

\* Тази нова формулировка на въпроса замени след това старата негова формулировка в следващите издания на брошурата „За основите на ленинизма“.

Тя послужи за основа и на моята брошура „За резултатите от работата на XIV конференция на РКП(б)“, издадена веднага след XIV партийна конференция — през май 1925 г.

По постановката на въпроса за победата на социализма в една страна в тази брошура се казва:

„Нашата страна представлява две групи противоречия. Едната група противоречия — това са вътрешните противоречия, които съществуват между пролетариата и селяните (тук става дума за построяването на социализма в една страна. *И. Ст.*). Другата група противоречия — това са външните противоречия, които съществуват между нашата страна като страна на социализма и всички останали страни като страни на капитализма (тук става дума за окончателната победа на социализма. *И. Ст.*)“ . . . „Който смесва първата група противоречия, които са напълно преодолими с усилията на една страна, с втората група противоречия, чието разрешение изисква усилията на пролетариите на няколко страни, той допуска най-груба грешка против ленинизма, той или е забъркана глава, или непоправим опортюнист“ (виж „За резултатите от работата на XIV конференция на РКП(б)“<sup>30</sup>).

По въпроса за *победата* на социализма в нашата страна в брошурата се казва:

„Ние можем да построим социализма и ние ще го строим заедно със селяните под ръководството на работническата класа“ . . . защото „при пролетарската диктатура у нас има . . . всички необходими данни да построим пълно социалистическо общество, преодолявайки всички възможни вътрешни затруднения, защото ние можем и трябва да ги преодолеем със собствените си сили“ (виж пак там<sup>31</sup>).

А по въпроса за *окончателната* победа на социализма там е казано:

„Окончателна победа на социализма е пълната гаранция против опитите за интервенция, а значи и за реставрация, защото един що-годе сериозен опит за реставрация може да се извърши само при сериозна поддръжка отвън, само с поддръжката на международния капитал. Поради това поддръжката на нашата революция от работниците във всички страни, а още повече победата на тях работници поне в няколко страни, е необходимо условие за пълното гарантиране на първата победила страна против опитите за интервенция и реставрация, необходимо условие за окончателната победа на социализма“ (виж пак там<sup>32</sup>).

Струва ми се, че е ясно.

Известно е, че в същия дух се разглежда този въпрос и в моята брошура „Въпроси и отговори“ (юни

1925 г.), и в политическия отчет на ЦК пред XIV конгрес на ВКП(б)<sup>33</sup> (декември 1925 г.).

Такива са фактите.

Тези факти, мисля, са известни на всички другари, в тоза число и на Зиновиев.

Ако сега, почти две години след идейната борба в партията и след приетата от XIV партийна конференция резолюция (април 1925 година), Зиновиев намира за възможно в заключителното си слово на XIV партиен конгрес (декември 1925 г.) да измъкне старата и съвършено недостатъчна формула от брошурата на Сталин, писана през април 1924 г., като основа за решение на разрешението вече въпрос за победата на социализма в една страна — то този своеобразен маниер на Зиновиев показва само това, че той окончателно се е забъркал по този въпрос. Да дърпаш партията назад, след като тя е отишла напред, да заобикаляш резолюцията на XIV партийна конференция, след като тя е потвърдена от пленума на ЦК<sup>34</sup> — това значи да затънеш безнадеждно в противоречия, да не вярваш в построяването на социализма, да се отклониш от пътя на Ленин и да подпишеш собственото си поражение.

Какво ще рече *възможност* за победа на социализма в една страна?

Това е възможност да бъдат разрешени противоречията между пролетариата и селяните с помощта на вътрешните сили на нашата страна, възможност да бъде взета властта от пролетариата и да бъде използвана тази власт за построяване на пълно социалистическо общество в нашата страна при съчувствието и поддръжката на пролетариите от другите страни, но без предварителната победа на пролетарската революция в другите страни.

Без такава възможност социалистическото строителство е строителство без перспективи, строителство без увереност, че ще бъде построен социализмът. Не можеш да строиш социализъм, ако не си уверен, че той може да се построи, ако не си уверен, че техническата изостаналост на нашата страна не е *непреодолимо* препятствие за пълното построяване на социалистическото общество.

Отричането на тази възможност е неверие в построяването на социализма, отстъпление от ленинизма.

Какво ще рече *невъзможност* да победи напълно и окончателно социализмът в една страна без победа на революцията в другите страни?

Това ще рече невъзможност да бъде напълно гарантирана победилата страна против интервенция, значи и против реставрацията на буржоазния ред, без победа на революцията поне в няколко страни. Отричането на това безспорно положение е отстъпление от интернационализма, отстъпление от ленинизма.

„Ние живеем — казва Ленин — не само в държава, но и в *система от държави*, и продължителното съществуване на Съветската република наред с империалистическите държави е немислимо. В края на краищата или едното, или другото ще победи. А докато този край настъпи, редица най-ужасни сблъсквания между Съветската република и буржоазните държави са неизбежни. Това значи, че господстващата класа, пролетариатът, ако само той има желание и сила да господствува, трябва да докаже това и със своята военна организация“ (виж т. XXIV, стр. 122).

„Ние имаме пред себе си — казва Ленин на друго място — известно във висша степен неустойчиво, но все пак несъмнено, неоспоримо равновесие. Задълго ли ще бъде това — не зная и мисля, че не може да се знае. И затова от наша страна е нужна най-голяма предпазливост. И първата заповед на нашата политика, първият урок, който произтича от нашата правителствена дейност в течение на една година, урокът, който трябва да усвоят всички работници и селяни, това е — да бъдем нащрек, да помним, че ние сме заобиколени от хора, класи, правителства, които открито изразяват най-голяма омраза към нас. Трябва да помним, че ние сме винаги на косъм от всякакви нашествия“ (виж т. XXVII, стр. 117).

Струва ми се, че е ясно.

Как стои въпросът за победата на социализма в една страна у Зиновиев?

Слушайте:

„Под окончателна победа на социализма трябва да се разбира най-малко: 1) унищожаване на класите и следователно 2) премахване диктатурата на една класа, в дадения случай диктатурата на пролетариата“ . . . „За да си уясним още по-точно — казва по-нататък Зиновиев — как стои въпросът у нас, в СССР, през 1925 г., трябва да различаваме две неща: 1) осигурена *възможност* да строим социализъм — такава възможност да строим социализъм, разбира се, е напълно мислима и в рамките на една страна, и 2) окончателно построяване и заздравяване на социализма, т. е. осъществяване на социалистическия строй, на социалистическото общество.“

Какво може да означава всичко това?



Това, че под окончателна победа на социализма в една страна Зиновиев разбира не гаранцията против интервенция и реставрация, а възможността да бъде построено социалистическото общество. А под победа на социализма в една страна Зиновиев разбира такова строителство на социализма, което не може да има и не ще има за резултат построяването на социализма. Строителство наслука, без перспектива, строителство на социализма при невъзможност да бъде построено социалистическо общество — такава е позицията на Зиновиев.

Да строиш социализъм *без възможност* за построяването му, да строиш, *знаейки, че не ще построиш* — ето до какви несъобразности стигна Зиновиев.

Но това е гавра над въпроса, а не разрешение на въпроса!

А ето още едно място от заключителното слово на Зиновиев на XIV партийен конгрес :

„Вижте например докъде стига др. Яковлев на последната губернска партийна конференция в Курск. „Можем ли ние в една страна — пита той, — заобиколени от всички страни от капиталистически врагове, можем ли при такива условия да построим социализма в една страна?“ И отговаря: „Въз основа на всичко изложено ние имаме право да кажем, че ние не само строим социализъм, но и че въпреки това, че засега сме сами, че засега сме единствената в света съветска страна, съветска държава — ние ще построим социализма“ („Курская Правда“, бр. 279 от 8 декември 1925 г.). Нима това е *ленинска постановка на въпроса, нима тук не мирише на национална ограниченост*?“\*

По такъв начин според Зиновиев излиза, че да признаеш възможността за построяване на социализма в една страна, това ще рече да застанеш на гледището на националната ограниченост, а да отричаш тая възможност — ще рече да застанеш на гледището на интернационализма.

Но ако това е вярно — струва ли си изобщо труда да се води борба за победа над капиталистическите елементи в нашето стопанство? Не следва ли оттук, че такава победа е невъзможна?

*Капитулация пред капиталистическите елементи в нашето стопанство* — ето докъде довежда вътрешната логика на аргументацията на Зиновиев.

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

И тази несъобразност, която няма нищо общо с ленинизма, Зиновиев ни приподнася като „интернационализъм“, като „стопроцентов ленинизъм“!

Аз твърдя, че по най-важния въпрос — за строителството на социализма, Зиновиев отстъпва от ленинизма, свлича се до гледището на меншевика Суханов.

Да се обърнем към Ленин. Ето какво казва той за победата на социализма в една страна още преди Октомврийската революция, през август 1915 година:

„Неравномерността на икономическото и политическото развитие е безусловен закон на капитализма. Оттук следва, че е възможно социализмът да победи първоначално в няколко или даже в една отделно взета капиталистическа страна. Победилит в тази страна пролетариат, след като експроприра капиталистите и *организира у себе си социалистическо производство\**, ще застане *против* останалия, капиталистическия свят, привличайки на своя страна угнетените класи на другите страни, повдигайки у тях въстание против капиталистите, действайки, ако се окаже необходимо, даже с военна сила против експлоататорските класи и техните държави“ (виж т. XVIII, стр. 232—233).

Какво значи подчертаната Ленинова фраза: „след като организира у себе си социалистическо производство“? Тя означава, че пролетариатът на победилата страна след вземането на властта *може и трябва* да организира в страната си социалистическо производство. А какво значи това „да организира социалистическо производство“? Това значи да построи социалистическото общество. Едва ли е нужно да се доказва, че тази ясна и определена мисъл на Ленин не се нуждае от по-нататъшни коментари. В противен случай биха останали непонятни призивите на Ленин за вземане на властта от пролетариата през октомври 1917 година.

Вие виждате, че тази ясна мисъл на Ленин се отличава като небето от земята от забърканата и антиленинска „мисъл“ на Зиновиев, че ние можем да строим социализъм в „рамките на една страна“ при *невъзможността* да го построим.

Това бе казано от Ленин в 1915 година, преди вземането на властта от пролетариата. Но може би него-

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

вите възгледи са се изменили след опита от вземането на властта, след 1917 година? Да се обърнем към брошурата на Ленин „За кооперацията“, писана през 1923 година.

„Действително — казва Ленин — властта на държавата върху всички главни средства за производство, държавната власт в ръцете на пролетариата, съюзът на тоя пролетариат с многомилionните дребни и най-дребни селяни, осигуряване ръководството на пролетариата по отношение на селяните и т. н.—нима това не е всичко, което е нужно, щото от кооперацията, единствено само от кооперацията, която по-рано ние третирахме като търгашеска и която от известна страна имаме право и сега, при новата икономическа политика, да третираме по същия начин — *нима това не е всичко, което е необходимо за построяване на пълното социалистическо общество?*“ Това още не е построяване на социалистическото общество, но *то е всичко необходимо и достатъчно за това построяване*“\* (виж т. XXVII, стр. 392).

Иначе казано: ние можем и трябва да построим пълно социалистическо общество, защото ние имаме в свое разпореждане всичко необходимо и достатъчно за това построяване.

Струва ми се, трудно е да се изразиш по-ясно.

Сравнете тази класическа мисъл на Ленин с антиленинското възражение на Зиновиев против Яковлев и ще разберете, че Яковлев само повтаря думите на Ленин за възможността да се построи социализмът в една страна, а Зиновиев, изказвайки се против тази мисъл, бичувайки Яковлев, отстъпва от мисълта на Ленин и застава на гледището на меншевика Суханов, на гледището, че е невъзможно да се построи социализмът в нашата страна поради нейната техническа изостаналост.

Неизвестно е само защо ние взехме властта през октомври 1917 година, ако не разчитахме, че ще построим социализма?

*Не трябваше да вземаме властта през октомври 1917 г.* — ето до какъв извод довежда вътрешната логика на Зиновиевата аргументация.

Аз твърдя по-нататък, че по най-важния въпрос за победата на социализма Зиновиев се обяви *против* ясните решения на нашата партия, зафиксирани в извест-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

ната резолюция на XIV партийна конференция „Задачите на Коминтерна и РКП(б) във връзка с разширения пленум на ИККИ“.

Да се обърнем към тази резолюция. Ето какво е казано там за победата на социализма в една страна:

„Наличността на две право противоположни обществени системи поражда постоянна опасност от капиталистическа блокада, от други форми на икономически натиск, от въоръжена интервенция, от реставрация. Единствената гаранция за *окончателната победа на социализма*, т. е. *гаранция против реставрацията\**, е следователно победоносната социалистическа революция в няколко страни . . .“ „Ленинизмът учи, че *окончателната победа на социализма в смисъл на пълна гаранция против реставрация\** на буржоазните отношения е възможна само в международен мащаб . . .“ „Оттук съвсем *не следва\**, че е невъзможно построяването на *пълното социалистическо общество\** в такава неразвита страна като Русия без „държавна помощ“ (Троцки) на по-развитите в техническо и икономическо отношение страни“ (виж резолюцията<sup>35</sup>).

Вие виждате, че резолюцията разглежда окончателната победа на социализма като гаранция против интервенция и реставрация — *съвсем противоположно* на начина, по който Зиновиев разглежда въпроса в своята книга „Ленинизмът“.

Вие виждате, че резолюцията признава възможността да се построи пълно социалистическо общество в такава неразвита страна като Русия без „държавна помощ“ от по-развитите в техническо и икономическо отношение страни — *съвсем противоположно* на обратното твърдение на Зиновиев, когато възразява на Яковлев в заключителното си слово на XIV партиен конгрес.

Как да се нарече това, ако не борба на Зиновиев *против* резолюцията на XIV партийна конференция?

Разбира се, партийните резолюции понякога не са безпогрешни. Случва се, че партийните резолюции съдържат грешки. Изобщо казано, може да се предположи, че резолюцията на XIV партийна конференция също съдържа някои грешки. Възможно е Зиновиев да смята дадената резолюция за погрешна. Но тогава това трябва да се заяви ясно и открито, както подобава на болшевик. Зиновиев обаче, неизвестно защо, не постъпва

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

така. Той предпочита да върви по друг път, да атакува резолюцията на XIV партийна конференция откъм тила, като никак не споменава тази резолюция и не прави какъвто и да било опит да я критикува открито. Зиновиев мисли, очевидно, че по този път най-добре се постига целта. А неговата цел е една — да „подобри“ резолюцията и „мъничко“ да фалшифицира Ленин. Едва ли е нужно да се доказва, че Зиновиев се лъже в своите сметки.

Откъде произтича грешката на Зиновиев? Где е коренът на тази грешка?

Коренът на тази грешка се състои според мене в увереността на Зиновиев, че техническата изостаналост на нашата страна е *непреодолима* пречка за построяването на пълно социалистическо общество, че пролетариатът не може да построи социализма поради техническата изостаналост на нашата страна. Зиновиев и Каменев едно време се опитваха да излязат с този аргумент на едно от заседанията на ЦК на партията пред априлската партийна конференция<sup>36</sup>. Но те получиха отпор и бяха принудени да отстъпят, като *формално* се подчиниха на противоположното гледище, на гледището на мнозинството от ЦК. Но подчинил му се формално, Зиновиев през всичкото време продължаваше да се бори против него. Ето какво пише за този „инцидент“ в ЦК на РКП(б) Московският комитет на нашата партия в „Отговора“ си на писмото на Ленинградската губернска партийна конференция<sup>37</sup>:

„Не много отдавна Каменев и Зиновиев защитаваха пред Политбюро гледището, че ние не ще можем да се справим с вътрешните мъчнотии поради нашата техническа и икономическа изостаналост, ако не ни спаси международната революция. А ние заедно с мнозинството на ЦК мислим, че можем да строим социализъм, строим го и ще го построим независимо от нашата техническа неразвитост и въпреки нея. Ние мислим, че това строителство, разбира се, ще върви много по-бавно отколкото при световна победа, но при все това ние вървим и ще вървим напред. Ние също така считаме, че гледището на Каменев и Зиновиев изразява неверие във вътрешните сили на нашата работническа класа и следващите я селски маси. Ние считаме, че то е отстъпление от ленинските позиции“ (виж „Отговора“).

Този документ се появи в печата във време на първите заседания на XIV партиен конгрес. Зиновиев имаше,

разбира се, възможност да се изкаже против този документ още на конгреса. Характерно е, че Зиновиев и Каменев не намериха аргументи против отправеното против тях от Московския комитет на нашата партия тежко обвинение. Случайно ли е това? Аз мисля, че не е случайно. Обвинението очевидно е попаднало в целта. Зиновиев и Каменев „отговориха“ на това обвинение с мълчание, защото нямаше как да го „оборят“.

„Новата опозиция“ се обижда, когато обвиняват Зиновиев в неверие в победата на социалистическото строителство в нашата страна. Но ако Зиновиев след цяла година обсъждане на въпроса за победата на социализма в една страна, след като гледището на Зиновиев бе отхвърлено от Политбюро на ЦК (април 1925 г.), след като в редовете на партията се създаде вече определено мнение по този въпрос, зафиксирано в известната резолюция на XIV партийна конференция (април 1925 г.), ако след всичко това в своята книга „Ленинизмът“ (септември 1925 г.) Зиновиев се решава да се обяви против гледището на партията, ако после той повтаря това си изказване на XIV конгрес — то как да се обясни всичко това, това упорство, тази настойчивост, с която той защитава грешката си, ако не с това, че Зиновиев е заразен, безнадеждно заразен от неверие в победата на социалистическото строителство в нашата страна?

На Зиновиев е угодно да разглежда това си неверие като признак на интернационализъм. Но откога отстъпленieto от ленинизма по кардиналния въпрос на ленинизма почна да се разглежда у нас като интернационализъм?

Не ще ли бъде по-вярно, ако кажем, че не партията, а Зиновиев в дадения случай греши против интернационализма и международната революция? Защото какво друго е нашата страна на „строящия се социализъм“, ако не база на световната революция? Но може ли тя да бъде действителна база на световната революция, ако е неспособна да построи социалистическото общество? Може ли тя да остане оня велик притегателен център за работниците от всички страни, какъвто

тя несъмнено е сега, ако е неспособна да одържи у дома си победа над капиталистическите елементи в нашето стопанство, победа на социалистическото строителство? Аз смятам, че не може. Но не слезва ли оттук, че неверието в победата на социалистическото строителство, проповядването на това неверие води към развенчаване на нашата страна като база на световната революция, а развенчаването на нашата страна води към отслабване на световното революционно движение. С какво г-да социалдемократите отпъждаха работниците от нас? С проповедта, че „у руснаците нищо няма да излезе“. С какво бием ние сега социалдемократите, привличайки към нас цяла върволица работнически делегации и укрепвайки по този начин позициите на комунизма в целия свят? С нашите успехи в строителството на социализма. Но нима не е ясно след това, че който проповядва неверие в нашите успехи в строителството на социализма, той помага косвено на социалдемократите, той ослабва размаха на международното революционно движение, той неизбежно отстъпва от интернационализма? . . .

Както виждате, с „интернационализма“ на Зиновиев работата ни най-малко не стои по-добре отколкото с неговия „стопроцентен ленинизъм“ по въпроса за строителството на социализма в една страна.

Затова XIV партиен конгрес постъпи правилно, като определи възгледите на „новата опозиция“ като „неверие в социалистическото строителство“ и „изопачаване на ленинизма“<sup>38</sup>.

## VII

### БОРБАТА ЗА ПОБЕДА НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СТРОИТЕЛСТВО

Аз мисля, че неверието в победата на социалистическото строителство е основната грешка на „новата опозиция“. Тази грешка според мене е основна, защото от нея произтичат всичките останали грешки на „новата опозиция“. Грешките на „новата опозиция“ по въпроса за новата икономическа политика, за държавния капита-

лизъм, за природата на нашата социалистическа индустрия, за ролята на кооперацията при пролетарската диктатура, за начините на борба против кулачеството, за ролята и относителното значение на средните селяни — всички тези грешки са производни от основната грешка на опозицията, от неверието във възможността да бъде построено социалистическото общество със собствените сили на нашата страна.

Какво нещо е неверието в победата на социалистическото строителство в нашата страна?

Това е преди всичко липса на увереност, че основните селски маси *могат да се въвлекат* в социалистическото строителство по силата на известни условия на развитието на нашата страна.

Това е, второ, липса на увереност, че пролетариатът в нашата страна, който заема господстващите височини в народното стопанство, е *способен* да въвлече основните селски маси в социалистическото строителство.

От тези положения изхожда мълчаливо опозицията в своите построения за пътищата на нашето развитие — безразлично прави ли тя това съзнателно или несъзнателно.

Може ли основната маса на съветските селяни да бъде въвлечена в социалистическото строителство?

В брошурата „За основите на ленинизма“ по този въпрос има две основни положения:

1) „Не бива да се смесват селяните в Съветския съюз със селяните на Запада. Селяните, които са преминали школата на три революции, които са се борили против царя и буржоазната власт заедно с пролетариата и начело с пролетариата, селяните, които са получили земя и мир от ръцете на пролетарската революция и поради това са станали резерв на пролетариата — тези селяни не могат да не се отличават от селяните, които са се борили през времето на буржоазната революция начело с либералната буржоазия, които са получили земя от ръцете на тази буржоазия и поради това са станали резерв на буржоазията. Едва ли е нужно да се доказва, че съветските селяни, които са свикнали да ценят политическата дружба и *политическото* сътрудничество с пролетариата и които дължат свободата си на тази дружба и на това сътрудничество — не могат да не са изключително благоприятен материал за *икономическо* сътрудничество с пролетариата.“

2) „Не бива да се смесва селското стопанство в Русия със селското стопанство на Запада. Там развитието на селското сто-



панство върви по обикновения път на капитализма, в обстановката на дълбока диференциация на селяните, на единия полюс — големи имения и частнокапиталистически латифундии, на другия — пауперизъм, мизерия и наемно робство. Поради това там разпадането и разложението са напълно естествени. Не е така в Русия. У нас развитието на селското стопанство не може да тръгне по такъв път например поради това, че съществуването на Съветска власт и национализацията на главните оръдия и средства за производство не допускат такова развитие. В Русия развитието на селското стопанство ще тръгне по друг път, по пътя на кооперирането на милионите дребни и средни селяни, по пътя на развитието в село на масовата кооперация, поддържана от държавата с евтин кредит. В статиите си за кооперацията Ленин правилно посочваше, че у нас развитието на селското стопанство ще тръгне по нов път, по пътя на въвличане мнозинството селяни чрез кооперацията в социалистическото строителство, по пътя на постепенното внедряване началата на колективизма в селското стопанство, отначало в областта на продажбата, а след това и в областта на производството на селскостопански продукти“ . . .

„Едва ли е нужно да се доказва, че грамадното мнозинство от селяните на драго сърце ще тръгне по този път на развитие, отхвърляйки решително пътя на частнокапиталистическите латифундии и наемното робство, пътя на мизерията и разорението.“<sup>39</sup>

Правилни ли са тези положения ?

Аз мисля, че и двете тези положения са правилни и безспорни за целия наш строителен период в условията на новата икономическа политика.

Те са само израз на известните тезиси на Ленин за спойката на пролетариата и селяните, за включването на селските стопанства в системата на социалистическото развитие на страната, за това, че пролетариатът трябва да се движи към социализма заедно с основните маси на селяните, че кооперирането на милионните селски маси е широкият друм на социалистическото строителство в село, че при растежа на нашата социалистическа индустрия „простият растеж на кооперацията за нас е тъждествен с . . . растеж на социализма“ (виж т. XXVII, стр. 396).

И действително, по какъв път може и трябва да тръгне развитието на селското стопанство в нашата страна ?

Селското стопанство не е капиталистическо стопанство. Селското стопанство, ако се вземе огромното мнозинство селски стопанства, е дребностоково стопанство.

А какво нещо е дребностоково селско стопанство? Това е стопанство, което стои на кръстопътя между капитализма и социализма. То може да се развие и към капитализма, както това става сега в капиталистическите страни, и към социализма, както това ще стане у нас, в нашата страна при диктатурата на пролетариата.

Откъде такава неустойчивост, несамостоятелност на селското стопанство? С какво се обяснява тя?

Тя се обяснява с разпокъсаността на селските стопанства, с тяхната неорганизираност, с тяхната зависимост от града, от индустрията, от кредитната система, от характера на властта в страната, най-сетне тя се обяснява с общоизвестното положение, че селото върви и трябва да върви след града както в материално, така и в културно отношение.

Капиталистическият път на развитие на селското стопанство означава развитие чрез най-дълбока диференциация на селяните — с едри латифундии на единия полюс и масово осиромашаване на другия полюс. Такъв път на развитие е неизбежен в капиталистическите страни, защото селото, селското стопанство, се намира в зависимост от града, от индустрията, от централизирания кредит в града, от характера на властта, а в града царува буржоазията, капиталистическата индустрия, капиталистическата кредитна система, капиталистическата държавна власт.

Задължителен ли е този път на развитие за селското стопанство в нашата страна, гдето градът има съвсем друг облик, гдето индустрията се намира в ръцете на пролетариата, гдето транспортът, кредитната система, държавната власт и т. н. са съсредоточени в ръцете на пролетариата, гдето национализацията на земята е всеобщ закон в страната? Разбира се, не е задължителен. Напротив. Именно поради това, че градът е ръководител на селото, а у нас в града цари пролетариатът, който заема всички командни височини в народното стопанство, именно поради това селските стопанства трябва да тръгнат в своето развитие по друг път, по пътя на социалистическото строителство.

Какъв е този път?

Това е пътят на масовото коопериране на милионите селски стопанства по всички линии на кооперацията, пътят на обединението на разпокъсаните селски стопанства около социалистическата индустрия, пътят на насаждането началата на колективизма между селяните отначало по линията на *продажбата* на земеделските продукти и на *снабдяването* на селските стопанства с градски изделия, а после по линията на селскостопанското *производство*.

И колкото вървим по-нататък, толкова по-неизбежен става този път при диктатурата на пролетариата, защото кооперирането по линията на продажбата, кооперирането по линията на снабдяването и, най-сетне, кооперирането по линията на кредита и производството (селскостопанските кооперации) е единственият път за повдигане благосъстоянието на селото, единственото средство за спасяване широките селски маси от мизерия и разорение.

Казват, че у нас селяните по своето положение са несоциалистични, че поради това те са неспособни за социалистическо развитие. Вярно е, разбира се, че селяните по своето положение са несоциалистични. Но това не е аргумент против развитието на селските стопанства по пътя на социализма, ако е доказано, че селото върви след града, а в града командува социалистическата индустрия. През Октомврийската революция селяните по своето положение също не бяха склонни към социализъм и те съвсем не искаха да установяват в страната социализъм. Тогава те искаха главно ликвидиране властта на помещиците и туряне край на войната, сключване на мир. И все пак тогава те тръгнаха подир социалистическия пролетариат. Защо? Защото събарянето на буржоазията и вземането на властта от социалистическия пролетариат беше тогава единственият път за излизане от империалистическата война, единственият път за установяване на мир. Затова, защото тогава нямаше и не можеше да има други пътища. Затова, защото тогава нашата партия успя да налучка, да намери в каква степен специфичните интереси на селяните (събаряне на помещичика, мир) трябваше да бъдат съединени и подчинени на общите интереси на страната (диктатурата на пролета-

риата), за да бъде това приемливо и изгодно за селяните. И селяните, въпреки своята несоциалистичност, тръгнаха тогава подир социалистическия пролетариат.

Същото трябва да се каже и за социалистическото строителство в нашата страна, за въвлечането на селяните в руслото на това строителство. Селяните по своето положение са несоциалистични. Но те трябва да тръгнат и непременно ще тръгнат по пътя на социалистическото развитие, защото няма и не може да има други пътища за спасение на селяните от мизерия и разорение освен спойката с пролетариата, освен спойката със социалистическата индустрия, освен въвлечането на селското стопанство в общото русло на социалистическото развитие чрез масово коопериране на селяните.

Защо именно чрез масово коопериране на селяните ?

Затова, защото в масовото коопериране „ние намерихме онази степен на съединяване частния интерес, на частния търговски интерес, на неговото проверяване и контрол от държавата, степен на неговото подчиняване на общите интереси“ (*Ленин*)<sup>40</sup>, която е приемлива и изгодна за селяните и която осигурява на пролетариата възможността да въвлече основната селска маса в социалистическото строителство. Именно затова, защото за селяните е изгодно да организират продажбата на стоките си и снабдяването на стопанството си с машини чрез кооперацията, именно затова те трябва да тръгнат и ще тръгнат по пътя на масовото коопериране.

А какво означава масово коопериране на селските стопанства при ръководството на социалистическата индустрия ?

То означава *отдръпване* на дребното стоково селско стопанство от стария капиталистически път, който е пълен с масово разорение на селяните, и *преминаване* върху нов път на развитие, върху пътя на социалистическото строителство.

Ето защо борбата за новия път на развитие на селското стопанство, борбата за въвлечане на основната селска маса в строителството на социализма е пряка задача на нашата партия.

XIV конгрес на ВКП(б) поради това правилно постанови, че:

„Главният път за изграждане на социализма в село, при усилящата се икономическа ръководна роля на социалистическата държавна индустрия, държавните кредитни учреждения и другите командни височини, които се намират в ръцете на пролетариата, е да се въвлече в кооперативната организация основната маса на селяните и да се осигури социалистическото развитие на тази организация, като се използват, преодоляват и изтласкват нейните капиталистически елементи“ виж резолюцията на конгреса по отчета на ЦК<sup>41</sup>).

Най-голямата грешка на „новата опозиция“ се състои в това, че тя не вярва в този нов път на развитие на селяните, не вижда или не разбира всичката неизбежност на този път при диктатурата на пролетариата. А тя не разбира това, защото не вярва в победата на социалистическото строителство в нашата страна, не вярва в способността на нашия пролетариат да поведе след себе си селяните към социализма.

Оттук — неразбиране двойствения характер на непа, преувеличаване отрицателните страни на непа и разглеждане на непа предимно като отстъпление.

Оттук — преувеличаване ролята на капиталистическите елементи в нашето стопанство и подценяване ролята на лостовете на нашето социалистическо развитие (социалистическата индустрия, кредитната система, кооперацията, властта на пролетариата и т. н.).

Оттук — неразбиране социалистическата природа на нашата държавна индустрия и съмнение в правилността на кооперативния план на Ленин.

Оттук — преувеличаване на диференциацията в село, изпадане в паника пред кулака, подценяване ролята на средняка, опити да се провали политиката на партията по осигуряване траен съюз със средняка и изобщо мятане ту на една, ту на друга страна по въпроса за политиката на партията в село.

Оттук — неразбиране значението на оная грамадна работа, която върши партията за въвличане милионните работнически и селски маси в изграждането на индустрията и селското стопанство, в оживяването на кооперацията и на Съветите, в управлението на страната, в

борбата против бюрократизма, в борбата за подобряване и преобразуване на нашия държавен апарат, което означава нов етап в развитието и без което не е мислимо никакво социалистическо строителство.

Оттук — безнадеждност и объркване пред трудностите на нашето строителство, съмнения във възможността да се индустриализира нашата страна, песимистически брътвежи за израждане на партията и т. н.

У тях, у буржоата, всичко върви повече или по-малко благополучно, а у нас, у пролетариата, всичко в една или друга степен е лошо; ако революцията от Запад не ни дойде навреме на помощ, работата ни е пропаднала — такъв е общият тон на „новата опозиция“, тон според мене ликвидаторски, но който, кой знае защо (сигурно за подигравка), се представя от опозицията за „интернационализъм“.

Непът е капитализъм, казва опозицията. Непът е предимно отстъпление, казва Зиновиев. Всичко това, разбира се, е невярно. В действителност непът е политика на партията, която допуска борба между социалистическите и капиталистическите елементи и цели победата на социалистическите елементи над капиталистическите елементи. В действителност непът само се започна с отстъпление, но той предвижда в процеса на отстъплението да се извърши прегрупиране на силите и да се поведе настъпление. В действителност ние вече от няколко години насам настъпваме, и настъпваме с успех, като развиваме нашата индустрия, като развиваме съветската търговия и изместваме частния капитал.

Но какъв е смисълът на тезата: непът е капитализъм, непът е предимно отстъпление? От какво изхожда тази теза?

Тя изхожда от неправилното предположение, че у нас сега става просто възстановяване на капитализма, просто „възвръщане“ към капитализма. Само с това предположение може да се обяснят съмненията на опозицията относно социалистическата природа на нашата индустрия. Само с това предположение може да се обясни паниката на опозицията пред кулака. Само с това предположение може да се обясни прибързаността на опозицията, с която

тя се залови за неверните цифри относно диференциацията на селяните. Само с това предположение може да се обясни, дето опозицията лесно забравя, че среднякът у нас е централната фигура в земеделието. Само с това предположение може да се обясни, че се подценява значението на средняка и се изказват съмнения относно кооперативния план на Ленин. Само с това предположение може да се „обоснове“ неверието на „новата опозиция“ в новия път на развитие на селото — въвличането на селото в социалистическото строителство.

В действителност сега у нас става не едностранчив процес на възстановяване капитализма, а двустранен процес на развитие на капитализма и развитие на социализма, противоречив процес на борба между социалистическите и капиталистическите елементи, процес на преодоляване капиталистическите елементи от социалистическите. Това е еднакво безспорно както за града, където основа на социализма е държавната индустрия, така и за селото, където основната позиция на социалистическото развитие е масовата кооперация, която се съединява със социалистическата индустрия.

Простото възстановяване на капитализма е невъзможно вече поради самия факт, че у нас властта е пролетарска, че едрата индустрия е в ръцете на пролетариата, че транспортът и кредитът се намират в разпореждане на пролетарската държава.

Диференциацията в селото не може да вземе предишните размери, среднякът си остава основната маса на селяните, а кулакът не може да придобие предишната си сила вече поради самия факт, че земята у нас е национализирана, че тя не може да се купува и продава, а нашата търговска, кредитна, данъчна и кооперативна политика преследва целта да ограничи експлоататорските стремежи на кулачеството, да повдигне благосъстоянието на широките селски маси и да изравнява крайностите в селото. Аз вече не говоря за това, че сега у нас борбата против кулачеството се води не само по старата линия, по линията на организиране беднотата против кулачеството, но и по една нова линия — укрепване съюза на пролетариата и беднотата със средняшките

селски маси против кулака. Фактът, че опозицията не разбира смисъла и значението на борбата против кулачеството по тази втора линия, потвърждава за лишен път, че опозицията мисли за стария път на развитие на селото — пътя на неговото капиталистическо развитие, когато кулакът и беднякът бяха главните сили на селото, а среднякът се „топеше“.

Кооперацията е разновидност на държавния капитализъм, казва опозицията, като са позовава на Лениновата брошура „Продоволствения данък“<sup>42</sup>, поради което тя не вярва, че ще бъде възможно да се използва кооперацията като главна позиция на социалистическото развитие. Опозицията и тук допуска най-груба грешка. Такова разглеждане на кооперацията беше достатъчно и задоволително в 1921 г., когато беше написана брошурата „Продоволственият данък“; тогава ние нямахме развита социалистическа индустрия и Ленин смяташе държавния капитализъм за възможна основна форма на нашата стопанска дейност, а кооперацията разглеждаше в съчетание с държавния капитализъм. Но сега такова разглеждане вече не е достатъчно и е надминато от историята, защото оттогава времената се измениха, социалистическата индустрия у нас се разви, държавният капитализъм не пусна корени в такава степен, в каквата това беше желателно, а кооперацията, която сега обхваща повече от десетина милиона членове, започна да се съединява със социалистическата индустрия.

Как иначе да се обясни фактът, че вече в 1923 г. — две години след „Продоволствения данък“ — Ленин почна да разглежда кооперацията по-другояче, считайки, че „при нашите условия кооперацията най-често съвпада със социализма“? (Виж т. XXVII, стр. 396.)

Как иначе да се обясни това, ако не с факта, че през тези две години социалистическата индустрия успя вече да порасне, а държавният капитализъм не пусна корени в нужната степен, поради което Ленин почна да разглежда кооперацията вече не в съчетание с държавния капитализъм, а в съчетание със социалистическата индустрия?



Измениха се условията, при които се развиваше кооперацията. Трябваше да се измени и подходът към въпроса за кооперацията.

Ето например едно забележително място из Лениновата брошура „За кооперацията“ (1923 г.), което хвърля светлина върху този въпрос:

*„При държавния капитализъм\* кооперативните предприятия се отличават от държавнокапиталистическите, първо, като частни предприятия и, второ, като колективни предприятия. При нашия съществуващ строй\* кооперативните предприятия се отличават от частнокапиталистическите предприятия като предприятия колективни, но те не се отличават\* от социалистическите предприятия, ако са свързани със земята и средствата за производство принадлежат на държавата, т. е. на работническата класа“ (т. XXVII, стр. 396).*

В този мъничък цитат са разрешени два големи въпроса. Първо, въпросът, че „нашият съществуващ строй“ не е държавен капитализъм. Второ, въпросът, че кооперативните предприятия, взети в съчетание „с нашия строй“, „не се отличават“ от социалистическите предприятия.

Аз мисля, че е трудно да се изрази човек по-ясно.

А ето още едно място от същата Ленинова брошура:

„Простият растеж на кооперацията е за нас тъждествен (с горепосоченото „малко“ изключение) с растеж на социализма и заедно с това ние сме принудени да признаем коренната промяна на цялото наше гледище за социализма“ (виж пак там).

Очевидно е, че в брошурата „За кооперацията“ ние имаме работа с нова оценка на кооперацията, нещо, което не иска да признае „новата опозиция“ и което тя старателно замълчава, въпреки фактите, въпреки очевидната истина, въпреки ленинизма.

Едно нещо е кооперацията, взета в съчетание с държавния капитализъм, и друго нещо е кооперацията, взета в съчетание със социалистическата индустрия.

От това обаче не трябва да се прави изводът, че между „Продоволствения данък“ и брошурата „За кооперацията“ лежи пропаст. Това, разбира се, е погрешно. Достатъчно е да се позовем например на следното място

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

в „Продоволствения данък“, за да схванем веднага неразделната връзка между „Продоволствения данък“ и брошурата „За кооперацията“ по въпроса за оценката на кооперацията. Ето това място:

„Преминаването от концесиите към социализма е преминаване от една форма на едро производство към друга форма на едро производство. Преминаването от кооперацията на дребните стопани към социализма е преминаване от дребното производство към едрото, т. е. преминаване по-сложно, но затова пък способно да обхване, в случай на успех, по-широки маси население, способно да изкубне по-дълбоките и по-жилави корени на старите *досоциалистически\**, даже докапиталистически отношения, които са по-упорити в смисъл на съпротива против всяко „нововъведение““ (т. XXVI, стр. 337).

От този цитат се вижда, че Ленин още по времето, когато пишеше „Продоволствения данък“ и когато у нас още нямаше развита социалистическа индустрия, смяташе за възможно превръщането на кооперациите, *в случай на успех*, в могъщо средство за борба против „досоциалистическите“, а следователно и против *капиталистическите* отношения. Аз мисля, че тази именно мисъл е послужила по-късно като изходна точка на неговата брошура „За кооперацията“.

Но какво следва от всичко това?

От това следва, че „новата опозиция“ пристъпва към въпроса за кооперацията не марксистки, а метафизически. Тя разглежда кооперацията не като историческо явление, взето в съчетание с другите явления, в съчетание, да речем, с държавния капитализъм (в 1921 г.) или със социалистическата индустрия (в 1923 г.), а като нещо постоянно и дадено веднаж завинаги, като „вещ в себе си“.

Оттук грешките на опозицията по въпроса за кооперацията, оттук нейното неверие в развитието на селото към социализма чрез кооперацията, оттук възвръщането на опозицията на стария път — пътя на капиталистическото развитие на селото.

Такава е в общи черти позицията на „новата опозиция“ по практическите въпроси на социалистическото строителство.

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Изводът е един: линията на опозицията, доколкото тя има линия, колебанията и люшканията на опозицията, нейното неверие в нашето дело и объркване пред трудностите водят към капитулация пред капиталистическите елементи в нашето стопанство.

Защото ако непът е предимно отстъпление, ако социалистическата природа на държавната индустрия се подхвърля на съмнение, ако кулакът е почти всесилен, на кооперацията може да се възлагат малко надежди, ролята на средняка прогресивно намалява, новият път на развитие на селото е съмнителен, партията почти се изражда, а революцията на Запад още не е тъй близка — то какво остава след всичко това в арсенала на опозицията, на какво тя разчита в борбата против капиталистическите елементи в нашето стопанство? Не може да се отива на бой само с „Философията на епохата“<sup>43</sup>.

Ясно е, че арсеналът на „новата опозиция“ е незавиден, ако той изобщо може да се нарече арсенал. Този арсенал не е годен за борба. А още по-малко за победа.

Ясно е, че ако партията би встъпила в бой с такъв арсенал, тя „още на втората крачка“ би се погубила, тя просто би капитулирала пред капиталистическите елементи в нашето стопанство.

Затова XIV конгрес на партията постъпи съвършено правилно, като постанови, че „борбата за победа на социалистическото строителство в СССР е главна задача на партията“; че едно от необходимите условия за разрешаването на тази задача е „борбата против неверието в строителството на социализма в нашата страна и против опитите да се разглеждат нашите предприятия, които са предприятия от „последователен социалистически тип“ (*Ленин*), като предприятия държавнокапиталистически“; че „такива идейни течения, като правят невъзможно съзнателното отношение на масите към строителството на социализма изобщо и частно към социалистическата индустрия, могат само да спънат растежа на социалистическите елементи в стопанството и да улеснят борбата на частния капитал против тях“; че „поради това конгресът смята за необходима широка възпитателна работа

за преодоляване на тези изопачавания на ленинизма“ (виж резолюцията по отчета на ЦК на ВКП (б) <sup>44</sup>).

Историческото значение на XIV конгрес на ВКП (б) е в това, че той съумя да разкрие до корена грешките на „новата опозиция“, отхвърли решително нейното неверие и хленчене, ясно и отчетливо набеляза пътя на по-нататъшната борба за социализъм, даде на партията перспектива за победа и с това въоръжи пролетариата с несъкрушима вяра в победата на социалистическото строителство.

25 януари 1926 г.

*И. В. Сталин. К вопросам ленинизма. Москва—Ленинград, 1926.*

---

## ЗА СЕЛЯЧЕСТВОТО КАТО СЪЮЗНИК НА РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА

Отговор на др. П. Ф. Болтнев, В. И. Ефремов и В. И. Ивлев

Извинявам се, че трябва да отговарям със закъснение.

В моята реч<sup>45</sup> съвсем не е казано, че селячеството, като съюзник на работническата класа, е необходимо на работническата класа само в настоящия момент.

Там не е казано, че след победата на революцията в една от европейските страни съюзът между работническата класа и селячеството в Русия ще бъде излишен. Аз мисля, че вие сте чели зле моята реч на Московската конференция.

Там е казано само, че: „селячеството е единственият съюзник, който може още *сега* да окаже непосредствена помощ на нашата революция“. Следва ли от това, че след победоносна революция в Европа селячеството може да стане излишно за работническата класа в нашата страна? Разбира се, че не следва.

Вие питате: „Какво ще бъде, когато стане световната революция, когато не ще бъде нужен четвъртият съюзник — селячеството? Какво ще бъде отношението към него?“

Първо, не е вярно, че „след световната революция“ селячеството не ще бъде вече нужно. Не е вярно, тъй като „след световната революция“ нашата стопанско-строителна работа трябва да тръгне с гигантски крачки, а социализъм без селячеството не може да се строи, както и селячеството не може да се измъкне от мизерията без пролетариата. И тъй, след победоносната революция на Запад съюзът на работниците и селяните не ще отслабне, а, напротив, следва да се заякчи.

Второ, „след световната революция“, когато нашата строителна работа ще се засили стократно, работата ще дойде дотам, че работниците и селяните ще изчезват като съвсем различни икономически групи, ще се превръщат в труженици на земята и на фабриката, т. е. ще се изравняват по своето икономическо положение. А какво значи това? Това значи, че съюзът на работниците и селяните ще се превръща постепенно в сливане, в пълно единение, в едно социалистическо общество на бившите работници и на бившите селяни, а след това просто на тружениците на социалистическото общество.

Ето какъв е нашият възглед за селячеството „след победата на световната революция“.

В моята реч не става дума за това, как нашата партия ще гледа в бъдеще на селячеството, а за това, кой от четирите съюзника е най-непосредствен съюзник и непосредствен помощник на работническата класа в дадената минута, в дадения момент, когато капиталистите на Запад започват малко да се съвземат.

Защо в своята реч поставих въпроса именно в този дух? Защото в нашата партия има хора, които от глупост и недомислие мислят, че селячеството не ни е съюзник. Дали е зле или добре, че в нашата партия има такива хора — това е друга работа, но такива хора има. Аз държах речта против такива именно хора и затова доказвах, че в дадения момент селячеството е най-непосредственият съюзник на работническата класа, че хората, които сеят недоверие към селячеството, могат, без сами да разбират това, да погубят делото на нашата революция, т. е. могат да погубят и делото на работниците, и делото на селяните.

Ето за какво става дума.

Аз мисля, че вие сте малко обидени от това, че аз наричам селячеството не твърде здрав съюзник и не такъв сигурен съюзник, какъвто е пролетариатът на капиталистически развитите страни. Виждам, че сте обидени от това. Но няма не съм прав? Нима не трябва да говорим истината в очите? Нима не е вярно, че през време на нашествието на Колчак и Деникин селячеството много често се колебаеше ту към страната на работниците, ту

към страната на генералите? А малко ли селяни имаше в армиите на Деникин и Колчак, селяни-доброволци?

Аз не виня селяните, защото техните колебания се обясняват с недостатъчна съзнателност. Но аз трябва да говоря истината в очите, щом съм комунист. Така ни учеше Ленин. А истината е тази, че в тежкия час, когато Колчак и Деникин напиреха върху работниците, селячеството като съюзник на работническата класа не винаги проявяваше достатъчна устойчивост и твърдост.

Значи ли това, че можем да махнем ръка на селячеството, както правят това сега някои неразумни другари, които изобщо не считат селячеството за съюзник на пролетариата? Не, не значи. Да махнем ръка на селячеството—значи да извършим престъпление и против работниците, и против селяните. Ние ще вземем всички мерки, за да повдигнем съзнанието на селяните, да ги просветим, да ги приближим до работническата класа, като вожд на нашата революция — и ние ще постигнем това, че селячеството ще става все по-здрав и по-сигурен съюзник на пролетариата в нашата страна.

А когато революцията на Запад удари, селячеството ще укрепне вече съвсем и ще стане един от най-верните съюзници на работническата класа на нашата страна.

Така трябва да се разбира отношението на комунистите към селячеството като съюзник на работническата класа.

9 февруари 1926 г.

*Печата се за първи път.*

С другарски поздрав

*И. Сталин*

---

## ЗА ВЪЗМОЖНОСТТА ЗА ПОСТРОЯВАНЕТО НА СОЦИАЛИЗМА В НАШАТА СТРАНА

Отговор до др. Покоев

Др. Покоев,

Пиша със закъснение, за което се извинявам пред Вас и Вашите другари.

За съжаление Вие не сте разбрали нашите разногласия на XIV конгрес. Работата съвсем не е там, че уж опозицията твърдяла, че ние още не сме доживели до социализма, а конгресът уж говорил, че вече сме доживели до социализма. Това не е вярно. В нашата партия не ще се намери нито един човек, който би могъл да каже, че ние вече сме осъществили социализма.

На конгреса спорът съвсем не беше за това. Ето за какво беше спорът, Конгресът казваше, че работническата класа в съюз с трудовото селячество може да доунищожи капиталистите в нашата страна и да построи социалистическото общество дори ако победоносната революция на Запад не дойде навреме на помощ. Опозицията пък казваше, че ние не ще можем да доунищожим своите капиталисти и да построим социалистическото общество, докато работниците на Запад не победят. И тъй като работата с победата на революцията на Запад малко се затяга, остава ни, очевидно, да се въртим на празен ход. Конгресът казваше, и това той го каза в своята резолюция по отчета на ЦК<sup>46</sup>, че такива възгледи на опозицията означават неверие в победата над своите капиталисти.

Ето за какво ставаше дума, драги другари.

Това, разбира се, не значи, че помощта на западноевропейските работници не ни е нужна. Да допуснем, че



западноевропейските работници не биха ни съчувствували и не биха ни оказвали морална подкрепа. Да допуснем, че западноевропейските работници не биха пречили на своите капиталисти да тръгнат на поход против нашата република. Какво би излязло от това? От това би излязло, че капиталистите биха тръгнали против нас и биха подкопали из основи нашата строителна работа, а дори и съвсем биха ни разбили. Ако капиталистите не правят такъв опит, то е защото те се боят, че работниците ще ги ударят в тил в случай на поход против нашата република. Това именно ние наричаме подкрепа на нашата революция от страна на западноевропейските работници.

Но от подкрепа от страна на работниците на Запада до победата на революцията на Запад е много и много далеко. Без подкрепа от страна на работниците на Запада ние едва ли бихме устояли против обкръжаващите ни врагове. Ако тази подкрепа се изрази след това в победоносна революция на Запад — добре. Тогава победата на социализма в нашата страна ще бъде окончателна. Ами ако тази подкрепа не се изрази в победа на революцията на Запад? Можем ли ние без тази победа на Запад да строим и да построим социалистическото общество? Конгресът отговори, че можем. Иначе нямаше защо да вземеме властта през октомври 1917 година. Ако ние не сме разчитали да доунищожим нашите капиталисти, всеки ще каже, че напразно сме взели властта през октомври 1917 година. А опозицията казва, че ние не можем да доунищожим своите капиталисти със собствените си сили.

Ето къде е разликата между нас.

На конгреса се говореше още за окончателната победа на социализма. Какво значи това? Това значи пълна гаранция срещу интервенция на чуждестранните капиталисти и срещу възстановяване на стария ред в нашата страна чрез въоръжена борба на тия капиталисти против нашата страна. Можем ли да осигурим тази гаранция със собствените си сили, т. е. да направим невъзможна военната интервенция от страна на международния капитал? Не, не можем. Това е дело общо за нас и пролетариите на целия

Запад. Международният капитал може да бъде обуздан окончателно само със силите на работническата класа на всички страни, или поне на главните европейски страни. Тук вече не може да се мине без победа на революцията в няколко европейски страни — без това е невъзможна окончателната победа на социализма.

Но какво излиза в края на краищата?

Излиза, че ние можем да построим социалистическото общество със свои сили и без победа на революцията на Запад, но нашата страна сама не е в състояние да гарантира себе си срещу покушения от страна на международния капитал — за това е нужна победа на революцията в няколко страни на Запад. Възможността за построяване на социализма в нашата страна е едно, възможността за осигуряване нашата страна срещу покушения от страна на международния капитал е друго.

Вашата грешка и грешката на Вашите другари се състои според мене в това, че Вие не сте още наясно по това и сте объркали тези два въпроса.

С др. поздрав

*И. Сталин*

P. S. Да бяхте взели „Большевик“<sup>47</sup> (московски) бр. 3 и да бяхте прочели моята статия в него. Това би Ви улеснило работата.

*И. Сталин*

10 февруари 1925 г.

*Печата се за първи път.*

---

## ЗА ДР. КОТОВСКИ

Познавах др. Котовски като примерен партиец, опитен военен организатор и изкусен командир.

Особено добре го помня на полския фронт в 1920 г., когато др. Будьони си пробиваше път към Житомир в тила на полската армия, а Котовски водеше своята кавалерийска бригада на отчаяно смели атаки срещу киевската полска армия. Той бе страшилище за белите поляци, тъй като умееше, според тогавашния израз на червеноармейците, да ги „разнишва“ като никой друг.

Най-храбър сред скромните наши командири и най-скромнен сред храбрите — такъв помня аз др. Котовски. Вечна му памет и слава.

*И. Сталин*

*„Коммунист“ (Харков)*

*бр. 43 (1828), 23 февруари 1926 г.*

---

## РЕЧ ВЪВ ФРЕНСКАТА КОМИСИЯ НА VI РАЗШИРЕН ПЛЕНУМ НА ИККИ<sup>48</sup>

6 март 1926 г.

Другари, за съжаление аз съм слабо запознат с френските работи. Затова аз не мога да изчерпя този въпрос в степента, в която това е необходимо тук. При все това у мен се формира определено мнение относно френските работи на основание речите, които чух тук на пленума на ИККИ, и аз считам за свой дълг да направя известни забележки в комисията на това основание.

Ние имаме тук няколко въпроса.

*Първият въпрос* е относно политическото положение във Франция. Мен ме тревожи малко благудушнето, което прозира в речите на другарите относно днешното политическо положение във Франция. Получава се впечатлението, че положението във Франция е повече или по-малко без промени и че работите изобщо вървят горедолу добре; съществуват наистина известни затруднения, но те навярно не ще доведат до някаква криза и т. н. Това не е вярно, другари. Не мога да кажа, че Франция стои пред 23-та си година<sup>49</sup>, но все пак мисля, че тя върви към криза. В това отношение считам за правилни и тезисите на комисията, и забележките на някои другари.

Тази криза е особена, тъй като във Франция няма безработица. Кризата се ограничава от това, че Франция сега се подхранва със злато от Германия. Но тия явления са временни, първо, защото германското злато не ще стигне на Франция да запуши вътрешните дупки и да заплати дълговете си на Англия и Америка, и, второ, защото

Франция няма да избегне безработицата. Докато има инфлация, стимулираща износа, може би няма да има безработица, но по-късно, когато валутата се затвърди и международните плащания по дълговете проявят своето действие, във Франция няма да мине без концентрация на индустрията и безработица. Най-верният симптом, че Франция върви към криза, е паниката, която цари в управляващите кръгове на Франция, честата смяна на министри, която се разиграва във Франция.

Развитието на кризата никога не трябва да се изобразява като възходяща линия на нарастващи провали. Кризата никога не протича така. Революционната криза обикновено се развива във вид на зигзаги: малък провал, след това подобряване на положението, след това по-значителен провал, след това известен подем и т. н. Зигзагите не трябва да дават основание да се мисли, че работите на буржоазията се поправят.

Затова благодушието тук е опасно. То е опасно, защото кризата може да се развие по-бързо, отколкото се мисли, и тогава френските другари могат да бъдат заварени неподготвени. А партия, заварена неподготвена, не може да ръководи събитията. Затова аз мисля, че френската комунистическа партия трябва да държи курс към постепенно нарастване на революционната криза. И френската партия трябва да постави агитацията и пропагандата така, че да подготвя умовете и сърцата на работниците за тази криза.

*Вторият въпрос* е нарастващата опасност отдясно вътре в партията. Аз мисля, че както около френската компартия, така и вътре в партията вече има достатъчно солидна боева група от десни начело с изключени и неизключени от партията, която през цялото време ще изтощава силите на комунистическата партия. Току-що говорих с Креме. Той съобщи новия факт, че не само по линията на партията, но и по линията на профорганизациите съществуват групировки от десни, които работят тайно, а на някои места открито атакуват революционното крило на компартията. Дори днешната реч на Англер е симптоматична в това отношение, и върху това трябва да се обърне сериозно внимание на другарите.

В период на нарастваща криза десните винаги вдигат глава. Това е общ закон за революционната криза. Десните вдигат глава, защото се боят от революционната криза и затова са готови да направят всичко, за да дръпнат партията назад и да не позволят на нарастващата криза да се развие. Ето защо аз мисля, че непосредствената задача на компартията, доколкото тя, комунистическата партия във Франция, трябва да кове нови революционни кадри и да готви масите за кризата, се състои в това, да даде отпор на десните, да ги изолира.

Готова ли е за този отпор френската комунистическа партия?

Преминавам към *третия въпрос*, към положението на работите в ръководната група на френската компартия. Раздават се гласове, че за да се изолират десните, ръководната група на френската компартия трябва да се освободи от двама другари, които водели борба с десните, но които допуснали големи грешки. Имам предвид Трен и Сузана Жиро. Ще говоря направо, тъй като най-добре е, когато нещата се назовават със собствените им имена.

Аз не знам доколко ще бъде целесъобразно, ако атаката срещу десните се започне с това, да се извадят от ръководната група хората, които се борят с десните. Аз мислех, че напротив ще се направи друго предложение, например от такъв род: тъй като десните станали нахални, тъй като те след спирането на своя орган „Бюлетен комюнист“<sup>50</sup> издадоха декларация, която удря плесница на партията, не може ли въпросът да се постави така, че някой и друг от десните да бъде разобличен политически, ако не и да се изключи съвсем от партията. Аз мислех, че така ще бъде поставен въпросът предвид на дясната опасност. Аз мислех, че тук ще чуя именно такава декларация. Вместо това на нас ни предлагат да започнем изолирането на десните с това, като изолираме двама не десни. Аз не виждам логика в това, другари!

Но тук с този въпрос, с въпроса за борбата с десните, се преплита друг въпрос — това е липсата на сплотена група на мнозинството вътре в Политбюро на френската компартия. Съвсем вярно е, че партията не може да води борба нито против дясната група, нито против

„ултралявата“ група, ако в ръководната група на партията няма компактно мнозинство, което може да бие в една точка. Това е съвсем правилно. Аз считам, че такава група трябва да се сформира, и аз мисля, че тя вече е сформирана, или ще се сформира в скоро време около такива другари като Семар, Креме, Торез, Монмусо. Да се създаде такава група или да се постигне, така да се каже, сработеност между тия другари, за които говорих, в една ръководна група, това значи да се концентрират силите в борбата срещу десните. Вие не можете да биете десните, тъй като десните се увеличават и имат изглежда известни корени във френската работническа класа, вие не можете, казвам, да биете десните, ако не обедините всички революционни комунисти вътре в ръководната група, готови да се бият докрай с десните. Да се започне борбата с десните, като се дробят собствените сили, това е нерезонно, неразумно. Вие можете и себе си да отслабите, и да загубите борбата с десните, ако не стане концентрация на силите.

Разбира се, френските другари може би не считат за възможно концентрирането на всички сили, включително и Трен и Сюзана Жиро, те може би намират това невъзможно. Тогава нека на своя пленум на ЦК или на своя конгрес френските другари направят съответни промени в състава на своето Политбюро. Нека ги направят сами, без ИККИ. Те имат право на това.

Ние, руските другари, съвсем неотдавна взехме известното решение на XIV конгрес на партията да се даде възможност на секциите повече да ръководят сами себе си. Ние разбираме това така, че трябва, доколкото е възможно, да се избягва пряката намеса на ИККИ в работите на секциите, специално във формирането на ръководните групи на нашите коминтерновски секции. Не ни карайте, другари, да нарушаваме току-що взетите на нашия партиен конгрес решения. Разбира се, има случаи, когато репресии по отношение на отделни другари са необходими, но в момента аз не виждам такава необходимост.

Ето защо аз мисля, че от нашата комисия се иска следното:

Първо — да даде ясна политическа резолюция по френския въпрос с лозунг за решителна борба с десните и с отбелязване грешките на ония другари, които са ги допуснали.

Второ — да даде съвет на френските другари да сплотят около тази резолюция, насочена със своето острие против десните, ръководната група в ЦК на френската компартия, т. е. да задължат членовете на тая група да провеждат усърдно тази резолюция със съвместни усилия.

Трето — да даде съвет на френските другари в своята практическа работа да не се увличат от метода на отсичането, от метода на репресиите.

*Четвъртият въпрос* е въпросът за работническите профсъюзи във Франция. У мен се създава впечатлението, че някои френски другари гледат твърде леко на тази работа. Допущам, че от страна на представителите на профсъюзната Конфедерация е имало грешки, но допускам също, че от страна на ЦК на френската компартия е имало грешки по отношение на Конфедерацията. Напълно естествено е, че др. Монмусо би искал от страна на партията да има по-малко опека. Това лежи в природата на нещата, тъй като има две паралелни организации: партията и профсъюзната Конфедерация, и между тях не може да няма понякога известни търкания. Това става и у нас, русите, и във всички компартии — без това не може. Но търканията ще бъдат толкова по-малко, колкото по-малко ЦК на френската компартия ще се намесва във всички дребни работи на профсъюзите. Профсъюзите трябва да бъдат ръководени чрез ония комунисти, които вършат постоянна работа в профсъюзите, а не независимо от тях. У нас, в руската партия, имаше случаи, когато се получаваше хипертрофия на ръководство на профсъюзите. В архива на нашата партия вие бихте могли да намерите цял ред резолюции, взети от нашите партийни конгреси относно това, партията да не бъде опекун на профсъюзите, да ги ръководи, а не да им бъде опекун. Боя се, че в това отношение френската партия също има, да ме простят другарите, известни грехове към профсъюзите. Аз считам, че партията е висшата форма на организация



на работническата класа и именно затова от нея трябва да се иска повече. Ето защо грешките на ЦК трябва да бъдат ликвидирани на първо място, за да се подобри и затвърди отношението към профсъюзите и за да могат др. Монмусо и другите профсъюзници да работят в онова направление, което е необходимо от гледна точка на комунистическата партия.

Партията не може да се развива по-нататък, особено при условията, които съществуват на Запад, партията не може да укрепва, ако няма най-сериозна опора в лицето на профсъюзите и техните ръководители. Само оная партия, която умее да поддържа широка връзка с профсъюзите и техните ръководители и която умее да установява истински пролетарски контакт с тях, може да спечели мнозинството от работническата класа на Запад. Вие сами знаете, че без спечелване мнозинството от работническата класа не може да се разчита на победа.

Значи, какво излиза?

Излиза, че:

а) Франция върви към криза;

б) чувствайки тази криза и боейки се от нея, десните елементи вдигат глава и се стараят да дръпнат партията назад;

в) непосредствената задача на партията е да ликвидира дясната опасност, да изолира десните;

г) за да се изолират десните, необходимо е концентриране в ръководството на партията всички действително комунистически водачи, способни да водят борбата с десните докрай;

д) за да може концентрирането на силите да даде желаните резултати в борбата с десните и в подготовката на работниците за революционната криза, ръководната група трябва да се опира на профсъюзите и да умее да поддържа пролетарски контакт с профсъюзите и техните дейци;

е) в своята практическа работа да не се увлича от метода на отсичането, от метода на репресиите по отношение на отделни другари, а да се ползува главно от метода на убеждаването.

*Печата се за първи път.*

---

## ПО СЛУЧАЙ МЕЖДУНАРОДНИЯ КОМУНИСТИЧЕСКИ ЖЕНСКИ ДЕН

Горещ привет на работничките и трудещите се жени от целия свят, сплотяващи се в едно трудово семейство около социалистическия пролетариат.

Желая им пълен успех:

1) в укрепването на международните връзки на работниците от всички страни и в осигуряването на победата на пролетарската революция;

2) в освобождаването на изостаналите слоеве на трудещите се жени изпод духовното и икономическо робство на буржоазията;

3) в сплотяването на селянките около пролетариата — вожда на революцията и ръководителя на социалистическото строителство;

4) в превръщането на двете неравни още по своето положение части на потиснатите маси в единна армия от борци за премахване на всяко неравноправие, за унищожаване на всяко потисничество, за победата на пролетариата, за построяването на новото, социалистическо общество в нашата страна.

Да живее Международният комунистически женски ден!

*И. Сталин*

„Правда“ бр. 55,  
7 март 1926 г.

---

## РЕЧ В ГЕРМАНСКАТА КОМИСИЯ НА VI РАЗШИРЕН ПЛЕНУМ НА ИККИ

8 март 1926 г.

Другари, ще направя само няколко бележки.

1. Някои другари мислят, че ако интересите на СССР биха наложили, компартиите на Запад би трябвало да усвоят дясна политика. Аз не съм съгласен с това, другари. Трябва да кажа, че това предположение е съвсем несъвместимо с принципите, от които ние, руските другари, се ръководим в своята работа. Не мога да си представя случай, щото интересите на нашата Съветска република да наложат някога на нашите братски партии уклони надясно. Защото какво значи да се практикува дясна политика? Това значи така или иначе да се предадат интересите на работническата класа. Аз не мога да си представя, че интересите на СССР биха могли да наложат на нашите братски партии предателство на интересите на работническата класа, макар и за една секунда. Не мога да си представя, че интересите на нашата република, която е база на революционното пролетарско движение в целия свят, биха изисквали не максимум революционност и политическа активност на работниците на Запада, а понижаване на тази активност, отслабване на революционността. Такова предположение е оскърбително за нас, руските другари. Затова аз считам за свой дълг изцяло и напълно да отхвърля подобно безсмислено и съвсем несмилаемо предположение:

2. Относно ЦК на германската компартия. От страна на някои интелигенти се раздават гласове, че ЦК на германската компартия е слаб, че той ръководи слабо,

че липсата на интелегентски сили вътре в ЦК се отразява отрицателно на работата, че ЦК не съществува и т. н. Всичко това не е вярно, другари. Аз считам тия приказки за интелегентска проява, недостойна за комунисти. Сегашният ЦК на германската компартия не се е образувал случайно. Той се роди в борбата с десните грешки. Той укрепна в борбата с „ултралевите“ грешки. Затова той не е нито десен, нито „ултраляв“. Това е ленински ЦК. Това е точно оная ръководна работническа група, която сега е нужна на германската компартия.

Казват, че сегашният ЦК не блести с теоретически знания. Но какво от това — стига политиката да е правилна, работата не ще спре заради теоретически знания. Знанието се придобива, ако го нямаш днес, ще го имаш утре, но виж, правилната политика, която води сега ЦК на германската партия, не може да бъде усвоена така лесно от някои надуты интелегенти. Силата на сегашния ЦК се състои в това, че той провежда правилна ленинска политика, което не желаят да разберат надуващите се със своите „знания“ интелегентчета. По мнението на някои другари достатъчно е някакъв интелегент да прочете две—три книги повече или да напише някоя и друга брошура, за да претендира да ръководи партията. Това е неправилно, другари. Това е до смехотворност неправилно. Вие можете да напишете цели книги по философия, но ако не сте усвоили правилната политика на ЦК на германската компартия, не трябва да ви пушат до кормилото на партията.

Др. Телман, вземайте тия интелегенти на служба, ако те действително искат да служат на работническото дело, или вие можете да ги пратите по дяволите, ако искат на всяка цена да командуват... Фактът, че в сегашния ЦК преобладават работници, представлява голямо предимство за германската компартия.

В какво се състои задачата на германската компартия?

В това, да намери път към социалдемократически настроените работнически маси, заблудени в дебрите на социалдемократическата бъркотия, и да спечели по такъв начин мнозинството от работническата класа на

страната на компартията. Задачата се състои в това, да помогне на своите заблудени братя да намерят пътя и да се свържат с компартията. Тук са възможни два метода на подход към работническите маси. Единият метод е специфично-интелигентски, метод на шибане на работниците, метод на „завоюване“ на работниците, тъй да се каже, с камшик в ръце. Няма защо да доказвам, че този метод няма нищо общо с метода на комунизма, тъй като той не привлича, а само отблъсква работниците. Другият метод се състои в това, да се намери общ език със заблудените братя, които са се озовали в лагера на социалдемократите, *да им се помогне* да се измъкнат от дебрите на социалдемократизма, *да се улесни* преминаването им на страната на комунизма. Този метод е единствено комунистическият метод на работа. Фактът, че сегашният ЦК е по състав пролетарски, значително улеснява прилагането на този втори метод в Германия. С това и трябва да се обяснят успехите в провеждането на единния фронт, каквито несъмнено има зад себе си сегашният ЦК на германската компартия.

3. За Майер. Слушах внимателно умната реч на Майер. Но трябва да кажа, че не мога да се съглася с една от точките на неговата реч. Според Майер излиза, че не той е дошъл при ЦК на германската компартия, а напротив, ЦК е дошъл при него. Това не е вярно, другари. Той не каза точно това, но тази мисъл прозира в цялата му реч. Това не е вярно, това е голяма грешка. Сегашният ЦК се роди в борба с десните, между които неотдавна се подвизаваше Майер. ЦК не може да стане десен, ако не иска да измени на своята природа, ако не иска да върне назад колелото на историята на германската компартия. Ако при все това Майер почна да се сближава с този ЦК, от това следва, че Майер е почнал да олевява, почнал да признава грешките на десните, почнал да се отдалечава от десните. И тъй, не ЦК отива при Майер, а напротив, Майер отива при ЦК. Той отива при ЦК, но още не е стигнал. Той трябва да направи още две-три крачки от десните към ЦК, за да дойде напълно до сегашното ръководство на германската компартия. Аз съм далеч от това, да считам Майер

за чумав, аз не препоръчвам Майер да бъде отблъснат, аз казвам само, че той трябва да направи още две-три крачки напред, за да се сближи напълно със сегашния ЦК на германската компартия.

4. Относно Шолем. Не ще се простирам върху „ултралевите“ в Германия и върху политиката на Шолем. За това се говори тук доста много. Бих искал само да посоча едно място от речта на Шолем и да го разкритикувам. Шолем сега е за вътрешнопартийна демокрация. Ето защо той предлага да открием всеобща дискусия, да поканим Брандлер и Радек, да поканим всички, от десните до „ултралевите“, да дадем всеобща амнистия и да открием всеобща дискусия. Това е неправилно, другари. Това не ни е нужно. Преди Шолем бе против вътрешнопартийната демокрация. Сега той се хвърля в другата крайност, изказвайки се за безгранична и с нищо неограничавана демокрация. Да ни пази бог от такава демокрация. Не напразно русите казват: „Накарай глупака да се помоли, той ще си разбие челото.“ (Смях). Не, на нас не ни трябва такава демокрация. Германската компартия прекара вече десничарската болест. Няма защо сега изкуствено да ѝ присаждаме тази болест. Германската компартия сега боледува от „ултралевичарската“ болест. Няма защо сега да засилваме тази болест — трябва да я изкореним, а не да я засилваме. На нас ни е нужна не всяка дискусия и не всяка демокрация, а такава дискусия и такава демокрация, които дават плюсове за комунистическото движение в Германия. Ето защо аз се изказвам против Шолемовата всеобща амнистия.

5. За групата на Рут Фишер. За тая група тук се говори тъй много, че ми остава да кажа няколко думи. Аз мисля, че от всички нежелателни и отрицателни групи в германската компартия тази група е най-нежелателната и най-отрицателната. Един от „ултралевите“ пролетарии тук забеляза, че работниците губят вяра във вождовете. Ако това е вярно, то е много печално. Защото не може да има истинска партия там, където няма вяра във вождовете. Но кой е виновен за това? За това е виновна групата на Рут Фишер, нейното двойно счетоводство в политиката, нейната практика да говори едно, а да върши

друго, вечните противоречия между делата и думите в практиката на тая дипломатическа група. Работниците не могат да имат вяра във вождовете там, където вождовете са прогнили в дипломатическа игра, където думите не се подкрепят от дела, където вождовете говорят едно, а вършат друго.

Защо руските работници вярваха безгранично на Ленин? Само затова ли, че политиката му бе правилна? Не, не само затова. Те му вярваха, защото знаеха, че у Ленин думите не противоречат на делата, че Ленин „не пъже“. Ето върху какво се градеше между другото авторитетът на Ленин. Ето с какъв метод Ленин възпитаваше работниците, ето как внедряваше у тях вяра във вождовете. Методът на групата на Рут Фишер, методът на прогнила дипломация, е пълна противоположност на метода на Ленин. Аз мога да уважавам и вярвам на Бордиг, когото не считам за ленинист и марксист, мога да му вярвам, защото той говори това, което мисли. Аз мога да вярвам дори на Шолем, който не винаги говори това, което мисли (*смях*), но който понякога се изпуща. (*Смях*). Но при цялото си желание аз не мога нито за секунда да вярвам на Рут Фишер, която никога не говори това, което мисли. Ето защо аз мисля, че групата на Рут Фишер е най-отрицателната от всички отрицателни групи в германската компартия.

6. За Урбанс. Аз съм пълен с уважение към Урбанс, като революционер. Готов съм да се преклоня пред него за това, че се държа тъй добре на съдебния процес. Но трябва да кажа, че само с тия качества на Урбанс не се отива далеко. Революционността е добро нещо. Твърдостта — още по-добро. Но ако освен тия качества в арсенала няма нищо, това е малко, другари, страшно малко. Такъв багаж ще стигне за месец — два, но след това ще пресъхне, положително ще пресъхне, ако не бъде подкрепен от правилна политика. Сега в германската компартия се води непримирима борба между ЦК на германската компартия и бандата на Кац. За кого е Урбанс? За бандата на Кац или за ЦК? За еснафския философ Корш или за ЦК? Тук трябва да се избира. Не трябва да се спира между тия борещи се сили. Тук

Урбанс трябва да има смелост да каже открито и честно за кого е, за ЦК или за необузданите му противници. Тук е нужна пълна определеност. Нешастието на Урбанс се състои в това, че у него няма още, както изглежда, тая определеност, че той страда от политическо късогледство. Политическото късогледство може да се прости веднаж, може да се прости втори път, но ако то се превръща в политика, тогава късогледството граничи с престъпление. Ето защо аз мисля, че Урбанс трябва да се определи открито и честно, ако не иска да загуби останките на своето влияние в партията. Работническите маси не могат да живеят със спомените за това, как добре се държа Урбанс на съдебния процес. На работническите маси е необходима правилна политика. Ако Урбанс не прояви ясна и определена политика, не трябва да си пророк, за да кажеш, че от авторитета на Урбанс не ще остане дори спомен.

*Списание „Коммунистический  
„Интернационал“ бр. 3 (52),  
март 1926 г.*



---

## ЗА СТОПАНСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ И ПОЛИТИКАТА НА ПАРТИЯТА

Доклад пред актива на ленинградската организация за работата на пленума на ЦК на ВКП(б)<sup>51</sup>  
13 април 1926 г.

Другари! разрешете ми да пристъпя към доклада. Дневният ред на априлския пленум на ЦК на нашата партия се състоеше от четири точки.

Първа точка — за стопанското положение на нашата страна и стопанската политика на нашата партия.

Втора точка — за реорганизацията на нашите зърносъбирателни апарати с оглед на тяхното опростяване и поевтиняване.

Трета точка — планът за работа на Политбюро на нашия ЦК и на пленума на ЦК за 1926 година от гледна точка на разработване главните възлови въпроси на нашето стопанско строителство.

Четвърта точка — за смяната на секретаря на ЦК Евдокимов с други кандидат — др. Шверник.

Ако не се смята последният въпрос за смяната на един секретар с друг, всички останали въпроси, които бяха главната ос на разискванията на пленума на ЦК, биха могли да се сведат към един основен въпрос — въпроса за стопанското положение на нашата страна и политиката на партията. Ето защо в своя доклад аз ще засегна само главния въпрос — за стопанското положение на нашата страна.

### I

#### ДВАТА ПЕРИОДА НА НЕПА

Главният факт, който определя нашата политика, се състои в това, че в своето стопанско развитие нашата

страна навлезе в нов период на непа, в нов период на новата икономическа политика, в период на непосредствена индустриализация.

Минаха пет години откакто Владимир Илич провъзгласи новата икономическа политика. Главната задача, която стоеше тогава пред нас, пред партията, се състоеше в това, при условията на новата икономическа политика, при условията на развития стокооборот да построим социалистическата основа на нашето народно стопанство. Тази стратегическа задача стои пред нас и сега като наша главна задача. Към тая главна задача ние пристъпихме тогава, в първия период на непа, като се почне от 1921 година, от гледна точка на развитието преди всичко на селското стопанство. Др. Ленин казваше: нашата задача е да построим социалистическата основа на народното стопанство, но за да построим тая основа, ние трябва да имаме развита индустрия, тъй като индустрията е основата, началото и краят на социализма, на социалистическото строителство, а за да развием индустрията, трябва да *почнем* със селското стопанство.

Защо ?

Защото, за да развием индустрията, промишлеността при условията на икономическата разруха, която преживяхме тогава, бе необходимо да създадем преди всичко известни пазарни, суровинни и продоволствени предпоставки за индустрията, за промишлеността. Промишленост не може да се развива на празно място, индустрия не може да се развива, ако няма суровини в страната, ако няма продоволствие за работниците и ако няма що-годе развито селско стопанство, представляващо главният пазар за нашата индустрия. Следователно, за да развием индустрията, трябваше да имаме поне три предпоставки: първо — вътрешен пазар, а у нас той засега е предимно селски; второ — трябваше да имаме повече или по-малко развито производство на суровини в селското стопанство (цвекло, лен, памук и т. н.) и, трето — трябваше селото да може да отдели известен минимум от селско-стопански продукти за снабдяване на индустрията, за снабдяване на работниците. Ето защо Ленин казваше, че ние трябва да почнем построяването на социалистиче-

ската основа на нашето стопанство, построяването на индустрията от селското стопанство.

Тогава мнозина не вярваха в тази работа. По този повод особено възразяваше тогава така наречената „рабочническа опозиция“. Как така, казваха те: партията ни се нарича работническа партия, а започва развитието на стопанството от селското стопанство. Как, казваха те, да разбираме това? Тогава възразяваха и други опозиционери, които мислеха, че индустрия може да се строи при всякакви условия, дори на празно място, без да се държи сметка за реалните възможности. Но историята на стопанското развитие на нашата страна през този период нагледно показва, че партията бе права, че за да построим социалистическата основа на нашето стопанство, за да разгърнем индустрията, трябваше да започнем от селското стопанство.

Такъв бе първият период на новата икономическа политика.

Сега ние навлязохме във втория период на непа. Най-важното и най-характерното в състоянието на нашето стопанство сега се състои в това, че центърът на тежестта се премести сега към индустрията. Ако тогава, в първия период на новата икономическа политика, ние трябваше да почнем със селското стопанство, тъй като развитието на цялото народно стопанство зависеше от селското стопанство, сега, за да продължим строителството на социалистическата основа на нашето стопанство, за да придвижим напред цялото стопанство, трябва да съсредоточим вниманието си именно върху индустрията. Сега самото селско стопанство не може да се движи напред, ако не му доставим навреме селскостопански машини, трактори, индустриални стоки и т. н. Ето защо, ако тогава, в първия период на новата икономическа политика, развитието на народното стопанство изцяло опираше в селското стопанство, сега то опира и вече опря в непосредственото развитие на индустрията.

## II

### КУРСЪТ КЪМ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ

Ето къде е същността и основният смисъл на лозунга, на курса към индустриализация на страната, който

бе прогласен на XIV партиен конгрес и който сега се осъществява. От този основен лозунг изхождаше в своята работа през април тази година пленумът на Централния комитет. И тъй, най-близката и главната задача сега се състои в това, да ускорим темпото на развитие на нашата индустрия, да тласнем напред с всичка сила нашата индустрия, като използваме наличните ресурси, и да ускорим по този начин развитието на цялото стопанство.

Тази задача придобива особено остър характер именно сега, в настоящия момент, между другото затова, защото по силата на известно развитие на стопанството у нас се е създало известно несъответствие между търсенето на индустриални произведения в града и селото и предлагането на тия произведения от страна на индустрията, защото търсенето на индустриални стоки расте по-бързо отколкото самата индустрия, защото съществуващият у нас глад за стоки с всички произтичащи от него последици е израз и резултат на това несъответствие. Едва ли е нужно да се доказва, че бързото развитие на нашата индустрия е най-сигурно средство за ликвидиране на това несъответствие и за изживяване глада за стоки.

Някои другари мислят, че индустриализацията представлява изобщо развитие на всяка индустрия. Има дори чудаци, които мислят, че още Иван Грозни, който някога създал известен зачатък на индустрия, е бил индустриализатор. Ако вървим по тоя път, тогава трябва да наречем Петър Велики пръв индустриализатор. Това, разбира се, не е вярно. Не всяко развитие на индустрия представлява индустриализация. Центърът на индустриализацията, нейната основа е в развитието на тежката индустрия (гориво, метали и т. п.), в развитието, в края на краищата, на производството на средства за производство, в развитието на свое собствено машиностроене. Индустриализацията има задачата не само да води цялото наше народно стопанство към увеличение процента на индустрията в него, но тя има още задачата да обезпечи в това развитие стопанска независимост на нашата страна, обкръжена от капиталистически държави, да я запази от превръщане в придатък на световния

капитализъм. Страната на диктатурата на пролетариата, намираща се в капиталистическо обкръжение, не може да бъде стопански независима, ако тя сама не произвежда оръдия и средства за производство, ако спира на оная степен на развитие, на която тя трябва да държи народното стопанство зависимо от капиталистически развитите страни, произвеждащи и изнасящи оръдия и средства за производство. Да спре на тая степен значи да се обрече на подчинение на световния капитал.

Вземете Индия. Всички знаят, че Индия е колония. Има ли индустрия в Индия? Несъмнено, има. Развива ли се тя? Да, развива се. Но там се развива такава индустрия, която не произвежда оръдия и средства за производство. Там оръдията за производство се внасят от Англия. Затова (макар, разбира се, не само затова) там индустрията е напълно подчинена на английската индустрия. Това е особен метод на империализма — да развива индустрията в колониите така, че тя да бъде зависима от метрополията, от империализма.

Но от това следва, че индустриализацията на нашата страна не може да се изчерпва с развитие на всяка индустрия, с развитие, да кажем, на леката индустрия, макар леката индустрия и нейното развитие да ни са абсолютно необходими. От това следва, че индустриализацията трябва да се схваща преди всичко като развитие у нас на тежка индустрия и особено като развитие на наше собствено машиностроене, този основен нерв на индустрията изобщо. Без това няма защо и да се говори за осигуряване икономическата независимост на нашата страна.

### III

#### ВЪПРОСИТЕ НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО НАТРУПВАНЕ

Но, другари, за да тласнем индустриализацията напред, ние трябва да обновим старите машинни съоръжения на нашите заводи и да построим нови заводи. Периодът на развитие на нашата индустрия, който преживяваме сега, се характеризира с това, че ние вече достигнахме капацитета на старите заводи и фабрики, оставени ни от ка-

питалистите от царския период, достигнахме го напълно, и сега, за да вървим по-нататък, трябва да подобрим техниката, трябва да обновим машините на старите заводи, да построим нови. Без това сега е невъзможно да вървим напред.

Но за да обновим нашата индустрия на базата на новата техника, необходими са, другари, големи и много големи капитали. А както на всички ви е известно, ние имаме малко капитали. Тази година ние ще успеем да вложим в основния сектор на капиталните разходи за индустрията над осемстотин милиона. Това, разбира се, е малко. Но то все пак е нещо. Това е първото ни сериозно вложение в нашата индустрия. Аз казвам, че това е малко, защото нашата индустрия би могла лесно да погълне няколко пъти по-голяма от тази сума. Ние трябва да движим напред нашата индустрия. Ние трябва да разширяваме нашата индустрия с колкото се може по-бързо темпо, да увеличим броя на работниците двойно, тройно. Ние трябва да превърнем нашата страна от земеделска в индустриална страна, и колкото по-бързо — толкова по-добре. Но за всичко това са необходими големи капитали.

Ето защо въпросът за натрупването за развиване на индустрията, въпросът за социалистическото натрупване, придобива сега за нас първостепенно значение.

Можем ли ние, в състояние ли сме, предоставени сами на себе си, без заеми отвън, на базата на вътрешните сили на нашата страна да обезпечим за нашата индустрия такова натрупване и такива резерви, които са необходими за провеждане курса на индустриализация, за победата на социалистическото строителство в нашата страна?

Това е сериозен въпрос, на който следва да се обърне особено внимание.

Историята познава различни начини на индустриализация.

Англия се индустриализира благодарение на това, че десетки и стотици години грабеше колониите, събираше там „допълнителни“ капитали, влагаше ги в своята

индустрия и ускоряваше темпото на своята индустриализация. Това е един начин на индустриализация.

Германия ускори своята индустриализация в резултат на победоносната война с Франция в 70-те години на миналия век, когато взе пет милиарда франка контрибуции от французите и ги вля в своята индустрия. Това е втори начин на индустриализация.

Тия два пътя за нас са затворени, тъй като ние сме съветска страна, тъй като колониалните грабежи и военните окупации с цел за грабеж са несъвместими с природата на Съветската власт.

Русия, стара Русия, отдаваше заробващи концесии и получаваше заробващи заеми, стараяйки се по този начин да излезе постепенно на пътя на индустриализацията. Това е трети начин. Но това е път на робство или полуробство, път на превръщане Русия в полуколония. Този път също е затворен за нас, тъй като ние не за това водихме тригодишната гражданска война, отблъсквайки всички и всякакви интервенционисти, за да се оставим след това, след победата над интервенционистите, доброволно да бъдем заробени от империалистите.

Остава четвъртият път на индустриализация, пътят на собствените спестявания за индустрията, пътят на социалистическото натрупване, който др. Ленин е сочил неведнаж като единствен път за индустриализацията на нашата страна.

И така, възможна ли е индустриализацията на нашата страна на базата на социалистическото натрупване?

Има ли у нас източници на такова натрупване, достатъчни да обезпечат индустриализацията?

Да, възможна е. Да, у нас има такива източници.

Аз бих могъл да се позова на такъв факт като експроприацията на помещиците и капиталистите в нашата страна в резултат на Октомврийската революция, премахването на частната собственост върху земята, фабриките, заводите и т. н. и предаването им в общонародна собственост. Едва ли е нужно да доказвам, че този факт представлява доста солиден източник на натрупване.

Аз бих могъл да се позова по-нататък на такъв факт като анулирането на царските дългове, което сне от плещите на нашето народно стопанство милиарди рубли дългове. Не трябва да се забравя, че ако бяха останали тия дългове, ние би трябвало да плащаме всяка година няколко стотин милиона само лихви в ущърб на индустрията, в ущърб на цялото наше народно стопанство. Няма защо и да се говори, че това обстоятелство улесни много нашето натрупване.

Аз бих могъл да посоча нашата национализирана индустрия, която се възстанови, която се развива и която дава известни печалби, необходими за по-нататъшното развитие на индустрията. Това е също източник на натрупване.

Аз бих могъл да посоча нашата национализирана външна търговия, която дава известна печалба и представлява следователно известен източник на натрупване.

Бих могъл да се позова на нашата повече или по-малко организирана държавна вътрешна търговия, която също дава известна печалба и представлява по този начин известен източник на натрупване.

Бих могъл да посоча такъв лост за натрупване като нашата национализирана банкова система, която дава известна печалба и подхранва според силите си нашата индустрия.

Ние имаме най-после такова оръжие като държавната власт, която се разпорежда с държавния бюджет и която събира малко пари за по-нататъшното развитие на народното стопанство изобщо, по-специално на нашата индустрия.

Ето в общи черти главните източници на нашето вътрешно натрупване.

Те са интересни в това отношение, че ни дават възможност да създаваме необходимите резерви, без които е невъзможна индустриализацията на нашата страна.

Но възможността не е още реалност, другари. При неумело водене на работата между възможността за натрупване и действителното натрупване може да се получи доста значително разстояние. Затова ние не можем



да се успокояваме с едни само възможности. Ние трябва да превърнем възможността за социалистическо натрупване в действително натрупване, ако наистина мислим да създадем необходимите резерви за нашата индустрия.

Оттук въпросът: как трябва да се води работата по натрупването, че от това да има полза за индустрията, на кои възли на стопанския живот трябва преди всичко да наблягаме, за да превърнем възможността за натрупване в действително социалистическо натрупване?

Съществуват редица канали за натрупване, от които би следвало да се отбележат поне главните.

Първо. Натрупващите се излишъци в страната не трябва да се разпиляват, а да се събират в нашите кредитни учреждения, кооперативни и държавни, а също чрез вътрешни заеми, с оглед да бъдат използвани за нуждите преди всичко на индустрията. Разбира се, вложителите трябва да получат известен процент за това. Не може да се каже, че в тази област работата у нас стои що-годе задоволително. Но задачата за подобряване на нашата кредитна мрежа, задачата за повдигане авторитета на кредитните учреждения в очите на населението, задачата за организиране вътрешни заеми несъмнено стои пред нас като непосредствена задача и ние трябва да я разрешим на всяка цена.

Второ. Трябва грижливо да се затварят всички пътечки и пукнатини, през които част от натрупващите се излишъци в страната изтича в джобовете на частния капитал в ущърб на социалистическото натрупване. За тая цел трябва да се води такава ценова политика, която да не създава несъразмерност между цените на едро и цените на дребно. Трябва да се вземат всички мерки за намаляване цените на дребно на индустриалните стоки и на селскостопанските произведения, за да се преустанови или поне се доведе до минимум изтичането на натрупващите се излишъци в джобовете на частния търговец. Това е един от най-важните въпроси на нашата стопанска политика. Оттук идва една от най-сериозните опасности както за нашето натрупване, така и за червонца.

Трето. Вътре в самата индустрия, във всеки неин отрасъл трябва да се отделят известни запаси с оглед

на амортизирането на предприятията, с оглед на тяхното разширяване, с оглед на по-нататъшното им развитие. Това е необходимо, абсолютно необходимо, то трябва да се върши на всяка цена.

Четвърто. В ръцете на държавата трябва да се натрупват известни резерви, необходими за осигуряване страната срещу всякакви случайности (лоша реколта), за подхранване индустрията, за поддържане селското стопанство, за развитие на културата и т. н. Сега не може да се живее и работи без резерви. Дори селянинът с неговото дребно стопанство сега не може без известни запаси. Толкова повече не може без резерви държавата на една голяма страна.

Ние трябва преди всичко да имаме резерв във външната търговия. Ние трябва да организираме нашия износ и внос така, че в ръцете на държавата да остане известен резерв, известен актив във външната търговия. Това е абсолютно необходимо не само като осигуряване срещу неочакваности на външните пазари, но и като средство за поддържане на нашия червонец, който засега е стабилен, но който може да се разклати, ако не постигнем активен баланс във външната търговия. Засилването на нашия износ, приспособяването на нашия внос към износните възможности — това е задачата.

Ние не можем да кажем, както казваха в старо време: „Не ще си дояждаме, но ще изнасяме“. Ние не можем да кажем това, тъй като работниците и селяните искат да се хранят човешки, и ние напълно ги подкрепяме в това. Но все пак ние бихме могли без вреда за народното потребление да вземем всички мерки нашият износ да се увеличи и в ръцете на държавата да остане известен валутен резерв. Ако в 1923 година ние можахме да преминем от совзнака към твърда валута, то е между другото затова, защото тогава, в резултат на активния баланс на нашата външна търговия, ние имахме известен валутен запас. Ако искаме да поддържаме нашия червонец, ние и занаяпред трябва да организираме външната търговия така, че в ръцете ни да остане валутен резерв като една от базите за нашия червонец.

Ние трябва по-нататък да имаме известни резерви по линията на вътрешната търговия. Имам предвид главно създаването на житни резерви в ръцете на държавата за намеса в житния пазар с оглед на борба с кулаците и с другите спекуланти с жито, които надуват прекомерно цените на селскостопанските произведения. Това е необходимо поне за да се предотврати опасността от изкуствено поскъпване на живота в индустриалните центрове и спадане на работната заплата.

На нас ни е нужна най-после такава данъчна политика, която, прехвърляйки данъчното бреме върху плещите на имотните слоеве, да създава заедно с това известен резерв в ръцете на държавата по линията на държавния бюджет. Ходът на изпълнение на нашия четиримиларден държавен бюджет показва, че ние можем да получим превишение на приходите над разходите със стотина или повече милиона. На някои от другарите тази цифра ще се стори колосална. Но тия другари изглежда имат слабо зрение, иначе те биха забелязали, че един стомилionen резерв за страна като нашата е капка в морето. Някои мислят, че този резерв изобщо не ни е нужен. Но какво ще стане, ако у нас се случи тази година слаба реколта или някакво друго бедствие? На какви средства ще се опираме? На нас помощи даром не ни дават и не ще ни дадат. Значи трябва да имаме свое собствено запасче. А ако не се случат изненади тази година, ние ще дадем този резерв на народното стопанство и преди всичко на индустрията. Не се безпокойте — тия резерви не ще пропаднат.

Такива са в общи линии, другари, възловите точки на нашия стопански живот, на които преди всичко трябва да наблягаме, за да превърнем възможността за вътрешно натрупване в нашата страна за нейното индустриализиране в действително социалистическо натрупване.

#### IV

#### ПРАВИЛНО ИЗПОЛЗУВАНЕ НА НАТРУПВАНЕТО. РЕЖИМ НА ИКОНОМИИ

Но работата не се изчерпва и не може да се изчерпва само с натрупването. Трябва и да умеем да раз-

ходваме натрупваните резерви разумно, икономично, така че нито една копейка от народните средства да не отива напразно, използването на натрупването да става по главната линия на удовлетворяване най-важните нужди на индустриализацията на нашата страна. Без тия условия ние рискуваме да се натъкнем на разхищаване на натрупаните средства, на разпиляването им по каналите на всевъзможни дребни и едри разходи, нямащи нищо общо нито с развитието на индустрията, нито с напредъка на народното стопанство изобщо. Да умееш да разходваш средствата разумно, икономично—това е извънредно важно изкуство, което не се постига изведнаж. Не може да се каже, че ние, нашите съветски и кооперативни органи, се отличаваме с голямо умение в това отношение. Напротив, всички данни говорят, че у нас работите в това отношение стоят далеч незадоволително. Тежко е да се признае това, другари, но това е факт, който не може да се скрие с никакви резолюции. Има случаи, когато наши управляващи органи попадат в положението на оня селянин, който събрал малко парици, но вместо с тия пари да си поправи плуга и да си обнови стопанството си купил грамаден грамофон и... фалирал. Аз вече не говоря за фактите на пряко разхищаване на натрупаните резерви, за надутите разходи на цял ред органи на нашия държавен апарат, за фактите на кражби и т. н.

Затова трябва да се вземат редица такива мерки, които могат да запазят нашето натрупване от разпиляване, от разхищаване, от прахосването му по ненужни канали, от отклоняването му от главната линия на строителство на нашата индустрия.

Необходимо е, първо, нашите индустриални планове да се изработват не по реда на бюрократическите измислици, а в тясна връзка със състоянието на нашето народно стопанство, с оглед на ресурсите, на резервите на нашата страна. В планирането на индустриалното строителство не трябва да се изоставя от развитието на индустрията. Но не трябва също да се изпреварва, откъсвайки се от селското стопанство и без да се държи сметка за темпото на натрупването в нашата страна.

Търсенето на нашия вътрешен пазар и размерите на нашите ресурси — ето базата за развитието на нашата индустрия. Нашата индустрия се базира на вътрешния пазар. В това отношение стопанското развитие на нашата страна напомня развитието на Североамериканските съединени щати, чиято индустрия израсна на базата на вътрешния пазар, за разлика от Англия, която базираше своята индустрия преди всичко на външните пазари. В Англия има редица индустриални отрасли, които работят с 40—50 на сто за външните пазари. Америка, напротив, все още се базира на своя вътрешен пазар, изнасяйки на външните пазари не повече от 10—12% от своето производство. Индустрията на нашата страна ще се опира в още по-голяма степен отколкото индустрията на Америка на вътрешния пазар, преди всичко на селския пазар. Ето основата на спойката на индустрията и селското стопанство.

Същото трябва да се каже за темпото на нашето натрупване, за резервите, които стоят на наше разположение за развитието на нашата индустрия. У нас понякога обичат да правят фантастични индустриални планове, без да държат сметка за нашите ресурси. Понякога се забравя, че не може да се градят нито индустриални планове, нито едни или други „обширни“ и „всеобхватни“ предприятия без известен минимум от средства, без известен минимум от резерви. Забравя се това и се избързва. А какво значи да се избързва в индустриалното планиране? Това значи да се строи не според средствата. Това значи да се тръби за обширни планове, да се привлекат в производството нови хиляди и десетки хиляди работници, да се вдигне шум, а след това, когато се открие липсата на средства, да се освободят работниците, да се уволнят, понасяйки от това колосални загуби, внасяйки разочарование в строителството и предизвиквайки политически скандал. Нужно ли ни е това? Не, другари, това не ни е нужно. На нас не ни е нужно нито да изоставяме от хода на развитие на индустрията, нито да избързваме. На нас ни е нужно да вървим в крак с развитието, на нас ни е нужно да движим индустрията напред, без да я откъсваме от нейната база.

Нашата индустрия е ръководно начало в цялата система на народното стопанство, тя влече, тя води напред нашето народно стопанство, включително и селското стопанство. Тя реорганизира цялото наше народно стопанство по свой образ и подобие, тя води селското стопанство след себе си, въвличайки селячеството чрез кооперацията в социалистическото строителство. Но нашата индустрия може да изпълни с чест тази ръководна и преобразуваща роля само ако не се откъсне от селското стопанство, ако не се отклони от темпото на нашето натрупване, от ресурсите и резервите, които имаме на разположение. Команден състав в армията, който се откъсва от своята армия и губи връзката с нея, не е команден състав. Така и индустрия, която се откъсва от народното стопанство в неговата цялост и губи връзката с него, не може да бъде ръководно начало на народното стопанство.

Ето защо правилното и разумно индустриално планиране е едно от необходимите условия за целесъобразното използване на натрупването.

Второ, трябва да се намали и опрости, да се поевтини и заздрави нашият държавен и кооперативен апарат, нашите народнокомисариатски и самоиздържащи се учреждения отдолу догоре. Надутите шатове и безпримерната ненаситност на нашите управляващи органи са станали пословични. Не напразно Ленин твърдеше десетки и стотици пъти, че работниците и селяните не ще издържат нашия тежък и скъп държавен апарат, че той трябва да се намали и поевтини на всяка цена, по всички начини, с всички средства. Трябва най-после да се заловим за тази работа истински, болшевишки и да установим най-строг режим на икономии (*Ръкопляскания*). Трябва най-после да се заловим за тая работа, ако не искаме да допуснем и занаяпред разпиляване на нашето натрупване във вреда на индустрията.

Ето ви жив пример. Казват, че износът на нашите зърнени храни е неизгоден, нерентабилен. А защо е неизгоден? Защото за закупуването на зърнените храни зърносъбирателният апарат изразходва повече, отколкото трябва. Всички наши планиращи органи са установили,

че за събирането на един пуд\* жито са достатъчни 8 копейки. А всъщност излиза, че вместо 8 копейки са изразходвани 13 копейки за пуд, 5 копейки повече. Как е могло да се случи това? Случило се е така, че всеки повече или по-малко самостоятелен работник по закупуването, комунист или безпартиен — няма значение, — преди да се залови за закупуването на зърнените храни, намира за нужно да надуе щата на своите работници, снабдява се с армия от стенографки и машинописки, снабдява се непременно с автомобил, извършва куп непроизводителни разходи, и след това, след изчисляването, се оказва, че износът у нас е нерентабилен. Ако се пресметне, че ние събираме стотици милиони пуда зърнени храни, а за всеки един пуд плащаме пет копейки повече, ще се получат десетки милиони рубли на вятъра изразходвани пари. Ето къде отиват и още ще отиват натрупваните от нас средства, ако не вземем най-строги мерки против ненаситността на нашия държавен апарат.

Аз приведох тук само един единствен пример. Но кой не знае, че у нас има стотици и хиляди такива примери?

Пленумът на Централния комитет на нашата партия реши да опрости и поевтини нашия зърносъбирателен апарат. Вие навярно сте чели вече съответната резолюция на пленума<sup>52</sup> — тя е публикувана в печата. Ние ще провеждаме тази резолюция с абсолютна строгост. Но това е малко, другари. Това е само едно кътче от неорганизираността и недостатъците на нашия държавен апарат. Ние трябва да отидем по-далеч и да вземем мерки, за да съкратим и да поевтиним целия държавен апарат изобщо, наркоматския и самоиздържащия се, целия кооперативен апарат и цялата стокопроводна мрежа отдолу догоре.

Трето, ние трябва да поведем решителна борба с всевъзможните излишества в нашите управляващи органи и в нашия бит, с онова престъпно отнасяне с народното имущество и с държавните резерви, което се наблюдава у нас напоследък. У нас сега цари разпуснатост, вакханалия на всевъзможни празненства, тържествени събрания,

\* 1 пуд = 16 кгр.

юбилеи, откриване на паметници и т. н. Десетки и стотици хиляди рубли се прахосват за тия „работи“. У нас има такова множество от най-различни юбиляри и любители на тържества, готовността да се празнуват шестмесечни, годишни, двегодишни и т. н. юбилеи е толкова поразителна, че са нужни наистина десетки милиони рубли, за да се задоволят исканията. Другари, трябва да турим край на тази недостойна за комунистите разпуснатост. Трябва най-после да разберем, че, имайки зад гърба си нуждите на нашата индустрия, имайки пред себе си такива факти като масата безработни и безпризорни, ние не можем и нямаме право да допускаме тая разюзданост и тази вакханалия на разточителство.

Най-знаменателно е, че у безпартийните се забелязва понякога по-грижливо отношение към средствата на нашата държава отколкото у партийците. Комунистът действа в такива случаи по-смело и по-решително. На него нищо не му струва да раздаде на редица служащи помощ, като я нарече тантиема, макар че тук няма и помен от тантиема. На него нищо не му струва да претъпи закона, да го заобиколи, да го наруши. Безпартийният тук е по-предпазлив и по-сдържан. Това се обяснява може би с обстоятелството, че комунистът понякога счита законите, държавата и т. п. неща за семейна работа. (Смях) Именно затова за някой комунист не струва понякога голям труд да прекрачи, подобно на свиня (извинявам се, другари, за израза), в зеленчуковата градина на държавата и там да оплячкоса или да покаже своята щедрост за сметка на държавата. (Смях) Другари, трябва да се тури край на това безобразие. Трябва да се почне решителна борба против разюздаността и разточителството на нашите управляващи органи и в нашия бит, ако искаме действително да запазим нашето натрупване за нуждите на нашата индустрия.

Четвърто, ние трябва да водим систематическа борба с кражбата, с така наречената „весела“ кражба в органите на нашата държава, в кооперацията, в профсъюзите и т. н. Има срамежлива, скрита кражба и има смела, „весела“ кражба, както казват в печата. Неотдавна четох в „Комсомольская Правда“ бележката на Окунев за една



„весела“ кражба. Имало значи едно конте, млад човек с мустачки, който крадял весело в едно от нашите учреждения, крадял систематически, неуморно и крадял винаги сполучливо. Тук заслужава внимание не толкова самият крадец, колкото фактът, че околната публика, знаейки за крадеца, не само не се борила с него, но, напротив, била готова да го тупа по рамото и да го хвали за неговата ловкост, поради което крадецът станал един вид герой в очите на публиката. Ето кое заслужава внимание и ето кое е най-опасно, другари. Когато заловят шпионин или изменник, негодуванието на публиката не знае граници, тя иска разстрелване. А когато един крадец действа пред очите на всички, разхищавайки държавното имущество, околната публика се ограничава с добродушни смешки и потупване по рамото. При това ясно е, че крадецът, който разхищава народното имущество и накрънява интересите на народното стопанство, е също такъв шпионин и предател, ако не по-лош. Този приятел, контетото с мустачките, разбира се, бил арестуван в края на краищата. Но какво значи арестуването на един „весел“ крадец? Такива крадци у нас има стотици и хиляди. Всички не можеш изтреби с помощта на ГПУ. Тук е нужна друга мярка, по-ефикасна и по-сериозна. Тази мярка се състои в това, около такива крадци да се създаде атмосфера на общ морален бойкот и омраза на околната публика. Тази мярка се състои в това, да се започне такава кампания и да се създаде такава морална атмосфера сред работниците и селяните, която би изключила възможността за крадене, която би правила невъзможни живота и съществуването на крадците и прахосниците на народното имущество, и на „веселите“, и на „невеселите“. Борба с краденето като едно от средствата за охраняване на нашето натрупване от разхищение — това е задачата.

Ние трябва, най-после, да поведем кампания за премахване неявяването без оправдателна причина на работа в заводите и фабриките, за повишаване производителността на труда, за укрепване трудовата дисциплина в нашите предприятия. Десетки и стотици хиляди работни дни се губят за индустрията поради неявяване на работа без

оправдателна причина. Стотици хиляди и милиони рубли пропадат поради това в ущърб на нашата промишленост, на индустрията. Ние не можем да тласнем напред нашата индустрия, ние не можем да повишим работната заплата, ако не се прекратят отсъствията без оправдателна причина, ако производителността на труда се задържи на една точка. Трябва да се разяснява на работниците, особено на ония от тях, които неотдавна са постъпили във фабриките и заводите, трябва да се разяснява, че допускайки неоправдани отсъствия и не повишавайки производителността на труда, те действуват във вреда на общото дело, във вреда на цялата работническа класа, във вреда на нашата индустрия. Борба с неоправданите отсъствия, борба за повишаване производителността на труда в интерес на нашата индустрия, в интерес на цялата работническа класа изобщо — това е задачата.

Такива са пътищата и средствата, необходими за опазването на нашето натрупване и нашите резерви от разпиляване, от разхищение, за насочването на това натрупване и тия резерви за нуждите на индустриализацията на нашата страна.

## V

### ТРЯБВА ДА СЪЗДАДЕМ КАДРИ ОТ СТРОИТЕЛИ НА ИНДУСТРИЯТА

Аз говорих за курса на индустриализация. Говорих за пътищата за натрупване на резерви за развитие на индустриализацията. Говорих, най-после, за средствата за рационално използване на натрупването за нуждите на индустрията. Но всичко това още е недостатъчно, другари. За да се проведе директивата на партията за индустриализацията на нашата страна, трябва, освен всичко друго, да се създадат кадри от нови хора, кадри от нови строители на индустрията.

Никоя задача, а особено такава голяма задача като индустриализацията на нашата страна, не може да бъде проведена без живи хора, без нови хора, без кадри от нови строители. Някога, в периода на гражданската война,

на нас ни бяха особено нужни командни кадри за изграждането на армията и воденето на войната, полкови и бригадни командири, дивизионни началници и корпусни командири. Без тия нови командни кадри, излезли от низините и издигнали се горе благодарение на своите способности, ние не бихме могли да изградим армията, ние не бихме могли да победим нашите многобройни врагове. Именно те, новите командни кадри, спасиха тогава нашата армия и нашата страна — разбира се, при общата подкрепа на работниците и селяните. Но сега ние имаме период на строителство на индустрията. Сега ние преминахме от фронтите на гражданската война на фронта на индустрията. Съобразно с това на нас сега са необходими нови командни кадри за индустрията, добри директори на фабриките и заводите, добри работници в обединенията, способни търговци, разумни плановици в строителството на индустрията. Сега ние трябва да изкозем нови полкови и бригадни командири, дивизионни началници и корпусни командири в стопанството, в индустрията. Без такива хора няма да можем да направим нито крачка напред.

Ето защо задачата се състои в това, да създадем многобройни кадри от строители на индустрията измежду работниците и съветската интелигенция, тази съветска интелигенция, която свързва съдбата си със съдбата на работническата класа и която строи заедно с нас социалистическата основа на нашето стопанство.

Задачата се състои в това, да създадем такива кадри и да ги изтъкнем на преден план, оказвайки им всеотстранна подкрепа.

Напоследък у нас се създаде навик да се бичуват стопанските дейци като разложени, при което често пъти са склонни единични явления от отрицателен характер да приписват на всички стопански кадри. Всеки, който си иска, намира често пъти, за необходимо да хвърли камък по стопанските дейци, обвинявайки ги във всички смъртни грехове. Трябва да се откажем веднаж завинаги от този калпав навик, другари. Трябва да разберем, че няма стадо без мърша. Трябва да разберем, че задачата за индустриализация на нашата страна и за издигане на

нови кадри от строители на индустрията изисква не бичуване на стопанските дейци, а напротив — всестраниното им подпомагане в строителството на нашата индустрия. Да обкръжим стопанските дейци с атмосфера на доверие и подкрепа, да им помогнем във формирането на новите хора, строители на индустрията, да направим поста строител на индустрията почетен пост на социалистическото строителство — ето в какво направление трябва да работят сега нашите партийни организации.

## VI

### ТРЕБВА ДА ПОВДИГНЕМ АКТИВНОСТТА НА РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА

Такива са непосредствените задачи, които стоят пред нас във връзка с курса на индустриализация на нашата страна.

Можем ли да осъществим тия задачи без пряката помощ, без пряката подкрепа на работническата класа? Не, не можем. Да тласнем нашата индустрия напред, да повишим нейната производителност, да създадем нови кадри от строители на индустрията, да ръководим правилно социалистическото натрупване, да използваме разумно натрупването за нуждите на индустрията, да установим най-строг режим на икономии, да стегнем държавния апарат, да го направим евтин и честен, да го чистим от мръсотията и калта, които прилепнаха към него в периода на нашето строителство, да водим систематическа борба с грабителите и разсипниците на държавното имущество — всичко това са такива задачи, които никоя политическа партия не е способна да преодолее без пряката и систематическа подкрепа на милионните маси на работническата класа. Ето защо задачата се състои в това, да въвличем милионните маси от безпартийни работници в цялата наша строителна работа. Всеки работник, всеки честен селянин трябва да помага на партията и правителството да провеждат режим на икономии, да се борят с разхищението и разпиляването на държавните резерви, да изгонват въвн крадците и мошениците под каквато и маска те да се прикриват, да заздравяват и поевтиняват нашия държавен апарат. В това отношение

производствените съвещания биха могли да оказат не-оценима услуга. Едно време у нас ставаха много производствени съвещания. Сега нещо не се чува за тях. Това е голяма грешка, другари. Трябва да оживим производствените съвещания на всяка цена. Пред производствените съвещания трябва да поставяме не само дребни въпроси, да кажем, по санитарното дело. Трябва да направим по-обширна и по-богата със съдържание програмата на производствените съвещания. На производствените съвещания трябва да поставяме основните въпроси на строителството на индустрията. Само по такъв начин ще можем да повдигнем активността на милионните маси на работническата класа и да ги направим съзнателни участници в строителството на индустрията.

## VII

### ТРЯБВА ДА УКРЕПВАМЕ СЪЮЗА НА РАБОТНИЦИТЕ И СЕЛЯНИТЕ

Но говорейки за повдигане активността на работническата класа, не трябва да забравяме и за селячеството. Ленин ни учеше, че съюзът на работническата класа и селячеството е основният принцип на диктатурата на пролетариата. Ние не трябва да забравяме това. Развитието на индустрията, социалистическото натрупване, режимът на икономии — всичко това са такива задачи, без разрешаването на които ние не можем да надвием частния капитал и да ликвидираме трудностите в нашия стопански живот. Но нито една от тия задачи не може да бъде разрешена без наличността на Съветска власт, без диктатурата на пролетариата. А диктатурата на пролетариата се опира на съюза на работническата класа и селячеството. Ето защо всички наши задачи могат да увиснат във въздуха, ако ние подкопаем или отслабим съюза на работническата класа и селячеството.

В нашата партия има хора, които считат трудещите се селски маси за чуждо тяло, за обект на експлоатация за индустрията, за нещо като колония за нашата индустрия. Тия хора са опасни хора, другари. Селячеството не може да бъде нито обект за експлоатация, нито ко-

лония за работническата класа. Селското стопанство е пазар за индустрията, както и индустрията е пазар за селското стопанство. Но селячеството не е само пазар за нас. То е и съюзник на работническата класа. Затова именно издигането на селското стопанство, масовото коопериране на селячеството, подобряването на материалното му положение е предпоставката, без която не може да се обезпечи що-годе сериозно развитие на нашата индустрия. И обратното — развитието на индустрията, производството на селскостопански машини и трактори, масовото снабдяване на селячеството с индустриални произведения са предпоставката, без която не може да се тласне напред селското стопанство. Ето една от най-сериозните основи на съюза на работническата класа и селячеството. Затова ние не можем да се съгласим с ония другари, които постоянно искат засилване натиска върху селячеството в смисъл на извънмерно увеличение на данъците, в смисъл на повишаване цените на индустриалните произведения и т. н. Ние не можем да се съгласим с тях, тъй като, без сами да забелязват, те подкопават съюза на работническата класа и селячеството, разклащат диктатурата на пролетариата. А пък ние искаме да укрепим, а не да подкопаем съюза на работническата класа и селячеството.

Но ние защитаваме не всеки съюз на работническата класа и селячеството. Ние сме за такъв съюз, в който ръководната роля принадлежи на работническата класа. Защо? Защото без ръководната роля на работническата класа в системата на съюза на работниците и селяните е невъзможна победата на трудещите се и експлоатирани маси над помещиците и капиталистите. Аз знам, че някои другари не са съгласни с това. Те казват: съюзът е хубаво нещо, но защо е нужно още и ръководство на работническата класа? Тия другари дълбоко грешат. Те грешат, защото не разбират, че може да победи само такъв съюз на работниците и селяните, който се ръководи от най-изпитаната и най-революционна класа, работническата класа.

Защо пропадна селското въстание при Пугачов или при Степан Разин? Защо тогава селяните не можаха да

изгонят помешчиците? Защото нямаха, а тогава не можеха и да имат, такъв революционен ръководител като работническата класа. Защо Френската революция завърши с победата на буржоазията и с връщането на изгонените преди това помешчици? Защото френските селяни тогава нямаха, а и не можеха да имат, такъв революционен ръководител като работническата класа — селячеството се ръководеше тогава от буржоазните либерали. Нашата страна е единствената страна в света, където съюзът на работниците и селяните одържа победа над помешчиците и капиталистите. Как може да се обясни това? С това, че начело на революционното движение в нашата страна стоеше и продължава да стои изпитаната в боевете работническа класа. Достатъчно е само да подкопаем у нас идеята за ръководството на работническата класа, за да не остане камък върху камък от съюза на работниците и селяните, а капиталистите и помешчиците биха се върнали обратно в своите стари гнезда.

Ето защо ние трябва да запазим и да укрепваме съюза на работническата класа и селячеството в нашата страна.

Ето защо ние трябва да запазим и да укрепваме ръководството на работническата класа в системата на този съюз.

## VIII

### ТРЯБВА ДА ПРОВЕЖДАМЕ ВЪТРЕШНОПАРТИЙНА ДЕМОКРАЦИЯ

Аз говорих за повдигане активността на работническата класа, за въвличане милионните маси на работническата класа в строителството на нашето стопанство, в строителството на индустрията. Но повдигането на активността на работническата класа е сериозна и голяма задача. За да повдигнем активността на работническата класа, трябва да активизираме преди всичко самата партия. Трябва самата партия твърдо и решително да тръгне по пътя на вътрешнопартийната демокрация и нашите организации да въвличат в обсъждане на въпросите на нашето строителство широките партийни маси, творящи

съдбата на нашата партия. Без това няма защо и да говорим за активизиране на работническата класа.

Аз особено подчертавам това, защото нашата ленинградска организация преживя неотдавна такъв период, в който някои ръководители не искаха да говорят за вътрешнопартийната демокрация другояче освен с насмешка. Имам предвид оня период преди конгреса на партията, през време на конгреса и непосредствено след конгреса, когато на партийните колективи в Ленинград не се разрешаваше да се събират, когато някои организатори на колективи — извинете ме за откровеността — играеха ролята на участъков пристав по отношение на колективите, когато те забраняваха на колективите да се събират. Тук именно се провали така наречената „нова опозиция“ начело със Зиновиев.

Ако членовете на нашия ЦК успяха с помощта на ленинградския актив за две седмици да изтикат и да изолират опозицията, която водеше у вас борба с решенията на XIV конгрес, това стана, защото разяснителната кампания за решенията на конгреса съвпадна с оня стремеж към демократизъм, който съществуваше, който силно се стремеше да си пробие път и който си проби накрая път в ленинградската организация. Другари, аз бих искал да вземете под внимание този неотдавнашен урок. Аз бих желал, вземайки под внимание този урок, вие честно и решително да провеждате вътрешнопартийната демокрация, да повдигате активността на партийните маси, да ги въвличате в обсъждане на основните въпроси на социалистическото строителство и да ги убеждавате в правилността на решенията, взети от априлския пленум на ЦК на нашата партия. Аз бих искал вие именно да убеждавате партийните маси, тъй като методът на убеждаването е основният метод на нашата работа сред работническата класа.

## IX

### ТРЯБВА ДА ПАЗИМ ЕДИНСТВОТО НА ПАРТИЯТА

Някои другари мислят, че вътрешнопартийната демокрация означава свобода на фракционните групировки.



Колкото за това, извинявайте, другари! Ние не разбираме вътрешнопартийната демокрация така. Няма и не може да има нищо общо между вътрешнопартийна демокрация и свобода на фракционните групировки.

Какво значи вътрешнопартийна демокрация? Вътрешнопартийната демокрация е повдигане активността на партийните маси и укрепване единството на партията, укрепване съзнателна пролетарска дисциплина в партията.

Какво значи свобода на фракционните групировки? Свободата на фракционните групировки е разложение на партийните редове, разцепване на партията на отделни центрове, отслабване на партията, отслабване на диктатурата на пролетариата.

Какво общо може да има тук между тях?

В нашата партия има хора, които и насън виждат, че се е открила общопартийна дискусия. У нас има хора, които не си представят партията без дискусии, които претендират за званието професионални дискусанти. Подалеч от нас тия професионални дискусанти! На нас сега ни трябва не изкуствено предизвикана дискусия и не превръщане на нашата партия в дискуссионен клуб, а засилване на нашата строителна работа изобщо, засилване на индустриалното строителство специално, укрепване на боевата и сплотена, единна и неразделна партия, твърдо и уверено ръководеща нашата строителна работа. Този, който се стреми към безкрайни дискусии, който иска свобода на фракционните групировки — той подкопава единството на партията, подкопава мощта на нашата партия.

С какво бяхме силни в миналото и с какво сме силни сега? С правилната политика и с единството на нашите редове. Правилната политика ни е дадена от XIV конгрес на нашата партия. Сега задачата се състои в това, да обезпечим единството на нашите редове, единството на нашата партия, готова да провежда решенията на партийния конгрес въпреки всичко.

Такъв е в общи линии смисълът на решенията на пленума на ЦК на нашата партия.

## X

## ИЗВОДИ

Позволете сега да премина към изводите.

Първо, ние трябва да движим напред индустрията на нашата страна като основа на социализма и като ръководна сила, водеща напред цялото народно стопанство.

Второ, ние трябва да създадем нови кадри от строители на индустрията като преки и непосредствени проводници на курса на индустриализация.

Трето, ние трябва да ускорим темпото на нашето социалистическо натрупване и да натрупваме резерви за нуждите на нашата индустрия.

Четвърто, трябва да уредим правилно използване на натрупващите се резерви и да установим най-строг режим на икономии.

Пето, трябва да повдигнем активността на работническата класа и да въвлечем милионните работнически маси в строителството на социализма.

Шесто, трябва да укрепваме съюза на работническата класа и селячеството и ръководството на работническата класа в този съюз.

Седмо, трябва да повдигаме активността на партийните маси и да провеждаме вътрешнопартийна демокрация.

Осмо, трябва да пазим и укрепваме единството на нашата партия, сплотеността на нашите редове.

Ще можем ли да изпълним тези задачи? Да, ще можем, ако поискаме. А всички виждат, че ние искаме това. Да, ще можем, защото сме болшевики, защото не се боим от трудностите, защото трудностите затова и съществуват, за да се борим с тях и да ги преодоляваме. Да, ще можем, защото нашата политика е правилна и ние знаем накъде вървим. И ние ще тръгнем напред твърдо и уверено по пътя към целта, по пътя към победата на социалистическото строителство.

Другари, преди 9 години, през февруари 1917 год., ние бяхме малка група в Ленинград. Старите партийци помнят, че ние, болшевиките, тогава бяхме незначително малцинство в Ленинградския съвет. Старите болшевики трябва да помнят, че тогава ни се подиграваха много-

бройните врагове на болшевизма. Но ние вървахме напред и превземахме позиция след позиция, защото нашата политика беше правилна и ние водехме борбата със сплотени редове. По-късно тази малка сила се разрасна във велика сила. Ние разбихме буржоазията и свалихме Керенски. Ние организирахме властта на Съветите. Разбихме Колчак и Деникин. Изгонихме от нашата страна англо-френските и американските насилници. Преодоляхме стопанската разруха. Ние възстановихме, най-после, нашата индустрия и нашето селско стопанство. Сега пред нас се изправи нова задача — задачата да индустриализираме нашата страна. Най-сериозните трудности останаха назад. Може ли да се съмняваме, че ще се справим и с тая нова задача — индустриализацията на нашата страна? Разбира се, че не трябва да се съмняваме. Напротив, сега ние имаме всички данни, за да преодолеем трудностите и да изпълним новите задачи, поставени пред нас от XIV конгрес на нашата партия.

Ето защо, другари, аз мисля, че на новия фронт на индустрията ние трябва непременно да победим (*Бурни ръкопляскания*).

*„Ленинградская Правда“*

*бр. 89, 18 април 1926 г.*

---

## ДО ДР. КАГАНОВИЧ И ДРУГИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА ПБ НА ЦК НА КП(б) У<sup>53</sup>

Имах разговор с Шумски. Разговорът бе дълъг, продължи повече от два часа. Вие знаете, че той е недоволен от положението в Украйна. Мотивите на неговото недоволство могат да се сведат към две главни точки.

1. Той счита, че украинизирането върви тежко, на украинизирането гледат като на повинност, която изпълняват без желание, изпълняват с голямо забавяне. Той счита, че растежът на украинската култура и на украинската интелигенция върви с бързо темпо, че ако ние не вземем в ръце това движение, то може да тръгне мимо нас. Той счита, че начело на това движение трябва да застанат такива хора, които вярват в делото на украинската култура, които познават и искат да познават тази култура, които поддържат и могат да поддържат нарастващото движение за украинска култура. Той е особено недоволен от поведението на партийната и профсъюзна върхушка в Украйна, която според него спъва украинизирането. Той мисли, че един от главните грехове на партийно-профсъюзната върхушка е, че тя не привлича към ръководене на партийната и профсъюзната работа комунисти, непосредствено свързани с украинската култура. Той мисли, че украинизирането трябва да се проведе преди всичко в партията и сред пролетариата.

2. Той мисли, че за поправянето на тия грешки трябва преди всичко да се промени съставът на партийната и съветска върхушка от гледна точка на украинизирането, че само при това условие ще може да се из-

върши прелом в кадрите на нашите работници в Украйна в полза на украинизирането. Той предлага на поста председател на Совнаркома да се постави Гринко, на поста политсекретар на ЦК на КП(б)У – Чубар, да се подобри съставът на Секретариата и на Политбюро и т. н. Той мисли, че без такива или подобни промени той, Шумски, не ще може да работи в Украйна. Той казва, че ако ЦК настоява, той е готов да се върне в Украйна, дори ако сегашните условия за работа останат непроменени, но той е убеден, че от това нищо няма да излезе. Той е особено недоволен от работата на Каганович. Той счита, че Каганович успял да тури в ред организационно-партийната работа, но той мисли, че преобладаването на организационни методи в работата на др. Каганович прави нормалната работа невъзможна. Той уверява, че резултатите от организационния натиск в работата на др. Каганович, резултатите от метода на изместване на висшите съветски учреждения и на ръководителите на тия учреждения ще се проявят в най-близко бъдеще, при което той не гарантира, че тия резултати не ще получат формата на сериозен конфликт.

Моето мнение по този повод.

1. В заявленията на Шумски по точка първа има някои верни мисли. Вярно е, че в Украйна е започнало и расте широко движение за украинска култура и украинска общественост. Вярно е, че това движение в никой случай не трябва да се предава в ръцете на чужди на нас елементи. Вярно е, че мнозина комунисти в Украйна не разбират смисъла и значението на това движение и затова не вземат мерки за неговото овладяване. Вярно е, че трябва да се извърши прелом в кадрите на нашите партийни и съветски работници, все още пропити с дух на ирония и скептицизъм по въпроса за украинската култура и украинската общественост. Вярно е, че трябва грижливо да се подбират и създават кадри от хора, способни да овладеят новото движение в Украйна. Всичко това е вярно. Но Шумски допуска във връзка с това най-малко две сериозни грешки.

Първо. Той смесва украинизирането на нашите партийни и други апарати с украинизирането на пролетариата.

Нашият партиен, държавен и други апарати, обслужващи населението, може и трябва да се украинизират, като се спазва при това известно темпо. Но пролетариатът не трябва да се украинизира отгоре. Не трябва да се *заставят* руските работнически маси да се откажат от руския език и руската култура и да признаят за свои украинската култура и украинския език. Това противоречи на принципа на свободното развитие на националностите. Това би било не национална свобода, а своеобразна форма на национално потисничество. Съставът на украинския пролетариат несъмнено ще се мени съобразно с индустриалното развитие на Украйна, съобразно с притока в индустрията на украински работници от околните села. Съставът на украинския пролетариат несъмнено ще се украинизира, както съставът на пролетариата, да кажем, в Латвия и Унгария, който едно време е имал немски характер, после е започнал да придобива латвийски и маджарски характер. Но това е дълъг, стихийен, естествен процес. Опитът да се замени този стихийен процес с насилствено украинизиране на пролетариата отгоре — значи да се провежда утопична и вредна политика, способна да предизвика антиукраински шовинизъм сред неукраинските слоеве на пролетариата в Украйна. Струва ми се, че Шумски схваща украинизирането неправилно и не държи сметка за тази последна опасност.

Второ. Подчертавайки съвсем правилно положителния характер на новото движение за украинска култура и общественост в Украйна, Шумски не вижда обаче опасните страни на това движение. Шумски не вижда, че при слабостта на местните комунистически кадри в Украйна това движение, възглавявано най-често от некомунистическа интелигенция, може на някои места да добие характер на борба за откъсване на украинската култура и на украинската общественост от общосъветската култура и общественост, характер на борба против „Москва“ изобщо, против русите изобщо, против руската култура и нейното най-високо постижение — ленинизма. Аз няма да доказвам, че тази опасност в Украйна става все по-реална и по-реална. Бих искал само да кажа, че от такива дефекти не са лишени дори някои украински

комунисти. Имам предвид такъв всеизвестен факт като статията на известния комунист Хвилевой в украинския печат. Искането на Хвилевой за „незабавно дерусифициране на пролетариата“ в Украйна, мнението му, че „украинската поезия трябва да бяга колкото се може по-скоро от руската литература, от нейния стил“, заявлението му, че „идеите на пролетариата ни са известни и без московското изкуство“, увлечението му от някаква си месианска роля на украинската „млада“ интелигенция, смешният му и немарксистки опит да откъсне културата от политиката — всичко това и много подобни неща в устата на украинския комунист сега звучат (и не може да не звучат!) повече от странно. Докато западноевропейските пролетарии и техните комунистически партии са пълни със симпатии към „Москва“, към тази крепост на международното революционно движение и ленинизма, докато западноевропейските пролетарии гледат с възхищение знамето, което се развява в Москва, украинският комунист Хвилевой няма да каже в полза на „Москва“ нищо друго освен да призове украинските дейци да бягат от „Москва“ „колкото се може по-скоро“. И това се нарича интернационализъм! Какво да кажем за другите украински интелигенти от некомунистическия лагер, щом комунистите почват да говорят, и не само да говорят, но и да пишат в нашия съветски печат с езика на Хвилевой? Шумски не разбира, че новото движение за украинска култура в Украйна може да се овладее само чрез борба с крайностите на Хвилевой сред комунистите. Шумски не разбира, че само в борба с тия крайности издигащата се украинска култура и украинска общественост може да се превърне в *съветска* култура и общественост.

2. Шумски е прав, като твърди, че ръководната върхушка в Украйна (партийна и друга) трябва да стане украинска. Но той гречи в темпото. А сега това е главното. Той забравя, че чисто украинските марксистки кадри не стигат сега за тая работа. Той забравя, че такива кадри не може да се създават изкуствено. Той забравя, че такива кадри могат да израснат само в хода на работата, че за това е необходимо време . . . Какво значи да издигнем сега Гринко на поста председател на Совнаркома?

Как партията като цяло и по-специално партийните кадри могат да преценят тази работа? Не ще ли я схванат в смисъл че ние държим курс към намаляване значението на Совнаркома? Защото от партията не може да се скрие, че партийният и революционният стаж на Гринко е много по-долу от партийния и революционния стаж на Чубар. Можем ли сега, в настоящия период на оживяване на Съветите и на увеличаване значението на съветските органи, да се предприеме такава крачка? Няма ли да бъде по-добре, и в интереса на работата, и в интереса на Гринко, да се откажем засега от подобни планове? Аз съм за това, съставът на Секретариата и на Политбюро на ЦК на КП(б) У, а също и на съветската върхушка да се засили с украински елементи. Но нещата не трябва да се представят така, че в ръководните органи на партията и на Съветите нямамо украинци. А нима Скрипник и Затонски, Чубар и Петровски, Гринко и Шумски не са украинци? Грешката на Шумски тук се състои в това, че имайки правилна перспектива, той не държи сметка за темпото. А сега темпото е главното.

26. IV. 1926 г.

*Печата се изцяло  
за първи път.*

С ком. поздрав  
*И. Сталин*



---

## ЗА АНГЛИЙСКАТА СТАЧКА И СЪБИТИЯТА В ПОЛША

Доклад на събранието на работниците от главните железопътни работилници в Тифлис  
8 юни 1926 г.

Другари, позволете ми да пристъпя към съобщението за работите в Англия във връзка със стачката<sup>54</sup> и за последните събития в Полша<sup>55</sup> — съобщение, което председателстващият тук др. Чхеидзе пожела да нарече доклад, но което поради краткостта му не трябва да се нарече другояче освен съобщение.

### ЗАЩО ВЪЗНИКНА СТАЧКАТА В АНГЛИЯ?

Първият въпрос е въпросът за причините на стачката в Англия. Как можа да се случи, че Англия, тази страна на капиталистическото могъщество и на безпримерните компромиси, напоследък се превърна в арена на най-големи социални конфликти? Как можа да се случи, че „великата Англия“, „владетелката на моретата“, се превърна в страна на всеобща стачка?

Бих желал да отбележа редица обстоятелства, които определиха неизбежността на общата стачка в Англия. Още не е дошло време да се даде изчерпателен отговор на този въпрос. Но ние можем и трябва да отбележим някои решаващи събития, които определиха необходимостта от стачка. Измежду тия обстоятелства биха могли да се отбележат като главни четири обстоятелства.

*Първо.* По-рано Англия имаше монополно положение между капиталистическите държави. Притежавайки цял ред грамадни колонии и имайки образцова за онова време индустрия, тя имаше възможност да бъде „све-

товна фабрика“ и да извлеча грамадни свръхпечалби. Това бе период на „мир и благоденствие“ в Англия. Капиталът извлечаше свръхпечалба, трохите от свръхпечалбата се падаха на върхушката на английското работническо движение, водачите на английското работническо движение постепенно ставаха послушни на капитала, а конфликтите между труда и капитала се разрешаваха обикновено чрез компромиси.

Но по-нататъшното развитие на световния капитализъм, особено развитието на Германия, Америка и отчасти Япония, които се явиха като конкуренти на Англия на международния пазар, подкопаха из основи предишното монополно положение на Англия. Войната и следвоенната криза нанесоха още един решаващ удар върху монополното положение на Англия. Свръхпечалбите станаха по-малко, трохите, които се падаха на работническите водачи в Англия, почнаха да се свършват. Все по-често и по-често почнаха да се раздават гласове за понижаване жизненото равнище на работническата класа в Англия. Периодът на „мир и благоденствие“ се смени от период на конфликти, локаути и стачки. Английският работник почна да олевява, все по-често и по-често прибегвайки до метода на пряката борба с капитала.

Не е трудно да се разбере, че при такова положение на нещата грубото предизвикателство на минопритежателите в Англия, което се изрази в заплахата с локаут, не можеше да остане без отговор от страна на въглекопачите.

*Второ.* Второто обстоятелство се състои във възстановяването на международните пазарни връзки и изострянето във връзка с това на борбата на капиталистическите групи за пазари. Следвоенната криза е характерна с това, че разкъса почти всички връзки на международния пазар с капиталистическите държави, като замени тия връзки с известен хаос в отношенията. Сега този хаос, във връзка с временната стабилизация на капитала, минава на заден план и старите връзки на международния пазар постепенно се възстановяват. Ако преди няколко години ставаше дума да се възстановят фабриките и заводите и да се въвлекат работниците да

работят за капитала, сега въпросът е да се осигурят пазари и суровини за възстановените фабрики и заводи. Във връзка с това борбата за пазари се изостри с нова сила, при което в тая борба печели оная група от капиталисти и онази капиталистическа държава, която има поевтини стоки и по-висока техника. А на пазара сега излизат нови сили: Америка, Франция, Япония, Германия, английските доминиони, английските колонии, които успяха да развият своята индустрия през време на войната и които сега се борят за пазари. Естествено е след всичко това, че лесното извличане на печалби от задграничните пазари, към което Англия прибегваше от старо време, сега е вече невъзможно. Старият колониален метод на монополно ограбване на пазарите и източниците на суровини трябваше да отстъпи място на новия метод на завладяване на пазара с помощта на евтини стоки. Оттук стремежът на английския капитал да намали производството и във всеки случай да не го разширява безразборно. Оттук многобройната армия безработни в Англия като постоянно явление през последните години. Оттук заплахата от безработица, която нервира английските работници и ги настройва борчески. Оттук мълниеносното действие, което заплахата с локаут оказва на работниците изобщо и на въглекопачите специално.

*Трето.* Третото обстоятелство е стремежът на английския капитал да постигне намаляване себестойността на продукцията на английската индустрия и поевтиняване на стоките за сметка на интересите на английската работническа класа. Фактът, че за обект на главния удар в дадения случай послужиха въглекопачите, не трябва да се нарече случайност. Английският капитал нападна въглекопачите не само затова, защото каменно-въглената индустрия е зле обзаведена в техническо отношение и се нуждае от „рационализиране“, но преди всичко затова, защото въглекопачите са били винаги и остават досега предният отред на английския пролетариат. Да обуздае този преден отред, да намали работната заплата и увеличи работния ден, за да може, след като се разправи с тоя главен отред, да подчини и другите отреди на работническата класа — ето каква беше

стратегията на английския капитал. Оттук героизмът, с който английските въглекопачи водят своята стачка. Оттук безпримерната готовност, която английските работници проявиха в подкрепянето на въглекопачите чрез всеобща стачка.

*Четвърто.* Четвъртото обстоятелство — това е господството на консервативната партия в Англия, партията, която е най-злият враг на работническата класа. Няма защо и да се казва, че всяко друго буржоазно правителство би направило за смазването на работническата класа приблизително същото, каквото и правителството на консерваторите. Но несъмнено е също и това, че само такива закleti врагове на работническата класа като консерваторите можеха тъй леко и цинично да се решат на това безпримерно предизвикателство към цялата работническа класа в Англия, на което се решиха консерваторите, като заплашиха с локаут. Сега трябва да се счита за напълно доказано, че английската консервативна партия не само е искала локаута и стачката, но се е готвила за тях почти една година. През юли миналата година тя отложи нападението върху въглекопачите, считайки момента за „неподходящ“. Но през целия този период тя се готвеше, събирайки запаси от каменни въглища, организирайки стачкоизменници, подготвяйки съответно общественото мнение, за да удари въглекопачите през април тази година. Само консервативната партия можеше да се реши на такава вероломна стъпка.

Консервативната партия се докопа до правителството с помощта на фалшиви документи и провокации. Още на първия ден след идването си на власт тя нападна Египет, след като използва всички средства за провокация. Ето вече година тя води пряка война с китайския народ, прибегвайки към изпитаните средства на колониалните методи за ограбване и потискане. Тя не жали средства, за да направи невъзможно сближението между народите на Съветския съюз и народите на Великобритания, подготвяйки постепенно елементите на евентуална интервенция. Сега тя напада работническата класа на собствената си страна, подготвяйки това нападение с усърдие, достойно за по-добро приложение, в продъл-

жение на цяла година. Консервативната партия не може да живее без конфликти вътре и вън от Англия. Може ли след това да се учудваме, че английските работници отговориха на удара с удар?

Това са в общи линии обстоятелствата, които определиха неизбежността на стачката в Англия.

### ЗАЩО СЕ ПРОВАЛИ ОБЩАТА СТАЧКА В АНГЛИЯ?

Общата стачка в Англия се провали поради цял ред обстоятелства, от които би следвало да се отбележат поне следните:

*Първо.* Както показва ходът на стачката, английските капиталисти и консервативната партия се оказаха изобщо по-опитни, по-организирани и по-решителни и затова по-силни от английските работници и техните ръководители в лицето на Генералния съвет и на така наречената Работническа партия\*. Ръководителите на работническата класа не се оказаха на висотата на задачите на работническата класа.

*Второ.* Английските капиталисти и консервативната партия посрещнаха грандиозния социален конфликт въоръжени с пълна и несъмнена подготвеност, докато водачите на английското работническо движение бяха изненадани от локаута от страна на минопритежателите, не бяха вършили или почти не бяха вършили никаква подготвителна работа. При това следва да се отбележи, че не повече от една седмица преди конфликта водачите на работническата класа изразяваха своята увереност, че конфликт няма да има.

*Трето.* Щабът на капиталистите, консервативната партия, водеше борбата сплотено и организирано, нанасяйки удари върху решаващите точки на борбата, докато щабът на работническото движение, Генералният съвет на профсъюзите, и неговата „политическа комисия“ — лейбъристката партия — се оказаха вътрешно деморализирани и разложени. Както е известно, главните хора на тоя щаб са оказаха или преки предатели на въглеко-

\* Английската лейбъристка партия. *Ред.*

пачите и изобщо на английската работническа класа (Томас, Хендерсън, Макдоналд и К<sup>о</sup>), или безхарактерни спътници на тях предатели, които се бояха от борбата и още повече от победата на работническата класа (Персел, Хикс и др.).

Някой може да попита: как можа да стане така, че могъщият английски пролетариат, който води борбата с безпримерен героизъм, се оказа с водачи или продажни, или страхливи, или просто безхарактерни. Това е много важен въпрос. Тия водачи не се появиха изведнаж. Те израснаха от работническото движение, преминаха известната школа за възпитаване на работнически водачи в Англия, школа от оня период, когато английският капитал, черпейки свръхпечалби, можеше да залъже и използва работническите водачи за компромиси с английската работническа класа, при което, приближавайки се по своя бит и положение до буржоазията, тия водачи на работническата класа се откъсваха от работническите маси, обръщаха им гръб, prestaваха да ги разбират. Това са такива водачи на работническата класа, които бяха ослепени от блясъка на капитализма, които бяха замаяни от могъществото на капитала и които мечтаят „да станат хора“ и да отидат при „заможните хора“. Несъмнено тия, с позволение казано, водачи са отзвук на миналото, неотговарящ вече на новото положение. Несъмнено те с време ще бъдат принудени да отстъпят място на нови водачи, отговарящи на борческия дух и героизма на английския пролетариат. Енгелс бе прав, като наричаше такива водачи обуржоазени водачи на работническата класа<sup>56</sup>.

*Четвърто.* Щабът на английския капитализъм, консервативната партия, разбираше, че грандиозната стачка на английските работници е факт от грамадна политическа важност, че против такава стачка може да се води сериозна борба само с политически средства, че за потушаване на стачката трябва да се привлекат към действие и авторитетът на краля, и авторитетът на камарата на общините, и на конституцията, че стачката не може да бъде ликвидирана без мобилизирането на войски и обявяването на извънредно положение. В същото време

щабът на английското работническо движение, Генсъветът, не разбираше тази проста работа или не искаше да я разбере, или се боеше да я признае, уверявайки всички, че общата стачка е средство изключително от икономическо естество, че той не иска и не възнамерява да пренесе борбата на релсите на политическата борба, че той не мисли да атакува генералния щаб на английския капитал, консервативната партия, че той — Генералният съвет — няма намерение да поставя на дневен ред въпроса за властта.

С това Генералният съвет обрече стачката на неминуемо проваляне. Защото, както показва историята, обща стачка, непренесена върху релсите на политическата борба, трябва неминуемо да се провали.

*Пето.* Щабът на английските капиталисти разбираше, че интернационалната помощ за английската стачка представлява смъртна опасност за буржоазията, докато Генералният съвет не разбираше или даваше вид, че не разбира, че стачката на английските работници може да се спечели само при международна пролетарска солидарност. Оттук отказът на Генсъвета да приеме финансовата помощ на работниците на Съветския съюз<sup>57</sup> и на другите държави.

Такава грандиозна стачка като общата стачка в Англия можеше да даде чувствителни резултати, ако съществуваха поне две главни условия: пренасяне стачката върху политически релси и превръщане стачката в акт от борбата на пролетариите на всички напреднали страни против капитала. Но поради особена, присъща нему „мъдрост“ английският Генсъвет се отказа от тия две условия, като с това предреди провалянето на общата стачка.

*Шесто.* Несъмнено е, че немаловажна роля изигра повече от двусмисленото поведение на II Интернационал и на Амстердамското профсъюзно обединение в подпомагането на общата английска стачка. По своята същност платоническите решения на тия социалдемократически организации за подпомагане на стачката се сведоха до фактически отказ от всякаква финансова помощ, защото фактът, че всички профсъюзи на Европа и Америка ока-

заха общо не повече от една осма част от финансовата помощ, която профсъюзите на Съветския съюз намериха за възможно да окажат на своите английски братя, не може да се обясни другояче освен с двусмисленото поведение на социалдемократическия Интернационал. Да не говорим за другия вид помощ, за помощта под форма на прекратяване подвоза на каменни въглища, по отношение на която Амстердамското профсъюзно обединение се държи буквално стачкоизменнически.

*Седмо.* Несъмнено е също, че немаловажна роля в провалянето на общата стачка изигра слабостта на английската комунистическа партия. Трябва да се каже, че английската комунистическа партия е една от най-добрите секции на Комунистическия интернационал. Трябва да се отбележи, че през цялото време на стачката в Англия нейната позиция бе съвсем правилна. Но трябва също да се признае, че нейният авторитет сред английските работници е все още слаб. И това обстоятелство не можеше да не изиграе съдбоносна роля в хода на всеобщата стачка.

Такива са обстоятелствата, поне главните от тях, чието изясняване понастоящем е достъпно за нашето наблюдение и които определиха нежелателния изход на общата стачка в Англия.

### УРОЦИ ОТ ОБЩАТА СТАЧКА

Какви са уроците от общата стачка в Англия, поне най-важните от тях? Тия уроци се свеждат към следното.

*Първо.* Кризата в каменовъглената индустрия в Англия и свързаната с нея обща стачка поставят ребром въпроса за социализацията на оръдията и средствата за производство в областта на каменовъглената индустрия при установяване на работнически контрол. Това е въпросът за завоюване на социализма. Едва ли е необходимо да се доказва, че няма и не може да има никакви други пътища за основно разрешаване на кризата в каменовъглената индустрия освен пътя, предложен от английската комунистическа партия. Кризата в каменовъглената индустрия и общата стачка довеждат англий-



ската работническа класа непосредствено до въпроса за практическото осъществяване на социализма.

*Второ.* Английската работническа класа не може да не изпита на собствения си гръб, че главното препятствие по пътя към целта е политическата власт на капиталистите, в дадения случай консервативната партия и нейното правителство. Ако Генералният съвет на профсъюзите се боеше, като от чума, да признае неразривната връзка между икономическата борба и политическата борба, то английските работници сега не могат да не разберат, че в тяхната трудна борба с организирания капитал въпросът за властта е сега главният въпрос, че без разрешаването на въпроса за властта е невъзможно да се разреши нито кризата в каменовъглената индустрия, нито изобщо кризата в цялата английска индустрия.

*Трето.* Ходът и изходът на общата стачка не могат да не убеждават английската работническа класа, че парламентът, конституцията, кралят и другите атрибути на буржоазната власт не са нищо друго освен щит на капиталистическата класа, насочен против пролетариата. Стачката свали покривалата на фетиш и неприкосновена светиня и от парламента, и от конституцията. Работниците ще разберат, че сегашната конституция е оръжие на буржоазията, насочено против работниците. Работниците не могат да не разберат, че на тях също им е нужна собствена работническа конституция като оръжие против буржоазията. Аз мисля, че усвояването на тази истина ще бъде за английската работническа класа най-голямо завоевание.

*Четвърто.* Ходът и изходът на стачката не могат да не убеждават английските работнически маси в негодността на старите ръководители, в негодността на старите водачи, израснали в школата на старата английска компромисна политика. Те не могат да не разберат, че старите водачи трябва да бъдат заменени с нови, революционни водачи.

*Пето.* Английските работници сега не могат да не разберат, че английските въглекопачи са предният отред на английската работническа класа, че затова подкрепата

на каменовъглената стачка и осигуряването на нейната победа е дело на цялата английска работническа класа. Целият ход на стачката диктува на английската работническа класа абсолютната неоспоримост на този урок.

*Шесто.* В тежкия час на общата стачка, когато платформите и програмите на разните партии се проверяваха на дело, английските работници не можеха да не се убедят, че единствената партия, способна да отстоява докрай, смело и решително интересите на работническата класа, е комунистическата партия.

Такива са в общи линии главните уроци от общата стачка в Англия.

### НЯКОИ ИЗВОДИ

Преминавам към някои изводи, имащи практическо значение.

Първият въпрос е въпросът за стабилизацията на капитализма. Стачката в Англия показва, че решението на Комунистическия интернационал за временния и нетраен характер на стабилизацията е съвсем правилно<sup>58</sup>. Нападението на английския капитал върху английските въгледобивачи е опит за превръщане временната нетрайна стабилизация в трайна и постоянна. Този опит не се увенча и не можеше да се увенчае с успех. Английските работници, които отговориха на този опит с грандиозна стачка, показаха на целия капиталистически свят, че установяването на трайна стабилизация на капитализма при условията на следвоенния период е невъзможно, че експерименти, подобни на английския, съдържат опасността от разгром на основите на капитализма. Но ако тезата за трайността на стабилизацията на капитализма е неправилна, също тъй неправилна е и противоположната теза, че стабилизацията се е свършила, че тя е ликвидирана и че сега ние сме били навлезли в периода на най-висок подем на революционните бури. Стабилизацията на капитализма, временна, нетрайна, но все пак стабилизация, засега още продължава.

По-нататък. Именно затова, че днешната временна и нетрайна стабилизация все още продължава, капиталът

ще се старее и занаяпред да се опитва да напада работническата класа. Разбира се, урокът от английската стачка трябва да покаже на целия капиталистически свят колко рискован за живота и съществуването на капитала е един експеримент от рода на този, който консервативната партия предприе в Англия. Че експериментът няма да мине току-тъй за консервативната партия, в това едва ли има основание да се съмняваме. Не трябва също да се съмняваме, че този урок ще бъде взет под внимание от капиталистите от всички страни. При все това капиталът все още ще се опитва да извърши ново нападение върху работническата класа, тъй като той се чувства несигурно и не може да не чувства нужда да се организира по-здраво. Задачата на работническата класа и на комунистическите партии е да готвят сили за отпор срещу такива нападения върху работническата класа. Задачата на комунистическите партии е, продължавайки и занаяпред организирането на единния фронт на работниците, да употребят всички сили, за да превърнат атаките на капиталистите в контраатака на работническата класа, в революционно настъпление на работническата класа, в борба на работническата класа за установяване диктатура на пролетариата и за ликвидиране на капитализма.

Накрай, за да изпълни тия непосредствени задачи, английската работническа класа трябва преди всичко да се освободи от сегашните си ръководители. Тя не може да върви на война срещу капиталистите с водачи като Томасовци и Макдоналдовци. Тя не може да се надява на победа, имайки в тила такива предатели като Хендерсън и Клайнс. Английската работническа класа трябва да се научи да заменя такива водачи с по-добри, защото едно от двете: или английската работническа класа ще се научи да сменя от постове им Томасовци и Макдоналдовци, или тя няма да види своята победа, както няма да види ушите си.

Това са, другари, някои изводи, които се налагат сами по себе си.

Сега позволете да премина към въпроса за събитията в Полша.

## ЗА ПОСЛЕДНИТЕ СЪБИТИЯ В ПОЛША

Съществува мнение, че движението, възглавявано от Пилсудски, е революционно движение. Казват, че Пилсудски е за революционното дело в Полша, за селяните против помещиците, за работниците против капиталистите, за свободата на потиснатите националности на Полша против полския шовинизъм и фашизъм. Казват, че поради това Пилсудски заслужава комунистите да го поддържат.

Това е съвсем неправилно, другари!

Всъщност в Полша сега се води борба между две фракции на буржоазията: едробуржоазната начело с познанци и дребнобуржоазната фракция начело с Пилсудски. Борбата има за цел укрепването, стабилизирането на буржоазната държава, а не защитата на интересите на работниците и селяните, интересите на потиснатите националности. Борбата се води поради различие в методите за укрепване буржоазната държава.

Работата е там, че полската държава навлезе във фазата на пълно разложение. Финансите се изпаряват. Злотът пада. Индустрията е парализирана. Неполските националности се потискат. А горе, в близките до ръководещите слоеве кръгове, цари вакханалия на разхищения, както говорят за това без всякакво стеснение представителите на всички сеймови фракции<sup>69</sup>. Във връзка с това пред буржоазните класи стои дилемата: *или* разложението на държавата ще стигне дотам, че ще отвори очите на работниците и селяните и ще ги тласне към необходимостта от революционно преобразование на властта против помещиците и капиталистите, *или* буржоазията трябва да побърза, за да прекрати разложението, да ликвидира вакханалията на разхищенията и по такъв начин да предотврати, докато не е късно, вероятното избухване на революционното движение на работниците и селяните.

Сега въпросът е коя от буржоазните фракции да се залови за стабилизирането на полската държава — фракцията на Пилсудски или фракцията на познанци?

Несъмнено работниците и селяните свързват с бор-

бата на Пилсудски надежди за коренно подобрене на своето положение. Несъмнено затова именно горният слой на работническата класа и на селячеството така или иначе поддържа борбата на Пилсудски, като представител на дребнобуржоазните и дребнодворянските слоеве против познанци, представляващи едрите капиталисти и помешчици. Но несъмнено е също, че надеждите на някои слоеве от полските трудещи се класи се използват понастоящем не за революцията, а за укрепване буржоазната държава и буржоазния строй.

Тук играят роля, разбира се, и някои външни фактори. Полша не е голяма държава, във финансово отношение тя е свързана с известни кръгове на Антантата. Тя, буржоазна Полша, при днешното плачевно състояние на нейните финанси не може, разбира се, да мине без външни заеми. Но така наричаните велики сили не могат да финансират една държава, чиито ръководни кръгове в един глас констатират вакханалия на разхищения по цялата линия на държавното управление. За да се получат заеми, трябва преди всичко да се „подобри“ държавното управление, да се прекрати вакханалията на разхищенията, да се създаде известна гаранция, че лихвите на заемите ще се плащат и т. н. Оттук необходимостта от „рационализация“ на полската държава.

Такива са в общи линии вътрешните и външните предпоставки, които определиха сегашната борба между двете главни буржоазни фракции в Полша.

Понастоящем Полша представя редица дълбоки противоречия, които, развивайки се по-нататък, неминуемо трябва да създадат непосредствено революционно положение в Полша. Тия противоречия вървят по три основни линии: по линията на работническия въпрос, по линията на селския въпрос, по линията на националния въпрос. Всички тия противоречия могат незабавно да се разкрият и да предизвикат избухване, ако Полша предприеме военна авантюра, ако не съумее да установи добросъседски отношения с обкръжаващите я държави. Може ли Пилсудски, може ли пъстрата група на Пилсудски да разреши тия противоречия? Може ли тази дребнобуржоазна група да разреши работническия въпрос? Не, не

може, защото тя трябва тогава да влезе в коренно дълбок конфликт с капиталистическата класа, което тя не може и в никой случай не ще направи, ако не иска да се лиши от финансовата поддръжка на великите сили. Може ли тя, тази група, да разреши селския въпрос в дух например на конфискация на помещическите земи? Не, не може — и тя не ще направи това, ако не иска да внесе пълно разложение в командния състав на армията на Пилсудски, която се състои изключително от дребни и средни помещици. Може ли тя, тази група, да разреши националния въпрос в Полша в дух на предоставяне свобода за национално самоопределение на потиснатите народи: украинци, литовци, белоруси и т. н.? Не, не може — и не ще го направи, ако не иска да се лиши от всякакво доверие в очите на великополските шовинисти и фашисти, които съставят главния източник на морално съществуване на групата на Пилсудски.

Какво остава в такъв случай?

Остава едно: след като победи във *военно* отношение фракцията на едрата буржоазия, да се подчини *политически* на същата фракция и да се помъкне в опашката ѝ, *ако*, разбира се, полската работническа класа и революционната част на полското селячество не се заловят в най-близко време за революционното преобразование на полската държава и не пратят по дяволите двете фракции на полската буржоазия — и фракцията на Пилсудски, и фракцията на познанци.

Във връзка с това изниква въпросът за полската комунистическа партия. Как можа да се случи, че революционното недоволство на една значителна част от работниците и селяните в Полша наля вода във воденицата на Пилсудски, а не на полската комунистическа партия? Това се случи, между другото, защото полската комунистическа партия е слаба, извънредно слаба, защото във водещата се борба тя още повече отслаби себе си поради своята неправилна позиция по отношение войските на Пилсудски, поради което не можа да застане начело на революционно настроените маси.

Неотдавна четох в нашия съветски печат една статия на др. Телман<sup>60</sup>, член на Централния комитет на герман-

ската комунистическа партия, за полските работи .В тая статия др. Телман засяга позицията на полските комунисти, които издигнаха лозунга за поддържане войските на Пилсудски, и критикува тази позиция като нереволуционна. Аз трябва да призная, за съжаление, че критиката на др. Телман е абсолютно правилна. Аз трябва да призная, че нашите полски другари допуснаха в дадения случай извънредно груба грешка.

Това е всичко, което исках да ви съобщя, другари, за работите в Англия във връзка с общата стачка, и за последните събития в Полша. (Бурни ръкопляскания).

*„Заря Востока“ (Тифлис)  
бр. 1197, 10 юни 1926 г.*

---

## ОТГОВОР НА ПОЗДРАВЛЕНИЯТА НА РАБОТНИЦИТЕ ОТ ГЛАВНИТЕ ЖЕЛЕЗОПЪТНИ РАБОТИЛНИЦИ В ТИФЛИС

8 юни 1926 г.

Другари, позволете преди всичко да ви изкажа другарска благодарност за поздравленията, произнесени тук от представителите на работниците.

Трябва откровено да ви кажа, другари, че не съм заслужил дори половината от похвалите, които се раздаваха тук по мой адрес. Излиза, че аз съм и герой от Октомври, и ръководител на компартията на Съветския съюз, и ръководител на Коминтерна, необикновен герой и какво ли не още. Всичко това са думи, другари, и абсолютно ненужно преувеличение. С такъв тон говорят обикновено над ковчега на починал революционер. Но аз още нямам намерение да умирам.

Ето защо аз съм принуден да възстановя истинската картина на това, какво бях преди и на кого съм задължен за днешното си положение в нашата партия.

Др. Аракел\* каза тук, че в миналото той считал себе си за един от моите учители, а мене за свой ученик. Това е съвсем правилно, другари. Аз действително бях и оставам един от учениците на прогресивните работници от тифлиските железопътни работилници.

Позволете да се обърна към миналото.

Спомням си 1898 година, когато за пръв път получих кръжок от работници от железопътните работилници. Това беше преди 28 години. Спомням си как в квартирата на др. Стуруа в присъствието на Джибладзе (то-

---

\* А. Окуашвили.



гава той бе също един от моите учители), Чодришвили, Чхеидзе, Бочоришвили, Нинуа и други прогресивни тифлиски работници аз получих първите уроци по практическа работа. В сравнение с тия другари тогава аз бях млад човек. Може би тогава бях малко по-начетен от мнозина от тия другари. Но като практически работник тогава аз бях безусловно начинаещ. Тук, между тия другари, аз получих тогава първото си бойно революционно кръщение. Тук, в средата на тия другари, аз станях тогава чирак на революцията. Както виждате, моите първи учители бяха тифлиските работници.

Позволете да им изкажа искрената си другарска благодарност. (*Ръкопляскания.*)

Помня, по-нататък, 1907—1909 година, когато по волята на партията бях прехвърлен на работа в Баку. Трите години на революционна работа сред работниците от петролната индустрия ме закалиха като практически борец и един от практическите местни ръководители. В общуването с такива прогресивни работници от Баку като Вацек, Саратовец, Фиолетов и др., от една страна, и в бурята на най-дълбоки конфликти между работниците и петролните индустриалци — от друга страна, аз за пръв път узнах какво значи да ръководиш големи маси работници. Там, в Баку, аз получих по такъв начин второто си бойно революционно кръщение. Там аз станях калфа на революцията.

Позволете да изкажа искрената си, другарска благодарност на моите учители от Баку. (*Ръкопляскания.*)

Спомням си, най-после, 1917 година, когато по волята на партията, след скитания по затвори и заточения, бях прехвърлен в Ленинград. Там, между руските работници, в непосредствена близост с великия учител на пролетариите от всички страни — др. Ленин, в бурята на великите схватки между пролетариата и буржоазията, в обстановката на империалистическата война, аз за пръв път се научих да разбирам какво значи да бъдеш един от ръководителите на великата партия на работническата класа. Там, между руските работници — освободители на потиснатите народи и предни борци на пролетарската борба на всички страни и народи, аз получих своето

трето бойно революционно кръщение. Там, в Русия, под ръководството на Ленин аз станах един от майсторите на революцията.

Позволете ми да изкажа искрената си другарска благодарност на моите руски учители и да склоня глава пред паметта на моя велик учител — Ленин. (*Ръкопляскания.*)

От званието чирак (Тифлис), през званието калфа (Баку), към званието един от майсторите на нашата революция (Ленинград) — ето, другари, школата на моето революционно ученичество.

Такава е, другари, истинската картина на това, какво бях аз и какво станах, ако се говори без преувеличение, правдиво. (*Ръкопляскания, преминаващи в бурни овации.*)

*„Заря Востока“ (Тифлис),  
бр. 1197, 10 юни 1926 г.*

---

## ЗА АНГЛО-РУСКИЯ КОМИТЕТ ЗА ЕДИНСТВО <sup>61</sup>\*

Реч на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) <sup>62</sup>  
15 юли 1926 г.

Другари, ние преживяваме период на събиране на сили, период на спечелване масите и подготвяне пролетариата за нови боеве. Но масите се намират в профсъюзите. А профсъюзите на Запад, повечето от тях, сега са повече или по-малко реакционни. Какво да правим с профсъюзите? Трябва ли, можем ли ние, комунистите, да работим в реакционни профсъюзи? Всъщност именно този въпрос е поставен пред нас от Троцки в писмото му, напечатано неотдавна в „Правда“. В този въпрос, разбира се, няма нищо ново. Той бе поставен още преди Троцки, преди 5 години, от „ултралевите“ в Германия. Но Троцки намери за необходимо да го постави отново. Как отговаря той на него? Позволете да приведа един цитат от писмото на Троцки.

„Цялата сегашна „надстройка“ на британската работническа класа — във всички нюанси и групировки без изключение — е апарат за спъване на революцията. Това предвещава за продължителен период напор на стихийното и полустихийно движение *върху рамките на старите организации и формиране* на базата на този напор *на нови, революционни организации*“ (виж „Правда“ бр. 119 от 26 май 1926 г.).

Излиза, че ние не трябва да работим в „старите“ организации, ако не искаме да „спъваме“ революцията. Или тук се говори за това, че ние вече се намираме в период на непосредствена революционна ситуация и трябва веднага да създадем самостоятелни организации на проле-

---

\* Печата се в съкратен вид.

тариата *вместо* „старите“, *вместо* профсъюзите, което, разбира се, е погрешно и глупаво. Или тук се говори за това, че в продължение на „дълъг“ период ние трябва да заменяме старите профсъюзи с „нови революционни организации“.

Това е сигнал за организиране, *вместо* съществуващите профсъюзи, същия „революционен работнически съюз“, за който преди пет години говореха „ултралевите“ комунисти в Германия и против които решително се обяви др. Ленин в своята брошура „„Левичарството“ — детската болест в комунизма“. Всъщност това е сигнал за заместване сегашните профсъюзи с „нови“ уж „революционни“ организации, с други думи сигнал за *излизане* от профсъюзите.

Правилна ли е тази политика? Тя е коренно неправилна. Тя е коренно неправилна, защото противоречи на ленинското ръководство на масите. Тя е неправилна, тъй като при всичката си реакционност професионалните съюзи на Запад са най-елементарни, най-понятни за най-изостаналите работници и затова са най-масовите организации на пролетариата. Ние не можем да се приближаваме към масите, ние не можем да ги спечелим, заобикаляйки тях съюзи. Да застанем на гледището на Троцки, това значи да затворим за комунистите пътя към милионните маси, това значи да оставим работническите маси да бъдат погълнати от Амстердам<sup>63</sup>, да бъдат погълнати от Засенбаховци и Удегестовци<sup>64</sup>.

Тук опозиционерите се позоваваха на др. Ленин. Позволете и на мене да цитирам указанията на Ленин.

„Не може да не ни изглеждат като смешна детинска нелепост и важните, съвсем учени и ужасно революционни приказки на германските леви на темата, че комунистите не могат и не трябва да работят в реакционните профсъюзи, че е позволено да се отказват от тая работа, че трябва да излизат от профсъюзите и да създават непременно съвсем новичък, съвсем чистичък, измислен от твърде мили (и в по-голямата част вероятно от твърде млади) комунисти „работнически съюз““ (виж т. XXV, стр. 193—194).

И по-нататък:

„Ние водим борба с „работническата аристокрация“ от името на работническата маса и за привличането ѝ на своя страна; ние водим борба с опортюнистическите и социал-шовинистически водачи

за привличане работническата класа на своя страна. Глупаво би било да забравяме тази най-елементарна и най-очевидна истина. А именно такава глупост вършат „левите“ немски комунисти, които *от* реакционността и контрареволуционността на *върхушката* на профсъюзите умозаклучават за . . . излизане от профсъюзите!! за отказване от работа в тях!! за създаване на нови, *измислени* форми на работническа организация!! Това е такава непросителна глупост, която е равностилна на най-голяма услуга, оказвана от комунистите на буржоазията“ (виж пак там, стр. 196).

Аз мисля, другари, че разясненията тук са излишни.

Тук става въпрос за прескачане неизживялата се реакционност на профсъюзите на Запад. Този въпрос измъкна тук на трибуната Зиновиев. Той се позоваваше на Мартов и уверяваше, че гледището за непрескачането, гледището, че е недопустимо за марксистите да прескачат изостаналостта на масите, изостаналостта и реакционността на техните ръководители, това гледище било меншевишко.

Другари, аз твърдя, че тази нечистоплътна маневра на Зиновиев с позоваването на Мартов свидетелствува само за едно — за *пълното отстъпление* на Зиновиев от линията на ленинизма.

Аз ще се постарая да докажа това по-долу.

Можем ли ние изобщо, като ленинисти, като марксиста, да прескочим неизживялото себе си движение, изостаналостта на масите, можем ли да обърнем гръб, да ги заобиколим, или *трябва да изживеем* подобни явления чрез неуморна борба сред масите против тия явления? Това е един от основните въпроси на комунистическата политика, един от основните въпроси на ленинското ръководство на масите. Опозиционерите говориха тук за ленинизъм. Позволете да се позова на първоизточника, на Ленин.

Това става през април 1917 година. Ленин полемизира с Каменев. Ленин не се съгласява с Каменев, който надценяваше ролята на дребнобуржоазната демокрация. Но Ленин не е съгласен и с Троцки, който подценяваше ролята на селското движение и „прескачаше“ селското движение в Русия. Ето думите на Ленин.

„Троцкизмът казва — „без цар, а правителството работническо“. Това е погрешно. Дребната буржоазия съществува, тя не може да

бъде изключена. Но тя се състои от две части. Най-бедната ѝ част върви с работническата класа“ (виж речта на Ленин, протоколи на Петроградската конференция през април 1917 год., стр. 17<sup>65</sup>).

„А ако бихме казали: „без цар, а диктатура на пролетариата“ — това би било *прескачане*\* през дребната буржоазия“ (виж речта на Ленин, протоколи на Всеруската конференция през април 1917 г., стр. 76<sup>66</sup>).

### И по-нататък:

„Но не ни ли грози опасност да изпаднем в субективизъм, в желание да „*прескочим*“ незавършената — неизживяла още селското движение — революция от буржоазно-демократически характер към социалистическата революция? Ако аз бих казал: „без цар, а правителството *работническо*“ — тази опасност би ме грозила. Но аз казах *не* това, аз казах друго . . . В своите тезиси аз абсолютно съм се застраховал от всякакво *прескачане* през *неизживялото себе си селско или изобщо дребнобуржоазно движение*, от всякаква *игра* на „вземане властта“ от работническо правителство. от каквато и да било бланкистка *авантюра*, защото аз пряко посочих опита на Парижката комуна“ \* (виж т. XX. стр. 104).

Струва ми се, че е ясно. Теорията на *прескачането* през неизживяло себе си движение е троцкистка теория. Ленин не е съгласен с тази теория. Той я счита за авантюристическа.

А ето още няколко цитата, вече от други съчинения на един „много виден“ болшевик, името на когото сега не искам да кажа, но който също воюва против теорията на прескачането.

„По въпроса за селячеството, който Троцки „прескача“ през цялото време, ние бихме извършили най-големи грешки. Вместо наченки на спояване, ние бихме имали сега разединяване в пълен ход.“

### По-нататък.

„Такава е „теоретическата“ основа на парвусизма и троцкизма. Тази „теоретическа“ основа именно се преработваше по-нататък в политически лозунги, като например лозунга: „без цар, а правителството работническо“. Този лозунг звучи сега — след като в съюз със селячеството след 15 години завоювахме Съветската власт — твърде благовидно. Без цар! — това е добре. Работническо правителство — още по-добре. Но ако се припомни, че този лозунг бе издигнат в 1905 година, всеки болшевик ще се съгласи, че тогава този лозунг съвсем „*прескачаше*“ селячеството.“

\* Курсивът е мой *И. Ст.*

### По-нататък.

„А „перманентниците“ в 1905 година искаха да ни наложат лозунга „долу царя, а правителството *работническо*“. Но къде остава селячеството? Не бодe ли в очите тук фактът на пълно неразбиране и игнориране на селячеството в една страна като Русия? Ако това не е „прескачане“ на селячеството, какво е то тогава?

### По-нататък.

„Без да е разбрал ролята на селячеството в Русия, „прескачайки“ селячеството в една селска страна, троцкизмът толкова повече не можеше да разбере ролята на селячеството в международната революция.“

Вие ще попитате: но кой е авторът на тия страшни цитати против троцкизма и против троцкистката теория на прескачането? Авторът на тия страшни цитати не е някой друг, а Зиновиев. Тия цитати са взети от книгата му „Ленинизмът“ и от статията на Зиновиев „Болшеvizъм или троцкизм“.

Как можа да се случи, че преди една година Зиновиев разбираше антиленинския характер на теорията на прескачането, а сега, след една година, престана да разбира това? Това се случи с него, защото тогава той бе, така да се каже, ленинист, а сега безнадеждно е загънал с единия крак в троцкизма, а с другия крак в шляпниковщината, в „работническата опозиция“<sup>67</sup>. И ето той се люшка между тия две опозиции и е принуден сега да говори тук, на тая трибуна, с Мартов в ръце. И против кого говори той? Против Ленин. В полза на кого? На троцкистите.

Ето докъде е паднал Зиновиев.

Могат да кажат, че всичко това се отнася до въпроса за селячеството, че то няма отношение към профсъюзите в Англия. Но това не е вярно, другари. Казаното за негодността на теорията на прескачането в политиката има пряко отношение към профсъюзите в Англия и изобщо в Европа, има пряко отношение към въпроса за ръководството на масите, към въпроса за пътищата за освобождаване масите от влиянието на реакционните реформистки водачи. Троцки и Зиновиев, следвайки теорията на прескачането, се опитват да прескочат изо-

станалостта на английските профсъюзи, тяхната реакционност, стремежи се *ние* да свалим Генсъвета от Москва, *без* английските профсъюзни маси. А ние твърдим, че такава политика е глупост, авантюризм, че реакционните водачи на английското профдвижение трябва да бъдат свалени от *самите* английски профсъюзни маси *с нашата помощ*, че ние трябва не да прескачаме реакционността на профсъюзните водачи, а да *помогнем* на английските профсъюзни маси да я *изживеят*.

Вие виждате, че между политиката изобщо и политиката по отношение на профсъюзните маси безусловно има връзка.

Няма ли в това отношение указания у Ленин?

Слушайте:

„Профсъюзите бяха гигантски прогрес на работническата класа в началото на развитието на капитализма, като преход от разпокъсаността и безпомощността на работниците към *наченки* на класово обединение. Когато почна да *израства висшата* форма на класово обединение на пролетариите, *революционната партия на пролетариата* (която не ще заслужава своето име, докато не се научи да свързва водачите с класата и с масите в едно цяло, в нещо неразривно), профсъюзите почнаха неминуемо да проявяват *известни* реакционни черти, известна цехова ограниченост, известна склонност към аполитичност, известна закостенялост и т. н. Но никъде в света развитието на пролетариата не вървеше и не можеше да върви другояче освен чрез профсъюзите, чрез взаимодействието им с партията на работническата класа“ (виж т. XXV, стр. 194).

И по-нататък:

„Да се боим от *тая* „реакционност“, да се опитваме да я *заобиколим*, да я *прескочим*\* е най-голяма глупост, тъй като това значи да се боим от оная роля на пролетарския авангард, която се състои в обучаване, просвещаване, възпитаване, въвличане в новия живот на най-изостаналите слоеве и маси на работническата класа и на селячеството“ (виж пак там, стр. 195).

Ето как стои въпросът с теорията на прескачането в областта на профдвижението.

Наистина Зиновиев по-добре да не бе излизал тук с Мартов в ръце. По-добре да не помълчал относно теорията на прескачането. Така би било много по-добре за него. Зиновиев не трябваше да се кълне в името на

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*



Троцки: ние и така знаем, че той е отстъпил от ленинизма към троцкизма.

Ето как стои, другари, въпросът за троцкистката теория за прескачане изостаналостта на профсъюзите, изостаналостта на профдвижението, изостаналостта на масовото движение изобщо.

Ленинизмът е едно, троцкизмът е друго.

Ние дойдохме по тоя начин до въпроса за Англо-руския комитет. Тук се каза, че Англо-руският комитет е съглашение, блок на профсъюзите на нашата страна с английските профсъюзи. Това е съвършено правилно. Англо-руският комитет е израз на блок, израз на съглашение между нашите съюзи и английските съюзи, и този блок не е лишен от политически характер.

Този блок си поставя две задачи. Първата задача се състои в установяването на връзка между нашите профсъюзи и английските профсъюзи, в организирането на движение за единство против настъплението на капитала, в разширяването на цепнатината между Амстердам и английското профдвижение, която съществува и която ще разширяваме всячески, в подготвянето, най-после, на такива условия, които са необходими за изтласкването на реформистите от профсъюзите и за спечелването на профсъюзите в капиталистическите страни на страната на комунизма.

Втората задача на тоя блок се състои в организирането на широко движение на работническата класа против нови империалистически войни, изобщо против интервенцията в нашата страна от страна (особено) на най-могъщата от империалистическите държави в Европа, от страна на Англия, в частност.

За първата задача тук се говори доста подробно. Затова аз не ще се разпростирам върху това. Бих искал да кажа тук няколко думи за втората задача, особено в частта, отнасяща се до интервенцията на английските империалисти в нашата страна. Някои от опозиционерите казват, че за тази последната задача на блока на нашите и английските профсъюзи не заслужава да се говори, че тази задача не е важна задача. Пита се, защо? Защо не заслужава да се говори? Нима задачата за защита безопасността на първата Съветска република в света,

която при това е опора и база на международната революция, не е революционна задача? Нима нашите съюзи са независими от партията? Нима ние стоим на гледището за независимост на нашите съюзи: държавата е едно, а съюзите — друго? Не, ние не стоим и не можем като ленинисти да стоим на това гледище. Всеки работник, всеки организиран в профсъюзите работник трябва да има грижата за защита на първата Съветска република в света от интервенция. Ако профсъюзите на нашата страна срещат в тази работа подкрепа от страна на английските профсъюзи, макар и реформистки, нима не е ясно, че това трябва да се поздравя?

На меншевишко гледище застават ония, които мислят, че нашите съюзи не могат да преследват държавни задачи. Това е гледището на „Социалистический Вестник“<sup>68</sup>. Ние не можем да застанем на това гледище. И ако реакционните английски профсъюзи са готови да имат с революционните съюзи на нашата страна блок против контрреволюционните империалисти в своята страна — защо да не поздравим този блок? аз подчертавам тази страна на въпроса, за да може нашата опозиция, старееща се да провали Англо-руския комитет, да разбере най-после, че тя налива вода в мелницата на интервенционистите.

И така, Англо-руският комитет е блок на нашите профсъюзи с реакционните английски профсъюзи, който цели, първо, укрепване връзките на нашите профсъюзи с профдвижението на Запад и, второ, неговото революционизиране за борба против империалистическите войни изобщо, против интервенцията в частност.

Но възможни ли са изобщо — принципаален въпрос, — възможни ли са изобщо политически блокове с реакционните профсъюзи? Допустими ли са изобщо за комунистите такива блокове?

Този въпрос стои у нас ребром и ние трябва да го разрешим тук. Едни мислят, че те са невъзможни — това са нашите спозиционери. А Централният комитет на нашата партия мисли, че такива блокове са допустими.

Тук опозиционерите споменаваха името на Ленин. Да се обърнем към Ленин.

„Капитализмът не би бил капитализъм, ако „чистият“ пролетариат не би бил обкръжен от маса извънредно пъстри преходни типове от пролетария към полупролетария (онзи, който изкарва средства за живот наполовина с продажба на работната си сила), от полупролетария към дребния селянин (и дребния занаятчия, дребния стопанин изобщо), от дребния селянин към средния и т. н.; — ако вътре в самия пролетариат нямаше деления на повече или по-малко развити слоеве, деления землячески, професионални, понякога религиозни и т. п. А от всичко това необходимостта — и безусловната необходимост — за авангарда на пролетариата, за неговата съзнателна част, за комунистическата партия, да прибегва към лавиране, съглашателство, компромиси с разните групи пролетарии, с разните партии на работници и дребни стопани произтича с абсолютна необходимост. Цялата работа е там, да *умеем* да прилагаме тази тактика с цел за *повишаване*, а не понижаване на *общото* ниво на пролетарската съзнателност, революционност, способност за борба и победа“ (виж. т. XXV, стр. 213).

### И по-нататък:

„Че Хендерсъновци, Клайнсовци, Макдоналдовци, Сноуденовци са безнадеждно реакционни, това е вярно. Вярно е също, че те искат да вземат властта в свои ръце (предпочитайки впрочем коалиция с буржоазията), че те искат „да управляват“ по същите отживели буржоазни правила, че когато дойдат на власт, те неминуемо ще се държат подобно Шайдмановци и Носкевци. Всичко това е така. Но оттук съвсем не произтича, че поддържането им е измяна на революцията, а че в интереса на революцията революционерите на работническата класа трябва да окажат на тия господа известна парламентарна подкрепа (виж пак там, стр. 218—219).

И тъй, според Ленин излиза, че политическите съглашения, политическите блокове на комунистите с реакционните водачи на работническата класа са напълно възможни и допустими.

Нека Троцки и Зиновиев запомнят това.

Но за какво всъщност ни са нужни подобни съглашения?

За да получим достъп до работническите маси, за да просвещаваме тия маси относно реакционността на техните политически и профсъюзни водачи, за да откъсваме от реакционните водачи олевяващите и революционизиращи се части на работническата класа, за да повишаваме следователно боеспособността на работническата класа изобщо.

Затова такива блокове могат да се сключват само при две основни условия: осигуряване свобода на на-

шата критика по отношение реформистките водачи и осигуряване на условия, необходими за откъсването на масите от реакционните водачи.

Ето какво казва Ленин по този повод.

„Комунистическата партия предлага на Хендерсъновци и на Сноуденовци „компромис“, избирателно съглашение: вървим заедно против съюза между Лойд-Джордж и консерваторите, делим местата в парламента според броя на гласовете, подадени от работниците за лейбъристката партия или за комунистите (не в изборите, а при специално гласуване), запазваме *най-пълна свобода* на агитация, пропаганда и политическа дейност. Без последното условие, разбира се, не може да се *съгласим* на блок, защото това ще бъде измяна: английските комунисти са длъжни да защитават и защитят *най-пълната свобода* за разобличаване на Хендерсъновци и Сноуденовци също тъй абсолютно, както я защитаваша (*петнадесет години*, 1903—1917) и защитиха руските болшевики по отношение руските Хендерсъновци и Сноуденовци, т. е. меншевиките“ (виж т. XXV, стр. 223).

И по-нататък:

„Дребнобуржоазните демократи (включително и меншевиките) неизбежно се колебаят между буржоазията и пролетариата, между буржоазната демокрация и съветския строй, между реформизма и революционността, между работниколюбие и страх от пролетарската диктатура и т. н. Правилната тактика на комунистите трябва да бъде *използуването* на тия колебания, а съвсем не игнорирането им; използването налага отстъпки на ония елементи, тогава и дотолкова, които, когато и доколкото правят завой към пролетариата — наред с борба против ония, които правят завой към буржоазията. В резултат на прилагането на правилна тактика меншевизмът все повече се *разпадаше* и се *разпада* у нас, при което *упорито опортюнистическите водачи се изолираха* и *най-добрите работници, най-добрите елементи от дребнобуржоазната демокрация преминаваха в нашия лагер*\* (виж т. XXV, стр. 213—214).

Ето условията за блок, без които никакви блокове, никакви съглашения с реакционните водачи на профсъюзите не са допустими.

Опозицията нека запомни и това.

Пита се, отговаря ли политиката на нашите профсъюзи на условията, за които говори др. Ленин?

Аз мисля, че напълно отговаря. Първо, ние напълно си запазахме пълна свобода на критика срещу реформистките водачи на английската работническа класа и

\* Курсивът е мой. И. Ст.

използувахме тази свобода с такава пълнота, с каквато не я е използвала нито една компартия в света. Второ, ние получихме достъп до английските работнически маси и укрепихме нашите връзки с тях. Трето, ние с успех късаме и вече откъснахме от реакционните водачи цели отреди от английската работническа класа. Имам предвид откъсването на въглекопачите от водачите на Генсъвета.

Троцки, Зиновиев и Каменев тук старателно заобиколиха въпроса за конференцията на руските и английските миньори в Берлин и за тяхната декларация<sup>69</sup>. А това е най-важният факт в последно време. Кой са тия Ричардсон, Кук, Смит, Ричардс? Опортюнисти, реформисти. Едни от тях се наричат леви, други десни. Добре! Историята ще покаже кой от тях е по-ляв. За нас е много трудно да разберем сега, темна вода в облацех\*. Но едно е ясно, че ние откъснахме от Генсъвета и свързахме с нашите съюзи тия колебаещи се реформистки водачи, водещи след себе си един милион и двеста хиляди стачкуващи миньори. Нима това не е факт? Защо опозицията мълчи за това? Нима не я радват успехите на нашата политика? И това, че Ситрин сега пише, че той и Генсъветът са съгласни за свикване на Англо-руския комитет, не е ли резултат на успеха на Шварц и Акулов да привлекат Кук и Ричардсон на своя страна, а Генсъветът, уплашен от *открита* борба с въглекопачите, бе принуден да се съгласи със свикването на Англо-руския комитет? Кой може да отрече, че всички тия факти говорят за успехите на нашата политика, че всичко това говори за пълното проваляне на политиката на опозицията?

И тъй, блоковете с реакционните водачи на профсъюзите са допустими. Те са необходими при известни условия. Свобода на критиката е първото условие. То се изпълнява от нашата партия. Откъсване работнически маси от реакционните водачи е второто условие. Това условие също се изпълнява от нашата партия. Нашата партия е права. Опозицията не е права.

---

\* Църк.-слав. — нещо неясно. *Ред.*

Пита се, какво още искат от нас Зиновиев и Троцки?

Те искат нашите съветски профсъюзи или да скъсат с Англо-руския комитет, или оттук, от Москва, да свалят Генсъвета. Но това е глупаво, другари. Да искат от нас, ние от Москва, *заобикаляйки* профсъюзите на английските работници, *заобикаляйки* английските профсъюзни маси, *заобикаляйки* английските профсъюзни кадри, прескачайки ги, оттук, от Москва, да свалим Генсъвета—нима това не е глупаво, другари?

Те искат демонстративно скъсване. Но нима е трудно да се разбере, че от това няма да излезе нищо освен конфуз? Нима е трудно да се разбере, че в случай на скъсване ние губим връзката с английското профдвижение, отблъскваме английските профсъюзи в обятията на Засенбаховци и Удегестовци, разклащаме основите на тактиката на единния фронт, радваме сърцата на Чърчиловци и Томасовци, без да получаваме в замяна нищо освен конфуз?

Троцки взема за изходна точка на своята политика ефектните жестове не на конкретни хора, не на конкретни и живи работници, които живеят и се борят в Англия, а на някакви идеални, безплътни хора, революционни от краката до главата. Но нима е трудно да се разбере, че в политиката само неразумни хора могат да изхождат от идеални, безплътни хора?

Ето защо ние мислим, че политиката на ефектни жестове, политиката на сваляне Генсъвета от Москва, със силите само на Москва е смешна авантюристична политика.

Политиката на жестове е характерна черта на цялата политика на Троцки, откакто той е в нашата партия. Първото приложение на тая политика ние имяхме през времето на Бресткия мир, когато Троцки не подписа немско-руското мирно съглашение и направи ефектен жест против съглашението, надявайки се, че с един жест могат да се вдигнат пролетариите от всички страни против империализма. Това бе политика на жестове. Колко скъпо ни струва този жест, вие, другари, добре знаете. Кого ползуваше този ефектен жест? Империалистите, мен

шевиките, есерите и всички ония, които се стараеха да задушат тогава още незакрепналата Съветска власт.

Сега ни предлагат същата политика на ефектни жестове по отношение на Англо-руския комитет. Искат демонстративно и ефектно скъсване. Но кого ще ползува този ефектен жест? Чърчил и Чембърлейн, Засенбах и Удегест. Те искат това. Те чакат това. Те, Засенбаховци и Удегестовци, искат ние да скъсаме демонстративно с английското работническо движение и с това да улесним делото на Амстердам. Те, Чърчиловци и Чембърлейновци, искат скъсване, за да им улесним по тоя начин интервенцията, да им дадем морален аргумент в полза на интервенционистите.

Ето в чия мелница наливат вода нашите опозиционери.

Не, другари, ние не можем да тръгнем по тоя авантюристичен път.

Но такава е наистина съдбата на „ултралевите“ фразьори. Фразите им са леви, а на дело излиза, че помагат на враговете на работническата класа. Тръгнеш наляво — отидеш надясно.

Не, другари, ние не ще се съгласим с тази политика на ефектни жестове, не ще се съгласим *днес*, както не се съгласихме и през време на Бресткия мир. Не ще се съгласим, защото не искаме нашата партия да се превърне в играчка в ръцете на нашите врагове.

*За първи път напечатано в книгата:*

*И. Сталин. Об опозиции.*

*Статъи и речи 1921—1927 г. г.*

*М. — Л., 1928.*

---

## Ф. ДЗЕРЖИНСКИ

(По случай смъртта на Ф. Дзержински)

След Фрунзе — Дзержински.

Старата ленинска гвардия загуби още един от най-добрите си ръководители и бойци. Партията понесе още една незаместима загуба.

Когато сега, пред отворения ковчег, си спомням целия път, изминат от др. Дзержински — затвори, каторга, заточение, Извънредната комисия за борба с контрареволуцията, възстановяването на разрушения транспорт, строителството на младата социалистическа индустрия — иска ми се да охарактеризирам този кипящ живот с една дума: *горене*.

Октомврийската революция го постави на тежък пост — поста ръководител на Извънредната комисия за борба с контрареволуцията. Буржоазията не познаваше по-омразно име от името на Дзержински, който със стоманена ръка отбиваше ударите на враговете на пролетарската революция. „Страшилище за буржоазията“ — така наричаха тогава др. Феликс Дзержински.

След настъпването на „мирния период“ др. Дзержински продължава своята кипяща работа. Др. Дзержински гори, уреждайки разстроения транспорт, а след това като председател на Висшия съвет на народното стопанство гори в работа за изграждане на нашата индустрия. Не знаейки почивка, не бягайки от никаква черна работа, борейки се мъжествено с трудностите и преодолявайки ги, отдавайки всичките си сили, цялата си енергия на делото, което му бе поверила партията — той



изгоря на работа в името на интересите на пролетариата,  
в името на победата на комунизма.

Прощавай, герой на Октомври! Прощавай, верен  
сине на партията!

Прощавай, строителю на единството и мощта на  
нашата партия!

*И. Сталин*

22 юли 1926 г.

*„Правда“ бр. 166,*

*22 юли 1926 г*

---

## ЗА АНГЛО-РУСКИЯ КОМИТЕТ

Реч на заседанието на Президиума на ИККИ  
7 август 1926 г.

Другари, още преди речта на Мърфи ЦК на ВКП(б) получи писмо от ЦК на английската компартия, съдържащо протест против известната декларация на ВЦСПС<sup>70</sup> по въпроса за общата стачка в Англия. Струва ми се, че Мърфи повтаря тук доводите на това писмо. Мърфи изтъква предимно формални съображения, включително съображението, че спорните въпроси не са били подложени предварително на съвместно обсъждане с британската компартия. Признавам, че последното съображение на Мърфи има своите основания. Коминтернът действително трябваше понякога да взема решения без предварително съгласуване с ЦК на британската компартия. Но за това има извинителни обстоятелства: неотложността на някои въпроси, невъзможността да се влезе бързо във връзка с ЦК на британската компартия и т. п.

Що се отнася до останалите съображения и доводи на Мърфи, имащи отношение към ВЦСПС и неговата декларация, те трябва да се признаят за съвсем неправилни.

Неправилно е твърдението, че ВЦСПС е допуснал формална грешка, като издал декларацията, тъй като с това той бил поел функция на Профинтерна или Коминтерна. ВЦСПС има право да издаде своята декларация, както всяко професионално или друго обединение има правото да издава своя декларация. Как може да се отрича това елементарно право на ВЦСПС?

Още по-неправилно е твърдението, че със своята декларация ВЦСПС нарушил правата на Профинтерна или Коминтерна, че Профинтернът и Коминтернът са тук пострадалата, потърпевшата страна. Аз трябва да съобщя, че декларацията на ВЦСПС бе издадена със знанието и одобрението на Профинтерна и Коминтерна. С това всъщност и се обяснява фактът, че нито Профинтернът, нито Коминтернът не мислят да обвиняват ВЦСПС в нарушение на принадлежащите им права. Обявявайки се в дадения случай против ВЦСПС, Мърфи се обявява всъщност против ИККИ и Профинтерна.

Съвсем недопустимо трябва да се счита, най-после, заявлението на Мърфи, че критиката на ВЦСПС против Генсъвета и изобщо декларацията на ВЦСПС са уж „намеса“ във вътрешните работи на британската компартия, че ВЦСПС като „национална организация“ не трябва да допуска подобна „намеса“. Извънредно печално е, че Мърфи повтаря тук „доводите“ на Пю и Пърсел на парижкото съвещание на Англо-руския комитет. Именно с такива „доводи“ си служеха тия дни Пю, Пърсел и Ситрин против делегацията на ВЦСПС. Само това вече говори, че Мърфи не е прав. Не може поради формални мотиви да се забравя за съдържанието на работата, за същността на работата. Един комунист не може да постъпва така. Положението на английските миньори би било много по-добро, а неправилните действия на Генсъвета биха били разобличени, ако наред с ВЦСПС критика на Генсъвета биха направили „националните“ обединения на профсъюзите на други страни, да речем, на Франция, Германия и т. н. Не за грешка на ВЦСПС, а за заслуга на ВЦСПС пред английските работници трябва да се счита обнародването на неговата декларация с критиката срещу Генсъвета.

Това е всичко, което исках да кажа във връзка с доклада на Мърфи, имайки предвид главно формалната страна на въпроса.

Бих могъл да се огранича с казаното, доколкото тук става дума за формалната страна на въпроса. Но работата е там, че Мърфи не се ограничава само с формалната страна на въпроса. Формалната страна му е

нужна, за да постигне някои съществени резултати, имащи неформален характер. Тактиката на Мърфи се състои в това, да постигне тук определени решения по същество, като се прикрие с формални мотиви и използвайки някои формални несъобразности в практиката на ИККИ. Ето защо ще трябва да се кажат няколко думи за доводите на Мърфи по същество.

Какво собствено иска да постигне Мърфи?

Той иска да постигне, грубо казано, това, че да застави ВЦСПС да прекрати *откритата* критика на Генсъвета, да накара ВЦСПС да замълчи и „да не се меси“ в „работите на Генсъвета“.

Могат ли ВЦСПС, или нашата партия, или Коминтернът да се съгласят с това?

Не, не могат. Защото, какво значи да се накара ВЦСПС да замълчи, как ще се схване мълчанието на ВЦСПС в един момент, когато Генсъветът организира изолирането на стачкуващите английски миньори и подготвя тяхното поражение? Да се мълчи при подобни условия — това значи да се премълчат греховете на Генсъвета, да се премълчи неговото предателство. А да се премълчи предателството на Генсъвета тогава, когато Генсъветът и ВЦСПС имат блок помежду си под формата на Англо руски комитет — това значи да се одобри мълчаливо това предателство, следователно — да се сподели с Генсъвета отговорността пред световното работническо движение за предателството на Генсъвета. Нужно ли е още да се доказва, че ВЦСПС би извършил политическо и морално самоубийство, ако би тръгнал по този път, ако би се отказал макар и за минута от открита критика на предателството на Генсъвета?

Съдете сами. През май Генсъветът прекрати общата стачка, като предаде английската работническа класа изобщо и по-специално английските миньори. През юни и юли Генсъветът не помръдна пръст, за да помогне на стачкуващите миньори. Нещо повече. Генсъветът правеше всичко, което зависеше от него, за да подготви поражението на миньорите и да накаже по такъв начин „непослушната“ федерация на английските въглекопачи. През август, на парижкото съвещание на Англо-руския ко-

митет, водачите на Генсъвета отказват да обсъдят предложението на представителите на ВЦСПС за подпомагане на английските миньори, въпреки че Генсъветът не направи възражения против дневния ред на това съвещание, предложен от ВЦСПС. Ние имаме следователно цяла верига от предателства от страна на забъркалия се в гнила дипломация Генсъвет. А Мърфи иска ВЦСПС да си затвори очите пред всички тия безобразия и да си наложи печата на мълчанието! Не, другари, ВЦСПС не може да тръгне по тоя път, тъй като той не иска да върви към самоубийство.

Мърфи мисли, че би било по-целесъобразно, ако декларацията против Генсъвета издадеше Профинтернът, като международна организация, а ВЦСПС, като „национална“ организация, излезеше с кратка резолюция за присъединяване към декларацията на Профинтерна. От изключително формална гледна точка планът на Мърфи представлява известна ведомствена архитектурна стройност. От тая гледна точка той има известни основания. Но от политическа гледна точка планът на Мърфи не издържа никаква критика. Няма нужда да се доказва, че планът на Мърфи не би имал и една стотна от политическия ефект, в смисъл на разобличаване на Генсъвета и на политическо възпитание на английските работнически маси, какъвто несъмнено се получи от декларацията на ВЦСПС. Работата е там, че Профинтернът е по-малко известен сред английската работническа класа от ВЦСПС, първият е по-малко популярен от втория и поради това влиянието на първия е несравнено по-малко от влиянието на втория. Но от това следва, че именно ВЦСПС, като най-авторитетен орган в очите на английската работническа класа, трябваше да излезе с критика на Генсъвета. Другояче и не можеше да се постъпи, тъй като трябваше да се попадне в целта, разобличавайки предателството на Генсъвета. Съдейки по воя, който се вдигна сред реформистките водачи на английското работническо движение във връзка с декларацията на ВЦСПС, може с увереност да се каже, че ВЦСПС попадна в целта.

Мърфи мисли, че откритата критика на Генсъвета от страна на ВЦСПС може да поведе към скъсване на

блока с Генсъвета, към разтуряне на Англо-руския комитет. Аз мисля, че Мърфи не е прав. Разтурянето на Англо-руския комитет *при най-активно подпомагане на въглекопачите от страна на ВЦСПС* трябва да се счита за изключено или почти изключено. С това всъщност се и обяснява, че никой тъй не се бои от разтурянето на Англо-руския комитет, както представителите на мнозинството в Генсъвета, Пърсел и Хикс. Разбира се, и Пърсел, и Хикс ще ни шантажират с опасността от скъсване. Но трябва да умеем да правим разлика между шантажа и действителната опасност от скъсване,

Трябва да се помни освен това, че Англо-руският комитет за нас не е самоцел. Ние влязохме и ще останем в Англо-руския комитет не безусловно, а при известни условия, към които следва да се отнесе правото на свободна критика на Генсъвета от страна на ВЦСПС, както и правото на свободна критика на ВЦСПС от страна на Генсъвета. Ние не можем да се откажем от свободата на критиката в името на щадене авторитета и запазване на блока на всяка цена.

Какъв е смисълът на съществуването на блока? Да се организират съвместни действия на членовете на блока против капитала, в интерес на работническата класа, съвместни действия на членовете на блока против империалистическата война, за мир между народите. Добре, но какво да правим, ако един от членовете на блока или някои водачи на една от страните нарушават интересите на работническата класа, предават ги и по този начин правят невъзможни съвместните действия? Нима трябва да ги хвалим за такива грешки? Следователно нужна е взаимна критика, ликвидиране на грешките чрез критика, за да се възстанови възможността за съвместни действия в интерес на работническата класа. Затова Англо-руският комитет има смисъл само ако съществува гаранция за свобода на критиката.

Казват, че критиката може да доведе до дискредитиране на някои реакционни водачи на профсъюзите. Но какво от това? Аз не виждам нищо лошо в това. Работническата класа може само да спечели, ако старите

водачи, предаващи нейните интереси, бъдат дискредитирани и заменени с нови водачи, предани на делото на работническата класа. И колкото по-скоро бъдат снети от постовете такива реакционни и ненадеждни водачи и бъдат заменени с нови, по-добри водачи, които не си служат с реакционните похвати на старите водачи — толкова по-добре.

Но това не значи, че уж с един удар може да се сломи мощта на реакционните водачи и в кратък срок да се изолират и заместят с нови, революционни водачи.

Някои лъжемарксистите мислят, че е достатъчен един „революционен“ жест, едно ефектно замахване, за да се сломи силата на реакционните водачи. Истинските марксистите нямат и не могат да имат нищо общо с такива хора.

Други мислят, че е достатъчно комунистите да си изработят правилна линия, за да се отвърнат широките работнически маси моментално от реакционерите-реформисти и моментално да се сплотят около комунистическата партия. Това е съвсем неправилно. Така могат да мислят само немарксистите. В действителност между правилната линия на партията и усвояването на тази линия от масите и приемането ѝ като правилна има голямо разстояние. За да може партията да поведе след себе си милионните маси, само правилна линия е още недостатъчна — за това е необходимо още масите от свой собствен опит да се убедят в правилността на тая линия, масите да възприемат политиката на партията и нейните лозунги като своя политика и свои собствени лозунги и да почнат да ги осъществяват. Само при това условие партията, имаща правилна политика, може да се превърне в действително ръководеща сила на класата.

Правилна ли беше политиката на британската компартия през време на общата стачка в Англия? Да. Но защо тя не успя да поведе след себе си милионите стачкуващи работници? Защото тия маси не са се убедили още в правилността на политиката на компартията. А масите не може да се убедят в правилността на партийната политика за кратко време. Това е толкова по-невъзможно с помощта на „революционни“ жестове. За това е необходимо време и неуморна енергична работа за разоб-

личаване на реакционните водачи, за политическо възпитание на изостаналите маси на работническата класа, за издигане на нови кадри на работническата класа на предни постове.

От това не е трудно да се разбере защо не може в един миг да се унищожи мощта на реакционните водачи на работническата класа, защо са необходими за това време и неуморна работа за просвещаване на милионните маси на работническата класа.

Но от това ни най-малко не следва, че разобличаването на реакционните водачи трябва да се проточи с десетилетия, че разобличаването може да дойде от само себе си, без активна работа, без каквато и да било обида за реакционните водачи и без нарушаване „свещените правила“ на почителността. Не, другари, никога нищо не идва „от само себе си“. Разобличаването на реакционните водачи и политическото просвещаване на масите трябва да се извърши от вас самите, комунистите, и от другите леви политически дейци чрез неуморна работа сред масите за тяхното политическо просвещаване. Само така ще може да се ускори революционизирането на широките работнически маси.

Накрая още една забележка по повод доклада на Мърфи. Мърфи настойчиво изтъкваше специфичните особености на работническото движение в Англия, ролята и значението на традициите в Англия и, както ми се струва, загатваше, че поради тия специфични особености обикновените марксистически методи на ръководство могат да се окажат неприложими в Англия. Струва ми се, че Мърфи застава на хлъзгав път. Разбира се, специфичните особености на английското работническо движение съществуват и за тях непременно трябва да се държи сметка. Но да се възвеждат тия особености в принцип и да се поставят в основата на работата — това значи да се застава на гледището на хората, които провъзгласяват неприложимостта на марксизма към английските условия. Аз не мисля, че Мърфи има нещо общо с такива хора. Но аз искам да кажа, че той е близко до онзи предел, зад който започва възвеждането на английските особености в принцип.



Две думи за речта на Хумболд. Хумболд, възразявайки, казва, че критиката не трябва да бъде гола, безпредметна. Това е вярно. Но какво общо има това с ВЦСПС и ИККИ, чиято критика е съвсем конкретна. Гола ли беше критиката на героите от „черния петък“<sup>71</sup>? Разбира се, не, защото тази критика сега се повтаря от всички, които пожелаят, след като „черният петък“ отмина вече в историята. Но защо тогава критиката на предателството на водачите на Генсъвета през време на общата стачка и след това, след продължаващата стачка на въгледобивачите, трябва да се нарече гола? Къде е тук логиката? Нима предателството през време на общата стачка е по-малко гибелно от предателството в периода на „черния петък“?

Аз съм против предлагания от Хумболд метод на индивидуална критика, ако този метод се предлага като основен. Аз мисля, че нашата критика на реакционните водачи трябва да бъде критика от гледна точка на общата линия на ръководство, а не от гледна точка на индивидуалните особености на тези водачи. Аз не съм против използването на индивидуалната критика като странично, спомагателно средство. Но аз съм за поставяне в основата на нашата критика принципалната линия. В противен случай вместо принципална критика може да се получи караница и лични дразги, което не може да не понижи нивото на нашата критика в ущърб на интересите на делото.

*Печата се за първи път.*

---

**ДО РЕДАКЦИЯТА НА ЦЕНТРАЛНИЯ ОРГАН НА  
АМЕРИКАНСКАТА РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ —  
„ДЕЙЛИ УЪРКЪР“<sup>72</sup>**

Уважаеми другарю редактор! Не отказвайте да поместите във Вашия вестник следното съобщение.

На 14 август в нийоркския квазисоциалистически седмичник „Ню Лидър“<sup>73</sup> бяха поместени без всякакво указание за източниците подправени заключителни бележки от уж моя, също подправена реч пред пленума на ЦК на ВКП(б).

Аз нямам възможност и желание да чета всички измислици на буржоазните и полубуржоазните вестници за съветските дейци и не бих обърнал внимание на тази нова лъжа на печата на капиталистите и техните слуги.

Но един месец след напечатването на тия подправени бележки „Ню Лидър“ ми прати телеграма, с която ме моли за „потвърждаване на цялата юлска сурова критика на Зиновиев, приписвана на Вас в съобщенията на американските вестници за заседанията на ЦК на РКП.“

Не считайки за възможно да влизам в кореспонденция с печатния орган, който сам мошенически подправи „бележките“ от моята реч, а сега има смелостта да ме пита с невинен вид за истинността на „бележките“, моля разрешението Ви да заявя чрез Вашия вестник, че поместеното в „Ню Лидър“ от 14 август 1926 г. съобщение за „бележките на Сталин“ няма абсолютно нищо общо с моята реч пред пленума на ЦК на ВКП(б) нито по съдържание, нито по форма, нито по тон и че това съобщение представлява следователно пълна и неграмотна фалшификация.

21. IX. 26

С комунистически поздрав

*„Дейли Уъркър“ (Чикаго, САЩ)  
бр. 220, 30 септември 1926 г.  
На руски език се печата за първи път.*

*И. Сталин*

---

## ПИСМО ДО СЛЕПКОВ

Прочетох днес Вашата статия в „Правда“ (бр. 232, 8 октомври 1926 г.). Според мен статията е хубава. Но в нея има едно неправилно място, което разваля картината.

Вие пишете, че само преди една година Троцки „подчертаваше, че пролетариатът не трябва никак да се съмнява, че в нашата технически изостанала страна ние можем да строим социализъм, че ние можем с нашите вътрешни сили да осигуряваме *победоносното настъпление* на социалистическите елементи на стопанството върху релсите на непа“. Вие противопоставяте, по-нататък, това положение на тезиса на Смилга, че „в нашата технически изостанала страна е невъзможно да *построим* социализма“, и твърдите, че между Смилга и Троцки по този въпрос има противоречие.

Това, разбира се, е невярно, тъй като тук няма противоречие.

Първо. Никога досега Троцки не е казал, нито в брошурата „Към социализъм или към капитализъм?“, нито в следващите си писания, че в нашата технически изостанала страна ние можем да *построим* социализма. Да *строим* социализма и да *построим* социализма са две различни неща. Нито Зиновиев, нито Каменев не отричат и никога не са отричали, че ние можем да почнем да *строим* социализма в нашата страна, защото би било идиотизъм да се отрича очевидният за всички факт на строителството на социализма в нашата страна. Но те решително отричат тезиса, че ние можем да *построим* социализма. Това, което обединява Зиновиев, Каменев, Троцки, Смилга и другите по дадения въпрос, е тяхното отрицателно отношение към тезиса на Ленин, че ние можем да *построим* социализма, че ние имаме „всичко необходимо

за *построяването* на пълно социалистическо общество<sup>74</sup>. Обединява ги това, че те считат за възможно „*построяването* на пълно социалистическо общество“ само при победата на социалистическата революция в главните европейски страни. Затова противопоставянето Троцки на Смилга по въпроса за *построяването* на социализма в нашата страна е съвсем неправилно

Второ. Ако искаме да бъдем точни, трябва да кажем, че Троцки никога не е казал, че „в нашата технически изостанала страна... ние можем с нашите вътрешни сили да осигуряваме *победоносното настъпление* на социалистическите елементи на стопанството върху релсите на непа“. Фразата на Троцки за „историческата музика на растящия социализъм“ е фразьорско дипломатическо извъртане от положителното разрешаване на въпроса за победоносното изграждане на социализма в нашата страна. Троцки тук се отклонява от въпроса, а Вие приемате тази празна фраза за чиста монета. Другата фраза на Троцки, че „не може да съществуват никакви основания да се опасяваме от каквито и да е неочакваности, доколкото се касае за вътрешните фактори на нашето стопанство“ — е не разрешение, а страхливо замазване на въпроса. Троцки може да каже, че ние *вървим* към социализъм. Но той никога не е казал и не ще каже, оставяйки на сегашната си позиция, че ние „*можем* с нашите вътрешни сили да осигуряваме победоносното настъпление на социалистическите елементи на стопанството върху релсите на непа“, че ние *можем* следователно да *стигнем* до социализма без предварителната победа на социализма в напредналите европейски страни. Но затуй пък Троцки неведнаж е говорил обратното на това, което Вие му приписвате. Спомнете си например речта на Троцки на априлския пленум на ЦК (1926 г.), в която Троцки отричаше възможността за такова стопанско настъпление в нашата страна, което е необходимо за победоносното строителство на социализма.

Излиза, че Вие, без да искате, сте поукрасили Троцки, така да се каже — оклеветили сте го.

8 октомври 1926 г.

И. Сталин

*Печата се за първи път.*

---

## ОТНОСНО МЕРКИТЕ ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ВЪТРЕШНОПАРТИЙНАТА БОРБА

Реч на заседанието на Политбюро на ЦК на ВКП(б)  
11 октомври 1926 г.

Ако се изоставят дреболиите, би могло да се премине направо към въпроса.

За какво е спорът? За равносметката на оная вътрешнопартийна борба, в която опозицията претърпя поражение. Борбата започнахме не ние, не ЦК, а опозицията. ЦК няколко пъти разубеждаваше опозицията от дискусия. На априлския пленум, на юлския пленум ЦК я разубеждаваше от дискусията от всесъюзен мащаб, защото такава дискусия означава изостряне на борбата, опасност от разкол и отслабване на положителната работа на партията и правителствените органи най-малко за два месеца.

С една дума, касае се да се направи равносметка на започнатата от опозицията борба и да се направят съответните изводи.

Не подлежи на съмнение, че опозицията претърпя жестоко поражение. Ясно е също, че възмущението в редовете на партията против опозицията расте. Сега въпросът е, можем ли да запазим водачите на опозицията като членове на ЦК или не? Това е сега главният въпрос. Трудно е да се съгласим в нашия ЦК да има хора, които поддържат Шляпников и Медведев. Трудно е да се съгласим в състава на ЦК да останат хора, поддържащи борбата на разните Рут Фишеровци и Урбансовци против Коминтерна, против нашата партия.

Искаме ли ние да запазим водачите на опозицията в състава на ЦК? Аз мисля, че искаме. Но за да ги запазим, те трябва да разпуснат своята фракция, да при-

знаят своите грешки и да скъсат с надигналите глава опортюнисти вътре и вън от нашата партия. Опозицията трябва да се съгласи на тия условия, ако иска мир в партията.

Какви са нашите условия?

Първа точка — открито да заяви, че се подчинява безусловно на решенията на партийните органи. Изглежда, че тази точка не среща особени възражения от страна на опозицията. Едно време у нас, болшевиките, ставаше така: ако една част от партията оставаше в малцинство, тя не само се подчинява на решенията на мнозинството, не само ги провежда, но дори излиза открито с доклади в защита на решенията на партията. Ние не искаме това от вас сега, ние не искаме от вас доклади в полза на позицията, която вие принципиално не споделяте. Не искаме, защото желаем да облекчим трудното ви положение.

Втора точка — открито да признае, че фракционната работа на опозицията е била погрешна и вредна за партията. Нима това не е вярно? Защо опозиционерите се отказват от фракционна работа, ако тя не е вредна? Те правят предложение да разпуснат фракцията, отказват се от фракционна работа, обещават да призоват своите съмишленици, своите привърженици, членовете на своите фракции, да сложат оръжие. Защо? Защото очевидно те мълчаливо изхождат от погрешността и недопустимостта на фракционната работа. Но защо да не кажат това открито? Ето защо ние искаме опозицията открито да признае недопустимостта, погрешността на своята фракционна работа през последния период.

Трета точка — да се отграничи от хора като Осовски, Медведев и т. п. Според мене това изискване е абсолютно необходимо. Аз лично не мога да си представя сега членове на ЦК, намиращи се в блок с Осовски, против изключването на когото гласува опозицията, или с Медведев, или с Шляпников. Ние искаме опозицията да се отграничи от тях. Това само ще улесни установяването на мир в нашата партия,

Четвърта точка — да се отграничи от Корш, Маслов, Рут Фишер, Урбанс, Вебер и другите. Защо? Защото,

първо, тия хора водят хулиганска агитация против Коминтерна и ВКП(б), против нашата Съветска държава. Второ, защото водачите на тази така наречена „ултра-лява“ фракция, а в действителност опортюнистическа фракция, Маслов и Рут Фишер, са изключени от партията и от Коминтерна. Трето, защото те всички се залавят за опозицията вътре във ВКП(б) и се солидаризират с нея. Колкото по-скоро опозицията се отдели от тая смет, толкова по-добре ще бъде и за опозицията, и за Коминтерна.

Последна точка — да не поддържа фракционната борба против линията на Коминтерна, водена от страна на различните опортюнистически групи в секциите на Коминтерна.

Това са условията на ЦК на ВКП(б).

Сега за условията, предявявани от опозицията.

Опозицията иска от ЦК да изпълни четири точки.

Първа точка. „Пропагандата на постановленията на XIV конгрес и на следващите решения на партията трябва да се води в положителна форма, без мислещите другояче да се обвиняват в меншевизъм и т. п.“ Как трябва да разбираме тази точка? Ако опозицията предлага да се ограничи пропагандата на ЦК против опозицията така, че Централният комитет да се откаже да изложи своята принципиална линия против грешките на опозицията, да кажем, на предстоящата XV конференция на ВКП(б), ние не можем да приемем това. Но ако се касае за тона на критиката, разбира се, тонът може да се смекчи в една или друга степен. Що се отнася до самата критика на принципиалните грешки на опозицията, тя безусловно трябва да остане в сила и занапред, защото опозицията не иска да се откаже от своите принципиални грешки.

Втората точка е за правото да се защитават своите възгледи в своята низова партийна организация. Това изискване отпада, тъй като това е съществувало винаги и съществува за членовете на партията. Собствените възгледи могат и трябва да се защитават в низовата партийна организация, но те трябва да се защитават така, че да не превръщат деловата критика във всесъюзна дискусия.

Третата точка е за ново разглеждане делата на изключените от партията. ЦК няма желание да изключва

хора от партията. Изключват се, защото няма друг изход. Вземете Смирнов, него го изключиха, предупредиха го няколко пъти, след това го изключиха. Ако той бе казал, че признава грешките си, ако се бе държал лоялно, решението на ЦКК би могло да се смекчи. Но той не само че не е лоялен, не само че не признава грешките си, но напротив, в своето заявление облива партията с кал. Ясно е, че при такова поведение на Смирнов делото му не може да се ревизира.

Изобщо партията не може да ревизира решения по отношение на хора, които са изключени, но които не признават своите грешки.

Четвъртата точка е, че „преди конгреса опозицията трябва да получи възможност да изложи възгледите си пред партията“. Това право на опозицията се разбира от само себе си. Опозицията не може да не знае, че според устава преди конгреса на партията ЦК трябва да даде дискуссионен лист. Ето защо искането на опозицията в тази част не може да се нарече искане, тъй като ЦК не отрича необходимостта от издаване на дискуссионен лист преди конгреса на партията.

*Печата се за първи път.*



---

## ЗА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК ВЪВ ВКП(б)

Тезиси за XV Всесъюзна конференция на ВКП(б), приети от конференцията и утвърдени от ЦК на ВКП(б)<sup>75</sup>

Характерна черта на преживявания период е, от една страна, усложняването на борбата между капиталистическите държави и нашата страна, а от друга — между социалистическите елементи и капиталистическите елементи вътре в нашата страна.

Ако опитите на световния капитал за икономическото обкръжаване на нашата страна, за политическото ѝ изолиране, за замаскирана блокада и, най-после, за пряко отмъщение за помощта, която работниците на СССР оказват на борещите се работници на Запад и потиснатите народи на Изток, създават трудности от външно естество, преминаването пък на нашата страна от възстановителния период към период на преустройство на индустрията на базата на новата техника и усложняващата се във връзка с това борба между капиталистическите и социалистическите елементи на нашето стопанство създават трудности от вътрешно естество.

Партията вижда тия трудности и има възможност да ги преодолява. С подкрепата на милионните пролетарски маси партията вече преодолява тия трудности, уверено водейки страната по пътя към социализма. Но не всички отреди на нашата партия вярват във възможността за по-нататъшно движение напред. Някои части от нашата партия, наистина малобройни, уплашени от трудностите, изпитват умора и колебание, изпадат в отчаяние и култивират упадъчни настроения, заразяват се с неверие в

творческите сили на пролетариата и стигат до капитулантска идеология.

В този смисъл сегашният преломен период напомня до известна степен преломния период от октомври 1917 г. Както тогава, през октомври 1917 г., сложната обстановка и трудностите на прехода от буржоазна революция към пролетарска революция породиха колебания в една част от партията, поражение и неверие във възможността за вземането на властта и задържането ѝ от пролетариата (Каменев, Зиновиев), така и сега, в сегашния преломен период, трудностите на прехода към новата фаза на социалистическо строителство пораждаат колебания в някои кръгове на нашата партия, неверие във възможността за победата на социалистическите елементи в нашата страна над капиталистическите елементи, неверие във възможността за победоносно строителство на социализма в СССР.

Опозиционният блок е израз на тия упадъчни и поражени настроеня сред една част от нашата партия.

Партията вижда трудностите и има възможност да ги преодолява. Но за да се победят тия трудности, трябва преди всичко да се преодолеят упадъчните настроеня и поражениката идеология сред една част от партията.

В своя документ от 16 октомври 1926 г. опозиционният блок, като се отказва от фракционността и се отграничава от явно меншевишките групировки във ВКП(б) и вън от нея, едновременно с това заявява, че остава на своите стари принципиални позиции, че не се отказва от принципиалните си грешки и ще защитава тия погрешни възгледи в рамките на партийния устав.

От това следва, че опозиционният блок мисли и занаяпред да култивира упадъчни настроеня и капитулантство в партията, че той мисли и занаяпред да пропагандира в партията своите погрешни възгледи.

Ето защо най-пряката задача на партията е да разкрие принципиалната несъстоятелност на основните възгледи на опозиционния блок, да разяснява тяхната несъвместимост с основите на ленинизма и да поведе решителна идейна борба с принципиалните грешки на опозиционния блок за тяхното преодоляване.

## I

**ПРЕМИНАВАНЕТО НА „НОВАТА ОПОЗИЦИЯ“ КЪМ ТРОЦКИЗМА ПО ОСНОВНИЯ ВЪПРОС ЗА ХАРАКТЕРА И ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА НАШАТА РЕВОЛЮЦИЯ**

Партията изхожда от това, че нашата революция е социалистическа революция, че Октомврийската революция представлява не само сигнал, тласък и изходна точка на социалистическата революция на Запад, но тя е същевременно, първо, база за по-нататъшното развитие на световното революционно движение и, второ, начало на преходния период от капитализма към социализма в СССР (диктатура на пролетариата), в течение на който пролетариатът при правилна политика по отношение на селячеството може да построи и ще построи с успех пълно социалистическо общество, ако, разбира се, мощта на международното революционно движение, от една страна, и мощта на пролетариата на СССР, от друга, бъдат достатъчно големи, за да запазят СССР от военната интервенция на империализма.

Троцкизмът се придържа о съвсем други възгледи за характера и перспективите на нашата революция. Въпреки че през октомври 1917 година троцкизмът вървеше с партията, той изхождаше и продължава да изхожда от това, че нашата революция *сама по себе си* не е *всъщност* социалистическа, че Октомврийската революция е *само* сигнал, тласък и изходна точка за социалистическа революция на Запад, че ако настъпи забавяне на световната революция и победоносната социалистическа революция на Запад не дойде на помощ в най-близък период, пролетарската власт в Русия ще трябва да падне или да се изроди (което е едно и също) под напора на неизбежните стълкновения между пролетариата и селячеството.

Докато партията, организирайки Октомврийската революция, изхождаше от това, че „победата на социализма е възможна първоначално в малко или дори в една, отделно взета капиталистическа страна“, че „победилият пролетариат на тази страна, след като експроприира капиталистите и организира в страната си социалистическо

производство“, може и трябва да се изправи „*против* останалия капиталистически свят, привличайки към себе си потиснатите класи на другите страни, вдигайки в тях въстание против капиталистите, действувайки в случай на необходимост дори с военна сила против експлоататорските класи и техните държави“ (*Ленин*, т. XVIII, стр. 232—233) — троцкизмът, напротив, сътрудничейки с болшевиките в периода на Октомври, изхождаше от това, че е „безнадеждно да се мисли . . . че например революционна Русия би могла да устои пред лицето на консервативна Европа“ (Троцкий, т. III, ч. 1, стр. 90, „Программа мира“, излязла за пръв път през август 1917 г.).

Докато партията изхожда от това, че в Съветския съюз има „всичко необходимо и достатъчно“ „за построяването на пълно социалистическо общество“ (*Ленин*, „За кооперацията“), троцкизмът, напротив, изхожда от това, че „истински възход на социалистическото стопанство в Русия ще стане възможен само след победата на пролетариата в най-важните европейски страни“ (Троцкий, т. III, ч. 1, стр. 93, „Послесловие“ към „Программа мира“, написано в 1922 г.).

Докато партията изхожда от това, че „10—20 години правилни съотношения със селячеството и победата във всемирен мащаб е обезпечена“ (*Ленин*, план на брошурата „За продоволствения данък“<sup>76</sup>), троцкизмът, напротив, изхожда от това, че пролетариатът не може да има правилни съотношения със селячеството преди победата на световната революция, че пролетариатът, взел властта, „ще влезе във враждебни стълкновения не само с всички буржоазни групировки, които са го поддържали в първите етапи на неговата революционна борба, но и с широките селски маси, с чието съдействие той е дошъл на власт“, че „противоречията в положението на работническото правителство в една изостанала страна с преобладаващо мнозинство от селско население ще могат да намерят своето разрешение само в международен мащаб, на арената на световната пролетарска революция“ (Троцки, „Предговор“ към книгата „1905“, написан в 1922 г.).

Конференцията констатира, че тия възгледи на Троцки и неговите съмишленици по главния въпрос за характера

и перспективите на нашата революция нямат нищо общо с възгледите на нашата партия, с ленинизма.

Конференцията счита, че такива възгледи, принижавайки историческата роля и значението на нашата революция като база за по-нататъшното развитие на световното революционно движение, отслабят волята на съветския пролетариат за по-нататъшното строителство на социализма и пречейки по такъв начин на разгръщането на силите на международната революция, противоречат на принципите на действителния интернационализъм и на основната линия на Комунистическия интернационал.

Конференцията счита, че тия възгледи на Троцки и неговите съмишленици са непосредствено приближаване към възгледите на социалдемократията в лицето на сегашния ѝ водач, Ото Бауер, който твърди, че „в Русия, където пролетариатът съставлява само незначително малцинство от народа, той може да утвърди своето господство само временно“, че „той трябва неизбежно отново да го загуби, щом селската маса на нацията стане достатъчно зряла в културно отношение, за да вземе сама властта в своите ръце“, че „временното господство на индустриалния социализъм в аграрна Русия е само пламък, който зове пролетариата на индустриалния Запад на борба“, че „само със завземането на политическата власт от страна на пролетариата на индустриалния Запад може да се обезпечи продължителното господство на индустриалния социализъм“ в Русия (виж О. Бауер, „Болшеvizъм или социалдемократия“, на немски език).

Затова конференцията квалифицира подобните възгледи на Троцки и неговите съмишленици като *социалдемократически уклон* в нашата партия по основния въпрос за характера и перспективите на нашата революция.

Основен факт в развитието на вътрешнопартийните отношения във ВКП(б) след XIV конгрес (който осъди принципиалните възгледи на „новата опозиция“) е обстоятелството, че „новата опозиция“ (Зиновиев, Каменев), която по-рано се бореше против троцкизма, против социалдемократическия уклон в нашата партия, премина на

страната на идейните позиции на троцкизма, че тя изцяло и напълно предаде на троцкизма предишните си общопартийни позиции, обявявайки се сега *за* троцкизма със също такъв жар, с какъвто се обявяваше по-рано *против* троцкизма.

Преминаването на „новата опозиция“ на страната на троцкизма се определя от две главни обстоятелства:

а) умората, колебанията, чуждите на пролетариата упадъчни настроения и поражението сред привържениците на „новата опозиция“ пред лицето на новите трудности в преживявания преломен период, при което сегашните колебания и поражението на Каменев и Зиновиев възникнаха не случайно, а като повторение, рецидив на ония колебания и упадъчни настроения, които те проявиха преди девет години, през октомври 1917 година, пред трудностите на тогавашния преломен период;

б) пълното поражение на „новата опозиция“ на XIV конгрес и появилия се във връзка с това стремеж да се постигне на всяка цена обединение с троцкистите с цел, щото с обединението на двете групи, на троцкистите и „новата опозиция“, да се компенсират слабостта и откъснатостта на тия групи от пролетарските маси, толкова повече, че идейните позиции на троцкизма напълно отговаряха на сегашните упадъчни настроения на „новата опозиция“.

Със същото трябва да се обясни фактът, че опозиционният блок се превърна в сборен пункт на всевъзможните, осъдени от партията и Коминтерна, провалили се течения вътре във ВКП (б) и вън от нея, от „демократическите централисти“<sup>77</sup> и „работническата опозиция“ във ВКП (б) до „ултралевите“ опортюнисти в Германия и ликвидаторите от суварински тип<sup>78</sup> във Франция.

Пак оттук произтича неподбирането на средствата и безпринципността в политиката, които легнаха в основата на съществуването на блока на троцкистите и „новата опозиция“ и без които те не биха могли да съберат заедно разнообразните антипартийни течения.

По такъв начин троцкистите, от една страна, и „новата опозиция“ — от друга, напълно закономерно се срещнаха на *общата* платформа на социалдемократиче-

ския уклон и на безпринципното обединение на разнообразните антипартийни елементи в борба против партията, като образуваха по тоя начин опозиционния блок, представляващ — в нова форма — нещо като рецидив на Августовия блок (1912—1914 г.).

## II

### ПРАКТИЧЕСКАТА ПЛАТФОРМА НА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК

Практическата платформа на опозиционния блок е пряко продължение на основната грешка на този блок по въпроса за характера и перспективите на нашата революция.

Най-важните особености на практическата платформа на опозиционния блок се свеждат към следните основни точки:

а) *Въпросите на международното движение.* Партията изхожда от това, че развитите капиталистически страни преживяват в общи линии състояние на частична, временна стабилизация, че сегашният период е между-революционен период, задължаващ комунистическите партии да подготвят пролетариата за предстоящата революция, че настъплението на капитала, който напразно се опитва да затвърди стабилизацията, не може да не предизвика насрещна борба и обединение на силите на работническата класа против капитала, че компартиите трябва да са в центъра на изострящата се класова борба и да превърнат атаките на капитала в контраатаки на пролетариата за завоюване диктатурата на пролетариата, че за постигането на тия цели комунистическите партии трябва да спечелят милионните маси на работническата класа, които все още вървят след реформистическите профсъюзи и II Интернационал, че тактиката на единния фронт е следователно необходима и задължителна за комунистическите партии.

Опозиционният блок изхожда от съвсем други предпоставки. Не вярвайки във вътрешните сили на нашата революция и изпадайки в отчаяние пред факта на забавянето на световната революция, опозиционният блок се смъква от почвата на марксовия анализ на клас-

совите сили на революцията върху почвата на „ултралявата“ самоизмама и „революционния“ авантюризм, отрича наличността на частична капиталистическа стабилизация и по този начин тръгва по пътя на превратаджийското заговорничество.

Оттук искането на опозицията за ревизиране тактиката на единния фронт и разтуряне на Англо-руския комитет, неразбирането ролята на профсъюзите и лозунгът за заместване на профсъюзите с нови, измислени „революционни“ организации на пролетариата.

Оттук подкрепата, която опозиционният блок оказва на „ултралевите“ креслювци и опортюнисти в Комунистическия интернационал (например в германската партия).

Конференцията счита, че политиката на опозиционния блок в международната област не отговаря на интересите на интернационалното революционно движение.

б) *Пролетариатът и селячеството в СССР*. Партията изхожда от това, че „Върховният принцип на диктатурата — това е поддържането на съюза на пролетариата със селячеството, за да може той да запази ръководната роля и държавната власт“ (*Ленин*, т. XXVI, стр. 460), че пролетариатът може и трябва да бъде хегемон по отношение основната маса на селячеството в икономическата област, в областта на строителството на социализма, както през октомври 1917 г. той беше хегемон на селячеството в политическата област, при сваляне властта на буржоазията и установяване диктатурата на пролетариата; че индустриализацията на страната може да бъде проведена само ако тя се опира на постепенното подобряване материалното положение на мнозинството от селячеството (бедняци и средняци), представляващо главният пазар за нашата индустрия, че поради това трябва да се провежда такава икономическа политика (ценова политика, данъчна политика и т. н.), която укрепва спойката на индустрията със селското стопанство и запазва съюза между работническата класа и основната маса на селячеството.

Опозиционният блок изхожда от съвсем други предпоставки. Отстъпвайки от основната линия на ленинизма по селския въпрос, не вярвайки в ръководната роля на пролетариата по отношение селячеството в социалисти-



ческото строителство и считайки селячеството главно като враждебна среда, опозиционният блок предлага такива икономически и финансови мероприятия, които са способни само да отслабят спойката на града със селото, да развалят съюза на работническата класа и селячеството и да подкопаят по тоя начин всяка възможност за действителна индустриализация. Такива са например: а) предложението на опозицията за повишаване продажните цени на индустриалните стоки, което не може да не предизвика повишение цените на дребно, разоряване на бедняците и на значителни слоеве от средняците, понижаване поглъщателната способност на вътрешния пазар, разединение между пролетариата и селячеството, падане курса на червонца и понижаване в края на краищата на реалната работна заплата; б) предложението на опозицията за максимален натиск върху селячеството, който натиск не може да не образува пукнатина в съюза на работниците и селяните.

Конференцията счита, че политиката на опозиционния блок по отношение селячеството не отговаря на интересите на индустриализацията на страната и на диктатурата на пролетариата.

в) *Борба против партийния апарат под знамето на борба с бюрократизма в партията.* Партията изхожда от това, че партийният апарат и партийните маси съставляват единно цяло, че партийният апарат (ЦК, ЦКК областните организации на партията, губернските комитети, окръжните комитети, околийските комитети, бюрата на първичните организации и т. н.) олицетворява ръководещия елемент на партията като цяло, че партийният апарат обхваща най-добрите хора на пролетариата, които може и трябва да се критикуват заради грешки, които може и трябва да се „опресняват“, но които не може да се позорят, без риск да се разложи партията и да се остави тя разоръжена.

Опозиционният блок, напротив, изхожда от противопоставянето партийните маси на партийния апарат, старее се да принизи ръководната роля на партийния апарат, свеждайки я до функциите на регистратор и пропагандатор, насъсква партийните маси срещу партийния

апарат и по такъв начин дискредитира партийния апарат, отслабвайки позициите му в ръководството на държавата.

Конференцията счита, че тая политика на опозиционния блок, нямайки нищо общо с ленинизма, може да доведе само до разоръжаване на партията в борбата ѝ против бюрократизма в държавния апарат, за действително преустройство на този апарат и за укрепване диктатурата на пролетариата.

г) *Борба против „режима“ в партията под знамето на борба за вътрешнопартийна демокрация.* Партията изхожда от това, че който макар и малко отслабя желязната дисциплина на партията на пролетариата (особено през време на неговата диктатура), той фактически помага на буржоазията против пролетариата (*Ленин*, т. XXV, стр. 190), че вътрешнопартийната демокрация е необходима не за отслабване и рушене на пролетарската дисциплина в партията, а за нейното укрепване и засилване, че без желязна дисциплина в партията, без твърд режим в партията, подкрепян от съчувствието и поддръжката на милионните маси на пролетариата, е невъзможна диктатура на пролетариата.

Опозиционният блок, напротив, изхожда от противопоставяне вътрешнопартийната демокрация на партийната дисциплина, смесва свободата на фракции и групировки с вътрешнопартийната демокрация и се старее да използва този вид демокрация за рушене партийната дисциплина и подкопаване единството на партията. Естествено, позивът на опозиционния блок за борба против „режима“ в партията, водещ в действителност към защита свободата на фракции и групировки в партията, е същевременно позив, който с увлечение се подхваща от антипролетарските елементи в нашата страна като последно средство за спасение от режима на диктатурата на пролетариата.

Конференцията счита, че борбата на опозиционния блок против „режима“ в партията, нямайки нищо общо с организационните принципи на ленинизма, може да доведе само до подкопаване единството на партията, до отслабване диктатурата на пролетариата и до даване свобода на действие на антипролетарските сили в стра-

ната, които се стараят да отслабят и разрушат диктатурата.

Като едно от средствата за разлагане партийната дисциплина и за изостряне борбата вътре в партията опозиционният блок избра метода на всесъюзна дискусия, която (дискусия) той се опита да наложи през октомври тази година. Считайки свободното обсъждане на спорните въпроси в теоретическите списания на нашата партия за необходимо и признавайки на всеки партиен член правото свободно да критикува недостатъците на нашата партийна работа, конференцията напомня заедно с това думите на Ленин, че нашата партия не е дискуссионен клуб, а боева организация на пролетариата. Конференцията счита, че всесъюзната дискусия може да бъде призната за необходима само ако: а) тази необходимост се признава поне от няколко местни партийни организации от губернски или областен мащаб; б) в ЦК няма достатъчно твърдо мнозинство по най-важните въпроси на партийната политика; в) макар в ЦК да има твърдо мнозинство, стоящо на определена гледна точка, ЦК все пак счита за необходимо да провери правилността на своята политика чрез дискуссионно обсъждане в партията. При това във всички тия случаи всесъюзната дискусия може да се започва и провежда само след съответно решение на ЦК.

Конференцията констатира, че в момента, когато опозиционният блок искаше откриване на всесъюзна дискусия, не бе налице нито едно от тия условия.

Затова конференцията счита, че ЦК на партията е постъпил съвсем правилно, като е признал дискусията за нецелесъобразна и като е осъдил опозиционния блок за опитите му да наложи на партията всесъюзна дискусия по въпроси, вече разрешени от партията.

Правейки равносметка на анализа на практическата платформа на опозиционния блок, конференцията установява, че тази платформа означава отстъпление на опозиционния блок от класовата линия на пролетарската революция по най-важните въпроси на международната и вътрешната политика.

## III

**„РЕВОЛЮЦИОННИТЕ“ ДУМИ И ОПОРТЮНИСТИЧЕСКИТЕ ДЕЛА НА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК**

Характерна особеност на опозиционния блок е фактът, че, явявайки се на дело израз на социалдемократическия уклон в нашата партия, защитавайки на дело опортюнистическата политика, той се старае, при все това да облече своите речи в революционна фразеология, старае се да критикува партията „отляво“, старае се да се пременя в „лява“ тога. Това обстоятелство се обяснява с факта, че комунистическите пролетарии, към които главно и апелира опозиционният блок, са най-революционните от всички пролетарии в света, че те, възпитани в дух на революционни традиции, просто не ще слушат откровени критици отдясно, поради което, за да пласира своята опортюнистическа стока, опозиционният блок е принуден да ѝ залепи етикет на революционност, знаейки добре, че само при тази примамка ще може да привлече към себе си вниманието на революционните пролетарии.

Но тъй като опозиционният блок е все пак проводник на социалдемократическия уклон, тъй като той защитава на дело опортюнистическата политика, думите и делата на опозиционния блок неизбежно влизат в конфликт помежду си. Оттук вътрешното противоречие в работата на опозиционния блок. Оттук несъгласието между думи и дела, между революционните фрази и опортюнистическите дела.

Опозицията с голям шум критикува партията и Коминтерна „отляво“ и предлага, заедно с това ревизиране тактиката на единния фронт, разтуряне на Англо-руския комитет, оттегляне от профсъюзите, заместването им с нови „революционни“ организации, мислейки с всичко това да тласне революцията напред, а на дело от това се получава помощ на Томас и Удегест, откъсване на компартиите от профсъюзите, отслабване позициите на световния комунизъм, с една дума, забавяне на революционното движение. На думи „революционери“, а на дело — помагачи на Томасовци и Удегестовци.

Опозицията с голям шум „атакува“ партията „отляво“ и иска заедно с това повишаване продажните цени на индустриалните стоки, мислейки с това да ускори индустриализацията, а на дело от това следва да се получи дезорганизация на вътрешния пазар, разкъсване на спойката на индустрията със селското стопанство, спадане курса на червонца, спадане на реалната работна заплата и следователно подкопаване на каквато и да било индустриализация. На думи — за индустриализацията, а на дело — помагачи на противниците на индустриализацията.

Опозицията обвинява партията, че не желае да се бори с бюрократизма на държавния апарат, и предлага заедно с това повишаване на продажните цени, мислейки очевидно, че повишаването на продажните цени няма отношение към въпроса за бюрократизма на държавния апарат, а на дело излиза, че от това следва да се получи пълно бюрократизиране на държавния стопански апарат, защото високите продажни цени са най-сигурното средство за заляняване на индустрията, за превръщането ѝ в парниково растение и за бюрократизирането на стопанския апарат. На думи — против бюрократизма, а на дело — защитници и проводници на бюрократизирането на държавния апарат.

Опозицията шуми и крещи против частния капитал и предлага заедно с това да се извадят от обращението държавните капитали в полза на индустрията, мислейки с това да подкопае частния капитал, а на дело от това се получава всестранно засилване на частния капитал, защото изваждането на държавните капитали от обращението, представляващо основната област за работа на частния капитал, не може да не отдаде търговията в пълно разпореждане на частния капитал. На думи — борба с частния капитал, а на дело — помощ на частния капитал.

Опозицията крещи за израждане на партийния апарат, а на дело се получава, че когато ЦК поставя въпрос за изключването на един от действително изродилите се комунисти, г-н Осовски, опозицията проявява максимум лоялност към този господин, гласувайки против неговото

изключване. На думи — против израждането, а на дело — помагачи и защитници на израждането.

Опозицията крещеше за вътрешнопартийна демокрация и искаше заедно с това всесъюзна дискусия, мислейки с това да осъществи вътрешнопартийната демокрация, а на дело се оказа, че натрапвайки на гражданското мнозинство от партията дискусия от името на едно нищожно нейно малцинство, опозицията извърши най-груб акт на нарушение на всякаква партийна демокрация. На думи — за вътрешнопартийната демокрация, а на дело — нарушение на основните принципи на всяка демокрация.

В преживявания от нас период на изострена класова борба, в работническото движение може да има място само една от двете възможни политики: или политиката на меншевизма, или политиката на ленинизма. Опитите на опозиционния блок да заеме средно положение между двете противоположни линии, под прикритието на „лява“, „революционна“ фразеология и при заостряне на критиката против ВКП(б), трябваше да доведат, и действително доведоха, до свличането на опозиционния блок в лагера на противниците на ленинизма, в лагера на меншевизма.

Враговете на ВКП(б) и Коминтерна знаят цената на „революционната“ фразеология на опозиционния блок. Ето защо, не обръщайки внимание на тази фразеология като неструваща нищо, те единодушно възхваляват опозиционния блок за нереволуционните му дела, подемайки опозиционния лозунг за борба с основната линия на ВКП(б) и Коминтерна като свой собствен лозунг. Не може да се счита за случайност фактът, че есерите и кадетите, руските меншевики и немските „леви“ социалдемократи — всички те намериха за възможно открито да изразят съчувствие към борбата на опозиционния блок против нашата партия, разчитайки, че борбата на опозиционния блок ще доведе до разцепване, а разцепването ще даде свобода на действие на антипролетарските сили в нашата страна, за радост на враговете на революцията.

Конференцията счита, че партията трябва да обърне особено внимание на разобличаване „революционната“ маскировка и разкриване опортюнистическата същност на опозиционния блок.

Конференцията счита, че партията трябва да пази единството на своите редове като зеницата на окото си, считайки, че единството на нашата партия е главната противоотрова на всевъзможните контрареволуционни попъзлования на враговете на революцията.

#### IV

#### ИЗВОДИ

Правейки равносметка на изминатия стадий на вътрешнопартийна борба, XV конференция на ВКП(б) констатира, че партията прояви в тая борба своя огромен идеен ръст, отхвърли без колебания принципиалните възгледи на опозицията и постигна бърза и решителна победа над опозиционния блок, като го застави открито да се откаже от фракционността и го принуди да се разграничи от явно опортюнистическите групировки вътре и вън от ВКП(б).

Конференцията констатира, че в резултат на опитите на опозиционния блок да натрапи дискусия на партията и да подкопае нейното единство партийните маси още повече се сплотиха около ЦК, изолираха опозицията и обезпечиха по този начин действителното единство на редовете на нашата партия.

Конференцията счита, че ЦК можа да постигне такива успехи само при активната подкрепа на широките партийни маси, че активността и съзнателността, проявени от партийните маси в борбата с дезорганизаторската работа на опозиционния блок, са най-добрите показатели, че партията живее и се развива на началата на действителна вътрешнопартийна демокрация.

Одобрявайки изцяло и напълно политиката на ЦК в борбата му за осигуряване на единство, конференцията счита, че задачите на партията занапред трябва да се състоят в следното:

1) Да следи, щото постигнатият минимум, необходим за единството на партията, да бъде действително проведен на дело.

2) Да води решителна идейна борба със социалдемократическия уклон в нашата партия, разяснявайки на масите погрешността на принципиалните възгледи на опозиционния блок и разкривайки опортюнистическото съдържание на тия възгледи, с каквито и „революционни“ фрази да се прикриват те.

3) Да се стреми, щото опозиционният блок да признае погрешността на своите възгледи.

4) С всички сили да охранява единството на партията, пресичайки всякакви опити за възобновяване на фракционността и нарушаване на дисциплината.

*„Правда“ бр. 247,  
26 октомври 1926 г.*



---

## ЗА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ УКЛОМ В НАШАТА ПАРТИЯ

Доклад пред XV Всесъюзна конференция на ВКП (б) <sup>79</sup>  
1 ноември 1926 г.

### I

#### ЕТАПИТЕ НА РАЗВИТИЕ НА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК

Другари! Първият въпрос, който трябва да засегна в доклада, е въпросът за образуването на опозиционния блок, за етапите на неговото развитие и, накрая, за неговото вече започнало разпадане. Тая тема е според мене необходима като въведение в същността на въпроса за тезисите за опозиционния блок.

Още на XIV конгрес на партията Зиновиев даде сигнал за групирането на всички опозиционни течения и за обединяването им в една сила. Другарите делегати на конференцията навярно помнят тази реч на Зиновиев. Не може да има никакво съмнение, че такъв позив не можеше да не намери отклик сред троцкистите, които от самото начало се придържаха към мисълта, че групиранията трябва да бъдат повече или по-малко свободни и че те трябва повече или по-малко да се обединяват, за да водят борба против основната линия на партията, която отдавна вече не задоволява Троцки.

Това бе така да се каже подготвителната работа по образуването на блока.

#### 1. Първи етап

Първата сериозна крачка за образуването на блока бе предприета от опозицията по време на априлския пле-

нум на ЦК<sup>80</sup> във връзка с тезисите на Риков за стопанското положение. Тогава още нямаше пълно уговаряне между „новата опозиция“ и троцкистите, но че блокът в основата си бе вече готов — в това не можеше вече да има съмнение. Другарите, които са прочели стенограмите на априлския пленум, ще разберат, че това е съвсем вярно. По главните въпроси двете групи бяха вече успели да се споразумеят, но имаше уговорки, поради които им се наложи да внесат в тезисите на Риков не общи за цялата опозиция поправки, а два паралелни реда поправки. Един ред поправки, излязъл от „новата опозиция“ начело с Каменев, и друг ред поправки, излязъл от групата на троцкистите. Но че в основното те биеха в една точка и че пленумът още тогава казваше, че те реставрират в нова форма Августовия блок, това е несъмнен факт.

В какво се състояха тогава тия уговорки?

Ето какво казваше тогава Троцки:

„Считам за недостатък на поправките на др. Каменев, че в тях диференциацията на селото е поставена сякаш до известна степен независимо от индустриализацията. Всъщност значението и социалното тегло на селската диференциация и нейното темпо се определят от растежа и темпото на индустриализацията по отношение на селото изобщо.“

Уговорка не маловажна.

В отговор на това Каменев на свой ред прави уговорка по отношение на троцкистите:

„Нямам възможност — казва той — да се присъединя към онази им част (т. е частта от поправките на Троцки към проекторезолюцията на Риков), която оценява миналата стопанска политика на партията, която аз стопроцентово защитавах.“

На „новата опозиция“ не се харесваше, че Троцки критикува стопанската политика, която Каменев бе ръководил през предидущия период. А на Троцки на свой ред не се харесваше, че „новата опозиция“ откъсва въпросите за диференциацията на селячеството от въпроса за индустриализацията.

## 2. Втори етап

Вторият етап — това е юлският пленум на ЦК<sup>81</sup>. На тоя пленум ние имаме вече формално образуван блок,

блок без уговорки. Уговорките на Троцки са снети, предадени в архива, както и уговорките на Каменев са снети и предадени в архива. Те имат вече „обща декларация“, която на всички ви е добре известна, другари, като антипартиен документ. Такива са характерните черти на втория етап в развитието на опозиционния блок.

Блокът се образува и оформи в този период не само на почвата на взаимния отказ от поправките, но и на почвата на взаимна „амнистия“. През този период ние имаме интересното заявление на Зиновиев, че опозицията, нейното основно ядро в 1923 г., т. е. троцкистите, били прави по въпроса за израждането на партията, т. е. по главния въпрос за практическата позиция на троцкизма, произтичащ от неговата принципиална позиция. Ние имаме, от друга страна, не по-малко интересното заявление на Троцки, че неговите „Уроци от Октомври“, насочени специално против Каменев и Зиновиев, като „дясно крило“ на партията, повтарящо сега октомврийските грешки, са грешка, че началото на десния уклон в партията и на израждането трябва да се отнесе не към Каменев и Зиновиев, а, да речем, към Сталин.

Ето какво казваше Зиновиев през юли тази година:

„Ние казваме, че сега вече не може да има никакво съмнение, че основното ядро на опозицията от 1923 г., както показва еволюцията на ръководещата линия на фракцията (т. е. на мнозинството на ЦК), *правилно предупреждаваше* за опасностите от отклоняване от пролетарската линия и за заплашителното засилване на апаратния режим.“

С други думи: неотдавнашните твърдения на Зиновиев и резолюцията на XIII конгрес<sup>82</sup>, че Троцки ревизира ленинизма, че троцкизмът е дребнобуржоазен уклон — всичко това било грешка, недоразумение, опасността не е в троцкизма, а в ЦК.

Това е най-безпринципна „амнистия“ на троцкизма.

От друга страна, през месец юли Троцки заявява:

„Несъмнено е, че в „Уроците от Октомври“ аз свързвах опортюнистическите изменения на политиката с имената на Зиновиев и Каменев. Както свидетелствува опитът от идейната борба в ЦК, това бе груба грешка. Обяснението на тая грешка се крие в това, че аз няхах възможност да следя идейната борба вътре в седмор-

ката и навреме да установя, че опортюнистическите изменения се предизвикваха от групата, възглавявана от др. Сталин, против др. др. Зиновиев и Каменев.“

Това значи, че Троцки открито се е отрекъл от своите нашественици „Уроци от Октомври“, като дава по този начин „амнистия“ на Зиновиев и Каменев срещу оная „амнистия“, която той получи от Каменев и Зиновиев.

Пряка и открито безпринципна сделка.

И тъй, отказът от априлските уговорки и взаимната „амнистия“ за сметка на принципите на партията — ето елементите, които определиха пълното оформяне на блока като блок против партията.

### 3. Трети етап

Третиет етап в развитието на блока — това са откритите действия на опозицията против партията в края на септември и в началото на октомври тази година в Москва и Ленинград, това е периодът, когато водачите на блока, след като си починаха там, на юг, и след като събраха сили, се върнаха в центъра и преминаха в непосредствена атака срещу партията. Преди да преминат от нелегалните форми на борба против партията към откритите форми на борба, оказва се, че тук, в Политбюро (тогава аз не бях в Москва), те говорили: „Ние ще ви покажем, ние ще отидем на работническите събрания и нека работниците кажат кой е прав, ние ще ви покажем.“ И те почнаха да пътешествуват от една първична организация към друга. Но резултатите от тази атака се оказаха, както ви е известно, плачевни за опозицията. Вие знаете, че те претърпяха поражение. От печата е известно, че както в Ленинград, така и в Москва, както в индустриалните области на Съветския съюз, така и в неиндустриалните области опозиционният блок получи решителен отпор от страна на партийните маси. Колко гласове получиха те, колко се изказаха за ЦК, аз няма да повтарям, това е известно от печата. Едно е ясно, че сметките на опозиционния блок излязоха криви. От този момент започва завоят на опозицията към мир в партията.

Поражението на опозицията очевидно не мина напразно. Беше 4 октомври, когато опозицията внесе в ЦК заявление за мир и когато за пръв път след псувните и нападките ние чухме от опозицията думи, напомнящи думи на партийци: време е да прекратим „вътрешнопартийните разпри“ и да организираме „съвместна работа“.

Така опозицията, след като претърпя поражение, се оказва принудена да стигне до това, за което неведнаж я е зовял ЦК — до въпроса за мир в партията.

Естествено, ЦК, верен на директивите на XIV конгрес за необходимостта от единство, охотно се съгласи с предложението на опозицията, макар и да знаеше, че предложението на опозицията не е напълно искрено.

#### 4. Четвърти етап

Четвъртият етап — това е периодът, когато бе изработено известното „заявление“ на водачите на опозицията от 16 октомври тази година. Обикновено то се квалифицира като капитулация. Аз не ще давам рязка квалификация, но ясно е, че това заявление говори не за победи на опозиционния блок, а за негово поражение. Другари, аз няма да разказвам историята на нашите преговори. Преговорите се стенографираха и вие имате възможност да се запознаете с този въпрос по стенограмата. Аз бих искал да се спра само на един инцидент. Опозиционният блок предлагаше в първата алинея на „заявлението“ да се каже, че те остават на своите възгледи, и остават не просто, а „напълно“ на старите си позиции. Ние убеждавахме опозиционния блок да не настоява на това. Защо? По две причини.

Първо, защото ако те, след като се отказваха от фракционност, се отказваха заедно с това от теорията и практиката на свобода на фракции, се отграничаваха от Осовски, „работническата опозиция“ и групата на Маслов-Урбанс, това значи, че опозицията се отказваше не само от фракционните методи на борба, но и от някои политически позиции. Може ли след това да се говори, че опозиционният блок остава „напълно“ на своите по-

грешни възгледи, на своите идейни позиции? Разбира се, че не може.

Второ, ние казвахме на опозицията, че тя самата няма интерес да крещи, че те, опозиционерите, остават, и то „напълно“, на старите си позиции, защото работниците с пълно основание ще кажат: „значи опозиционерите искат да се борят и занаяпред, значи малко им дойде, значи трябва и занаяпред да ги бием“. (*Смях, възгласи: „Правилно!“*) При все това те не се съгласиха с нас и приеха само предложението да се махне думата „напълно“, като се запази фразата, че те остават на старите си позиции. Нека сега сърбат кашата, която сами си забъркаха. (*Гласове: „Правилно!“*)

## 5. Ленин и въпросът за блока в партията

Зиновиев казваше неотдавна, че ЦК няма основания да порицава техния блок, защото Илич уж одобрявал изобщо блоковете в партията. Аз трябва да кажа, другари, че заявлението на Зиновиев няма нищо общо с позицията на Ленин. Ленин никога не е одобрявал всякакви блокове в партията. Ленин е бил само за принципиалните и революционните блокове против меншевиките, ликвидаторите и отзовистите. Ленин винаги се е борил против безпринципните и антипартийните блокове в партията. На кого не е известно, че Ленин три години се бори против Августовия блок на Троцки, до пълната победа над него, като против антипартиен и безпринципен блок. Илич никога не е бил за всякакви блокове. Илич бе само за такива блокове в партията, които, първо, са принципиални и, второ, имат за цел укрепването на партията против ликвидаторите, против меншевиките, против колебаещите се елементи. Историята на нашата партия познава опита на такъв блок на ленинистите с плехановистите (това бе в 1910—1912 г.) против блока на ликвидаторите, когато против партията бе образуван Августовият блок, в който влизаха Потресов и други ликвидатори, Алексински и други отзовисти, и начело на който стоеше Троцки. Имаше един блок, антипартиен блок, Августовият блок, безпринципен, авантюристичен, и имаше друг блок, блок

на ленинистите с плехановистите, т. е. революционните меншевики (тогава Плеханов бе революционен меншевик). Ето такива блокове признаваше Ленин, и ние всички признаваме такива блокове.

Ако блокът вътре в партията повишава боеспособността на партията и я води напред, ние сме за него, за такъв блок. Да, но вашият блок, уважаеми опозиционери— нима този блок повишава боеспособността на нашата партия, нима този блок е принципаен? Какви принципи ви обединяват, да речем, с групата на Медведев? Какви принципи ви обединяват, да речем, с групата на Суварин във Франция или на Маслов в Германия? Какви принципи обединяват вас самите, „новата опозиция“, която доскоро считаше троцкизма за разновидност на меншевизма, с троцкистите, които доскоро считаха водачите на „новата опозиция“ за опортюнисти?

И после, нима вашият блок е насочен към страната на партията и в полза на партията, а не против партията? Нима той повиши боеспособността и революционността на нашата партия поне на йота? Та сега целият свят знае, че през 8 или 6-месечното съществуване на вашия блок вие се стараехте да теглите партията назад, към „революционната“ фраза, към безпринципност, вие се стараехте да разложите партията и да я доведете до паралич, до разцепление.

Не, другари, опозиционният блок няма нищо общо с блока, който Ленин сключи с плехановистите в 1910 година против Августовия блок на опортюнистите. Напротив, сегашният опозиционен блок напомня в общи линии Августовия блок на Троцки както със своята безпринципност, така и с опортюнистическата си основа.

Организирайки такъв блок, опозиционерите отстъпиха от основната линия, която Ленин се стараеше да провежда. Ленин винаги ни казваше, че най-правилната политика е принципалната политика. Опозицията, организираща се в една група, реши, напротив, че най-правилната политика е безпринципната политика.

Ето защо опозиционният блок не може да съществува дълго, той трябва неминуемо да се разпадне и разложи.

Такива са етапите на развитие на опозиционния блок.

## 6. Процесът на разложение на опозиционния блок

С какво се характеризира сега състоянието на опозиционния блок? То би могло да се характеризира като състояние на постепенно разпадане на блока, като състояние на постепенно отпадане от блока на съставните му елементи, като състояние на разложение на блока. Само така може да се характеризира сегашното състояние на опозиционния блок. И така трябва да бъде, защото безпринципен блок, опортюнистически блок в редовете на нашата партия не може да съществува дълго. Ние знаем вече, че групата на Маслов и Урбанс отпада от опозиционния блок. Вчера ние чухме вече, че Медведев и Шляпников са се отказали от допуснатите от тях грехове и излизат от блока. Известно е освен това, че вътре в блока, т. е. между „новата“ опозиция и „старата“ опозиция, също има несъгласие, което трябва да се прояви на тая конференция.

Излиза следователно, че блок те образуваха и го образуваха с голяма помпозност, а се получи резултат, обратен на това, което те очакваха от блока. Разбира се, от аритметична гледна точка те трябваше да получат плюс, тъй като събирането на силите дава плюс, но опозиционерите не са взели предвид, че освен аритметика има още алгебра, че според алгебрата не всяко събиране на сили дава плюс (*смях*), защото работата зависи не само от събирането на силите, но и от това, какви знаци стоят пред събираемите. (*Продължителни ръкопляскания.*) Излезе така, че те, силни по аритметика, се оказаха слаби по алгебра, при което, събирайки силите, те не само не увеличиха своята армия, но, напротив, доведоха я до минимум, доведоха я до разпадане.

С какво беше силна Зиновиевата група?

С това, че водеше решителна борба против основите на троцкизма. Но щом Зиновиевата група се отказа от своята борба с троцкизма, тя, така да се каже, се скопи, лиши се от сила.

С какво бе силна групата на Троцки?

С това, че водеше решителна борба против грешките на Зиновиев и Каменев през октомври 1917 г. и



против тяхното повтаряне понастоящем. Но щом тази група се откаже от борбата с уклона на Зиновиев и Каменев, тя се скопи, лиши се от сила.

Получи се събиране силите на скопени. (*Смях, продължителни ръкопляскания.*)

Ясно е, че от това не можеше да излезе нищо освен един конфуз. Ясно е, че най-честните от групата на Зиновиев трябваше след това да се оттеглят от Зиновиев, както и най-добрите хора от троцкистите трябваше да напуснат Троцки.

## 7. На какво разчита опозиционният блок?

Какви са перспективите на опозицията? На какво разчитат те? Аз мисля, че те разчитат на влошаване положението в страната и партията. Сега те ограничават своята фракционна работа, защото времената сега са „трудни“ за тях. Но ако те не се отказват от своите принципиални възгледи, ако те са решили да останат на старите си позиции, от това следва, че те ще изчакват, ще чакат „по-добри времена“, когато ще могат, събрали сили, отново да се обявят против партията. В това не може да има никакви съмнения.

Неотдавна един от опозиционерите, преминал на страната на партията, работникът Андреев, съобщи нещо интересно за планове на опозицията, което според мене трябва да се отбележи на конференцията. Ето какво ни разказа за това др. Ярославски в своя доклад на октомврийския пленум на ЦК и ЦКК:

„Андреев, който доста дълго време работи в опозицията, в края на краищата дойде до убеждението, че не може повече да работи с тях. До това го доведе главно обстоятелството, че той чул от опозицията две неща: първо — че опозицията се натъкнала на „реакционното“ настроение на работническата класа, и второ — че икономическото положение се оказало не тъй лошо, както те мислили.“

Аз мисля, че Андреев, бивш опозиционер, а сега партиец, е изразил това, което е в душата на опозицията и което тя не ще се реши да каже открито. Те чувствуват очевидно, че икономическото положение сега е по-добро,

отколкото те са предполагали, а настроението на работниците не е тъй лошо, както те биха искали. Оттук политиката на временно ограничаване на „работата“. Ясно е, че ако по-късно икономическото положение се изостри малко — в което опозиционерите се убедени — и във връзка с това се влоши настроението на работниците — в което те също са убедени, — те не ще закъснеят да разгърнат „работата“, да разгърнат своите идейни позиции, от които не са се отказали, и да тръгнат на открита борба с партията.

Ето какви са, другари, перспективите на опозиционния блок, който се разпада, но още не се е разпаднал и едва ли ще се разпадне скоро без решителна и безпощадна борба от страна на партията.

Но щом те се готвят за борба и чакат „по-добри времена“, за да възобновят откритата борба с партията, то и партията не трябва да зяпа. Оттук задачите на партията: да води решителна идейна борба против погрешните възгледи на опозицията, на които тя остава, да разобличава опортюнистическата същност на тия идеи, с каквито и „революционни“ фрази те да се прикриват, и да води работата към това, че опозицията да бъде принудена да се откаже от своите грешки пред опасността от окончателен разгром.

## II

### ОСНОВНАТА ГРЕШКА НА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК

Другари, преминавам към втория въпрос, въпроса за основната грешка на опозиционния блок по основния въпрос за характера и перспективите на нашата революция.

Основният въпрос, разделящ партията от опозиционния блок — това е въпросът, възможна ли е победата на социализма в нашата страна или, което е същото, какъв е характерът и какви са перспективите на нашата революция.

Този въпрос не е нов, той е повече или по-малко подробно обсъждан, между другото, на априлската конференция в 1925 година, на XIV конференция. Сега, при

новата обстановка, той отново изплува и ние ще трябва да се занимаем с тоя въпрос основно, при което, тъй като на неотдавнашното съвместно заседание на пленумите на ЦК и ЦКК Троцки и Каменев подхвърлиха обвинението, че в тезисите за опозиционния блок техните възгледи са предадени неправилно, аз съм принуден да приведа в моя доклад редица документи и цитати, потвърждаващи основните положения на тезисите за опозиционния блок. Предварително се извинявам, другари, но аз съм принуден да постъпя така.

Пред нас стоят три въпроса:

1) Възможна ли е победата на социализма в нашата страна, като се държи сметка за обстоятелството, че нашата страна засега е единствената страна с диктатура на пролетариата, че пролетарската революция в другите страни още не е победила, че темпото на световната революция се забави.

2) Ако тази победа е възможна, може ли такава победа да се нарече пълна победа, окончателна победа.

3) Ако такава победа не може да се нарече окончателна, какви условия са необходими за да стане тя окончателна.

Това са трите въпроса, които се обединяват в общия въпрос за възможността за победата на социализма в една страна, т. е. в нашата страна.

## 1. Предварителни бележки

Как марксистите разрешаваха този въпрос по-рано, да кажем в 40-те години на миналия век, в петдесетте — шестдесетте години, изобщо в периода, когато нямаше още монополистически капитализъм, когато законът за неравномерното развитие на капитализма не бе още открит и не можеше да бъде открит, когато във връзка с това въпросът за победата на социализма в отделни страни не се поставяше още на тая плоскост, на която бе поставен по-късно? Всички ние, марксистите, като се почне от Маркс и Енгелс, се придържахме тогава о мнението, че победата на социализма в една отделно взета

страна е невъзможна, че за да победи социализмът, е необходима едновременна революция в няколко страни, в няколко поне най-развити, цивилизовани страни. И това бе правилно тогава. За характеризиране на тия възгледи аз бих искал да приведа един характерен цитат от бележките на Енгелс „Принципите на комунизма“, който поставя въпроса в най-рязка форма. Тези бележки послужиха по-късно за основа на „Комунистическия манифест“. Те са написани в 1847 год. Ето какво казва Енгелс в тия бележки, публикувани само преди няколко години.

„Може ли тая революция (т. е. революцията на пролетариата. *И. Ст.*) да стане в една коя да е страна?

Отговор: *Не.* Тежката индустрия с това, че създаде световен пазар, така свърза помежду им всички народи на земното кълбо, особено цивилизованите народи, че всеки от тях зависи от това, което става у другия. Освен това тежката индустрия така изравняваше общественото развитие във всички цивилизовани страни, че навсякъде буржоазията и пролетариатът станаха двете решаващи обществени класи и борбата между тях — главната борба на нашето време. *Ето защо комунистическата революция ще бъде не само национална, но ще стане едновременно във всички цивилизовани страни, т. е. поне в Англия, Америка, Франция и Германия.* Във всяка от тия страни тя ще се развива по-бързо или по-бавно в зависимост от това, коя от тия страни има по-развита индустрия, повече натрупани богатства и по-значително количество производителни сили. Затова тя ще се осъществи най-бавно и най-трудно в Германия, най-бързо и най-лесно в Англия. Тя ще окаже също значително влияние върху останалите страни в света и съвсем ще измени и извънредно ще ускори предишния им ход на развитие. Тя е световна революция и затова ще има световна арена“\* (*Ф. Енгелс*, „Принципите на комунизма“. Виж „Коммунистический манифест“, Гиз, 1923 год., стр. 317).

Това е написано в 40-те години на миналия век, когато нямаше още монополистически капитализъм. Характерно е, че тук дори не се споменава за Русия, Русия изобщо липсва. И това е напълно понятно, тъй като Русия с нейния революционен пролетариат, Русия като революционна сила тогава още не съществуваше, а и не можеше да съществува.

Правилно ли е било това, което е казано тук, в тоя цитат, при условията на домонополистическия капи-

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

тализъм, правилно ли е било това в периода, когато Енгелс го е писал? Да, правилно.

Правилно ли е това положение сега, при новите условия на монополистически капитализъм и пролетарска революция? Не, вече не е правилно.

В стария период, в периода на доимпериалистическия капитализъм, в доимпериалистическия период, когато земното кълбо не бе още поделено между финансовите групи, когато насилственото преразпределение на вече поделеното не бе още въпрос на живот и смърт за капитализма, когато неравномерността на икономическото развитие не бе и не можеше да бъде тъй остра, както стана по-късно, когато противоречията на капитализма не бяха още доведени до оная степен на развитие, при която те превръщат цветущия капитализъм в умиращ капитализъм, откривайки възможност за победата на социализма в отделни страни — в този стар период формулата на Енгелс бе безспорно правилна. В новия период, в периода на развитие на империализма, когато неравномерността в развитието на капиталистическите страни се превърна в решаваща сила на империалистическото развитие, когато неизбежните конфликти и войни между империалистите отслабват фронта на империализма и правят възможно пробиването му в отделни страни, когато законът за неравномерното развитие, открит от Ленин, се превърна в изходна точка на теорията за победата на социализма в отделни страни — при тия условия старата формула на Енгелс става вече неправилна, при тия условия тя неизбежно трябва да бъде заместена с друга формула, говореща за възможността за победата на социализма в една страна.

Величието на Ленин, като продължител на Маркс и Енгелс, се състои именно в това, че той не бе никога роб на буквата в марксизма. В своите изследвания той следваше указанието на Маркс, който неведнаж е казал, че марксизмът не е догма, а ръководство за действие. Ленин знаеше това и строго различавайки буквата от същността на марксизма, никога не считаше марксизма за догма, а се стараяше да приложи марксизма, като основен метод, при новата обстановка на капиталистическо развитие. Величието на Ленин се състои именно

в това, че той открито и честно, без колебания постави въпроса за необходимостта от нова формула за възможността за победата на пролетарската революция в отделни страни, без да се бои от това, че опортюнистите от всички страни ще се ловят за старата формула, старайки се да прикрият с името на Маркс и Енгелс своето опортюнистическо дело.

От друга страна, би било странно да се иска от Маркс и Енгелс, колкото и гениални мислители да бяха те, да предвидят с точност 50—60 години преди развития монополистически капитализъм всички възможности на класовата борба на пролетариата, появили се в периода на монополистическия, империалистическия капитализъм.

И това не е първият случай, когато Ленин, изхождайки от метода на Маркс, продължава делото на Маркс и Енгелс, без да се лови за буквата на марксизма. Аз имам предвид друг аналогичен случай, а именно случая с въпроса за диктатурата на пролетариата. Известно е, че по този въпрос Маркс изказа мисълта, че диктатурата на пролетариата, като разрушаване на стария държавен апарат и създаване на нов апарат, на нова, пролетарска държава, е необходим етап на развитието към социализма в страните на континента, като допусна изключение за Англия и Америка, където, по твърдението на Маркс, милитаризмът и бюрократизмът са слабо развити или съвсем не са развити и където поради това е възможен друг път, „мирен“ път на преход към социализма. Това бе съвсем правилно в 70-те години (Рязанов: „И тогава не бе правилно“). Аз мисля, че в 70-те години, когато милитаризмът в Англия и Америка не бе така развит, както се разви по-късно — това положение бе съвсем правилно. Вие бихте могли да се убедите, че това положение бе правилно, по известната глава от брошурата на др. Ленин „За продоволствения данък“<sup>83</sup>, в която Ленин счита за неизключено развитието на социализма в Англия в 70-те години чрез съглашение между пролетариата и буржоазията в една страна, където пролетариатът съставлява мнозинство, където буржоазията е свикнала да се съгласява на компромиси, където милитаризмът, бюрократията бяха слаби. Но това положение —

правилно в 70-те години на миналия век, стана вече неправилно след XIX век, в периода на империализма, когато Англия стана не по-малко бюрократическа и не по-малко, ако не повече, милитаристическа от всяка друга страна на континента. Във връзка с това в своята брошура „Държавата и революцията“ др. Ленин казва, че ограничението на Маркс относно континента сега<sup>84</sup> отпада, защото са настъпили нови условия, които правят излишно допуснатото за Англия изключение.

Величието на Ленин се състои именно в това, че той не се предаваше в плен на буквата на марксизма, умееше да схваща същността на марксизма и изхождайки от нея, да развива по-нататък учението на Маркс и Енгелс.

Ето как стоеше, другари, въпросът за победата на социалистическата революция в отделни страни в доимпериалистическия период, в периода на домонополистическия капитализъм.

## 2. Ленинизъм или троцкизъм?

Ленин бе *първият* от марксистите, който подложи на действително марксихески анализ империализма като нова, последна фаза на капитализма, постави по новому въпроса за възможността за победата на социализма в *отделни* капиталистически страни и го разреши в *положителен* смисъл. Имам предвид брошурата на Ленин „Империализмът като висш стадий на капитализма“. Имам предвид статията на Ленин „За лозунга за Съединени щати на Европа“, излязла в 1915 г. Имам предвид полемиката между Троцки и Ленин за лозунга за Съединени щати на Европа или на целия свят, когато Ленин за пръв път изложи тезиса за възможността за победата на социализма в една страна.

Ето какво писа тогава Ленин в тая статия:

„Като самостоятелен лозунг, лозунгът за Съединени световни щати едва ли би бил обаче правилен, първо, защото той се слива със социализма; второ, защото той би могъл да предизвика неправилното тълкуване за невъзможност на победата на социализма в една страна и за отношението на такава страна към останалите.

Неравномерността на икономическото и политическото развитие е безусловен закон на капитализма. Оттук следва, че победата на социализма е възможна първоначално в малко или дори в една, отделно взета капиталистическа страна. Победилият пролетариат на тая страна, експроприрал капиталистите и организирайки свое социалистическо производство, би се изправил *против* останалия капиталистически свят, привличайки към себе си потиснатите класи в другите страни, вдигайки в тях въстание против капиталистите, действайки в случай на необходимост дори с военна сила против експлоататорските класи и техните държави“ . . . Защото „свободното обединение на нациите в социализма е невъзможно без повече или по-малко дълга, упорита борба на социалистическите републики с останалите държави“ (виж т. XVIII, стр. 232—233).

Така писа Ленин в 1915 година.

Какъв е тоя закон за неравномерното развитие на капитализма, действието на който при условията на империализма води към възможността за победата на социализма в една страна?

Говорейки за тоя закон, Ленин изхождаше от това; че старият, домонополистически капитализъм е прераснал вече в империализъм; че световното стопанство се развива при условията на бясна борба между най-главните империалистически групи за територии, пазари, суровини и т. н.; че разделянето на света на сфери на влияние на империалистическите групи е вече завършено; че развитието на капиталистическите страни протича неравномерно, не така, че едната да върви след друга или паралелно с друга, а скокообразно, чрез изместване на едни страни, отишли по-рано напред, и излизане на нови страни на преден план; че такъв ред на развитие на капиталистическите страни неизбежно предизвиква конфликти и войни между капиталистическите държави за ново преразпределение на вече поделения свят; че тия конфликти и войни водят към отслабването на империализма; че световният фронт на империализма става във връзка с това лесно уязвим за пробиване в едни или други страни; че поради това става възможна победата на социализма в отделни страни.

Известно е, че съвсем доскоро Англия вървеше пред всички други империалистически държави. Известно е също, че по-късно Германия почна да изпреварва Англия,



искайки за себе си място „под слънцето“ за сметка на други държави и преди всичко за сметка на Англия. Известно е, че империалистическата война (1914—1918 г.) възникна именно във връзка с това обстоятелство. Сега, след империалистическата война, Америка избяга далече напред, като остави назад както Англия, така и другите европейски държави. Едва ли може да се съмняваме, че това носи зародиша на нови големи конфликти и войни.

Обстоятелството, че империалистическият фронт бе пробит във връзка с империалистическата война в Русия, говори, че при съвременните условия за развитие на капитализма веригата на империалистическия фронт ще се разкъсва не непременно в оная страна, в която индустрията е най-развита, но там, където тази верига е по-слаба, където пролетариатът има сериозен съюзник, например селячеството, против империалистическата власт, както това стана в Русия.

Напълно възможно е в бъдеще веригата на империалистическия фронт да се скъса в една страна като, да кажем, в Индия, където пролетариатът има сериозен съюзник в лицето на мощното революционно освободително движение.

Говорейки за възможността за победата на социализма в една страна, Ленин полемизираше, както е известно, преди всичко с Троцки, както и със социалдемократите.

Как реагира Троцки на статията на Ленин и на тезиса му за възможността за победата на социализма в една страна?

Ето какво писа тогава Троцки (в 1915 г.) в отговор на статията на Ленин:

„Единственото що-годе конкретно историческо съображение — казва Троцки—против ловунга за Съединени щати бе формулирано в швейцарския „Социал-Демократ“ (тогавашния централен орган на болшевиките, където бе напечатана гореспоменатата статия на Ленин. *И. Ст.*) в следната фраза: „Неравномерността на икономическото и политическото развитие е безусловен закон на капитализма. Оттук „Социал-Демократ“ правеше извода, че победата на социализма в една страна е възможна и че затова няма защо диктатурата на

пролетариата във всяка отделна държава да се обуславя от създаването на Европейски съединени щати. Че капиталистическото развитие на разните страни е неравномерно, това е съвсем безспорно съображение. Но самата тая неравномерност е твърде неравномерна. Капиталистическото ниво на Англия, Австрия, Германия или Франция не е еднакво. Но в сравнение с Африка и Азия всички тия страни представляват капиталистическа „Европа“, узряла за социална революция. Че нито една страна не трябва да „чака“ другите в своята борба—това е елементарна мисъл, която е полезно и необходимо да се повтаря с цел идеята за паралелно интернационално действие да не се заменя с идеята за изчаквателно интернационално бездействие. Без да чакаме другите, ние почваме и продължаваме борбата на национална почва с пълната увереност, че нашата инициатива ще даде тласък на борбата в другите страни; а ако това не би станало, безнадеждно е да се мисли — така свидетелствуват и опитът на историята, и теоретическите съображения,—че например *революционна Русия би могла да устои пред лицето на консервативна Европа* или социалистическа Германия би могла да остане изолирана в капиталистическия свят“\* (виж т. III от съч. на Троцки, ч. 1, стр. 89—90).

Така писа Троцки в 1915 година в парижкия вестник „Наше Слово“<sup>85</sup>, като тази статия бе препечатана по-късно в Русия в сборника от статии на Троцки под заглавие „Програмата на мира“, излязъл за пръв път през август 1917 год.

Вие виждате, че в тия два цитата на Ленин и Троцки се противопоставят един на друг два съвсем различни тезиса. Докато Ленин счита, че победата на социализма в една страна е възможна, че пролетариатът, завзел властта, не само може да я задържи, но може да отиде още подалече, като експроприира капиталистите и организира социалистическо стопанство, за да окаже действена подкрепа на пролетариите в капиталистическите страни — Троцки, напротив, счита, че ако победилата в една страна революция не предизвика в най-близък срок победата на революцията в другите страни, пролетариатът на победилата страна не ще може дори да задържи властта (да не говорим за това, че той не ще може да организира социалистическо стопанство), защото, казва Троцки, безнадеждно е да се мисли, че революционната власт в Русия може да устои пред лицето на консервативна Европа.

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Това са две съвсем различни гледища, две съвсем различни ориентации. Според Ленин пролетариатът, взел властта, представлява най-активна и най-инициативна сила, организираща социалистическо стопанство и оказваща по-нататък подкрепа на пролетариите в другите страни. Според Троцки, напротив, пролетариатът, взел властта, се превръща в полупасивна сила, искаща незабавна помощ под формата на незабавна победа на социализма в другите страни и чувстваща се като на лагер под страх от незабавно загубване на властта. Е, ами ако незабавната победа на революцията в другите страни не дойде — тогава? Тогава зарязвай работата. (*Глас от залата*: „И да те няма“.) Да, и да те няма. Това е съвсем правилно. (*Смях*.)

Могат да кажат, че това разногласие между Ленин и Троцки представлява област на миналото, че по-късно в хода на работата това разногласие можеше да дойде до минимум или дори съвсем да изчезне. Да, можеше да дойде до минимум и дори да изчезне. Но, за съжаление, не стана нито едното, нито другото. Напротив, това разногласие остана в цялата си сила чак до самата смърт на др. Ленин. То продължава да съществува и сега, както сами виждате. Напротив, аз твърдя, че това разногласие между Ленин и Троцки и полемиката на тази почва продължаваха през цялото време, като съответните статии на Ленин и Троцки се появяваха една след друга и скритата полемика продължаваше, наистина, без споменаване на лица.

Ето няколко факта в това отношение.

В 1921 година, когато въведохме непа, Ленин отново поставя въпроса за възможността за победата на социализма вече в по-конкретна форма, за възможността за построяването на социалистическата основа на нашата икономика на релсите на непа. Вие помнете, че в 1921 година, при въвеждането на непа, една част от нашата партия, особено „работническата опозиция“, обвиняваше Ленин, че въвеждайки непа, той се отклонява от пътя към социализма. Очевидно в отговор на това Ленин на няколко пъти заявява тогава в своите речи и статии, че въвеждайки непа, ние имаме предвид не отклоняване от на-

шия път, а продължаването му в новите условия с цел да построим „социалистическата основа на нашата икономика“, „заедно със селячеството“, „под ръководството на работническата класа“ (виж „Продоволствения данък“ и другите статии на Ленин на темата за непа).

Като че в отговор на това през януари 1922 година Троцки печата „Предговора“ към своята книга „1905 година“, където съобщава, че строителството на социализма в нашата страна заедно със селячеството е неосъществимо нещо, защото докато пролетариатът на Запад не победи, животът на нашата страна ще протича по линията на враждебни стълкновения между работническата класа и селячеството.

Ето какво казва Троцки в този „Предговор“:

„Пролетариатът, взел властта, ще влезе във *враждебни стълкновения*\* не само с всички буржоазни групировки, които са го поддържали в първите фази на неговата революционна борба, но и с широките маси на селячеството, със съдействието на които той е дошъл на власт“, че „противоречията в положението на работническото правителство в една изостанала страна с подавяващо мнозинство от селско население ще могат да намерят своето разрешение само в международен мащаб, на арената на световната революция на пролетариата“ (Троцки, „Предговор“ към книгата „1905“, написан в 1922 г.).

И тук, както виждате, се противопоставят един на друг два различни тезиса. Докато Ленин допуска възможността за строителството на социалистическата основа на нашата икономика заедно със селячеството и под ръководството на работническата класа, според Троцки, напротив, излиза, че ръководството на селячеството от страна на пролетариата и съвместното строителство на социалистическата основа са неосъществими работи, тъй като политическият живот на страната ще протича във *враждебни* стълкновения между работническата власт и мнозинството от селячеството, а тия стълкновения могат да бъдат разрешени само на арената на световната революция.

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

По-нататък. Ние имаме речта на Ленин на пленума на Московския съвет една година по-късно, в 1922 година, в която той още веднаж се връща към въпроса за построяването на социализма в нашата страна. Той казва:

„Социализмът сега вече не е въпрос на далечното бъдеще, или на някаква отвлечена картина, или на някаква икона. Относно иконите ние останахме на старото, твърде лошо мнение. Ние прокарахме социализма във всекидневния живот и в него трябва да се оправим. Ето каква е задачата на нашия ден, ето каква е задачата на нашата епоха. Позволете ми да завърша с изразяване увереността, че колкото и да е трудна тази задача, колкото и да е нова тя в сравнение с предишната ни задача и колкото и много трудности да ни създава — всички ние заедно, не утре, а за няколко години, всички ние заедно ще разрешим тази задача на всяка цена, така че от неповска Русия ще стане социалистическа Русия“ (виж т. XXVII, стр. 366).

Като че в отговор или може би в разяснение на това, което бе казал в гореспоменатия си цитат в 1922 г. Троцки печата „Послеслов“ към своята брошура „Програмата на мира“, където казва:

„Няколко пъти повтарящото се в „Програмата на мира“ твърдение, че пролетарската революция не може да се завърши победоносно в национални рамки, ще се стори може би на някои читатели опровергано от почти петгодишния опит на нашата Съветска република. Но такова заключение би било неоснователно. Фактът, че работническата държава се задържа против целия свят в една страна, и при това изостанала, свидетелствува за колосалната мощ на пролетариата, която в другите, по-напреднали, по-цивилизовани страни ще бъде способна да извърши наистина чудеса. Но като се запазихме в политически и военен смисъл като държава, ние не дойдохме и дори не се приближихме до създаването на социалистическото общество... Докато в останалите европейски държави е на власт буржоазията, ние сме принудени в борбата с икономическата изолiranост да търсим съглашение с капиталистическия свят; в същото време може с увереност да се каже, че тия съглашения в най-добрия случай могат да ни помогнат да излекуваме едни или други икономически рани, да направим една или друга крачка напред, но че *истинският* *подем* на социалистическото стопанство в Русия ще стане възможен *само след победата\** на пролетариата в най-важните европейски страни“ (виж т. III от съч. на Троцки, ч. 1, стр. 92—93).

И тук, както виждате, се противопоставят един на друг два противоположни тезиса на Ленин и Троцки. Докато

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Ленин счита, че ние вече сме прокарали социализма във всекидневния живот и че въпреки трудностите имаме всички възможности да направим от неповска Русия социалистическа Русия, Троцки, напротив, мисли, че ние не само не можем да направим сегашна Русия социалистическа Русия, но не можем дори да постигнем истински подем на социалистическото стопанство преди победата на пролетариата в другите страни.

Ние имаме, най-после, бележките на др. Ленин под форма на статии „За кооперацията“ и „За нашата революция“ (против Суханов), дадени преди смъртта на Ленин и оставени ни като негово политическо завещание. Тия бележки са забележителни в това отношение, че в тях Ленин отново поставя въпроса за възможността за победата на социализма в нашата страна и дава такива формулировки, които не оставят място за каквито и да било съмнения. Ето какво казва той в бележките „За нашата революция“:

„... Безкрайно шаблонен е техният (на героите на II Интернационал. *И. Ст.*) довод, който те са научили наизуст през време на развитието на западноевропейската социалдемократия и който се състои в това, че ние не сме дорасли до социализма, че у нас няма, както се изразяват разните „учени“ господа измежду тях, обективни икономически предпоставки за социализма. И на никого не идва на ум да се попита: а не можеше ли народ, срещнал революционна ситуация, такава, каквато се създаде в първата империалистическа война, не можеше ли той, под влияние на безизходността на своето положение, да се хвърли в такава борба, която му открива поне някои шансове да завоюва за себе си не съвсем обикновени условия за по-нататъшното развитие на цивилизацията“ . . .

„Ако за създаването на социализма се изисква определено културно ниво (макар че никой не може да каже какво е това определено „културно ниво“), защо да не можем да почнем отначало със завоюване по революционен път на предпоставките за това определено ниво, а след това, вече на базата на работническо-селската власт и съветския строй, да се впуснем да догонваме другите народи“ . . .

„За създаването на социализма — казвате вие — се изисква цивилизованост. Много добре. Но защо пък да не можем отначало да създадем у нас такива предпоставки на цивилизованост като изгонването на помещиците и изгонването на руските капиталисти, а след това вече да тръгнем към социализма? В кои книги сте чели, че подобни видоизменения на обикновения исторически

ред са недопустими или невъзможни?“ (виж *Ленин*, т. XXVII, стр. 399—401).

А ето какво казва Ленин в статиите „За кооперацията“:

„Всъщност властта на държавата върху всички крупни средства за производство, властта на държавата в ръцете на пролетариата, съюзът на този пролетариат с многото милиони дребни и най-дребни селяни, осигуряването на този пролетариат ръководството по отношение на селячеството и т. н. — няма това не е всичко, което е нужно, щото от кооперацията, само от кооперацията, която ние по-рано третирахме като търгашеска и която от известна страна имаме право да третираме също така и сега, при непа, *няма това не е всичко необходимо за построяване на пълно социалистическо общество?* Това още не е построяване на социалистическо общество, но това е *всичко необходимо и достатъчно* за това построяване“\* (виж *Ленин*, т. XXVII, стр. 392).

И така, ние имаме следователно две линии по основния въпрос за възможността за победоносно строителство на социализма в нашата страна, за възможността за победа на социалистическите елементи в нашето стопанство над капиталистическите елементи, защото, другари, възможността за победа на социализма в нашата страна означава не нещо друго освен възможност за победата на социалистическите елементи в нашето стопанство над капиталистическите елементи — линията на Ленин и ленинизма, първо, и линията на Троцки и троцкизма, второ. Ленинизмът разрешава този въпрос положително. Троцкизмът, обратното, отрича възможността за победа на социализма в нашата страна на базата на вътрешните сили на нашата революция. Докато първата линия е линия на нашата партия, втората линия е приближаване до възгледите на социалдемократията.

Ето защо и в проектотезисите за опозиционния блок се казва, че троцкизмът е социалдемократически уклон в нашата партия.

От това пък произтича несъмненият факт, че нашата революция е *социалистическа* революция, че тя представлява не само сигнал, тласък и изходна точка на све-

---

\* Курсивът навсякъде е мой. *И. Ст.*

товната революция, но и база, необходима и достатъчна база за построяването на пълно социалистическо общество в нашата страна.

И така, ние можем и трябва да победим капиталистическите елементи в нашето стопанство, ние можем и трябва да построим социалистическото общество в нашата страна. Но можем ли да наречем тази победа пълна, окончателна? Не, не можем. Ние можем да победим нашите капиталисти, ние сме в състояние да строим социализма и да го построим, но това още не значи, че ние сме в състояние да гарантираме с това страната на диктатурата на пролетариата от опасности отвън, от опасностите от интервенция и свързаната с нея реставрация, възстановяване на старите порядки. Ние не живеем на остров. Ние живеем в капиталистическо обкръжение. Обстоятелството, че ние строим социализъм и с това революционизираме работниците в капиталистическите страни, не може да не предизвиква омразата и враждата на целия капиталистически свят. Да мислим, че капиталистическият свят може равнодушно да гледа на нашите успехи на стопанския фронт, успехи, които революционизират работническата класа от целия свят—това значи да си правим илюзия. Затова, докато сме в капиталистическо обкръжение, докато пролетариатът не е победил поне в няколко страни, ние не можем да считаме своята победа за окончателна, следователно каквито и успехи да бихме постигнали в своето строителство, ние не можем да считаме страната на диктатурата на пролетариата за гарантирана от опасности отвън. Затова, за да победим окончателно, трябва да постигнем заменяване днешното капиталистическо обкръжение със социалистическо обкръжение, трябва да постигнем победа на пролетариата поне в още няколко страни. Само тогава можем да считаме нашата победа за окончателна.

Ето защо ние разглеждаме победата на социализма в нашата страна не като самоцел, не като нещо самозадоволяващо се, а като подкрепа, като средство, като път за победата на пролетарската революция в другите страни.



Ето какво е писал по този повод др. Ленин:

„Ние живеем — казва Ленин — не само в държава, но и в *система от държави* и съществуването на Съветската република наред с империалистическите държави продължително време е немислимо. В края на краищата или едното, или другото ще победи. А докато настъпи този край, неизбежни са редица най-ужасни стълкновения между Съветската република и буржоазните държави. Това значи, че господстващата класа, пролетариатът, ако той иска да господства, трябва да докаже това и със своята военна организация“ (виж т. XXIV, стр. 122).

От това следва, че опасността от военна интервенция съществува и ще съществува още дълго време.

Друг е въпросът, могат ли сега капиталистите да предприемат сериозна интервенция против републиката на Съветите. Това е още въпрос. Тук много зависи от поведението на работниците в капиталистическите страни, от тяхното съчувствие към страната на пролетарската диктатура, от степента на тяхната привързаност към делото на социализма. Че работниците в капиталистическите страни не могат сега да подкрепят нашата революция с революция против своите капиталисти — това засега е факт. Но че капиталистите не са в състояние да вдигнат „своите“ работници на война против нашата република — това също е факт. А да се воюва сега със страната на диктатурата на пролетариата без работниците е невъзможно без опасност да се подхвърли капитализмът на смъртоносен риск. За това говорят безбройните работнически делегации, идващи в нашата страна да проверят нашата работа по строителството на социализма. За това говори грамадното съчувствие, което работническата класа от целия свят изпитва към републиката на Съветите. На това съчувствие и се базира сега международното положение на нашата република. Без него ние бихме имали сега редица нови опити за интервенция, прекъсване на нашата строителна работа и липса на период на „отдъхване“.

Но ако сега капиталистическият свят не е в състояние да се реши на военна интервенция против нашата страна, това още не значи, че той никога не ще бъде в състояние да го направи. Във всеки случай капиталистите не спят, и те вземат всички мерки, за да отслабят международ-

ните позиции на нашата република и да създадат предпоставки за интервенция. Затова не трябва да се считат за изключени както опитите за интервенция, така и свързаната с тях възможност за реставрация на старите порядки в нашата страна.

Ето защо Ленин е прав, когато казва:

„Докато нашата съветска република си остава единична покрайнина на целия капиталистически свят, дотогава да се мисли . . . за изчезване на тия или ония опасности би било съвсем смешно фантазьорство и утопизъм. Разбира се, докато остават такива коренни противоположности, остават и опасностите и от тях никъде не може да се избяга“ (виж т. XXVI, стр. 29).

Ето защо Ленин казва, че:

„Окончателно да се победи е възможно само в световен мащаб и само със съвместните усилия на работниците от всички страни“ (виж т. XXIII, стр. 9).

И тъй, какво значи победа на социализма в нашата страна?

Това значи да завоюваме диктатурата на пролетариата и да построим социализма, като преодолеем по този начин капиталистическите елементи в нашето стопанство на базата на вътрешните сили на нашата революция.

Какво значи окончателна победа на социализма в нашата страна?

Това значи създаване на пълна гаранция срещу интервенция и опити за реставрация на базата на победата на социалистическата революция поне в няколко страни.

Ако възможността за победа на социализма в една страна означава възможност за разрешаване на вътрешните противоречия, напълно преодолими за една страна (имаме предвид, разбира се, нашата страна), то възможността за окончателна победа на социализма означава възможност за разрешаване на външните противоречия между страната на социализма и страните на капитализма, противоречия, преодолими само със силите на пролетарската революция в няколко страни.

Който смесва тия два реда противоречия е или безнадеждно забъркана глава, или непоправим опортюнист.

Такава е основната линия на нашата партия.

### 3. Резолюцията на XIV конференция на РКП(б)

За пръв път тази линия на нашата партия бе официално изразена в известната резолюция на XIV конференция по въпроса за международното положение, стабилизацията на капитализма и строителството на социализма в една страна. Аз мисля, че тази резолюция е един от най-важните партийни документи в историята на нашата партия не само защото представлява най-голяма демонстрация в полза на Лениновата линия по въпроса за строителството на социализма в нашата страна, но и защото заедно с това тя е пряко осъждане на троцкизма. Аз мисля, че не би било излишно да отбележа най-важните точки на тая резолюция, приета, колкото и странно да е това, по доклад на Зиновиев. (*Движение в залата.*)

Ето какво се казва в тази резолюция за победата на социализма в една страна:

„Изобщо победата на социализма (*не* в смисъл на *окончателна* победа) е *безусловно възможна\** в една страна.“<sup>86</sup>

По въпроса за окончателната победа на социализма в резолюцията е казано:

„... Наличността на две пряко противоположни обществени системи поражда постоянна заплаха от капиталистическа блокада, от други форми на икономически натиск, от въоръжена интервенция, реставрация. Единствената гаранция за *окончателни победи на социализма*, т. е. гаранция срещу реставрация, е следователно победоносната социалистическа революция в редица страни.“<sup>87</sup>

А ето какво е казано в резолюцията по въпроса за построяването на пълно социалистическо общество и за троцкизма:

„От това никак не произтича, че построяването на пълно социалистическо общество в такава изостанала страна като Русия е невъзможно без „държавната помощ“ (Троцки) на по-развитите в технико-икономическо отношение страни. Съставна част на троцкистката теория за перманентната революция е твърдението, че „истинският подем на социалистическото стопанство в Русия ще стане възможен *само след победата* на пролетариата в най-важните европейски страни“ (Троцки, 1922 г.) — твърдение, обричащо про-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

летариата на СССР в сегашния период на фаталистична пасивност. Против подобни „теории“ др. Ленин писа: „Безкрайно шаблонен е техният довод, който те са научили наизуст през време на развитието на западноевропейската социалдемократия и който се състои в това, че ние не сме дорасли до социализма, че у нас няма, както се изразяват разните „учени“ господа измежду тях, обективни икономически предпоставки за социализма“ (Бележки за Суханов). (Резолюция на XIV конференция на РКП (б) „За задачите на Коминтерна и РКП (б) във връзка с разширения пленум на ИККИ.“<sup>88</sup>)

Аз мисля, че тия основни точки от резолюцията на XIV конференция не се нуждаят от пояснения. Не може да има по-ясно и определено изразяване. Особено внимание обръща върху себе си онова място от резолюцията, където се поставя знак на равенство между троцкизма и сухановщината. А какво е сухановщината? От известните статии на Ленин против Суханов ние знаем, че сухановщината е разновидност на социалдемократизма, на меншевизма. Това особено трябва да се подчертае, за да се разбере защо Зиновиев, който на XIV конференция защищаваше тази резолюция, по-късно отстъпи от нея, като се присъедини към гледището на Троцки, в блок с когото се намира сега.

Във връзка с международното положение резолюцията отбелязва по-нататък двата уклона от основната линия на партията, които могат да създадат опасности за партията.

Ето какво се казва в резолюцията за тия опасности:

„Във връзка с положението, създадо се на международната арена, две опасности могат да застрашават нашата партия в дадения период: 1) уклонът към пасивност, произтичащ от извънредно разширителното тълкуване на очерталата се тук-таме стабилизация на капитализма и от забавеното темпо на международната революция, липсата на достатъчен импулс за енергична и системна работа над построяването на социалистическото общество в СССР, въпреки забавеното темпо на международната революция, и 2) уклонът към национална ограниченост, забравянето на задълженията на *международни* пролетарски революционери, несъзнателното пренебрежение към най-тясната зависимост на съдбата на СССР от развиващата се макар и бавно международна пролетарска революция, неразбирането, че не само международното движение се нуждае от съществуването, затвърдяването и засилването на мощта на първата пролетарска държава в света, но и диктатурата на пролетариата в СССР се нуждае от помощ от страна на международния пролетариат“ (Резолюция на XIV конференция на РКП (б) „За задачите на Коминтерна и РКП (б) във връзка с разширения пленум на ИККИ“).

От тоя цитат се вижда, че XIV конференция, говорейки за първия уклон, е имала предвид уклона към неверие в победата на социалистическото строителство в нашата страна, разпространен сред троцкистите. Говорейки пък за втория уклон, тя е имала предвид уклона към забравяне интернационалните перспективи на нашата революция, имащ известно разпространение сред някои работници по линията на международната политика, които понякога кривват към позицията на установяване „сфери на влияние“ в зависимите страни.

Като заклейми тия два уклона, партията като цяло и нейният Централен комитет обявиха война на опасностите, идващи по линията на тия уклони.

Такива са фактите.

Как можа да се случи Зиновиев, който защитаваше резолюцията на XIV конференция в специален доклад, да отстъпи след това от линията на тази резолюция, която същевременно е линия на ленинизма? Как можа да се случи той, отклонявайки се от ленинизма, да хвърля същевременно по адрес на партията смешното обвинение в национална ограниченост, прикривайки с това обвинение своето отстъпление от ленинизма — за тоя фокус ще се постарая, другари, да ви разкажа сега.

#### 4. Преминаването на „новата опозиция“ към троцкизма

Противоречието между сегашните водачи на „новата опозиция“, Каменев и Зиновиев, и Централния комитет на нашата партия по въпроса за строителството на социализма в нашата страна за пръв път взе открита форма в навечерието на XIV конференция. Аз имам предвид едно от заседанията на Политбюро на ЦК в навечерието на конференцията, на което Каменев и Зиновиев се опитаха да защитават по тоя въпрос своеобразно гледище, нямащо нищо общо с линията на партията и съвпадащо в основата си с позицията на Суханов.

Ето какво писа по този повод Московският комитет на РКП(б), в отговор на известното заявление на бившата ленинградска върхушка, през декември 1925 година, т. е. 7 месеца по-късно:

„Не много отдавна Каменев и Зиновиев защитаваха в Политбюро гледището, че поради нашата техническа и икономическа изостаналост ние не ще можем да се справим с вътрешните трудности, освен ако не ни спаси международната революция. Ние обаче заедно с мнозинството на ЦК мислим, че ние можем да строим социализма. строим го и ще го построим, въпреки нашата техническа изостаналост и преодолявайки я. Ние мислим, че това строителство ще върви, разбира се, много по-бавно отколкото при условията на световна победа, но при все това ние вървим и ще вървим напред. Ние мислим също, че гледището на Каменев и Зиновиев изразява неверие във вътрешните сили на нашата работническа класа и вървящите след нея селски маси. Ние мислим, че то е отстъпление от ленинската позиция“ (виж „Отговора“).

Аз трябва да отбележа, другари, че Каменев и Зиновиев дори не се опитаха да опровергаят това заявление на Московския комитет, напечатано в „Правда“ през време на първите заседания на XIV конгрес, като с това мълчаливо признаха, че обвиненията, повдигнати от Московския комитет, отговарят на действителността.

На самата XIV конференция Каменев и Зиновиев признаха формално правилността на партийната линия по въпроса за строителството на социализма в нашата страна. Те бяха принудени към това изглежда от обстоятелството, че гледището на Каменев и Зиновиев не намери съчувствие сред членовете на ЦК. Нещо повече, както казах вече, на XIV конференция Зиновиев дори защити със специален доклад известната резолюция на XIV конференция, която, както вие имахте възможност да се убедите в това, изразява линията на нашата партия. Но последвалите събития показаха, че на XIV конференция Зиновиев и Каменев защитаваха партийната линия само формално, външно, оставяйки в действителност на своите позиции. Появяването на бял свят на книгата на Зиновиев „Ленинизмът“ през септември 1925 г. представлява в това отношение „събитие“, прокарващо водораздел между Зиновиев, който на XIV конференция защитаваше линията на партията, и Зиновиев, отстъпил от партийната линия, от ленинизма — към идейната позиция на троцкизма.

Ето какво пише Зиновиев в своята книга:

„Под окончателна победа на социализма следва да разбираме поне: 1) унищожаване на класите и следователно 2) отпадане дик-

татурата на една класа, в дадения случай диктатурата на пролетариата“ . . . „За да си изясним още по-точно — казва по-нагатык Зиновиев — как стои въпросът у нас, в СССР, в 1925 година, трябва да различаваме две неща: 1) осигурена *възможност* да строим социализма — такава възможност да строим социализма може, разбира се, да е напълно мислима и в рамките на една страна, и 2) окончателно построяване и затвърдяване на социализма, т. е. осъществяването на социалистическия строй, на социалистическото общество“ (виж „Ленинизмът“ от Зиновиев, стр. 291 и 293).

Вие виждате, че тук всичко е объркано и обърнато с краката нагоре. Според Зиновиев излиза, че да победим, в смисъл на победа на социализма в една страна — това значи да имаме възможност да строим социализма, но не да имаме възможност да го построим. Да строим с увереността, че не ще го построим. Ето какво, значи, Зиновиев нарича победа на социализма в една страна. (Смях.) Що се отнася до построяването на социалистическото общество, той го бърка с въпроса за окончателната победа, демонстрирайки с това пълното си неразбиране в цялост въпроса за победата на социализма в нашата страна. Да строиш социалистическо стопанство, знаейки, че не ще го построиш — ето докъде е изпаднал Зиновиев.

Няма защо и да говорим, че такава позиция няма нищо общо с основната линия на ленинизма по въпроса за строителството на социализма. Няма защо и да говорим, че такава позиция, отслабяйки волята на пролетариата за строителството на социализма в нашата страна и спъвайки с това разрастването на революцията в другите страни, катурва с краката нагоре самите основи на интернационализма. Това е позиция, която непосредствено се доближава до идейната позиция на троцкизма и ѝ подава ръка.

Същото трябва да се каже за речите на Зиновиев пред XIV конгрес през декември 1925 година. Ето какво каза той на XIV конгрес, критикувайки Яковлев:

„Вижте например докъде стигна др. Яковлев на последната Курска губпартконференция. „Можем ли ние — пита той, — обкръжени от всички страни от капиталистически врагове, можем ли при такива условия да построим социализма в една страна?“ И отговаря: „Въз основа на всичко казано ние сме в правото да кажем, че ние не само строим социализма, но че макар и засега да сме сами, макар

засега да сме единствената съветска страна, съветска държава в света — ние ще построим този социализъм“ („Курская Правда“ бр. 279 от 8 декември 1925 г.). *Нима това е ленинска постановка на въпроса, пита Зиновиев, нима тук не намирихва на национална ограниченост?*“\* (Зиновиев, заключително слово пред XIV партиен конгрес).

Излиза, че Яковлев, който в общи черти защитава линията на партията и на ленинизма, заслужава обвинение в национална ограниченост. Излиза, че да се защитава линията на партията, установена с известната резолюция на XIV конференция, значи да се изпада в национална ограниченост. Това се казва у нас: до къде я докарахме! Тук, собствено, се крие целият фокус, разиграван от Зиновиев и състоящ се в това, че той се старае да прикрие своето отстъпление от ленинизма със смешни обвинения в национална ограниченост по адрес на ленинците.

Затова тезисите за опозиционния блок казват самата истина, като твърдят, че „новата опозиция“ премина на страната на троцкизма по основния въпрос за възможността на победата на социализма в нашата страна, или — което е едно и също — по въпроса за характера и перспективите на нашата революция.

Малко особено положение заема по този въпрос *формално* Каменев, което трябва тук да се отбележи. Факт е, че Каменев, противно на Зиновиев, открито заяви както на XIV партийна конференция, така и на XIV партиен конгрес, че е солидарен с линията на партията по въпроса за строителството на социализма в нашата страна. При все това XIV конгрес на партията не взе за сериозно заявлението на Каменев, не повярва на думите му, отнасяйки го в резолюцията си по отчета на ЦК към групата на отклонилите се от ленинизма. Защо? Защото Каменев не поиска и не счете за нужно да подкрепи с дело своето заявление за солидарност с партийната линия. А какво значи да подкрепи заявлението си с дело? Това значи да скъса с ония, които водят борба с партийната линия. Партията знае много примери, когато хора, които на думи са заявявали, че са солидарни с партията, са продължавали в същото време политиче-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*



ската дружба с елементите, водещи борба против партията. В такива случаи Ленин обикновено казваше, че такива „привърженици“ на партийната линия са по-лоши от нейните противници. Известно е например, че в епохата на империалистическата война Троцки неведнаж заявяваше, че е солидарен и предан на принципите на интернационализма. Но Ленин тогава го наричаше „помагач на социал-шовинистите“. Защо? Защото, заявявайки своя интернационализъм, Троцки не искаше в същото време да скъса с Кауцки и Мартов, с Потресов и Чхеидзе. И Ленин, разбира се, бе прав. Ти искаш заявлението ти да бъде взето за сериозно — тогава подкрепи своето заявление с дело и прекрати политическата дружба с хората, водещи борба против партийната линия.

Ето защо аз мисля, че заявленията на Каменев за неговата солидарност с линията на партията по въпроса за строителството на социализма не могат да бъдат взети сериозно, щом той не иска да подкрепи думите с дела и продължава да остава в блок с троцкистите.

## 5. С какви писания се отървава Троцки. Смилга. Радек

Могат да кажат, че всичко това е добре и правилно. Но няма ли някакви основания и документи, от които да се вижда, че водачите на опозиционния блок нямат нищо против да направят завой от социалдемократическия уклон към ленинизма? Ето например книжката на Троцки „Към социализъм или към капитализъм?“. Не е ли тя, тая книжка, признак за това, че Троцки няма нищо против да се откаже от своите принципиални грешки? Някои дори мислят, че в тая книжка Троцки действително се е отказал, или се старее да се откаже, от своите принципиални грешки. Аз, грешният човек, в дадения случай страдам от известно неверие в тази работа (*смях*) и трябва да кажа, че такива предположения, за съжаление, съвсем не отговарят на действителността.

Ето например най-яркото място от книгата на Троцки „Към социализъм или към капитализъм?“:

„Държавната планова комисия (Госплан) обнародва обща таблица по „контролните“ цифри на народното стопанство на СССР за

1925—1926 год. Всичко това звучи твърде сухо и, тъй да се каже, бюрократично. Но в тия сухи статистически колонки и в почти толкова сухите и сдържани пояснения към тях звучи великолепната историческа музика на растящия социализъм“ (Л. Троцкий, „К социализму или к капитализму?“, Изд. „Плановое Хозяйство“, 1925 год., стр. 1).

Какво значи това: „великолепната историческа музика на растящия социализъм“? Какъв е смисълът на тая „великолепна“ фраза, ако изобщо в нея има някакъв смисъл? Има ли тук отговор, поне намек за отговор, на въпроса за възможността за победата на социализма в нашата страна? За историческата музика на растящия социализъм можеше да се говори и в 1917 г., когато свалихме буржоазията, и в 1920 година, когато изгонихме интервенционистите от нашата страна, защото това бе действително великолепна историческа музика на растящия социализъм, когато със свалянето на буржоазията в 1917 г. и изгонването на интервенционистите ние дадохме на целия свят великолепни факти за силата и могъществото на растящия социализъм в нашата страна. Но има ли това и може ли да има каквото и да било отношение към въпроса за възможността за победоносно строителство на социализма в нашата страна? Ние можем — казва Троцки — да вървим към социализма. Но можем ли да *стигнем* до социализма — ето къде е въпросът. Да вървиш, знаейки, че не ще стигнеш до социализма — нима това не е глупост? Не, другари, „великолепната“ фраза на Троцки за музиката и прочее представлява не отговор на въпроса, а адвокатско извъртане и „музикално“ изплъзване от въпроса. (*Гласове от местата*: „Правилно!“)

Аз мисля, че това великолепно и музикално извъртане на Троцки би могло да се постави на една дъска с онова изплъзване от въпроса за квалификацията на ленинизма, което той даде на времето си в своята брошура „Новият курс“. Не искате ли да послушате:

„Ленинизмът, като система на революционно действие, предполага култивиран с размишление и опит революционен усет, който в обществената област е същото, каквото е мускулното усещане във физическия труд“ (Л. Троцкий, „Новый курс“, Изд. „Красная Новь“, 1924 г., стр. 47).

Ленинизмът като „мускулно усещане във физическия труд“. — И ново, и оригинално, и дълбокомислено, нали? Вие разбрахте ли нещо? (*Смях.*) Всичко това е много накитено, музикално и ако искате — дори великолепно. Липсва само „малко нещо“: просто и човешко определение на ленинизма.

Ленин имаше предвид именно такива случаи на особеното увлечение на Троцки от музикалната фраза, когато писа за Троцки следните например горчиви, но правдиви думи:

„Не всичко, което блести е злато. Във фразите на Троцки има много блясък и шум, но в тях няма съдържание“ (виж т. XVII, стр. 383).

Така стои въпросът с книгката на Троцки „Към социализъм или към капитализъм?“, издадена в 1925 г.

Що се отнася до по-късно време, например до 1926 година, ние имаме документ от септември 1926 г., подписан от Троцки, който не оставя никакви съмнения в това, че Троцки продължава да стои на своето отхвърлено от партията гледище. Аз имам предвид писмото на Троцки до опозиционерите.

Ето какво се казва в този документ:

„Ленинградската опозиция своевременно заби тревога по повод замазването на диференциацията на селото, по повод разтежа на кулака и засилването на неговото влияние не само върху стихийните процеси на стопанството, но и върху политиката на Съветската власт; по повод на това, че в редовете на нашата собствена партия се създаде, под покровителството на Бухарин, теоретическа школа, която явно отразява натиска на дребнобуржоазната стихия в нашето стопанство; *ленинградската опозиция енергично се обявява против теорията за социализма в една страна като теоретическо оправдание на националната особеност*“ . . . \* (Из приложенията към стенограмата на заседанията на ЦК на ЦК на РКП(б) от 8 и 11 октомври 1926 г. по въпроса за вътрешнопартийното положение.)

Тук, в тоя документ, подписан от Троцки, е казано всичко: и това, че водачите на „новата опозиция“ са отстъпили от ленинизма към троцкизма, и това, че Троцки продължава да остава изцяло и напълно на старите си позиции на социалдемократическия уклон в нашата партия.

Добре, но какво мислят другите водачи на опозиционния блок, например Смилга или Радек? Аз мисля,

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

че тия лица са също водачи на опозиционния блок. Смилга и Радек — защо да не са водачи? Как преценяват те позицията на партията, позицията на ленинизма по въпроса за строителството на социализма в нашата страна?

Ето какво е говорил например Смилга през септември 1926 година в Комунистическата академия:

*„Аз твърдя — казва той, — че той (Бухарин. И. Ст.) се намира напълно в плен на възстановителната идеология, той счита за доказано, че икономическата изостаналост на нашата страна не може да бъде препятствие за построяването на социалистическия строй в Русия . . . Аз считам, че, безусловно, занимавайки се със социалистическо строителство, ние строим социализма. Но пита се, дава ли възстановителният период основание за проверка, за ревизия на централната точка на марксизма и ленинизма, която се заключава в това, че социализмът не може да се построи в една технически изостанала страна \* (Смилга, реч в Комунистическата академия на 26 септември 1926 година по въпроса за контролните цифри).*

И това е, както виждате, „позиция“, напълно съвпадаща с позицията на г. Суханов по основния въпрос за характера и перспективите на нашата революция. Нима не е вярно, че позицията на Смилга напълно отговаря на позицията на Троцки, която аз нарекох, и нарекох с право, позиция на социалдемократическия уклон? (*Гласове*: „Правилно!“)

Може ли да се счита, че опозиционният блок е отговорен за подобни речи на Смилга? Може и трябва. Опитвал ли се е някога опозиционният блок да се разграничи от Смилга? Не, не се е опитвал. Напротив, той всеотстранно е насърчавал Смилга в неговите речи в Комунистическата академия.

А ето и другия водач, Радек, който говорил в Комунистическата академия заедно със Смилга и правел там хората като нас „на пух и прах“. (*Смях.*) Ние имаме там един документ, от който се вижда, че Радек се надсмивал и се подигравал над теорията за построяването на социализма в нашата страна, наричайки я теория за строителство на социализма „в една околия“ или дори „на една улица“, при което на репликата на другари от

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

аудиторията, че тази теория е „Ленинова идея“, Радек отговорил:

„Вие зле сте чели Ленин; ако Владимир Илич би бил жив, той би казал, че това е Щедринова идея. В „Помпадурите“ на Щедрин има един единствен помпадур, който строи либерализъм в една околия (реч на Радек в Комунистическата академия).

Можем ли да наречем това пошло и либерално хихикане на Радек над идеята за строителството на социализма в една страна другояче освен пълно скъсване с ленинизма? Отговаря ли опозиционният блок за тази пошлост на Радек? Безусловно, да. Защо той не се обяви против нея? Защото опозиционният блок не мисли да напуска своята позиция на отстъпление от ленинизма.

## **6. Решаващото значение на въпроса за перспективите на нашето строителство**

Могат да попитат: защо са всички тия спорове за характера и перспективите на нашата революция, защо са споровете за това, какво ще стане в бъдеще или какво може да стане в бъдеще — не е ли по-добре да отхвърлим всички тия спорове настрана и да се заловим за практическа работа?

Аз считам, другари, че такава постановка на въпроса е из основи неправилна.

Ние не можем да вървим напред, без да знаем накъде трябва да вървим, без да знаем целта на движението. Ние не можем да строим без перспективи, без увереността, че като сме почнали да строим социалистическото стопанство, ние можем да го построим. Без ясни перспективи, без ясни цели партията не може да ръководи строителството. Ние не можем да живеем по рецептата на Бернщайн: „Движението е всичко, целта е нищо.“ Ние като революционери, напротив, трябва да подчиняваме своето движение напред, своята практическа работа на основната класова цел на пролетарското строителство. Без това ние ще попаднем в блатото на опортюнизма, неминуемо и безусловно.

По-нататък. Без ясни перспективи за нашето строителство, без увереност в построяването на социализма работническите маси не могат *съзнателно* да участвуват в това строителство, не могат *съзнателно* да ръководят селячеството. Без увереност в построяването на социализма не може да има воля за строителството на социализма. Кой ще иска да строи, знаейки, че няма да построи? Ето защо липсата на социалистически перспективи за нашето строителство води неминуемо и безусловно към отслабване волята на пролетариата за това строителство.

По-нататък. Отслабването на волята на пролетариата за строителство на социализма не може да не предизвика засилване на капиталистическите елементи в нашето стопанство. Защото какво значи да се строи социализмът, ако не да се победят капиталистическите елементи в нашето стопанство. Упадъчните и пораженски настроения сред работническата класа не могат да не окрилят надеждите на капиталистическите елементи за реставрация на старите порядки. Който подценява решавашото значение на социалистическите перспективи за нашето строителство, помага на капиталистическите елементи в нашето стопанство, култивира капитуланството.

Най-последно, отслабването на волята на пролетариата за победа над капиталистическите елементи в нашето стопанство, като задържа нашето социалистическо строителство, не може да не забавя разгръщането на международната революция във всички страни. Не трябва да забравяме, че световният пролетариат гледа на нашето стопанско строителство и на нашите успехи на този фронт с надеждата, че ние ще излезем победители в тази борба, че на нас ще ни се удаде да построим социализма. Безбройното число работнически делегации, идващи у нас от Запад и които се докосват до всяко ъгълче на нашето строителство, показва, че нашата борба на фронта на строителството има грамадно международно значение в смисъл на нейното революционизиращо значение за пролетариите от всички страни. Който се опитва да свива социалистическите перспективи на нашето строителство, той се опитва да гаси надеждите на международния

пролетариат за нашата победа, а който гаси тия надежди, нарушава елементарните изисквания на пролетарския интернационализъм. Ленин бе хиляди пъти прав, когато казваше:

„Сега главното си въздействие върху *международната* революция ние оказваме със своята стопанска политика. Всички гледат към Съветската руска република, всички трудещи се във всички страни на света без всякакво изключение и без всякакво преувеличение. . . . На това поприще борбата е пренесена в световен мащаб. Разрешим ли тази задача — тогава сме спечелили в международен мащаб *сигурно и окончателно*. Затова въпросите на стопанското строителство придобиват за нас съвсем изключително значение. На тоя фронт ние трябва да одържим победа с бавно, постепенно — бързо не може, — но неотклонно повишение и движение напред“ \* (виж т. XXVI, стр. 410—411).

Ето защо аз мисля, че нашите спорове по въпроса за възможността на победата на социализма в нашата страна имат извънредно важно значение, защото в тия спорове се кове и определя разрешението на въпроса за перспективите на нашата работа, за класовите цели на тая работа, за основното направление на тая работа за следващия период.

Ето защо аз мисля, че въпросът за социалистическите перспективи на нашето строителство има за нас първо-степенно значение.

## 7. Политическите перспективи на опозиционния блок

Политическите перспективи на опозиционния блок израстват от тяхната основна грешка за характера и перспективите на нашата революция.

Тъй като международната революция се забавя, а опозицията няма вяра във вътрешните сили на нашата революция, пред нея стоят две перспективи:

*или* израждане на партията и държавния апарат, фактическо огдръпване на „най-добрите елементи“ (т. е. опозицията) на комунизма от властта и образуване от тия елементи на нова, „чисто пролетарска“ партия, опо-

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

зиционна към официалната, не „чисто“ пролетарска партия (перспективата на Осовски);

*или* опити да представи своето собствено нетърпение за действителност, отричане частичната стабилизация на капитализма и „сврѣхчовешки“, „героични“ скокове и нахлувания както в областта на вътрешната политика (сврѣхиндустриализация), така и в областта на външната политика („ултралеви“ фрази и жестове).

Аз мисля, че Осовски е най-смелият и най-храбрият между всички опозиционери. Ако опозиционният блок би имал достатъчно храброст и последователност, той би трябвало да тръгне по пътя на Осовски. Но тъй като на опозиционния блок липсва и последователност, и мъжество, той се плъзва по пътя на втората перспектива, по пътя на „сврѣхчовешките“ скокове и „героични“ нахлувания в областта на обективния ход на нещата.

Оттук отричането на частичната стабилизация на капитализма, лозунгът за отлив или дори излизане от профсъюзите на Запада, искането да се разтури Англо-руският комитет, искането за индустриализиране нашата страна едва ли не за половин година и т. н.

Оттук авантюризмът в политиката на опозиционния блок.

Във връзка с това особено значение придобива теорията на опозиционния блок (тя е теория и на троцкизма) за прескачане на селячеството у нас, в нашата страна, в индустриализацията на нашата страна, за прескачане реакционността на профсъюзите там, на Запад, особено във връзка със стачката в Англия.

Опозиционният блок мисли, че ако партията е изработила правилна линия, това е напълно достатъчно, за да стане тя масова веднага и незабавно, за да може да поведе масите на решаващи битки веднага и незабавно. Опозиционният блок не разбира, че такова отношение към въпроса за ръководството на масите няма нищо общо с позицията на ленинизма.

Правилни ли бяха Априлските тезиси на Ленин за съветската революция, дадени през пролетта на 1917 година?<sup>39</sup> Да, правилни бяха. Но защо тогава Ленин не



зовеше към незабавно сваляне на правителството на Керенски? Защо се бореше с „ултралевите“ групи в нашата партия, които тогава издигнаха лозунга за незабавно сваляне на Временното правителство? Защото Ленин знаеше, че за извършване на революцията не е достатъчно да имаш правилна партийна линия. Защото Ленин знаеше, че за извършване на революцията е необходимо още едно обстоятелство, а именно масите, широките работнически маси, да са се убедили *от свой собствен опит* в правилността на партийната линия. А за това, на свой ред, е необходимо време, неуморна работа на партията сред масите, неуморна работа по убеждаване масите в правилността на партийната линия. Затова именно Ленин давайки своите революционни Априлски тезиси, издигаше същевременно лозунга за „търпелива“ пропаганда сред масите в полза на правилността на тия тезиси. За тая търпелива работа отидоха тогава 8 месеца. Но тия месеци бяха революционни месеци, които се равняват най-малко на години на обикновено „конституционно“ време. Ние победихме в Октомврийската революция, защото умеехме да правим разлика между правилна партийна линия и признаване правилността на тая линия от масите. Опозиционните герои на „свръхчовешките“ скокове не разбират и не искат да разберат това.

Правилна ли беше позицията на английската компартия в периода на стачката в Англия? Да, в основата си тя бе правилна. Но защо тя не успя да поведе *изведнаж* след себе си милионните маси английски работници? Защото тя не успя, и не можеше да успее, да убеди за късо време масите в правилността на своята линия. Защото между изработването на правилна партийна линия и повеждането на милионните маси от партията съществува промеждутък, повече или по-малко продължителен промеждутък, в течение на който партията трябва да води неуморна работа по убеждаване масите в правилността на своята политика. Този промеждутък не може да се прескочи. Глупаво е да се мисли, че може да се прескочи. Той може само да бъде изживян и преодолян в търпелива работа по политическото просвещаване на масите.

Опозиционният блок не разбира тези азбучни истини на ленинското ръководство на масите, и в това трябва да се търси един от източниците на неговите политически грешки.

Ето един от многобройните примери на политиката на „свърхчовешки“ скокове и отчаяни жестове на Троцки:

„Руският пролетариат — казваше на времето Троцки, — след като дойде на власт, макар и само вследствие временната конюнктура на нашата буржоазна революция, ще срещне организирана вражда от страна на световната реакция и готовност за организирана подкрепа от страна на световния пролетариат. Предоставена на своите собствени сили, работническата класа в Русия неизбежно ще бъде смазана от контрареволуцията в момента, когато селячеството ще се отвърне от нея. За нея не ще остане нищо друго освен да свърже съдбата на своето политическо господство и, следователно, съдбата на цялата руска революция със съдбата на социалистическата революция в Европа. Той ще сложи на блюдото на везните на класовата борба на целия капиталистически свят онази колосална държавно-политическа сила, която ще му даде временната конюнктура на руската буржоазна революция. *С държавната власт в ръце, с контрареволуцията зад гърба си, с европейската реакция пред себе си, той ще хвърли на своите събрания от цял свят стария призивен зов, който този път ще бъде зов за последната атака. „Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“* (Троцкий, „Итоги и перспективы“, стр. 80)

Какво ще кажете: излиза, че пролетариатът трябва да вземе властта в Русия, но след като вземе властта, той трябва непременно да се сбие със селячеството, а пък след като се сбие със селячеството, трябва да се хвърли в отчаяна схватка със световната буржоазия, имайки „контрареволуцията зад гърба си“ и „европейската реакция“ пред себе си.

Че тук, в тая „схема“ на Троцки, има доста нещо „музикално“, „свърхчовешко“ и „отчаяно великолепно“ — с това да речем можем да се съгласим. Но че тук няма нито марксизъм, нито революционност, че тук имаме работа само с празна игра на революция и с авантюризм в политиката — в това също не може да има съмнение.

А в същото време не подлежи на съмнение, че тази „схема“ на Троцки е пряк израз на сегашните политически

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

перспективи на опозиционния блок, резултат и плод на троцкистката теория за „прескачане“ на неизживелите се форми на движение.

### III

#### ПОЛИТИЧЕСКИТЕ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ГРЕШКИ НА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК

Политическите и организационни грешки на опозиционния блок са пряко продължение на главната му грешка по основния въпрос за характера и перспективите на нашата революция.

Говорейки за политическите и организационни грешки на опозицията, аз имам предвид такива въпроси като въпроса за хегемонията на пролетариата в стопанското строителство, въпроса за индустриализацията, въпроса за партийния апарат и „режима“ в партията и т. н.

Партията изхожда от това, че в своята политика изобщо, в икономическата политика в частност не можем да откъсваме индустрията от селското стопанство, че развитието на тези два основни отрасли на стопанството трябва да тръгне по линията на тяхното съчетаване, по линията на тяхното обединяване в социалистическото стопанство.

Оттук нашият, социалистическият метод за индустриализация на страната чрез *неотклонно подобряване* материалното положение на трудещите се маси, включително и основната маса на селячеството, като основна база за развитие на индустриализацията. Аз говоря за социалистическия метод на индустриализация за разлика от капиталистическия метод на индустриализация, провеждан чрез *обедняване* на милионните маси на трудещите се слоеве.

В какво се състои основният минус на капиталистическия метод на индустриализация? В това, че той води към разрыв на интересите на индустриализацията с интересите на трудещите се маси, към изостряне на вътрешните противоречия в страната, към обедняване на милионните маси работници и селяни, към употреба на печалбите не за подобряване материалното и културно

положение на най-широките маси вътре в страната, а за износ на капитал и за разширяване базата на капиталистическата експлоатация вътре и вън от страната.

В какво се състои основният плюс на социалистическия метод на индустриализация? В това, че той води към единство на интересите на индустриализацията и интересите на основните маси на трудещите се слоеве от населението, в това, че той води не към обедняване на милионните маси, а към подобряване материалното положение на тия маси, не към изостряне на вътрешните противоречия, а към тяхното изглаждане и преодоляване, в това, че той неотклонно разширява вътрешния пазар и повишава капацитета на тоя пазар, създавайки по тоя начин здрава вътрешна база за развитието на индустриализацията.

Оттук пряката заинтересованост на основните маси на селячеството от социалистическите пътища на индустриализация.

Оттук възможността и необходимостта на осъществяване хегемонията на пролетариата по отношение на селячеството в социалистическото строителство изобщо, в индустриализацията на страната в частност.

Оттук идеята за спойката на социалистическата индустрия със селското стопанство — преди всичко чрез масово коопериране на селячеството, идеята за ръководната роля на индустрията по отношение на селското стопанство.

Оттук нашата данъчна политика, политиката на понижаване цените на индустриалните стоки и т. н., държащи сметка за интересите на запазването на икономическото сътрудничество между пролетариата и селячеството, за интересите на укрепването на съюза между работниците и селяните.

Опозиционният блок, напротив, изхожда от противопоставянето индустрията на селското стопанство и върви по пътя на откъсването на индустрията от селското стопанство. Той не разбира и не признава, че индустрията не може да се движи напред, без да се държи сметка за интересите на селското стопанство, като се нарушават тия интереси. Той не разбира, че ако индустрията е

ръководното начало на народното стопанство, селското стопанство на свой ред представлява базата, на която може да се развива у нас индустрията.

Оттук разглеждането на селското стопанство като „колония“, която пролетарската държава трябва да „експлоатира“ (Преображенски).

Оттук страхът от добра реколта (Троцки), която била уж сила, способна да дезорганизира нашата икономика.

Оттук своеобразната политика на опозиционния блок, подхлъзваща се по пътя на изостряне вътрешните противоречия между индустрията и селското стопанство, по пътя на капиталистическите методи за индустриализация на страната.

Не искате ли например да послушате Преображенски, който е един от водачите на опозиционния блок? Ето какво казва той в една от своите статии:

„Колкото по-изостанала икономически, дребнобуржоазна, селската е тази или онази страна, преминаваща към социалистическа организация на производството . . . — толкова повече социалистическото натрупване е принудено да се опира на *експлоатацията на досоциалистическите форми на стопанството* . . . Напротив, колкото по-развита икономически и индустриално е тази или онази страна, в която побеждава социалната революция . . . толкова повече за пролетариата на дадената страна е необходимо да намали нееквивалентността в размяната на своите продукти срещу продуктите на *колониите*, т. е. да намали *експлоатацията на последните* — толкова повече центърът на тежестта на социалистическото натрупване ще се премества върху производствената основа на социалистическите форми, т. е. ще се опира на принадлежния продукт на собствената индустрия и собственото земеделие“ (Е. Преображенски, статия „Основният закон на социалистическото натрупване“, „Вестник Комкадемии“, 1924 г., бр. 8).

Едва ли е нужно да се доказва, че Преображенски се подхлъзва по пътя на непримиримите противоречия между интересите на нашата индустрия и интересите на селското стопанство на нашата страна, с други думи, по пътя на капиталистическите методи за индустриализация.

Аз мисля, че Преображенски, приравнявайки селското стопанство с „колония“ и опитвайки се да строи отношенията между пролетариата и селячеството като отношения на *експлоатация* — подкопава, опитва се да

подкопае, без сам да разбира това, основите на всяка възможна социалистическа индустриализация.

Аз твърдя, че тази политика няма нищо общо с политиката на партията, строяща делото на индустриализацията на базата на икономическото *сътрудничество* между пролетариата и селячеството.

Същото или почти същото трябва да се каже за Троцки, който се бои от „добрата реколта“ и, изглежда, мисли, че добрата реколта представлява опасност от гледна точка на стопанското развитие на нашата страна. Ето какво казваше той например на априлския пленум:

„При тия условия (Троцки говори за условията на съвременната диспропорция. *И Ст.*) *добрата реколта*, т. е. потенциално увеличеното количество стокови излишъци на селското стопанство, *може да стане фактор, не ускоряващ темпото на стопанското развитие към социализъм, а напротив, дезорганизиращ икономиката*, изострящ взаимоотношенията между града и селото, а вътре в самия град — между консуматорите и държавата. *Практически* казано, *добрата реколта* — при липсата на индустриални стоки — може да означава използване на зърнените храни в увеличено количество за варене на *ракия и увеличени градски опашки*. *Политически* това ще означава *борба на селянини* против *монопола на външната търговия*, т. е. *против социалистическата индустрия*“\* (Стенограма на заседанията на априлския пленум на ЦК, поправките на Троцки към проекторезолюцията на Риков, стр. 164).

Достатъчно е само да съпоставим това повече от странно заявление на Троцки със заявлението на др. Ленин в периода на най-острия стоков глад, че добрата реколта е „спасение на държавата“<sup>90</sup>, за да разберем цялата неправилност на заявлението на Троцки.

Троцки очевидно не признава тезата, че у нас индустриализацията може да се развива само чрез постепенното подобряване на материалното положение на трудовите селски маси.

Троцки очевидно изхожда от това, че у нас индустриализацията трябва да се осъществява чрез известна, така да се каже, „недобра реколта“.

Оттук практическите предложения на опозиционния блок относно повишаване продажните цени, данъчното бреме върху селячеството и т. н., предложения, водещи

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

не към укрепване икономическото сътрудничество между пролетариата и селячеството, а към неговото разложение, не към подготвяне условията за хегемонията на пролетариата в областта на стопанското строителство, а към подкопаване на тия условия, не към тясно свързване на индустрията със селското стопанство, а към тяхното разединяване.

Няколко думи за диференциацията на селячеството. На всички са известни шумът и паниката на опозицията по повод засилването на диференциацията. На всички е известно, че никой не е сеял паника относно нарастването на частния дребен капитал в селото така, както опозицията. Но какво обаче става в действителност? Ето какво.

Първо, диференциацията сред селячеството, както показват фактите, у нас се извършва в съвсем своеобразни форми, а именно — не чрез „изтъняване“ на средняка, а напротив, чрез неговото засилване, при значително стесняване на крайните полюси, при което такива фактори като национализацията на земята, масовото коопериране на селячеството, нашата данъчна политика и т. н. не могат да не създават известни рамки и ограничения за самата диференциация.

Второ — и това е главното — нарастването на частния дребен капитал в селото се покрива и препокрива от такъв решаващ факт като развитието на нашата индустрия, укрепваща позициите на пролетариата и на социалистическите форми на стопанството и представляваща главната противоотрова против всевъзможните форми на частния капитал.

Всички тия обстоятелства очевидно са минали покрай зрителното поле на „новата опозиция“, която продължава по инерция да крещи и се паника относно частния капитал в селото.

Може би не ще бъде излишно да напомня на опозицията думите на Ленин по този предмет. Ето какво казва др. Ленин по този повод:

„Всяко подобрене на положението на едрото производство, възможността да се пуснат няколко големи фабрики — дотолкова затвърдява положението на пролетариата, че няма защо да се боим от стихията на дребната, дори засилваща се буржоазия. Трябва:

да се боим не от това, че дребната буржоазия и дребният капитал ще нараснат. Трябва да се боим от това, че твърде дълго продължава състоянието на голям глад, нужда, липса на продукти, от което произтича пълното обезсилване на пролетариата, неспособността му да противостои на стихията на дребнобуржоазните колебания и отчаяние. Това е по-страшно. При увеличаване количеството на продуктите никакво развитие на дребната буржоазия не ще бъде голям минус, доколкото това носи развитие на едрата индустрия“... (виж т. XXVI, стр. 256).

Ще разберат ли някога опозиционерите, че паниката относно диференциацията и частния капитал в селото е обратната страна на неверието във възможността за победоносно социалистическо строителство в нашата страна.

Няколко думи за борбата на опозицията против партийния апарат и „режима“ в партията.

Към какво се свежда в действителност борбата на опозицията против партийния апарат, представляващ ръководното ядро на нашата партия? Едва ли е нужно да се доказва, че борбата на опозицията в тази област се свежда, в края на краищата, към опити да се дезорганизира партийното ръководство и се разоръжи партията в нейната борба за подобряване държавния апарат, за изгонване на бюрократизма от този апарат, за ръководство на държавния апарат.

Към какво води борбата на опозицията с „режима“ в партията? Към това, да разложи желязната дисциплина в партията, без която е немислима диктатурата на пролетариата, към това, да разклати в края на краищата основите на диктатурата на пролетариата.

Затова партията е права, като твърди, че политическите и организационни грешки на опозицията са отражение на напора на непролетарските елементи върху нашата партия, върху диктатурата на пролетариата.

Такива са, другари, политическите и организационните грешки на опозиционния блок.

#### IV

#### НЯКОИ ИЗВОДИ

Неотдавна на пленума на ЦК и ЦКК<sup>91</sup> Троцки заяви, че приемането на тезисите за опозиционния блок



от конференцията трябва неминуемо да поведе към изключване на водачите на опозицията от партията. Аз трябва да заявя, другари, че това заявление на Троцки е лишено от всякакво основание, че то е фалшиво. Аз трябва да заявя, че приемането на тезисите за опозиционния блок може да има само една цел: решителна борба с принципиалните грешки на опозицията за пълното им преодоляване.

На всички е известно, че X конгрес на нашата партия прие резолюция за анархо-синдикалистическия уклон.<sup>92</sup> А какво представлява анархо-синдикалистическият уклон? Не може да се каже, че анархо-синдикалистическият уклон бе „по-добър“ от социалдемократическия уклон. Но от факта на приемането на резолюцията за анархо-синдикалистическия уклон никога досега още не е правил извода, че членовете на „работническата“ опозиция подлежат на непременно изключване от партията.

Троцки не може да не знае, че XIII конгрес на нашата партия обяви троцкизма за „явен израз на дребнобуржоазния уклон“. Но досега още никога не е считал, че приемането на такава резолюция трябва да поведе към непременно изключване на водачите на троцкистката опозиция от партията.

Ето съответното място от резолюцията на XIII конгрес:

„В лицето на сегашната „опозиция“ ние имаме пред себе си не само опит за ревизия на болшевизма, не само пряко отстъпление от ленинизма, но и *явно изразен дребнобуржоазен уклон*\*. Не подлежи на никакво съмнение, че тази „опозиция“ обективно отразява напора на дребната буржоазия върху позициите на пролетарската партия и нейната политика“ (Из резолюцията на XIII конгрес).

Нека Троцки ни обясни с какво дребнобуржоазният уклон е по-добър от социалдемократическия уклон. Нима е трудно да се разбере, че социалдемократическият уклон е разновидност на дребнобуржоазния уклон? Нима е трудно да се разбере, че говорейки за социалдемократическия уклон, ние само уточняваме това, което сме казали в резолюцията на XIII конгрес? Ние съвсем не обявяваме водачите на опозиционния блок за социал-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

демократи. Ние само казваме, че в опозиционния блок се е очертал социалдемократически уклон, и предупреждаваме, че още не е късно за отказване от този уклон, към което и призоваваме опозиционния блок.

А ето какво се казва за троцкизма в известната резолюция на ЦК и ЦКК през януари 1925 година<sup>93</sup>:

„По своята същност съвременният троцкизъм е фалшификация на комунизма в духа на приближаване към „европейските“ образци на псевдомарксизма, т. е., в края на краищата, в духа на „европейската“ социалдемокрация“ (Из резолюцията на пленума на ЦК и ЦКК от 17 януари 1925 година).

Трябва да кажа, че тия две резолюции са написани в по-голямата си част от Зиновиев. Но не само партията изобщо, но дори Зиновиев — в частност, не правеха от това извода, че водачите на троцкистката опозиция трябва да бъдат изключени от партията.

Може би не ще бъде излишно да се отбележи отзивът на Каменев за троцкизма, приравняващ троцкизма към меншевизма? Слушайте:

„Троцкизмът е бил винаги най-благовидна, най-прикрита, най-приспособена за измама именно на революционно настроената част от работниците *форма на меншевизма*“ (Сборник статии „За ленинизъм“. Л. Каменев, „Партия и троцкизм“, стр. 51).

Всички тия факти са известни на Троцки не по-малко отколкото на всеки от нас. Но никой още не е поставял въпрос за изключването на Троцки и неговите съмишленици на основание резолюцията, да речем, на XIII конгрес.

Ето защо аз мисля, че заявлението на Троцки на пленума на ЦК и ЦКК е неискрено, фалшиво.

Одобрявайки в общи линии тезисите за опозиционния блок, октомврийският пленум на ЦК и ЦКК имаше предвид не репресии, а необходимостта от идейна борба с принципиалните грешки на опозицията, от които тя все още не се отказва и за които има намерение да се бори и занапред в рамките на устава, както съобщава за това в своето „заявление“ от 16 октомври. Постъпвайки така, пленумът на ЦК и ЦКК изхождаше от това, че борбата с принципиалните грешки на опозицията е единственото средство за тяхното преодоляване, а преодоляването на тия грешки е единственият път за действително един-

ство в нашата партия. Като разби опозиционния блок и го накара да се откаже от фракционността, партията постигна необходимия минимум, без който е невъзможно единството в партията. Това, разбира се, не е малко. Но това е недостатъчно. За да постигнем пълно единство, трябва да направим още една крачка напред, стремейки се към отказване на опозиционния блок от неговите принципиални грешки и предпазвайки по такъв начин партията и ленинизма от нападения и опити за ревизия.

Това е първият извод.

Като отхвърлиха принципиалната позиция на опозиционния блок и като отблъснаха опитите на опозицията за нова дискусия, партийните маси казаха: сега не е време за бръщолевене, време е да се заловим здраво за социалистическото строителство. Оттук изводът: по-малко бръщолевене, повече творческа положителна работа, напред за социалистическото строителство!

Това е вторият извод.

А третият извод се състои в това, че в хода на вътрешнопартийната борба и в хода на отбиване нападенията на опозицията партията се сплоти в едно като никога *на базата* на социалистическите перспективи на нашето строителство.

Това е третият извод.

Партията, сплотила се *на базата* на социалистическите перспективи на нашето строителство — това е лостът, който е така нужен сега, за да се тласне напред социалистическото строителство в нашата страна.

Ние изковахме този лост в борбата с опозиционния блок.

Борбата сплоти нашата партия около нейния ЦК на базата на социалистическите перспективи на нашето строителство. Конференцията трябва да оформи това сплотяване, като, надявам се, приеме единодушно тезисите, предложени ѝ от Централния комитет.

Не се съмнявам, че конференцията ще изпълни тази своя задача с чест. (*Бурни, продължителни ръкопляскания; всички делегати стават прави; овации.*)

---

# ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО ПО ДОКЛАДА „ЗА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ УКЛОН В НАШАТА ПАРТИЯ“

3 ноември 1926 г.

## I

### ПО НЯКОИ ОБЩИ ВЪПРОСИ

#### 1. Марксизмът не е догма, а ръководство за действие

Другари! В своя доклад аз казах, че марксизмът не е догма, а ръководство за действие, че известната формула на Енгелс, дадена в четиридесетте години на миналия век, бе правилна на времето си, но сега тя е вече недостатъчна. Аз казах, че предвид на това тя трябва да бъде заместена с формулата на Ленин, че при новите условия за развитие на капитализма и на класовата борба на пролетариата победата на социализма в отделни страни е напълно възможна и вероятна.

На мене ми възразяваха през време на разискванията. Особено се постара в това отношение Зиновиев. Затова аз съм принуден отново да поставя този въпрос и да го осветля по-подробно.

Аз мисля, че Зиновиев не е чел „Принципите на комунизма“ на Енгелс, а ако ги е чел, не ги е разбрал, иначе той не би взел да възразява, иначе той би се съобразил с факта, че за старата формула на Енгелс се залавя сега социалдемократията в своята борба с ленинизма, иначе Зиновиев би разбрал, че вървейки по стъпките на социалдемократията, човек може да се натъкне на известни опасности от „израждане“.

Ето какво казва Енгелс в своите „Принципи на комунизма“<sup>94</sup>, представляващи изложение на отделни положения под форма на въпроси и отговори.

„Въпрос: Възможно ли е да се премахне частната собственост изведнаж?

Отговор: Не, това е невъзможно, както не може изведнаж да се увеличат наличните средства за производство в такива размери, каквито са необходими за създаването на обществено производство. Затова *революцията на пролетариата*\*, която по всяка вероятност ще стане, ще успее само постепенно да преобрази сегашното общество и едва след това ще отмени частната собственост, когато вече бъде създадена необходимата за това маса от средства за производство.

Въпрос: Какъв ще бъде ходът на тая революция?

Отговор: Преди всичко тя ще създаде демократически строй и с това, пряко или косвено, политическо господство на пролетариата.“

Тук става дума, очевидно, за свалянето на буржоазията и завоюването на диктатурата на пролетариата. Вие знаете, другари, че тази точка у нас е вече осъществена и преосъществена.

(Гласове: „Вярно!“ „Правилно!“)

По-нататък:

„Демокрацията би била съвсем безполезна за пролетариата, ако не може да бъде използвана веднага като средство за провеждане на широки мероприятия, непосредствено посягащи на частната собственост и обезпечавачи съществуването на пролетариата. Най-главните от тия мероприятия, задължително произтичащи от съществуващите сега условия, са следните:

1) Ограничаване частната собственост: прогресивен данък, висок данък върху наследствата, премахване наследяването в сребрени линии (брата, племенници и т. н.), принудителни заеми и т. н.“

Вие знаете, че тия мероприятия у нас са осъществени и се преосъществяват.

По-нататък:

„2) Постепенна експроприация на собствениците на земята, фабрикантите, собствениците на железопътните линии и морските съдове отчасти чрез конкуренция от страна на държавната индустрия, отчасти непосредствено чрез изкупуване с асигнати.“

\* Курсивът е мой. И. Ст.

Вие знаете, че тия мероприятия също са проведени у нас още в първите години на нашата революция.

По-нататък:

„3) Конфискация на имуществото на всички емигранти и бунтовници, въстанали против мнозинството от народа.“

Вие знаете, че ние вече конфискувахме и преконфискувахме така, че няма какво повече да направим. (Смях.)

По-нататък:

„4) Организиране на труда или предоставяне работа на пролетариите в националните имения, фабрики и работилници, благодарение на което ще бъде премахната конкуренцията на работниците помежду им, и фабрикантите, доколкото ще останат такива, ще бъдат принудени да плащат такава висока надница, каквато и държавата.“

Известно е, че ние вървим по тоя път, по тоя път ние одърждаме редица победи и в общи линии тази точка вече се осъществява с успех.

По-нататък:

„5) Еднакво принудителен труд за всички членове на обществото до пълното премахване на частната собственост. Образуване на индустриални армии, особено за селското стопанство.“

Вие знаете, че ние опитахме този път в периода на военния комунизъм под формата на организиране на трудови армии. Но по тоя път не постигнахме големи резултати. След това ние тръгнахме към тази цел по околни пътища и няма основания да се съмняваме, че ще постигнем решителни успехи в тази област.

По-нататък:

„6) Централизиране кредитната система и търговията с пари в ръцете на държавата чрез национална банка с държавен капитал. Закриване на всички частни банки и банкерски кантори.“

Както ви е добре известно, другари, това също така в общи линии е вече осъществено у нас.

По-нататък:

„7) Увеличаване броя на националните фабрики, работилници, железопътни линии и морски съдове, обработване на всички земи, останали необработени, и подобряване обработката на разработените вече земи съответно с увеличаването на капиталите и нарастването на броя на работниците, с които разполага нацията.“

Вие знаете, че и това нещо се осъществява и напредва у нас, за което съдействува всестранно и национализацията на земята, и национализацията на основните отрасли на индустрията.

По-нататък:

„8) Възпитаване на всички деца от момента, от който те могат без майчински грижи, в държавни учреждения и за сметка на държавата.“

Тази работа у нас се осъществява, но още далеч не е осъществена, тъй като, разорени от войната и интервенцията, ние още не сме в състояние да вземем под грижите на държавата възпитанието на всички деца в страната.

По-нататък:

„9) Построяване на големи дворци в националните владения като общи жилища за комуните на гражданите, които ще се занимават с индустрия, селско стопанство и ще съединяват предимствата на градския и селски начин на живот, без да страдат от тяхната едностранчивост и недостатъци.“

Става дума, очевидно, за жилищния въпрос в голям мащаб. Вие знаете, че ние движим тази работа напред, и ако тя в основата си не е още осъществена и може би скоро не ще бъде осъществена, то е, защото, като получихме в наследство разорена индустрия, ние не успяхме и не можехме да успеем да натрупаме достатъчни фондове за широко жилищно строителство.

По-нататък:

„10) Разрушаване на всички нездрави и лошо построени жилища и квартали в градовете.“

Тази точка е съставна част на предишната точка — затова казаното относно предишната точка трябва да се отнесе и към тази точка.

По-нататък:

„11) Еднакво право на наследяване за брачните и извънбрачните деца.“

На мен ми се струва, че тази работа у нас върви, така да се каже, задоволително.

Накрай, последна точка:

„12) Концентриране на целия транспорт в ръцете на нацията.“

Вие знаете, че това у нас е осъществено вече напълно.

Такава е, другари, програмата на пролетарската революция, дадена от Енгелс в неговите „Принципи на комунизма“.

Вие виждате, другари, че девет десети от тая програма са *вече* осъществени от нашата революция.

По-нататък:

„*Въпрос: Може ли тази революция (за която се говореше по-горе. И. Ст.) да стане в една коя да е страна?*“

*Отговор: Не.* Едрата индустрия със самия факт, че създаде световен пазар, така свърза помежду им всички народи на земното кълбо, особено цивилизованите народи, че всеки от тях зависи от това, което става у другия. После, едрата индустрия така изравняваше общественото развитие във всички цивилизовани страни, че навсякъде буржоазията и пролетариатът станаха двете решаващи обществени класи и борбата между тях — главната борба на нашето време. *Затова комунистическата революция ще бъде не само национална, но ще стане едновременно във всички цивилизовани страни, т. е. поне в Англия, Америка, Франция и Германия . . .\** (виж Ф. Енгелс, „Принципите на комунизма“).

Ето как стои въпросът, другари.

Енгелс казваше, че пролетарската революция с изложената по-горе програма *не може* да стане в една отделна страна. А фактите говорят, че при новите условия на класовата борба на пролетариата, при условията на империализма ние *вече извършихме* в основни линии такава революция в една отделна страна, в нашата страна, като осъществихме девет десети от нейната програма.

Зиновиев може да каже, че ние сме сгрешили, като сме осъществили тази програма, като сме осъществили тия точки. (Смях.) Твърде е възможно да сме допуснали известна „национална ограниченост“, като сме осъществили тия точки. (Смях.) Твърде възможно. Но все пак едно е ясно, че онова, което в 40-те години на миналия век, при условията на домонополистическия капитализъм, Енгелс считаше за неосъществимо и невъзможно за една страна, стана осъществимо и възможно в нашата страна, при условията на империализма.

\* Курсивът навсякъде е мой. И. Ст.



Разбира се, ако Енгелс бе жив, той не би взел да се залавя за старата формула а, напротив, безрезервно би поздравил нашата революция, би казал: „По дяволите всички стари формули, да живее победоносната революция в СССР!“ (*Ръкопляскания.*)

Но господата от лагера на социалдемократите не мислят така. Те се залавят за старата формула на Енгелс с цел, като се прикрият с нея, да облекчат борбата си против нашата революция, против болшевиките. Това е тяхна работа, разбира се. Лошо е само, че Зиновиев се старае да подражава на тия господа, заставайки в дадения случай на пътя на социалдемократията.

Привеждайки формулата на Енгелс и развивайки я подробно, аз имах предвид три съображения:

първо, чрез противопоставяне формулата на Ленин за възможността на победата на социализма в една страна на формулата на Енгелс, която е най-крайният и рязък израз на гледището на марксистите от стария период — да създам максимална яснота по въпроса;

второ, да разоблича реформизма и антиреволюционизма на социалдемократията, стараеща се да прикрие своя опортюнизъм, като се позовава на старата формула на Енгелс;

трето, да покажа, че Ленин бе *първият*, който разреши въпроса за победата на социализма в една страна.

Трябва да признаем, другари, че именно Ленин, а не някой друг, откри истината за възможността на победата на социализма в една страна. Не може да се отнеме от Ленин това, което му принадлежи по право. Не трябва да се боим от истината, трябва да имаме кураж да кажем истината, трябва да имаме кураж да кажем открито, че Ленин бе *първият* от марксистите, който постави по новому въпроса за победата на социализма в една страна и го разреши в положителен смисъл.

С това аз съвсем не искам да кажа, че Ленин като мислител стоеше по-горе от Енгелс или Маркс. Аз искам да кажа с това само две неща:

първо: не може да искаме от Енгелс или от Маркс, колкото и гениални мислители да бяха те, да са предвидили в периода на домонополистическия капитализъм

всички възможности на класовата борба на пролетариата и пролетарската революция, открили се след повече от половина столетие, в периода на развития монополистически капитализъм;

второ: няма нищо чудно в това, че Ленин, като гениален ученик на Енгелс и Маркс, успя да разкрие новите възможности на пролетарската революция при новите условия за развитие на капитализма и откри по този начин истината за възможността на победата на социализма в една страна.

Трябва да можем да различаваме буквата от същността на марксизма, отделните положения от метода на марксизма. Ленин успя да открие истината за победата на социализма в една страна, защото считаше марксизма не за догма, а за ръководство за действие, той не бе роб на буквата и умееше да схваща главното, основното в марксизма.

Ето какво казва по този повод Ленин в своята брошура „Левичарството“ — детската болест в комунизма“:

„Нашата теория не е догма, а *ръководство за действие* — казваха Маркс и Енгелс, и най-голямата грешка, най-голямото престъпление на такива „патентовани“ марксисти като Карл Кауцки, Ото Бауер и т. п. е, че те не разбраха това, не можаха да го приложат в най-важните моменти от революцията на пролетариата“ (виж т. XXV, стр. 211).

Ето пътя, пътя на Маркс, Енгелс и Ленин, на който ние стоим и на който трябва да стоим и занаят, ако искаме да бъдем революционери докрай.

Ленинизмът победи като марксизъм в епохата на империализма и пролетарската революция, защото стоеше и продължава да стои на този път. Да отстъпим от този път — значи да попаднем в блатото на опортюнизма. Да се отклоним от този път — значи да се повлечем в опаската на социалдемократията, което именно стана в дадения случай със Зиновиев.

Зиновиев казваше тук, че по-късно Маркс и Енгелс смекчили старата формула на Енгелс, като допуснали възможността, че пролетарската революция може да започне и в отделни страни. Той приведе цитат от Енгелс, че „французинът ще започне, а немецът ще до-

върши“<sup>95</sup>. Всичко това е вярно. Това е известно сега на всеки ученик в съветско-партийна школа\*. Но работата е там, че сега не става дума за това. Едно е да кажеш: започни революцията, в най-скоро време ще те подкрепи победоносната революция в другите страни, при което, в случай на такава победа в другите страни, ти можеш да разчиташ на победа. Това е едно. Друго е да кажеш: започни революцията и я движи по-нататък, знаейки, че дори да не дойде в най-скоро време победата на революцията в другите страни, условията за борба сега, в периода на развития империализъм, са такива, че ти можеш все пак да победиш, за да разгориш след това революцията в другите страни. Това е друго нещо.

И ако аз приведох старата формула на Енгелс, това бе не за да заобиколя факта, че Енгелс и Маркс по-късно смекчиха тази рязка и крайна формула, а за да:

а) създам яснота по въпроса чрез противопоставянето на двете противоположни формули;

б) да разкрия опортюнизма на социалдемократията, която се старае да се прикрие със старата формула на Енгелс;

в) да покажа, че Ленин бе първият, който по новому постави въпроса за победата на социализма в една страна и го разреши в положителен смисъл.

Както виждате, другари, аз бях прав, като казвах, че Зиновиев не е чел „Принципите на комунизма“, а и да ги е чел, не ги е разбрал, разглеждайки старата формула на Енгелс по социалдемократически и окончателно се е подхлъзнал по такъв начин по пътя на опортюнизма

## 2. Някои бележки на Ленин за диктатурата на пролетариата

В своя доклад по нататък аз казах, че ние имаме повече или по-малко аналогичен случай по въпроса за диктатурата на пролетариата в обстановката на развития империализъм. Аз казах, че по въпроса за диктатурата

---

\* Совпартшкола — училище за подготвяне кадри в областта на партийното и съветското строителство. — *Ред.*

на пролетариата, схващана като разрушаване на стария, буржоазен държавен апарат и построяване на нов, пролетарски апарат, Маркс направи на времето си (в 70 те години на XIX век) изключение за Англия и може би за Америка, където милитаризмът и бюрократизмът тогава бяха слабо развити и където тогава можеше да съществува възможност за постигане на политическо господство на пролетариата по други пътища, по „мирни“ пътища. Аз казах, че това изключение или ограничение, допуснато от Маркс за Англия и Америка, което тогава бе правилно, стана по мнението на Ленин неправилно и излишно при сегашните условия на развития империализъм, когато милитаризмът и бюрокрацията разцъфтяха в Англия и Америка така, както и в другите страни.

Позволете ми, другари, да се позова на Маркс. Ето какво е писал Маркс в своето писмо до Кугелман през април 1871 година:

„... Ако прочетеш последната глава на моя „18 брюмер“, ще видиш, че аз обявявам за следващ опит на френската революция: не да предаде бюрократическо-военната машина от едни ръце в други, както е било досега, а да я *разруши*... и именно такова е предварителното условие за всяка действително народна революция *на континента*\*. Точно в това се и състои опитът на нашите героични парижки другари“ (цитирам по книгата на Ленин „Държавата и революцията“, т. XXI, стр. 394).

Така е писал Маркс в 1871 година.

За тоя цитат се заловиха, както е известно, всевъзможните социалдемократи и преди всичко Кауцки, твърдейки, че насилствената революция на пролетариата не е задължителен метод на движение към социализма, че диктатурата на пролетариата не трябва да бъде схваната непременно като разрушаване на стария, буржоазен държавен апарат и построяване на нов, пролетарски апарат, че мирният път на преход от капитализма към социализма е пътят, за който трябва да се бори пролетариатът.

Как реагира на това обстоятелство др. Ленин? Ето какво писа той по този повод в книгата си „Държавата и революцията“:

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

„Интересно е да се отбележат специално две места от цитираната мисъл на Маркс. Първо, той ограничава своя извод с континента. Това бе понятно в 1871 год, когато Англия бе още образец на чисто капиталистическа страна, но без военщина и в значителна степен без бюрокрация. Затова Маркс изключваше Англия, където революцията, и дори народната революция, се представяше и бе тогава възможна *без* предварителното условие да се разруши „готовата държавна машина“.

*Сега\**, в 1917 год., в епохата на първата голяма империалистическа война *това ограничение на Маркс отпада\**. И Англия, и Америка, най-големите и последните — в целия свят — представители на англо-саксонската „свобода“, в смисъл на липса на военщина и бюрократизъм, попаднаха напълно в общеевропейското кално, кърваво блато на бюрократическо-военни учреждения, подчиняващи всичко на себе си, потискащи всичко под себе си. Сега и в Англия, и в Америка „предварителното условие за всяка действително народна революция“ е *разбиването, разрушаването* на „готовата“ (доведена там през 1914—1917 год. до „европейско“, общоимпериалистическо, съвършенство) „държавна машина“ (виж т. XXI, стр. 395).

Вие виждате, че тук ние имаме един случай повече или по-малко аналогичен на случая, за който аз докладвах във връзка със старата формула на Енгелс за победата на социализма.

Ограничението или изключението, допуснато от Маркс за Англия и Америка, имаше своите основания, докато в тия страни нямаше развит милитаризъм и развита бюрокрация. Това ограничение отпадна, според Ленин, при новите условия на монополистически капитализъм, когато милитаризмът и бюрокрацията се развиха в Англия и Америка не по-малко, ако не и повече, отколкото в страните на европейския континент.

Затова насилствената революция на пролетариата, диктатурата на пролетариата, е неизбежно и задължително условие за движение към социализма във всички империалистически държави без изключение.

Затова опортюнистите от всички страни, залавяйки се за допуснатото от Маркс условно ограничение и воювайки против диктатурата на пролетариата, защитават не марксизма, а собственото си опортюнистическо дело.

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Ленин дойде до този извод, защото умееше да прави разлика между буквата на марксизма и същността на марксизма, той схващаше марксизма не като догма, а като ръководство за действие.

Странно би било да искаме Маркс да е предвидил няколко десетилетия по-рано всички възможности за развитието на капитализма и класовата борба в бъдещето. Но още по-странно би било да се чудим, че Ленин откри и обобщи тия възможности при новите условия за развитие на капитализма, когато тия възможности се появиха и развиха в повече от достатъчна степен.

Тук имаше една реплика от аудиторията, струва ми се, от страна на Рязанов, че ограничението, допуснато от Маркс за Англия и Америка, е неправилно не само за сегашните условия на класовата борба, но било неправилно и за условията, когато Маркс допускал това ограничение. Аз не съм съгласен с Рязанов. Аз мисля, че Рязанов греши. Във всеки случай Ленин мисли за това другоаче, заявявайки съвсем определено, че Маркс е бил прав, правейки такова допусчане за Англия и Америка от 70-те години.

Ето какво пише за това др. Ленин в своята брошура „За продоволствения данък“:

„Когато спорихме с Бухарин в ЦИК, той забеляза между другото: по въпроса за високите заплати на специалистите „ние“ сме „по-надаясно от Ленин“, защото не виждаме тук никакво отстъпление от принципите, помнейки думите на Маркс, че при известни условия за работническата класа би било най-целесъобразно да се „откупи от тази банда“ (именно от бандата на капиталистите, т. е. да изкупи от буржоазията земята, фабриките, заводите и другите средства за производство). Това е извънредно интересна забележка.“

„ . . . Вникнете в мисълта на Маркс. Касаеше се за Англия от 70-те години на миналия век, за кулминационния период на домонополистическия капитализъм, за една страна, в която тогава имаше най-малко военщина и бюрокрация, страна, в която тогава имаше много възможности за „мирна“ победа на социализма в смисъл на „изкупуване“ на буржоазията от работниците. И Маркс казваше: при известни условия работниците съвсем не ще се откажат да изкупят буржоазията. Маркс не си свързваше ръцете — както и на бъдещите дейци на социалистическата революция — относно формите, начините, способите на преврата, разбирайки прекрасно каква маса от нови проблеми ще изникне тогава, как ще се измени цялата обстановка в хода на преврата, как често и силно ще се мени тя в хода на преврата. Е, а в Съветска Русия след вземането на

властта от пролетариата, *след* смазването на военната и саботажническа съпротива на експлоататорите — нима не е очевидно, че *известни* условия се създадоха по типа на ония, които биха могли да се създадат преди половин век в Англия, ако тя бе почнала тогава мирно да преминава към социализма? Подчинението на капиталистите на работниците в Англия тогава би могло да бъде осигурено от следните обстоятелства: 1) най-пълното преобладание на работниците, пролетариите в населението, поради липса на селячество (в Англия в 70-те години имаше признаци, които позволяваха да се очакват извънредно бързи успехи на социализма сред селските работници); 2) превъзходната организираност на пролетариата в професионалните съюзи (тогава Англия бе първата страна в света в това отношение); 3) сравнително високата културност на пролетариата, възпитан от вековното развитие на политическата свобода; 4) дългия навик на великолепно организирани английски капиталисти — тогава те бяха най-добре организирани капиталисти от всички страни на света (сега това първенство премина към Германия) — към компромисно разрешаване на политическите и икономическите въпроси. Ето по силата на какви обстоятелства можеше тогава да се яви мисълта за *възможности за мирно подчинение\** на капиталистите на Англия на нейните работници... Маркс бе абсолютно прав, когато учеше работниците на важноста на запазването организацията на най-едрото производство именно в интерес на облекчаване прехода към социализъм и на пълната допустимост на мисълта *добре да заплатят на капиталистите*, да ги изкупят, ако (като *изключение*: тогава Англия бе изключение) обстоятелствата се сложат така, че *заставят\** капиталистите мирно да се подчинят и културно, организирано да преминат към социализма при условие на изкупуване“ (виж т. XXVI, стр. 327—329)

Очевидно, че тук е прав Ленин, а не Рязанов.

### 3. За неравномерността в развитието на капиталистическите страни

В своя доклад аз казах, че Ленин откри и обоснова закона за неравномерността на икономическото и политическо развитие на капиталистическите страни, че изхождайки от този закон, изхождайки от факта на развитието и изострянето на неравномерността, Ленин дойде до идеята за възможността на победата на социализма в една страна. Против тази теза възразяваха Троцки и Зиновиев. Троцки казваше, че това положение на Ленин е теоретически неправилно. А Зиновиев и Троцки заявиха, че по-рано, в периода на домонополистическия капита-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

лизъм, неравномерността на развитието била по-голяма отколкото сега, в периода на монополистическия капитализъм, че идеята за възможността на победата на социализма в една страна не трябва да се свързва със закона за неравномерността на капиталистическото развитие.

Че Троцки възразява против известното теоретическо положение на Ленин относно закона за неравномерното развитие, в това няма нищо чудно, защото е известно, че този закон поваля теорията на Троцки за перманентната революция.

Освен това Троцки явно застава тук на еснафска гледна точка. Той смесва тук *икономическото неравенство* на отделните страни в миналото — което неравенство не винаги водеше, и не можеше да води, към скокообразно развитие на тия страни — *с неравномерността на икономическото и политическо развитие* в периода на империализма, когато икономическото неравенство между страните е по-малко, отколкото бе в миналото, но неравномерността на икономическото и политическо развитие е несравнено по-голяма от преди и се проявява по-остро от преди, при което тази неравномерност води непременно и неминуемо към скокообразно развитие, води към това, че изостаналите в индустриално отношение страни в по-голям или по-малък срок изпреварват отишлите напред страни, което не може да не създаде предпоставки за грандиозни империалистически войни и възможност за победата на социализма в една страна.

Едва ли е нужно да се доказва, че такова смешение на две разнородни понятия не говори и не може да говори за високото „теоретическо“ ниво на Троцки.

Но аз не мога да разбера Зиновиев, който уж бе болшевик и е вдъхвал нещо от болшевиизма. Как може да твърди, че неравномерността на развитието порано била по-голяма отколкото сега, при условията на монополистическия капитализъм, без риск да попадне в блатото на ултраимпериализма и на кауцкианството? Как може да твърди, че идеята за победата на социализма в една страна не е свързана със закона за неравномерното развитие? Нима не е известно, че Ленин изведе



тази идея именно от закона за неравномерното развитие?  
За какво говорят например следните думи на Ленин:

„Неравномерността на икономическото и политическото развитие е безусловен закон на капитализма. *Оттук следва\**, че е възможно победата на социализма първоначално в малко или дори в една отделно взета капиталистическа страна“ (виж т. XVIII, стр. 232).

От какво изхожда законът за неравномерното развитие?

Той изхожда от това, че:

1) старият, домонополистически капитализъм прерасна и се разви в монополистически капитализъм, в империализъм;

2) разделянето на света на сфери на влияние на империалистическите групи и държави е вече завършено;

3) развитието на световното стопанство протича в обстановката на отчаяна смъртоносна борба между империалистическите групи за пазари, за суровини, за разширяване старите сфери на влияние;

4) това развитие става не равномерно, а скокообразно, чрез изтласкване от пазарите на избягалите напред държави и излизане напред на нови;

5) такова развитие се определя от възможността за едни империалистически групи да развиват извънредно бързо техниката, да поевтиняват стоките и да завземат пазари в ущърб на други империалистически групи;

6) периодическите преразпределения на вече поделения свят стават по този начин абсолютна необходимост;

7) тия преразпределения могат да стават само по насилствен начин, чрез проверка на могъществото на тия или ония империалистически групи със сила;

8) това обстоятелство не може да не води към засилени конфликти и към грандиозни войни между империалистическите групи;

9) такова положение неизбежно води към взаимно отслабване на империалистите и създава възможност за пробиване на империалистическия фронт в отделни страни;

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

10) възможността за пробиване на империалистическия фронт в отделни страни не може да не създава благоприятни условия за победата на социализма в една страна.

От какво се определя изострянето на неравномерността и решителното значение на неравномерното развитие при условията на империализма?

От две главни обстоятелства:

първо, от това, че разделянето на света между империалистическите групи е завършено, в света няма повече „свободни“ земи и преразпределянето на поделеното чрез империалистически войни е абсолютна необходимост за постигането на икономическо „равновесие“;

второ, от това, че небивалото по-рано, колосално развитие на техниката, в широк смисъл на думата, улеснява едни империалистически групи да настигат и изпреварват други империалистически групи в борбата за завоюване на пазари, в борбата за завземане източници на суровини и т. н.

Но тия обстоятелства се развиха и достигнаха до най-високата си точка едва в периода на развития империализъм. Та иначе не би могло и да бъде, защото чак в периода на империализма можа да завърши преразпределението на света, а колосалните технически възможности се появиха едва в периода на развития империализъм.

С това именно трябва да се обясни фактът, че ако по-рано Англия можеше да стои в индустриално отношение пред всички държави, оставяйки ги зад себе си в продължение на повече от сто години, по-късно, в периода на монополистическия капитализъм, на Германия бяха нужни някакви си две десетилетия, за да започне да изпреварва Англия, а на Америка бяха нужни още по-малко, за да изпревари европейските държави.

Как може след това да се твърди, че неравномерността на развитието по-рано била по-голяма отколкото сега, че идеята за възможността на победата на социализма в една страна не е свързана със закона за неравномерното развитие на капитализма в периода на империализма?

Нима не е ясно, че само невежи в теорията могат да смесват икономическото неравенство на индустриалните страни в миналото със закона за неравномерността на икономическото и политическо развитие, получил особена сила и острота едва в периода на развития монополистически капитализъм?

Нима не е ясно, че само пълно невежество в областта на ленинизма е могло да продиктува на Зиновиев и неговите приятели повече от странните възражения против известните тези на Ленин, свързани със закона за неравномерността на икономическото и политическото развитие на капиталистическите страни.

## II

### КАМЕНЕВ РАЗЧИСТВА ПЪТЯ НА ТРОЦКИ

В какво се състои основният смисъл на речта на Каменев на тая конференция? Ако се абстрахираме от известни дреболии и от обичайната дипломация на Каменев, смисълът на неговата реч се състои в това, да улесни Троцки в защитата на своята позиция, да облекчи борбата му с ленинизма по основния въпрос за възможността на победата на социализма в една страна.

За тая цел Каменев се натовари с „труда“ да докаже, че основната статия на Ленин (1915 г.), в която се разглежда въпросът за възможността на победата на социализма в една страна, не се била отнасяла за Русия, че Ленин, говорейки за такава възможност, имал предвид не Русия, а други капиталистически страни. Каменев се натовари с този съмнителен „труд“, за да разчисти по такъв начин пътя на Троцки, чиято „схема“ се отрича и не може да не се отрича от статията на Ленин, написана в 1915 година.

Грубо казано, Каменев се натовари с ролята, така да се каже, на портиер на Троцки (*смях*), който му разчиства пътя. Разбира се, печално е да видиш директора на Лениновия институт в ролята на портиер на Троцки не защото трудът на портиера е нещо лошо, а защото Каменев, човек несъмнено квалифициран, би могъл според

мене да се земе с друга, по-квалифицирана работа. (Смях.) Но той се натовари с тая роля доброволно, за което имаше, разбира се, пълно право, и това си е негово работа.

Да видим сега изпълни ли Каменев тази повече от странна роля.

В своята реч Каменев заяви, че основната теза на Ленин в неговата статия от 1915 година, тезата, която определи цялата линия на нашата революция и на нашето строителство, тезата за възможността на победата на социализма в една страна, не се отнася и не може да се отнася до Русия, че Ленин, говорейки за възможността на победата на социализма в една страна, имал предвид не Русия, а само други капиталистически страни. Това е невероятно и чудовищно, това много прилича на пряка клевета против др. Ленин, но Каменев изглежда не се интересува от това, какво може да помисли партията във връзка с това фалшифициране на Ленин. Той се грижи само за едно: да разчисти пътя на Троцки на всяка цена.

Но как се опитва той да обоснове това странно твърдение?

Той казва, че две седмици след споменатата статия на др. Ленин Ленин дал известните тезиси <sup>96</sup> за характера на предстоящата революция в Русия, в които казал, че задачата на марксистите се изчерпва с това, да постигнат победата на буржоазнодемократическата революция в Русия, че като казал това, Ленин бил изхождал от това, че революцията в Русия трябва да спре в нейната буржоазна фаза, без да прерасне в социалистическа революция. И тъй като статията на Ленин относно възможността на победата на социализма в една страна говори не за буржоазната революция, а за социалистическата революция, ясно е, че Ленин не е можел да има предвид Русия в тази статия.

Така, според Каменев излиза, че Ленин е схващал размаха на руската революция като ляв буржоазен революционер или като реформист от типа на социалдемократите, според които буржоазната революция не трябва да прерасне в социалистическа революция, според които

между буржоазната революция и социалистическата революция трябва да съществува продължителен исторически интервал, дълга пауза, промеждутък поне от няколко десетки години, в продължение на който капитализмът ще процъфтява, а пролетариатът ще води жалко съществуване.

Излиза, че в 1915 година, когато е писал статията си, Ленин не е мислил, не е искал и не се е стремил от победата на буржоазната революция да преминем *незабавно* към социалистическа революция.

Вие ще кажете, че това е невероятно и чудовищно. Да, това твърдение на Каменев е действително невероятно и чудовищно. Но Каменев не ще смутите с това.

Позволете да приведа някои документи, от които се вижда, че Каменев грубо фалшифицира др. Ленин по този въпрос.

Ето какво писа за характера на руската революция др. Ленин още в 1905 година, когато размахът на руската революция не бе и не можеше да бъде така мощен, какъвто стана по-късно в резултат на империалистическата война, към февруари 1917 година:

„От демократическата революция ние *веднага\** ще почнем да преминаваме и тъкмо според нашата сила, силата на съзнателния и организиран пролетариат, ще почнем да преминаваме към социалистическа революция“ (виж т. VIII, стр. 186).

Този цитат е взет от една статия на Ленин, излязла през септември 1905 година.

Знае ли Каменев за съществуването на тая статия? Аз мисля, че директорът на Лениновия институт е длъжен да знае за нейното съществуване.

И така, излиза, че Ленин е схващал победата на буржоазнодемократическата революция не като завършване на борбата на пролетариата и на революцията изобщо, а като пръв етап и преходно стъпало към социалистическата революция.

Но може би Ленин по-късно е изменил своето гледище за характера и размаха на руската революция? Да вземем друг документ. Имам предвид една статия на Ленин, из-

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

лязла в 1915 година, през месец ноември, три месеца след излизането на основната статия на др. Ленин за възможността на победата на социализма в една страна. Ето какво казва той в нея:

„Пролетариатът се бори и ще се бори беззаветно за завоюване на властта, за република, за конфискация на земята, *т. е.* за привличане на селячеството, за *изчерпване* на неговите революционни сили, за участие на „непролетарските народни маси“ в освобождаването на буржоазна Русия от *военно-феодалния* „империализъм“ (= царизъм). И от това освобождение на буржоазна Русия от царизма, от поземлената власт на помещиците пролетариатът ще се възползува *незабавно\** не за да помогне на заможните селяни в борбата им със селските работници, а за *извършване на социалистическа революция\** в съюз с европейските пролетарии“ (виж т. XVIII, стр. 318).

Вие виждате, че както тук, така и в предишния цитат, както в 1905 година, така и в 1915 година Ленин еднакво е изхождал от това, че буржоазната революция трябва да прерасне в Русия в социалистическа революция, че победата на буржоазнодемократическата революция в Русия е първият етап на руската революция, необходим за да се премине *незабавно* към втория ѝ етап, към социалистическата революция.

Е, а какво излиза с тезисите на Ленин от 1915 година, на които Каменев се позоваваше в своята реч и в които се говори за задачите на буржоазнодемократическата революция в Русия? Не противоречат ли тия тезиси на идеята за прерастването на буржоазната революция в социалистическа революция? Разбира се, не противоречат. Напротив, основата на тия тезиси е именно идеята за прерастването на буржоазната революция в социалистическа революция, идеята за прерастването на първия етап на руската революция във втори етап. Първо, в тия тезиси Ленин съвсем не говори, че размахът на руската революция и задачите на марксистите в Русия *се изчерпват* със задачите за сваляне на царя и помещиците, със задачите на буржоазнодемократическата революция. Второ, в тия тезиси Ленин се ограничава с характеристика на задачите на буржоазнодемократическата

---

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

революция, защото счита тази революция за *първ* етап и *най-близка* задача на руските марксисти. Трето, Ленин изхожда от това, че руските марксисти трябва да *почнат* осъществяването на своите задачи не с втория етап (както предлагаше Троцки по схемата „без цар, но правителството работническо“), а с първия етап, етапа на буржоазно-демократическата революция.

Има ли тук някакво противоречие, макар и сянка от противоречие с идеята за прерастването на буржоазната революция в социалистическа революция? Ясно е, че няма.

Излиза, че Каменев открито фалшифицира позицията на Ленин.

Но ние имаме свидетели против Каменев не само в лицето на документите, изхождащи от Ленин. Ние имаме още свидетели в лицето на живи хора като например Троцки, като XIV конференция на нашата партия и, накрай, колкото и странно да е това, в лицето на самите Каменев и Зиновиев.

Известно е, че статията на Ленин за възможността за победа на социализма в една страна излезе в 1915 година. Известно е, че Троцки, който тогава полемизираше с др. Ленин по въпроса за победата на социализма в една страна, незабавно, т. е. още в 1915 година, отговори на тази статия със специална критическа статия. Какво каза Троцки тогава, в 1915 година, в своята критическа статия? Каква преценка даде той на статията на др. Ленин? Разбра ли я той така, че говорейки за победата на социализма в една страна, Ленин не е имал предвид Русия, или някак другояче, да речем, така, както ние всички я разбираме сега? Ето цитат от статията на Троцки:

„Единственото що-годе конкретно историческо съображение против лозунга за Съединени щати бе формулирано в швейцарския „Социал-Демократ“ (тогавашния централен орган на болшевиките, където именно бе напечатана гореспоменатата статия на Ленин. *И. Ст.*) в следната фраза: „Неравномерността на икономическото и политическо развитие е безусловен закон на капитализма.“ Оттук „Социал-Демократ“ правеше извода, че победата на социализма в една страна е възможна и че затова няма защо диктатурата на пролетариата във всяка отделна държава да се обуславя от създаването на Европейски съединени щати... Че нито една страна не трябва „да дочаква“ другите в своята борба — това е елементарна

мисъл, която е полезно и необходимо да се повтаря с цел идеята за паралелно интернационално действие да не се замества от идеята за изчаквателно интернационално бездействие. Без да чакаме другите, ние почваме и продължаваме борбата на национална почва с пълната увереност, че нашата инициатива ще даде тласък на борбата в другите страни; а ако това не би станало, безнадеждно е да се мисли — така свидетелствуват и опитът на историята, и теоретическите съображения, — че например *революционна Русия би могла да устои пред лицето на консервативна Европа\**, или социалистическа Германия би могла да остане изолирана в капиталистическия свят“ (виж съч. на Троцки, т. III, ч. 1, стр. 89—90).

Излиза, че тогава Троцки е разбрал статията на Ленин не така, както се старее да я „разбере“ сега Каменев, а така, както я е разбирал Ленин, както я разбира партията и както я разбираме ние всички, иначе в своята полемика с Ленин Троцки не би се подкрепил с аргумент *от Русия*.

Излиза, че тук, в тоя цитат, Троцки свидетелствува против своя сегашен съюзник, против Каменев.

Но защо в такъв случай той не говори на тая конференция против Каменев? Защо Троцки не заяви тук открито и честно, че Каменев явно изопачава Ленин? Мисли ли Троцки, че неговото премълчаване в дадения случай може да се квалифицира като образец на честна полемика? Троцки не говори тук против Каменев, защото очевидно не искаше да се бърка в съмнителната „работа“ по прякото оклеветяване на Ленин — той предостави тази черна работа на Каменев.

А как гледа на този въпрос партията в лицето напр. на нейната XIV конференция? Ето какво се казва по този повод в резолюцията на XIV конференция, разглеждаща възможността за победата на социализма в една страна:

„От „неравномерността на икономическото и политическото развитие, която неравномерност е безусловен закон на капитализма“, др. Ленин вярно извежда две неща: а) възможността за „победата на социализма първоначално в малко или дори в една отделно взета капиталистическа страна“ и б) възможността тия малко или дори една страна да бъдат не непременно страни на най-развит капитализъм (виж по-специално бележките за Суханов). *Опитът на руската революция доказва\**, че такава първа победа в една страна не само е възможна, но че при редица благоприятни обстоятелства тази първа страна на победоносната пролетарска революция може

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*



(при известна подкрепа на международния пролетариат) да се задържи и загърди за дълъг период дори в случая, когато тая подкрепа не се изразява в непосредствени пролетарски революции в другите страни“ (Из резолюцията на XIV партийна конференция „За задачите на Коминтерна и на РКП (б) във връзка с разширения пленум на ИККИ“ <sup>87</sup>).

Излиза, че партията изобщо в лицето на нейната XIV конференция свидетелствува против Каменев, против неговото твърдение, че в своята статия за победата на социализма в една страна Ленин не бил имал предвид Русия. Иначе конференцията не би казала, че „опитът на руската революция доказва“ правилността на известната статия на Ленин за победата на социализма в една страна.

Излиза, че XIV конференция е разбрала статията на др. Ленин така, както я разбираше Ленин, както я е разбирал Троцки и както я разбираме ние всички.

А как се отнесоха Каменев и Зиновиев към тая резолюция на XIV конференция? Нима не е факт, че проектът на резолюцията бе изработен и приет *единодушно* от комисия, в която влизаха Зиновиев и Каменев? Нима не е факт, че Каменев бе председател на XIV конференция, която *единодушно* прие споменатата по-горе резолюция, а Зиновиев бе докладчик по тази резолюция? Как можа да се случи Каменев и Зиновиев да гласуват за тази резолюция, за всичките ѝ точки? Не е ли ясно, че тогава Каменев е разбирал статията на Ленин, цитатът от която е направо внесен в резолюцията на XIV конференция, не така, както се старее да я „разбере“ сега? На кой Каменев да вярваме: на онзи, който като председател на XIV конференция гласува за резолюцията на XIV конференция, или на този, който се явява сега, на XV конференция, в ролята на портиер на Троцки?

Излиза, че Каменев от периода на XIV конференция свидетелствува против Каменев от периода на XV конференция.

А защо Зиновиев мълчи и не се опитва да поправи Каменев, който явно фалшифицира Лениновата статия от 1915 година и резолюцията на XIV конференция? Нима не е факт, че на XIV конференция Зиновиев, а не някой друг, защитаваше резолюцията за победата на социализма в една страна?

Излиза, че не всичко е чисто у Зиновиев. (*Гласове*: „Съвсем нечисто“.) Къде е тук честната полемика?

Излиза, че на Каменев и Зиновиев сега не им е до честна полемика.

А изводът? Изводът е този, че Каменев не съумя да изпълни ролята на портиер на Троцки. Той не оправда надеждите на Троцки.

### III

#### НЕВЕРОЯТНА ОБЪРКАНОСТ, ИЛИ ЗИНОВИЕВ ЗА РЕВОЛЮЦИОННОСТТА И ИНТЕР- НАЦИОНАЛИЗМА

Преминавам към Зиновиев. Ако Каменев в цялата си реч се стараяше да разчисти пътя на Троцки, Зиновиев се бе натоварил със задачата да доказва, че водачите на опозицията са единствените революционери и единствените интернационалисти в целия свят.

Да разгледаме неговите „доводи“.

Той взема думите на Бухарин, че при разглеждането на въпроси от вътрешно естество (строителството на социализма) следва методологически да се абстрахираме от въпросите от външно естество, той сравнява по-нататък този тезис на Бухарин с тезисите за опозиционния блок, където се говори за възможността на победата на социализма в нашата страна, и идва до извода, че Бухарин и ЦК, който в основни линии утвърди тезисите, забравяли за международните задачи на нашата революция, за интересите на международната революция.

Правилно ли е всичко това? Всичко това са празни работи, другари. Тайната тук се състои в това, че Зиновиев е слаб по методологичните въпроси, обърква се в най-простите неща и представя собствената си обърканост за действителност. Бухарин казва, че въпросите за строителството на социализма не трябва да се смесват с въпросите за създаване гаранция срещу интервенция в нашата страна, вътрешните въпроси с външните въпроси. Бухарин съвсем не казва, че вътрешните въпроси не са свързани с външните въпроси, с международните въпроси. Той само казва, че първият вид въпроси не трябва да се смесват с втория вид въпроси. Това е

основно и елементарно методологично изискване. Но кой е виновен, ако Зиновиев не разбира елементарните въпроси от методологията?

Ние изхождаме от това, че нашата страна представлява два вида противоречия: противоречия от вътрешно естество и противоречия от външно естество. Противоречията от вътрешно естество се състоят преди всичко в борбата между социалистическите и капиталистическите елементи. Ние казваме, че можем да преодолеем тия противоречия със собствените си сили, че можем да победим капиталистическите елементи в нашето стопанство, да въвличем в социалистическото строителство основните маси на селячеството и да построим социалистическото общество.

Противоречията от външно естество се състоят в борбата между страната на социализма и капиталистическото обкръжение. Ние казваме, че не можем да разрешим тия противоречия със собствените си сили, че за разрешаването на тия противоречия е необходима победата на социализма поне в няколко страни. Именно затова ние казваме, че победата на социализма в една страна е не самоцел, а помощ, средство и оръдие за победата на пролетарската революция във всички страни.

Правилно ли е всичко това? Нека Зиновиев да докаже, че не е правилно.

Бедата на Зиновиев е там, че той не вижда разликата между тия две редици противоречия, бърка ги безбожно и представя собствената си обърканост за „истински“ интернационализъм, мислейки, че този, който при разглеждането на вътрешните въпроси се абстрахира методологически от външните въпроси, забравя за интересите на международната революция.

Това е много смешно, но трябва да се разбере, че то е неубедително.

Що се отнася до тезисите, които изпущали изпредвид международния момент в нашата революция, достатъчно е да се прочетат тия тезиси, за да се разбере, че Зиновиев пак се е обърнал. Ето какво е казано в тезисите:

„Партията изхожда от това, че нашата революция е социалистическа революция, че Октомврийската революция представлява не

само сигнал, тласък и изходна точка на социалистическата революция на Запад, но е същевременно, първо, база за по-нататъшното развитие на световното революционно движение и, второ, открива преходния период от капитализма към социализма в СССР (диктатурата на пролетариата), в течение на който, при правилна политика по отношение на селячеството, пролетариатът може и с успех ще построи пълно социалистическо общество, ако, разбира се, мощта на международното революционно движение, от една страна, и мощта на пролетариата на СССР, от друга, бъдат достатъчно големи, за да запазят СССР от военната интервенция на империализма.\*

Вие виждате, че международният момент е взет под внимание в тезисите изцяло и напълно.

По-нататък. Зиновиев, а заедно с него и Троцки привеждат цитати от съчиненията на Ленин, че *„пълната победа на социалистическата революция е немислима в една страна, а изисква най-активното сътрудничество поне на няколко напреднали страни“* — и по странен начин идват до извода, че *построяването на социализма в една страна не е по силите на пролетариата на нашата страна. Но това е обърканост, другари! Нима партията някога е казвала, че пълната победа, окончателната победа на социализма в нашата страна е възможна и е по силите на пролетариата на една страна? Къде е било това и кога — нека ни посочат. Нима партията не казва и не е казвала винаги, заедно с Ленин, че пълната, окончателната победа на социализма е възможна само при победата на социализма в няколко страни? Нима партията не е разяснявала десетки и стотици пъти, че победата на социализма в една страна не трябва да се бърка с пълната, окончателната му победа?*

Партията винаги е изхождала от това, че победата на социализма в една страна е възможност за *построяването на социализма в тази страна, при което тази задача може да бъде разрешена със силите на една страна, а пълната победа на социализма е гаранция срещу интервенция и реставрация, при което тази задача може да бъде разрешена само при условие че революцията победи в няколко страни. Как може след всичко това да се бъркат безбожно едната задача с другата задача? Но*

\* Виж настоящия том, стр. 179. — *Ред.*

кой е виновен, че Зиновиев, а заедно с него и Троцки бъркат безбожно победата на социализма в една страна с пълната му, окончателна победа? Можеха да прочетат поне известната резолюция на XIV конференция, в която този въпрос е разяснен с точност, която може да удовлетвори дори ученик в съветско-партийна школа.

Зиновиев, а заедно с него и Троцки привеждат редица цитати от съчиненията на Ленин от периода на Бресткия мир, където се говори, че външният враг може да разгроми нашата революция. Но нима е трудно да се разбере, че тия цитати нямат отношение към въпроса за възможността за построяването на социализма в нашата страна? Др. Ленин казва, че ние не сме осигурени срещу възможността на интервенция, и това е съвсем правилно. Но нима партията е казвала някога, че ние можем да гарантираме нашата страна срещу опасността от интервенции само със своите собствени сили? Нима партията не твърдеше и не продължава да твърди, че само победата на пролетарската революция в няколко страни може да ни даде гаранция срещу интервенция? Как може *на това основание* да се твърди, че построяването на социализма в нашата страна не е по силите на пролетариата на нашата страна? Не е ли време да се прекрати това съзнателно смесване на външните въпроси, на въпросите за пряката борба със световната буржоазия, с въпросите за строителството на социализма в нашата страна, с въпросите за победата над нашите вътрешни капиталистически елементи.

По-нататък. Зиновиев привежда цитат от „Комунистическия манифест“: „Съединяването на усилията поне на цивилизованите страни е едно от първите условия за освобождаването на пролетариата“, сравнява този цитат с цитат от един ръкопис на др. Ленин, че „за победата на социализма са нужни съвместните усилия на работниците от няколко напреднали страни“ — и идва до извода, че нашата партия уж била се обявила против тия общоприети и безусловни положения, като забравила за интернационалните условия за победата на пролетарската революция. Е, нима това не е смешно, другари? Къде и кога е било нашата партия да е подценявала решава-

щото значение на интернационалните усилия на работническата класа и на интернационалните условия за победата на революцията в нашата страна? А какво е Коминтернът, ако не израз на обединяването на усилията на пролетариите не само на напредналите страни, но и на всички страни в света, както за световната революция, така и за развитието на нашата революция? А кой взе инициативата за основаването на Коминтерна и кой е предният му отред, ако не нашата партия? А какво е политиката на единния фронт на профсъюзите, ако не обединяване усилията на работниците не само на напредналите страни, но и на всички страни изобщо? Кой може да отрече първостепенната роля на нашата партия в провеждането на политиката на единен фронт на профсъюзите в целия свят? Нима не е факт, че нашата революция винаги е поддържала и продължава да поддържа развитието на революцията във всички страни? Нима не е факт, че със своето съчувствие на нашата революция и със своята борба против опитите на интервенцията работниците от всички страни поддържаха и продължават да поддържат нашата революция? Какво е това, ако не обединяване усилията на работниците от всички страни за победата на нашата революция? А борбата на английските работници против Кързон във връзка с известната нота<sup>98</sup>? А подкрепата на английските въглекопачи от страна на работниците на СССР? Другари, аз бих могъл да приведа още редица известни факти от подобно естество, ако това би било необходимо.

Къде е тук забравянето на интернационалните задачи на нашата революция?

В какво се състои тук тайната? Тайната се състои в това, че с въпроса за съвместните усилия на пролетариите от всички страни за победата на социализма в нашата страна Зиновиев се опитва да подмени кардиналния въпрос за възможността за построяване на социализма в нашата страна без държавната подкрепа на европейския пролетариат, кардиналния въпрос, може ли при съвременните международни условия пролетарската власт в Русия да устои пред лицето на консервативна Европа.

Троцки, сегашният учител на Зиновиев, казва:

„Безнадежно е да се мисли... че напр. революционна Русия би могла да устои пред лицето на консервативна Европа“ (Троцкий, т. III, ч. I, стр. 90).

Троцки, сегашният учител на Зиновиев, казва:

„Без пряката държавна подкрепа на европейския пролетариат руската работническа класа не ще може да се задържи на власт и да превърне своето временно господство в продължителна социалистическа диктатура. В това не трябва да се съмняваме нито за минута“ (виж „Наша революция“, стр. 278).

Следователно Зиновиев подменя въпроса за победа на социализма в нашата страна при условие че победи пролетариатът в Европа („държавната подкрепа на европейския пролетариат“) с въпроса за съвместните усилия на европейските и руските работници.

Ето в какво се състои въпросът и ето за какво е нашият спор.

Привеждайки цитати от съчиненията на Ленин и от „Комунистическия манифест“, Зиновиев се опитва да подмени единия въпрос с другия въпрос.

Ето къде е тайната на упражненията на Зиновиев относно това, че нашата партия „забравяла“ за интернационалните задачи на нашата революция.

Ето къде е тайната на фокусите, объркаността, неразборията на Зиновиев.

И тази невероятна бъркотия, каша и неразбория в собствената си глава Зиновиев има „скромността“ да представя за „истинска“ революционност и „истински“ интернационализъм на опозиционния блок.

Не е ли смешно всичко това, другари?

Не, за да бъдеш интернационален революционер в наше време, намирайки се в редовете на нашата партия, трябва да укрепяваш всестранно и да поддържаш с всички сили нашата партия, която е същевременно предният отред на Коминтерна. А опозиционерите я рушат и развенчават.

За да бъдеш интернационалист в наше време, трябва да укрепяваш всестранно и да поддържаш с всички сили Комунистическия интернационал. А опозиционерите го

разлагат и рушат, поддържайки и инструктирайки всевъзможните Масловци и Сувариновци.

Време е да се разбере, че не може да бъдеш революционер и интернационалист, намирайки се в положение на война с нашата партия, която е предният отред на Комунистическия интернационал. (*Ръкопляскания.*)

Време е да се разбере, че като откриха война против Коминтерна, те престанаха да бъдат революционери и интернационалисти. (*Ръкопляскания.*)

Време е да се разбере, че опозиционерите не са революционери и интернационалисти, а бърборковци за революция и интернационализъм. (*Ръкопляскания.*)

Време е да се разбере, че те не са революционери на делото, а революционери на кресливите фрази и кинематографическата лента. (*Смях, ръкопляскания.*)

Време е да се разбере, че те не са революционери на делото, а кинореволюционери. (*Смях, ръкопляскания.*)

#### IV

### ТРОЦКИ ФАЛШИФИЦИРА ЛЕНИНИЗМА

#### 1. Фокусите на Троцки, или въпросът за „перманентната революция“

Преминавам към речта на Троцки.

Троцки заяви, че теорията за перманентната революция няма никакво отношение към обсъждания въпрос за характера и перспективите на нашата революция.

Това е твърде странно, да не кажем нещо повече. Как може така? Нима теорията за перманентната революция не е теория за движещите сили на революцията? Нима не е вярно, че теорията за перманентната революция разглежда преди всичко въпроса за движещите сили на нашата революция? Добре, а какво представлява въпросът за характера и перспективите на нашата революция, ако не въпрос за движещите сили на тази революция? Как може да се говори, че теорията за перманентната революция няма никакво отношение към обсъждания въпрос? Това не е вярно, другари. Това е уловка, фокус. Това е опит да се потули работата. Това е



опит за прикриване. Напразен труд! Не се опитвайте да се криете — все едно няма да се скриете!

На друго място в своята реч Троцки се стараше да „намекне“, че той отдавна вече престанал да придава сериозно значение на теорията за перманентната революция. А Каменев в речта си „даде да се разбере“, че Троцки едва ли не е готов да се откаже от теорията за перманентната революция, ако вече не се е отказал от нея.

Чудеса, и толкова!

Нека да разгледаме въпроса: вярно ли е, че теорията за перманентната революция няма отношение към обсъждания въпрос, и ако не е вярно, може ли да повярваме на Каменев, че Троцки не придава значение на теорията за перманентната революция и почти се е отказал от нея?

Да се обърнем към документите. Аз имам предвид преди всичко писмото на Троцки до др. Олмински от декември 1921 год., обнародвано в печата в 1925 год. — писмо, от което Троцки никога не се е опитвал да се откаже и не се е отказал до днес нито пряко, нито косвено и което поради това остава в пълна сила. Какво се говори в това писмо за перманентната революция?

Слушайте:

*„Аз съвсем не считам, че в своите несъгласия с болшевиките аз не съм бил прав във всичко. Не бях прав — и абсолютно — в оценката на меншевишката фракция, надценявайки нейните революционни възможности и надявайки се, че ще може да се изолира и ликвидира дясното ѝ крило. Тази основна грешка произтичаше обаче от това, че и към двете фракции, и болшевишката, и меншевишката, аз подхождах от гледна точка на идеите на перманентната революция и диктатурата на пролетариата, докато и болшевиките, и меншевиките в оня период стояха на становището на буржоазната революция и демократичната република. Аз считах, че разногласията между двете фракции принципиално не са така дълбоки, и се надявах (аз изказвах тази надежда неведнаж в писма и доклади), че самият ход на революцията ще доведе двете фракции до позицията на перманентната революция и на завоюването на властта от работническата класа, което отчасти и стана в 1905 година (Предговорът на др. Ленин към статията на Кауцки за движещите сили на руската революция и цялата линия на вестник „Начало“).*

Считам, че моята оценка на движещите сили на революцията бе безусловно правилна, ала изводите, които правех от нея по от-

ношение на двете фракции, бяха безусловно неправилни. Само болшеvizмът благодарение на непримиримата си линия съсредоточи в своите редове действително революционните елементи както на старата интелигенция, така и на прогресивния слой на работническата класа. Само благодарение на това, че болшеvizмът успя да създаде тази революционно-построена организация, се оказа възможен тъй бързият поврат от революционно-демократическа към революционно-социалистическа позиция.

И сега аз бих могъл лесно да разделя моите полемични статии против мѐншевиките и болшевиките на две категории: едни — посветени на анализа на вътрешните сили на революцията, на нейните перспективи (теоретическият полски орган на Роза Люксембург, „Neue Zeit“), и другите — посветени на оценката на фракциите на руските социалдемократи, на тяхната борба и пр. Статиите от първата категория аз и сега бих могъл да дам без поправки, тъй като те напълно и изцяло съвпадат с позицията на нашата партия, начиная от 1917 г. Статиите от втората категория са явно погрешни и не би струвало да се преиздават“ (виж „Ленин за Троцки“, 1925 г., с предговор от др. Олмински).

Какво излиза от това?

Излиза, че Троцки грешил по организационните въпроси, но по въпросите за оценката на нашата революция, по въпроса за перманентната революция той бил и останал прав.

Наистина, Троцки не може да не знае, че Ленин се бореше против теорията за перманентната революция до края на живота си. Но това не го смуцава.

Излиза, по-нататък, че двете фракции, и меншевиките, и болшевиките, трябвало да дойдат до теорията за перманентната революция, но в действителност до тази теория дошли само болшевиките, понеже имали революционно-построена организация на работниците и старата интелигенция, и дошли не изведнаж, а „начиная от 1917 година“.

Излиза, най-после, че теорията за перманентната революция „напълно и изцяло съвпаднала с позицията на нашата партия, начиная от 1917 година“.

Съдете сега сами, може ли да се каже, че Троцки не придава голямо значение на теорията за перманентната революция? Не, не може. Напротив, ако теорията за перманентната революция действително е съвпаднала, „начиная от 1917 година“, с позицията на партията, то от това може да се направи само един извод—че Троцки

е придавал и продължава да придава на тая теория решаващо значение за цялата наша партия.

Но какво значи „съвпаднала“? Как е могла теорията за перманентната революция на Троцки да съвпадне с позицията на нашата партия, ако е доказано, че нашата партия в лицето на Ленин е водила през цялото време борба точно с тая теория?

Едно от двете: или нашата партия е нямала своя теория и е била принудена след това, от хода на нещата, да приеме теорията за перманентната революция на Троцки, или тя е имала своя теория, но тази теория е била незабелязано изместена от теорията за перманентната революция на Троцки, „начиная от 1917 година“.

Това „недоумение“ ни разясни по-късно Троцки в своя „Предговор“ към книгата „1905 година“, написан в 1922 година. Излагайки същността на теорията за перманентната революция и давайки анализ на оценката на нашата революция от гледна точка на теорията за перманентната революция, Троцки идва до следния извод:

„Макар и с прекъсване от 12 години, тази оценка се потвърди напълно“ (Троцки, „1905“. „Предговор“).

С други думи: теорията за перманентната революция, „конструирана“ от Троцки в 1905 година, „се потвърдила напълно“ в 1917 година, след 12 години.

Но как е могла да се потвърди? А къде се дяха болшевиките? — Нима те отиваха на революция без каквато и да било своя теория, нима те се оказаха способни само да организират революционната интелигенция, революционните работници? И след това, на почвата на какво, на базата на какви принципи организираха те работниците? Все пак имаха ли болшевиките някаква теория, оценка на революцията, оценка на движещите сили на революцията? Нима освен теорията за перманентната революция в нашата партия не съществуваше никаква друга теория?

Съдете сами: ние, болшевиките, сме живели и сме се развивали без перспективи и без революционна теория; живели сме така от 1903 година до 1917 година; а след това, „начиная от 1917 година“, сме глътнали незабеля-

зано теорията за перманентната революция и сме се изправили на крака. Безспорно, това е твърде интересна приказка. Но как е могло това да мине незабелязано, без борба, без сътресение в партията? Как е могло да се случи това току-тъй, изведнаж? Та нали е известно, че Ленин и неговата партия се бориха с теорията за перманентната революция още от първите дни на нейното появяване.

Впрочем, Троцки ни разяснява това „недоумение“ в друг документ. Аз имам предвид „Забележката“ към статията на Троцки „Нашите разногласия“, написана в 1922 година.

Ето съответното място от тая статия на Троцки:

„Ако меншевиките, изхождайки от абстракцията: *„нашата революция е буржоазна“*, идват до идеята за приспособяването на цялата тактика на пролетариата към поведението на либералната буржоазия, чак до завоюване на държавната власт от нея — то болшевиките, изхождайки от също такава гола абстракция: *„демократическа, а не социалистическа диктатура“*, идват до идеята за буржоазнодемократическото самоограничение на пролетариата, в чиито ръце се намира държавната власт. Наистина, разликата между тях по този въпрос е твърде значителна: докато антиреволюционните страни на меншевизма се проявяват с цялата си сила още сега, антиреволюционните черти на болшевизма заплашват с огромна опасност само в случай на революционна победа“ (Троцки, „1905“, стр. 285).

Излиза, че не само меншевизмът имал своите антиреволюционни страни, но и болшевизмът не бил лишен от „антиреволюционни черти“, които заплашвали „с огромна опасност само в случай на революционна победа“.

Освободили ли са се по-късно болшевиките от „антиреволюционните черти“ на болшевизма и ако да, по какъв начин?

Троцки ни разяснява това „недоумение“ в „Забележката“ към статията „Нашите разногласия“.

Слушайте:

„Това, както е известно, не се случи, тъй като под ръководството на др. Ленин болшевизмът извърши (не без вътрешна борба) своето идейно превъоръжаване по този най-важен въпрос през пролетта на 1917 година, т. е. преди завоюването на властта“ (Троцки, „1905“, стр. 285).

И тъй, „превъоръжаване“ на болшевиките, „начиная от 1917 година“, на базата на теорията за перманентната революция, спасение на болшевиките във връзка с това от „антиреволюционните черти на болшевизма“, най-после, фактът, че теорията за перманентната революция „се потвърдила“ по този начин „напълно“ — такъв е изводът на Троцки.

А къде остана ленинизмът, теорията на болшевизма, болшевишката оценка на нашата революция, на нейните движещи сили и т. н.? Те или не са се „потвърдили напълно“, или съвсем не са се „потвърдили“, или са се изпарили, като са отстъпили място на теорията за перманентната революция за „превъоръжаване“ на партията.

И тъй, имало едно време на света болшевики, „построявали“ те как да е партия, „начиная“ от 1903 година, но нямали революционна теория, лутали се, лутали се, „начиная“ от 1903 година, и как да е изкарали до 1917 година, после, като забелязали Троцки с теорията за перманентната революция в ръце, решили да се „превъоръжат“ и след като се „превъоръжили“, изгубили последните остатъци на ленинизма, на ленинската теория за революцията, довеждайки по този начин до „пълно съвпадане“ на теорията за перманентната революция с „позицията“ на нашата партия.

Това е доста интересна приказка, другари. Това, ако искате, е един от ония великолепни фокуси, каквито можете да видите в цирка. Но ние не сме на цирк, а на конференция на нашата партия. И ние не сме наемали Троцки за цирков артист. Защо са тия фокуси?

Как оценяваше др. Ленин теорията за перманентната революция? Ето какво пише той за тая теория в една от своите статии, осмивайки я като „оригинална“ и „прекрасна“ теория:

„Да изясни съотношението между класите в предстоящата революция е главната задача на революционната партия . . . Троцки разрешава тази задача неправилно в „Наше Слово“, като повтаря своята „оригинална“ теория от 1905 година и не желае да помисли за това, по силата на какви причини цели десет години животът вървеше мимо тази прекрасна теория.

Оригиналната теория на Троцки взема от болшевиките зова за решителна революционна борба на пролетариата и за завоюването на политическата власт от него, а от меншевиките — „отричането“ на ролята на селячеството“ . . . С това „Троцки на дело помага на либералните руски работнически политици, които под „отричане“ ролята на селячеството разбират *нежелание* да вдигат селяните на революция!“ (виж т. XVIII, стр. 317—318).

Излиза, че според Ленин теорията за перманентната революция е полуменшевишка теория, игнорираща революционната роля на селячеството в руската революция.

Непонятно е само как е могла тази полуменшевишка теория „да съвпадне напълно и изцяло“ с позицията на нашата партия, макар и „начиная от 1917 година“.

А как оценява нашата партия теорията за перманентната революция? Ето какво се говори за нея в известната резолюция на XIV партийна конференция:

„Съставна част на троцкистката теория за перманентната революция е твърдението, че „истинският подем на социалистическото стопанство в Русия ще стане възможен *едва след победата* на пролетариата в най-важните европейски страни“ (Троцки, 1922 г.) — твърдение, обричащо пролетариата на СССР в сегашния период на фаталистична пасивност. Против подобни „теории“ др. Ленин писа: „Безкрайно шаблонен е техният довод, който те са научили наизуст през време на развитието на западноевропейската социалдемократия и който се състои в това, че ние не сме дорасли до социализма, че у нас няма, както се изразяват разните „учени“ господа измежду тях, обективни икономически предпоставки за социализма“ (Бележките за Суханов). (Резолюция на XIV партийна конференция <sup>99</sup>.)

Излиза, че теорията за перманентната революция е същата сухановщина, която др. Ленин в своите записки „За нашата революция“ заклеява като социалдемократизъм.

Непонятно е само как такава теория е могла да „превъоръжи“ нашата болшевишка партия.

В своята реч Каменев „даде да се разбере“, че Троцки се отказва от своята теория за перманентната революция, привеждайки в потвърждение на това следния повече от двусмислен цитат от последното писмо на Троцки до опозиционерите от септември 1926 година:

„Ние изхождаме от това, че, както опитът неопровержимо показва, по всички що-годе принципиални въпроси, по които някой от нас е бил несъгласен с Ленин, правотата е била безусловно на страната на Владимир Илич.“

Но Каменев премълча, че след това, в същото писмо, Троцки е направил следното заявление, което обезсилва предидущото му заявление:

„Ленинградската опозиция енергично се обяви против теорията за социализма в една страна, *като теоретическо оправдание на националната ограниченост*“ (виж писмото на Троцки, септември 1926 година, приложение към стенограмата на заседанията на ПБ на ЦК на ВКП(б) от 8 и 11 октомври 1926 г.).

Какво значение може да има първото двусмислено и с нищо необвързващо заявление на Троцки пред второто му заявление, обезсилващо първото?

Какво представлява теорията за перманентната революция? Отричане на Лениновата „теория за социализма в една страна“.

Какво представлява Лениновата „теория за социализма в една страна“? Отричане на теорията за перманентната революция на Троцки.

Не е ли ясно, че привеждайки първия цитат от писмото на Троцки и премълчавайки втория, Каменев се опитваше да обърка и измами нашата партия.

Но нашата партия не може да бъде измамена така лесно.

## **2. Жонглиране с цитати, или Троцки фалшифицира ленинизма**

Другари, обърнахте ли внимание, че цялата реч на Троцки е препълнена с най-разнообразни цитати от съчиненията на Ленин? Четеш тия цитати, взети от разни статии на Ленин, и не разбираш към какво се стреми повече Троцки: да подкрепи с тях своята позиция или да „улови“ др. Ленин в „противоречия“. Той приведе една група цитати от трудовете на Ленин, в които се казва, че опасността от интервенция може да бъде преодолена само в случай на победа на революцията в няколко страни, мислейки очевидно да „разобличи“ с това партията. Но той не е разбрал или не иска да разбере, че тия цитати говорят не против позицията на партията, а в нейна полза и против позицията на Троцки, защото значението на опасността отвън се оценява от партията

в пълно съгласие с линията на Ленин. Той приведе друга група цитати, в които се казва, че *пълната победа* на социализма е невъзможна без победата на революцията в няколко страни, стараяйки се по всякакъв начин да жонглира с тия цитати. Но той не е разбрал или не иска да разбере, че пълната победа на социализма (гаранцията срещу интервенция) не трябва да се смесва с победата на социализма изобщо (построяването на социалистическото общество), не разбирайки или не желаейки да разбере, че тия цитати от съчиненията на Ленин говорят не против партията, а в полза на партията и против позицията на Троцки.

Но привеждайки куп всевъзможни, неотнасящи се към въпроса цитати, Троцки не поиска да се спре на основната статия на Ленин за възможността за победата на социализма в една страна (1915 г.), мислейки, както изглежда, че Каменев със своята реч благополучно го е освободил от тая статия. Но сега може до се счита за окончателно доказано, че Каменев не успя да изпълни своята роля, и статията на др. Ленин остава напълно в сила.

Троцки приведе, по-нататък, цитат от известната статия на др. Ленин за липсата на разногласия между тях по селския въпрос в областта на текущата политика. Но той забрави да каже, че тази статия на Ленин не само не разрешава, но дори и не засяга въпроса за разногласията между Троцки и Ленин по въпроса за селячеството, *във връзка с възможността за построяване на пълно социалистическо общество в нашата страна.*

С това всъщност се и обяснява защо операциите на Троцки с цитати се превърнаха в празно жонглиране с цитати.

Троцки се опитваше да докаже, че неговата позиция „съвпада“ с позицията на Ленин по въпроса за възможността за построяването на социалистическото общество в нашата страна на базата на вътрешните сили на нашата революция. Но как може да се докаже недоказуемото?

Как може тезисът на Ленин, че „победата на социализма първоначално е възможна в малко или дори в една отделно взета капиталистическа страна“<sup>100</sup>, да се



съгласува с тезиса на Троцки, че е „безнадежно да се мисли... че например революционна Русия би могла да устои пред лицето на консервативна Европа“?

Как може, по-нататък, тезисът на Ленин, че „победният пролетариат на тая страна (на една страна. *И. Ст.*), след като експроприира капиталистите и организира свое социалистическо производство, би се изправил *против* останалия, капиталистическия свят“<sup>101</sup>, да се съгласува с тезиса на Троцки, че „без пряката *държавна\** подкрепа на европейския пролетариат руската работническа класа не ще може да се задържи на власт и да превърне своето временно господство в продължителна социалистическа диктатура“?

Как може, най-после, тезисът на Ленин, че „само съглашението със селячеството може да спаси социалистическата революция в Русия, докато не е настъпила революция в другите страни“<sup>102</sup>, да се съгласува с тезиса на Троцки, че „противоречията в положението на работническото правителство в една изостанала страна, с подавяващо мнозинство от селско население, ще могат да намерят своето разрешение само в международен мащаб, на арената на световната пролетарска революция“?

И след това: с какво всъщност позицията на Троцки по въпроса за победата на социализма в нашата страна се отличава от позицията на меншевика О. Бауер, която се състои в това, че:

„В Русия, където пролетариатът съставлява само незначително малцинство от нацията, той може да затвърди своето господство само временно“, че „той трябва неизбежно отново да го загуби, щом селската маса на народа стане достатъчно зряла в културно отношение, за да вземе сама властта в своите ръце“, че „само със завоюването на политическата власт от страна на пролетариата на индустриалния Запад може да се осигури продължителното господство на индустриалния социализъм“ в Русия?

Нима не е ясно, че Троцки е по-близо до Бауер отколкото до Ленин? И нима не е вярно, че позицията на Троцки е позиция на социалдемократическия уклон,

\* Курсивът е мой. *И. Ст.*

че Троцки отрича всъщност социалистическия характер на нашата революция?

Троцки се опитваше да обоснове своята теза, че пролетарската власт не може да се задържи пред лицето на консервативна Европа, с разсъздението, че сегашна Европа не е консервативна, че тя е повече или по-малко либерална и че ако Европа би била действително консервативна, пролетариатът на нашата страна не би могъл да задържи властта. Но нима е трудно да се разбере, че Троцки се е обърнал тук напълно и окончателно? Каква е например днешна Италия, или Англия, или Франция — консервативна или либерална? Какво представлява днешна Северна Америка — консервативна или либерална страна? И какво значение може да има за цялостта и запазването на нашата република това „тънко“ и смешно подчертаване на разликата между консервативна и „либерална“ Европа? Нима републиканска Франция и демократическа Америка не интервенираха в нашата страна в периода на Колчак и Деникин така, както и монархическа и консервативна Англия?

Троцки отдели особено много място на въпроса за средняка. Той приведе цитат от съчиненията на Ленин от периода на 1906 година, в който Ленин предсказва, че след победата на *буржоазната* революция част от средняците може да минат на страната на контрареволуцията, стараяйки се, както изглежда, с това да докаже, че той цитат „съвпада“ с позицията на Троцки по въпроса за селячеството след победата на *социалистическата* революция. Не е трудно да се разбере, че Троцки сравнява тук несравняеми неща. Троцки е склонен да разглежда средното селячество като „нещо в себе си“, нещо постоянно и веднаж завинаги дадено. Но болшевиките никога не са гледали така на средното селячество.

Троцки изглежда е забравил, че болшевиките имат три плана по отношение основната маса на селячеството: един план — предназначен за периода на буржоазната революция, друг план — предназначен за периода на пролетарската революция, и трети план — предназначен за периода след затвърдяването на Съветската власт.

В първия период болшевиките казваха: заедно с цялото селячество, против царя и помещиците, при неутрализирането на либералната буржоазия, за буржоазно-демократическа революция.

Във втория период болшевиките казваха: заедно с най-бедните селяни, против буржоазията и кулаците, при неутрализирането на средните селяни, за социалистическата революция. А какво значи да неутрализираме средните селяни? Това значи да ги държиме под политическото наблюдение на пролетариата, да не им се доверяваме и да вземаме всички мерки, за да не се изплъзнат от нашите ръце.

В третия период, в периода, който преживяваме сега, болшевиките казват: заедно с бедните селяни, при здравия съюз със средния селянин, против капиталистическите елементи на нашето стопанство в града и селото, за победа на социалистическото строителство.

Който смесва тези три плана, три различни линии, отразяващи три различни периода в нашата революция, нищо не разбира от болшевизъм.

Ленин бе съвсем прав, като казваше, че след победата на *буржоазната* революция една част от средните селяни ще мине към контрареволуцията. Така се и случи например в периода на „Уфимското правителство“<sup>103</sup>, когато част от средняците в Поволжието мина към контрареволуцията, към кулаците, а голямата част от средняците се колебаеше между революцията и контрареволуцията. Другояче не можеше и да бъде. Среднякът затова е и средняк, за да изчаква и се колебае: „кой ще надделее, не се знае, я по-добре да изчакам“. Едва след първите сериозни победи над вътрешната контрареволуция и особено след затвърдяването на Съветската власт среднякът почна определено да се ориентира към Съветската власт, като реши очевидно, че без власт не може, че болшевишката власт е силна и работата с тая власт е единственият изход. В тоя именно период др. Ленин каза мъдрите думи, че „ние сме влезли в такъв стадий на социалистическото строителство, когато трябва да изработим конкретно, детайлно, проверени въз основа на опита от работата в село, основни правила

и указания, от които трябва да се ръководим, *за да застанем на почвата на здрав съюз по отношение на средния селянин*“ (реч на VIII конгрес на партията, т. XXIV, стр. 114).

Ето как стои въпросът за средняците.

Грешката на Троцки е там, че той подхожда към въпроса за средното селячество метафизически, разглежда средното селячество като „нещо в себе си“ и с това обърква въпроса, изопаचाвайки и фалшифицирайки ленинизма.

Най-после, въпросът съвсем не е там, че пролетариатът може да има и ще има още противоречия и конфликти с известна част от средняците. Разногласието между партията и опозицията съвсем не се състои в това. Разногласието тук се състои в това, че партията счита тия противоречия и възможните конфликти за *напълно преодолими* на базата на собствените сили на нашата революция, докато Троцки и опозицията считат, че тия противоречия и конфликти могат да бъдат преодолени *само* в международен мащаб, на арената на световната пролетарска революция“.

Жонглирайки с цитати, Троцки се опитва да скрие тия разногласия някъде в ъгъла. Но аз вече казах, че не ще му се удаде да измами нашата партия.

А изводът? Изводът е, че трябва да си диалектик, а не фокусник. Да бяхте се поучили вие, уважаеми опозиционери, на диалектика от др. Ленин, да бяхте попрочели неговите произведения — това би било полезно за вас. (*Ръкопляскания, смях.*)

### 3. „Дреболии“ и куриози

Троцки ме упрекваше като автор на тезисите във връзка с това, че в тях се говори за революцията „сама по себе си“, като социалистическа революция. Троцки намира, че такова отношение към революцията е метафизическо. Аз никак не мога да се съглася с това.

Защо в тезисите се говори за революцията „сама по себе си“, като социалистическа революция? Защото с това се подчертава цялата разлика в оценката на нашата

революция между възгледите на нашата партия и възгледите на опозицията.

В какво се състои тази разлика? В това, че партията схваща нашата революция като социалистическа революция, като революция, представляваща известна самостоятелна сила, способна да води борба против капиталистическия свят, докато опозицията разглежда нашата революция като безплатно приложение към бъдещата, още не победила пролетарска революция на Запад, като „добавъчно приложение“ към бъдещата революция на Запад, като нещо, което няма никаква самостоятелна сила. Достатъчно е само да сравним оценката на Ленин за пролетарската диктатура в нашата страна с оценката на опозиционния блок, за да разберем цялата пропаст между тях. Докато Ленин оценява пролетарската диктатура като най-инициативна сила, която, след като организира социалистическото стопанство, трябва да тръгне на непосредствена подкрепа на световния пролетариат, на борба с капиталистическия свят, опозицията, напротив, схваща пролетарската диктатура в нашата страна като пасивна сила, живееща под страха от незабавно загубване на властта „пред лицето на консервативна Европа“.

Нима не е ясно, че думата „метафизика“ е пусната в ход, за да прикрие голотата на социалдемократическата оценка на нашата революция от страна на опозицията?

Троцки казваше по-нататък, че аз съм заменил неточната и неправилна формулировка на въпроса за победата на социализма в една страна, дадена в моята книга „За основите на ленинизма“ в 1924 година, с друга, по-точна и по-правилна формулировка. Троцки изглежда не е доволен от това. Защо, на какво основание, той не каза. Какво лошо може да има в това, че съм поправил неточната формулировка, като съм я заменил с точна? Аз съвсем не се считам за безгрешен. Аз мисля, че партията може само да спечели, ако грешката, допуснатата от този или онзи другар, се признава от него и се поправя след това. Какво иска да каже всъщност Троцки, подчертавайки този факт? Може би той иска да последва

добрия пример и да се залови най-после с поправянето на многобройните си грешки? (*Ръкопляскания, смях.*) Какво пък, аз съм готов да му помогна в тази работа, ако тук е нужна моята помощ, готов съм да го потикна и да му помогна. (*Ръкопляскания, смях.*) Но Троцки изглежда преследва някаква друга цел. Ако това е вярно, аз съм длъжен да кажа, че неговият опит е опит с негодни средства.

В своята реч Троцки уверяваше, че той не е чак толкова лош комунист, както го изобразяват представителите на мнозинството в партията. Той приведе цял ред цитати от свои статии, в които се казва, че той, Троцки, е признавал и продължава да признава „социалистическия характер“ на нашата работа, че той не отрича „социалистическия характер“ на нашата държавна индустрия и т. н. и т. н. Гледай ти, каква новост! Само това липсваше, Троцки да отрича социалистическия характер на нашата работа, на нашата държавна индустрия и т. н. Тия факти сега се признават от всички, чак до нийоркската борса, до нашите непмани, да не говорим вече за О. Бауер. Сега всички, и враговете, и приятелите, виждат, че ние строим индустрията не така, както я строят капиталистите, че ние внасяме в развитието на нашия стопански и политически живот нови елементи, които нямат нищо общо с капитализма.

Не, уважаеми опозиционери, не е там сега въпросът.

Въпросът се поставя сега по-сериозно, отколкото това може да се стори на опозиционния блок.

Сега се касае не за социалистическия характер на нашата индустрия, а за построяването на социалистическото стопанство в цялост, въпреки капиталистическото обкръжение, въпреки вътрешните и външните врагове, чакащи гибелта на пролетарската диктатура. Касае се за постигането на пълното тържество на ленинизма в нашата партия.

Въпросът сега не е в дреболиите и куриозите. С дреболии и куриози сега не можеш се отърва пред партията. Партията иска сега от опозицията повече.

Или вие ще проявите смелост и ще съумеете открито и честно да се откажете от своите принципиални

грешки, или не ще направите това, и тогава ето ви от партията заслужена квалификация на вашата позиция като позиция на социалдемократически уклон.

Едно от двете.

От опозиционерите зависи да направят избора. (*Гласове: „Правилно!“ Ръкопляскания.*)

## V

### ПРАКТИЧЕСКАТА ПЛАТФОРМА НА ОПОЗИЦИЯТА. ИСКАНИЯТА НА ПАРТИЯТА

От жонглирането с цитати водачите на опозицията се опитваха да преминат към разногласия от практически характер. Троцки и Каменев, както и Зиновиев, се опитваха да формулират тия разногласия, твърдейки, че важни са не теоретическите разногласия, а практическите разногласия. Аз трябва да кажа обаче, че нито една от формулировките на нашите разногласия, дадени от опозицията на тая конференция, не се отличава нито с обективност, нито с пълнота.

Вие искате да знаете в какво се състоят нашите практически разногласия, вие искате да знаете какво иска от вас партията?

Слушайте:

1) Партията не може повече да търпи и няма да търпи всеки път, когато останете в малцинство, да излизате на улицата, да обявявате криза в партията и да разстройвате партията. Партията няма да търпи повече това. (*Гласове: „Правилно!“ Ръкопляскания.*)

2) Партията не може и няма да търпи, след като загубихте надеждата да получите мнозинство в нашата партия, да подбирате и събирате всякакви недоволни елементи като материал за нова партия. Партията не може и няма да търпи това. (*Ръкопляскания.*)

3) Партията не може и няма да търпи, щото, чернейки ръководния партиен апарат и рушейки режима в партията, рушейки желязната дисциплина в партията,

да обединяват и организират всевъзможните осъдени от партията течения в нова партия под знамето на свобода на фракциите. Партията няма да търпи това. (*Ръкопляскания.*)

4) Ние знаем, че у нас съществуват големи трудности в строителството на социализма. Ние виждаме тия трудности и имаме възможност да ги преодоляваме. Ние бихме поздравили всяка помощ от страна на опозицията за преодоляването на тия трудности. Но партията не може и няма да търпи да правите опити да използвате тия трудности за влошаване на нашето положение, за нападение върху партията, за атаки против партията. (*Ръкопляскания.*)

5) Партията разбира повече от всички опозиции, взети заедно, че развитието на индустриализацията и построяването на социализма са възможни само при неотклонния подем на материалното и културно положение на работническата класа. Партията взема и ще взема всички мерки материалното и културно положение на работническата класа да се подобрява неотклонно. Но партията не може и няма да търпи опозицията да излиза на улицата с демагогски заявления за незабавно повишаване на работната заплата с 30—40%, знаейки много добре, че понастоящем индустрията не може да издържи такова повишение на работната заплата, знаейки много добре, че подобни демагогски заявления имат за цел не подобрене положението на работническата класа, а култивиране недоволство сред изостаналите слоеве на трудещите се и организиране на недоволството против партията, против авангарда на работническата класа. Партията не може и няма да търпи това. (*Гласове: „Правилно!“ Ръкопляскания.*)

6) Партията не може и няма да търпи опозицията да продължава и занаяпред да подкопава основите на спойката между работниците и селяните, основите на съюза на работниците и селяните, пропагандирайки идеята за повишаване продажните цени и засилване данъчното бреме върху селячеството, опитвайки се „да конструира“ отношенията между пролетариата и селячеството не като



отношения на икономическо *сътрудничество*, а като отношения на *експлоатация* на селячеството от пролетарската държава. Партията не може и няма да търпи това (*Ръкопляскания*).

7) Партията не може и няма да търпи опозиционерите да продължават и занаяпред да сеят идейна бъркотия в партията, да преувеличават нашите трудности, да култивират пораженски настроения, да проповядват идеята за невъзможността на построяването на социализма в нашата страна и да подкопават по този начин основите на ленинизма. Партията не може и няма да търпи това (*Гласове: „Правилно!“ Ръкопляскания*.)

8) Партията не може и няма да търпи — макар че това е не само нейна работа, но и работа на всички секции на Коминтерна—да продължавате и занаяпред да разстройвате Коминтерна, да разлагате неговите секции и да развенчавате ръководството на Коминтерна. Партията не може и няма да търпи това. (*Ръкопляскания*.)

Ето в какво се състоят нашите практически разногласия.

Ето къде е същността на политическата и практическата платформа на опозиционния блок и ето против какво се бори сега нашата партия.

Излагайки в речта си някои точки от тази платформа и старателно скривайки други, Троцки питаше: но какво социалдемократическо има тук? Странен въпрос! А аз питам: какво комунистическо има тук, в тая платформа на опозиционния блок? Какво тук не е социалдемократическо? Нима не е ясно, че практическата платформа на опозиционния блок върви по линията на отстъплението от ленинизма, по линията на приближаването към социалдемокрацията?

Вие искахте да знаете какво иска от вас партията, уважаеми опозиционери—сега вие знаете какво иска тя от вас.

Или ще изпълните тия условия, които са същевременно условия за пълното единство в нашата партия, или не ще направите това — и тогава партията, след като ви разби вчера, ще почне да ви доунищожава утре (*Ръкопляскания*).

## VI

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Какви са заключенията, резултатите от нашата вътрешнопартийна борба?

Аз имам един документ от септември 1926 година, подписан от Троцки. Този документ е забележителен в това отношение, че в него има известен опит да се предвидят резултатите от вътрешнопартийната борба, има известна прогноза и известно очертаване на перспективите на нашата вътрешнопартийна борба. В този документ се казва:

„Обединената опозиция показва през април и през юли и ще покаже през октомври, че единството на нейните възгледи само укрепва под влиянието на грубото и нелоялно преследване, и партията ще разбере, че само на базата на възгледите на обединената опозиция има изход от сегашната жестока криза“ (виж писмото на Троцки до опозиционерите, септември 1926 г. — приложение към стенограмата на заседанията на Политбюро от 8—11 октомври 1926 г.).

Вие виждате, че това е почти предсказание. (*Глас:* „Именно — почти.“) Това е почти пророчество от чисто марксистически тип, предвиждане за цели два месеца. (*Смях.*)

Разбира се, тук има известни преувеличения. (*Смях.*) Тук се говори например за сегашната жестока криза в нашата партия. Но ние, слава богу, сме живи и здрави и дори не забелязахме криза. Има, разбира се, известна криза, но не криза в партията, а криза в някаква фракция, наричана фракция на опозиционния блок. Но кризата в малка фракция не може да се представя за криза в милионната партия.

В документа на Троцки по-нататък се казва, че опозиционният блок укрепва и ще укрепва още в бъдеще. Аз мисля, че тук също има известно преувеличение (*Смях.*) Не може да се отрича фактът, че опозиционният блок се разлага, че от него се отделят най-добрите елементи на опозицията, че той се задушаваша от вътрешни противоречия. Нима не е факт, че др. Крупская например напуска опозиционния блок? (*Бурни ръкопляскания.*) Случайно ли е това?

В документа на Троцки се казва, най-после, че само на базата на възгледите на обединената опозиция има изход от сегашната криза. Аз мисля, че тук Троцки също преувеличава малко. (*Смях.*) Опозиционерите не могат да не знаят, че партията се обедини и сплоти в единно цяло не на базата на възгледите на опозиционния блок, а в борба с тия възгледи и против тия възгледи, на базата на социалистическите перспективи на нашето строителство. Преувеличението в документа на Троцки е явно.

Но ако се абстрахираме от всички преувеличения, допуснати от Троцки в неговия документ, от прогнозата комай че всъщност нищо не остава, другари. (*Общ смях.*)

Както виждате, резултатът излиза обратен на оня резултат, който Троцки ни бе обрисувал в своята прогноза.

Аз свършвам, другари.

Едно време Зиновиев се хвалеше, че може да прилепя ухо до земята (*смях*) и когато го прилепя до земята, той чува стъпките на историята. Твърде е възможно това да е така в действителност. Но едно все пак трябва да се признае, че Зиновиев, който умее да прилепя ухо до земята и да слуша стъпките на историята, не чува понякога някои „дреболии“. Може би опозицията действително умее да прилепя уши до земята и да слуша такива великолепни неща като стъпките на историята. Но не може да не признаем, че умеейки да слуша великолепните неща, тя не съумя да чуе „дреболията“, че партията отдавна вече е обърнала гръб на опозицията, а опозицията е останала на сухо. Това те не са чули. (*Гласове* : „Правилно!“)

Какво следва от това? Следва, че на опозицията очевидно ушите не са в ред. (*Смях.*)

Отгук моят съвет: уважаеми опозиционери, лекувайте си ушите! (*Бурни, продължителни ръкопляскания. Конференцията на крака изпраща др. Сталин.*)

„Правда“ бр. 262,  
12 ноември 1926 г.

---

## ЗА ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕВОЛЮЦИЯТА В КИТАЙ

Реч в китайската комисия на ИККИ  
30 ноември 1926 г.

Другари, преди да премина към въпроса, считам за нужно да заявя, че нямам изчерпателни материали по китайския въпрос, необходими, за да разгърна пълната картина на революцията в Китай. Затова съм принуден да се огранича с някои общи бележки от принципиален характер, които имат непосредствено отношение към въпроса за основното направление на китайската революция.

Аз имам тезисите на Петров, тезисите на Миф, двата доклада на Тан Пин-сян и бележките на Рафес по китайския въпрос. Мисля, че всички тия документи, въпреки техните достойнства, страдат от грамадния недостатък, че заобикалят цял ред основни въпроси на революцията в Китай. Аз мисля, че преди всичко трябва да обърна внимание върху тия грешки. Затова моите забележки ще имат същевременно критически характер.

### I

#### ХАРАКТЕРЪТ НА РЕВОЛЮЦИЯТА В КИТАЙ

Ленин казваше, че китайците ще имат в скоро време своя 1905 година. Някои другари разбраха това в смисъл че у китайците трябва да се повтори абсолютно същото, което стана у нас в Русия в 1905 година. Това не е вярно, другари. Ленин съвсем не е казал, че китайската революция ще бъде копие на руската революция от 1905 година. Ленин казваше само, че китайците ще имат *своя*

1905 година. Това значи, че освен общите черти на революцията от 1905 година китайската революция ще има още свои специфични особености, които трябва да наложат свой особен отпечатък на революцията в Китай.

Какви са тия особености?

Първата особеност се състои в това, че китайската революция, бидейки буржоазно-демократическа революция, е същевременно националноосвободителна революция, насочена с острието си против господството на чуждестранния империализъм в Китай. С това тя се отличава преди всичко от руската революция в 1905 година. Работата е там, че господството на империализма в Китай се проявява не само в неговото военно могъщество, но преди всичко в това, че основните нишки на индустрията в Китай, железопътните линии, фабриките и заводите, мините, банките и т. н. се намират в разпореждане или под контрола на чуждестранните империалисти. Но от това следва, че въпросите на борбата с чуждестранните империалисти и техните китайски агенти не могат да не играят сериозна роля в китайската революция. Така китайската революция непосредствено се свързва с революциите на пролетариите от всички страни против империализма.

Втората особеност на китайската революция се състои в това, че едрата национална буржоазия в Китай е извънредно слаба, че тя е несравнено по-слаба от руската буржоазия в периода на 1905 година. Това е понятно. Ако основните нишки на индустрията са съсредоточени в ръцете на чуждестранните империалисти, едрата национална буржоазия в Китай не може да не бъде слаба и изостанала. В това отношение забележката на Миф относно слабостта на националната буржоазия в Китай като един от характерните факти на китайската революция е съвсем правилна. Но от това следва, че ролята на инициатор и ръководител на китайската революция, ролята на водач на китайското селячество трябва неминуемо да попадне в ръцете на китайския пролетариат и неговата партия.

Не трябва също да се забравя третата особеност на китайската революция, състояща се в това, че наред с

Китай съществува и се развива Съветският съюз, революционният опит и помощта на който не може да не улесни борбата на китайския пролетариат против империализма и против феодално-средновековните остатъци в Китай.

Такива са основните особености на китайската революция, които определят нейния характер и нейното направление.

## II

### ИМПЕРИАЛИЗМЪТ И ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ В КИТАЙ

Първият недостатък на представените тезиси се състои в това, че те заобикалят или недооценяват въпроса за империалистическата интервенция в Китай. Ако се вникне в тезисите, може да се помисли, че в настоящия момент в Китай няма всъщност империалистическа интервенция, а има само борба между северняци и южняци или между една група генерали против друга група генерали. При това под интервенция са склонни да разбират такова състояние, при което е налице фактът на въвеждане на чужди войски на китайска територия, а ако няма подобен факт, няма и интервенция.

Това е най-голяма грешка, другари. Интервенцията съвсем не се изчерпва с въвеждането на войски, и въвеждането на войски съвсем не съставлява главната особеност на интервенцията. При съвременните условия на резолюционното движение в капиталистическите страни, когато непосредственото въвеждане на чужди войски може да предизвика ред протести и конфликти, интервенцията има по-гъвкав характер и по-замаскирана форма. При съвременните условия империализмът предпочита да интервенира чрез организирането на гражданска война вътре в зависимата страна, чрез финансирането на контрреволюционните сили против революцията, чрез моралното и финансово поддържане на своите китайски агенти против революцията. Империалистите бяха склонни да изобразяват борбата на Деникин и Колчак, на Юденич и Врангел против революцията в Русия като изключи-

телно вътрешна борба. Но ние всички знаехме, и не само ние, но и целият свят знаеше, че зад гърба на тия контрареволуционни руски генерали стояха империалистите на Англия и Америка, на Франция и Япония, без чиято подкрепа сериозна гражданска война в Русия би била съвсем невъзможна. Същото трябва да се каже и за Китай. Борбата на У Пей-фу и Сун Чуан-фан, на Чжан Цо-лин и на Чжан Цун-чан против революцията в Китай би била просто невъзможна, ако империалистите от всички страни не вдъхновяваха тия контрареволуционни генерали, ако те не ги снабдяваха с финанси, оръжие инструктори, „съветници“ и т. н.

В какво се състои силата на кантонските войски? В това, че те имат идея, патос, които ги вдъхновяват в борбата за освобождаване от империализма, в това, че те носят освобождение на Китай. В какво се състои силата на контрареволуционните генерали в Китай? В това, че зад гърба им стоят империалистите от всички страни, собствениците на всевъзможните железопътни линии, концесии, фабрики и заводи, на банкови и търговски кантори в Китай.

Затова въпросът не е само, или дори не е толкова във въвеждането на чужди войски, а в оная подкрепа, която империалистите от всички страни оказват на контрареволуцията в Китай. Интервенция с чужди ръце — в това е сега същността на империалистическата интервенция.

Затова империалистическата интервенция в Китай е несъмнен факт, против който и е насочена със своето острие китайската революция.

Затова този, който заобикаля или недооценява факта на империалистическата интервенция в Китай, заобикаля или подценява най-главното и най-важното в Китай.

Казват, че японските империалисти проявяват известни признаци на „разположение“ към кантонците и към китайската революция изобщо. Казват, че в това отношение американските империалисти не изостават от японските. Това е самоизмама, другари. Трябва да умеем да отличаваме същността на политиката на империалистите, включително и на японо-американските, от нейната

маскировка. Ленин често казваше, че революционерите трудно могат да се превземат с тояга, с юмрук, но понякога много лесно се превземат с ласка. Не трябва никога да забравяме тази истина, казана от Ленин, другари. Във всеки случай ясно е, че японо-американските империалисти доста добре са проумели значението на тази истина. Затова трябва строго да различаваме ласката и похвалата по адрес на кантонците от факта, че най-щедрите на ласки империалисти най-здро̀во се държат за „своите“ концесии и железопътни линии в Китай, от които те за нищо на света не са съгласни да се откажат.

### III

#### РЕВОЛЮЦИОННАТА АРМИЯ В КИТАЙ

Втората бележка във връзка с представените тезиси се отнася до въпроса за революционната армия в Китай. Работата е там, че въпросът за армията в тезисите е заобиколен или се подценява. (*Глас от място*: „Правилно!“) В това е вторият им недостатък. Напредването на кантонците на север обикновено се разглежда не като разгръщане на китайската революция, а като борба на кантонските генерали против У Пей-фу и Сун Чуан-фан, като борба за първенство на едни генерали по отношение на други генерали. Това е много голяма грешка, другари. Революционните армии в Китай са най-важният фактор в борбата на китайските работници и селяни за своето освобождение. Нима е случайност, че до май или до юни тази година положението в Китай се преценяваше като господство на реакцията, настъпила след поражението на армията на Фин Юй-сян, а след това, през лятото на тази година, бе достатъчно победоносните войски на кантонците да се придвижат на север и да заемат Хубей, за да се промени картината коренно в полза на революцията? Не, това не е случайност. Защото напредването на кантонците означава удар върху империализма, удар върху неговите агенти в Китай и свобода на събранията, свобода на стачките, свобода на печата, свобода на организация за всички революционни елементи в Китай изобщо, и частно за работниците. Ето в какво се



състои особеността и най-важното значение на революционната армия в Китай.

Някога, в XVIII и XIX век, революциите почваха така, че обикновено въставаше народът, в по-голямата част невъоръжен или лошо въоръжен, и се сблъскваше с армията на стария режим, която армия той се стараше да разложи или най-малко да привлече отчасти на своя страна. Това е типичната форма на революционните избухвания в миналото. Същото стана у нас в Русия в 1905 година. В Китай работите тръгнаха другояче. В Китай против войските на старото правителство стои не невъоръженият народ, а въоръженият народ в лицето на неговата революционна армия. В Китай въоръжената революция се бори против въоръжената контрареволуция. Това е една от особеностите и едно от предимствата на китайската революция. В това се крие особеното значение на революционната армия в Китай.

Ето защо недооценяването на революционната армия е недопустима грешка на представените тезиси.

Но от това следва, че китайските комунисти трябва да обърнат особено внимание на работата в армията.

Първо, китайските комунисти трябва всестранно да засилят политическата работа в армията и да постигнат, щото армията да стане действителен и образцов носител на идеята на китайската революция. Това е особено необходимо, защото към кантонците сега се присъединяват всевъзможни генерали, които нямат нищо общо с Гоминдана, присъединяват се към него като към сила, която съкрушава враговете на китайския народ, и присъединявайки се към кантонците, внасят разложение в армията. Такива „съюзници“ могат да се неутрализират или да се направят истински гоминданци само чрез засилване на политическата работа и чрез организиране на революционен контрол над тях. Без това армията може да попадне в много тежко положение.

Второ, китайските революционери, включително и комунистите, трябва да се заловят здраво за изучаването на военното дело. Те не трябва да гледат на военното дело като нещо второстепенно, защото военното дело в Китай сега е най-важният фактор на китайската рево-

люция. Китайските революционери, а следователно и комунистите, трябва да изучат военното дело, за да се издигат постепенно и да заемат в революционната армия едни или други ръководни постове. В това е гаранцията, че революционната армия в Китай ще тръгне по правилен път, право към целта. Без това люшканията и колебанията в армията могат да станат неизбежност.

#### IV

#### ХАРАКТЕРЪТ НА БЪДЕЩАТА ВЛАСТ В КИТАЙ

Третата забележка се отнася до това, че в тезисите не е взет под внимание, или е взет недостатъчно, въпросът за характера на бъдещата революционна власт в Китай. Към тоя въпрос се е приближил Миф в своите тезиси, и тук е неговата заслуга. Но приближавайки се, той се е изплашил от нещо и не се е решил да доведе работата докрай. Миф мисли, че бъдещата революционна власт в Китай ще бъде революционна власт на дребната буржоазия при ръководството на пролетариата. Какво значи това? През време на февруарската революция в 1917 година меншевиките и есерите също бяха дребнобуржоазни партии и до известна степен революционни. Значи ли това, че бъдещата революционна власт в Китай ще бъде есери-меншевишка власт? Не, не значи. Защо? Защото есери-меншевишката власт бе всъщност империалистическа власт, докато бъдещата революционна власт в Китай не може да не бъде антиимпериалистическа власт. Тук има коренна разлика.

Правителството на Макдоналд бе дори „работническа“ власт, но то бе същевременно империалистическо правителство, защото се базираше на запазване империалистическата власт на Англия, да кажем, в Индия и Египет. Бъдещата революционна власт в Китай ще има това предимство пред правителството на Макдоналд, че тя ще бъде антиимпериалистическа власт.

Въпросът не е само в буржоазно-демократическия характер на кантонската власт, която е зачатък на бъдещата общокитайска революционна власт, но преди всичко в това, че тази власт е и не може да не бъде

антиимпериалистическа власт, че всяко напредване на тази власт означава удар върху световния империализъм, значи удар в полза на световното революционно движение.

Ленин бе прав, когато казваше, че ако някога, преди настъпването на епохата на световната революция, националноосвободителното движение бе част от общо-демократическото движение, то сега, след победата на съветската революция в Русия и след настъпването на епохата на световната революция, националноосвободителното движение е част от световната пролетарска революция.

Миф не е взел под внимание тази особеност.

Аз мисля, че бъдещата революционна власт в Китай ще напомня по своя характер изобщо такава власт, за която у нас се говореше в 1905 година, т. е. нещо като демократическа диктатура на пролетариата и селячеството, но с тази разлика, че това ще бъде предимно антиимпериалистическа власт.

Това ще бъде преходна власт към некапиталистическо или по-точно към социалистическо развитие на Китай.

Ето в какво направление трябва да тръгне революцията в Китай.

Този път на развитие на революцията се улеснява от три обстоятелства:

първо, от това, че революцията в Китай, като националноосвободителна, ще бъде насочена със своето острие против империализма и неговите агенти в Китай;

второ, от това, че едрата национална буржоазия в Китай е слаба, по-слаба от националната буржоазия в Русия в периода на 1905 година, което улеснява хегемонията на пролетариата, ръководството на пролетарската партия по отношение на китайското селячество;

трето, от това, че революцията в Китай ще се развива при обстоятелства, които дават възможност да се използва опитът и помощта на победилата в Съветския съюз революция.

Дали този път ще победи сигурно и безусловно — това зависи от много обстоятелства. Във всеки случай едно е ясно, че борбата за този именно път на развитие

на китайската революция е основната задача на китайските комунисти.

Оттук произтича задачата на китайските комунисти по въпроса за отношението към Гоминдана и към бъдещата революционна власт в Китай. Казват, че китайските комунисти трябва да излязат от Гоминдана. Това не е вярно, другари. Излизането на китайските комунисти от Гоминдана сега би било много голяма грешка. Целият ход на китайската революция, нейният характер и нейните перспективи несъмнено показват, че китайските комунисти трябва да останат в Гоминдана и да засилят там своята работа.

Но може ли китайската компартия да участва в бъдещата революционна власт? Не само че може, но и трябва да участва. Ходът на революцията в Китай, нейният характер и нейните перспективи красноречиво показват, че китайската компартия трябва да участва в бъдещата революционна власт в Китай.

Това е една от необходимите гаранции, за да бъде осъществена на дело хегемонията на китайския пролетариат.

## V

### СЕЛСКИЯТ ВЪПРОС В КИТАЙ

Четвъртата забележка се отнася до въпроса за селячеството в Китай. Миф мисли, че трябва незабавно да се даде лозунг за образуване на съвети, а именно на селски съвети в китайското село. Аз мисля, че това е грешка. Миф избързва. Не може да се строят съвети в селото, без да се държи сметка за индустриалните центрове на Китай. В действителност въпросът за организиране на съвети в индустриалните центрове на Китай не стои сега на преден план. Освен това трябва да се има предвид, че съветите не трябва да се разглеждат изолирано от околната действителност. Съвети, в дадения случай селски съвети, би могло да се организират само ако Китай преживяваше период на максимален подем на селското движение, рушащ старото и създаващ нова власт, като се държи сметка, че индустриалните центрове

на Китай вече са пробихи бента и са навлезли във фазата на образуване на съветска власт. Може ли да се каже, че китайското селячество и изобщо китайската революция са вече навлезли в тая фаза? Не, не може. Затова да се говори сега за съвети, значи да се избързва. Затова сега трябва да се постави въпрос не за съвети, а за образуване на селски комитети. Аз имам предвид избрани от селяните селски комитети, които са способни да формулират основните искания на селячеството и които ще вземат всички мерки, за да стигнат до осъществяването на тия искания по революционен път. Тия селски комитети трябва да послужат за оня стълб, около който ще се разраства революцията в селото.

Аз знам, че сред гоминданците и дори сред китайските комунисти има хора, които не считат за възможно разгръщането на революцията в село, боейки се, че въвличането на селячеството в революцията ще подкопае единния антиимпериалистически фронт. Това е много голямо заблуждение, другари. Антиимпериалистическият фронт в Китай ще бъде толкова по-силен и по-могъщ, колкото по-скоро и по-основно китайското селячество бъде въвлячено в революцията. Авторите на тезисите, особено Тан Пин-сян и Рафес, са съвсем прави, като твърдят, че незабавното удовлетворяване на редица най-назрели искания на селяните е най-необходимо условие за победата на китайската революция. Аз мисля, че е време да се пречупи онази инертност и онзи „неутралитет“ по отношение на селячеството, които се забелязват в действията на известни елементи на Гоминдана. Аз мисля, че както китайската комунистическа партия, така и Гоминданът, а значи и кантонската власт, трябва незабавно да преминат от думи към дела и да поставят въпроса за удовлетворяване още сега на най-жизнените искания на селячеството.

Какви трябва да бъдат перспективите в това отношение и до какви предели може и трябва да се стигне — зависи от хода на революцията. Аз мисля, че трябва да се върви в края на краищата към национализация на земята. Във всеки случай ние не можем да се отказваме от такъв лозунг, като лозунга за национализацията на земята.

Какви са пътищата и пътеките, по които трябва да вървят китайските революционери, за да вдигнат на революция многомилionenното китайско селячество?

Аз мисля, че при дадените условия може да се говори само за три пътя.

Първият път е пътят на образуване селски комитети и на проникване в тях комитети на китайски революционери за въздействие върху селячеството. (*Глас от място*: „А селските съюзи?“) Аз мисля, че селските съюзи ще се групират около селските комитети, или селските съюзи ще се превръщат в селски комитети, облечени с една или друга власт, необходима за осъществяването на селските искания. За тоя път аз вече говорих по-горе. Но тоя път е недостатъчен. Смешно би било да мислим, че в Китай има достатъчно революционери за тая работа. Китай има около 400 милиона население. От тях около 350 милиона са китайци. От тях повече от  $\frac{9}{10}$  са селяни. Да мислим, че няколко десетки хиляди китайски революционери могат да изчерпят този океан от селяни, значи да се заблуждаваме. Значи трябва да имаме и други пътища.

Вторият път е пътят на въздействие върху селячеството чрез апарата на новата народнореволюционна власт. Несъмнено в новите освободени провинции ще се създава нова власт по типа на кантонската власт. Несъмнено тази власт и апаратът на тази власт, ако тя иска действително да движи революцията напред, трябва да се заеме с удовлетворяването на най-наболените искания на селяните. И ето, задачата на комунистите и изобщо на революционерите в Китай е да проникват в апарата на новата власт, да сближават този апарат със селските маси и да помагат на селските маси да удовлетворят чрез този апарат своите насъщни искания било чрез отнемане на помещическите земи, било чрез намаляване на данъците и наема на земята — според обстоятелствата.

Третият път се състои във въздействие върху селячеството чрез революционната армия. Аз вече говорих за извънредно важното значение на революционната армия в китайската революция. Китайската революционна армия

е оная сила, която първа прониква в новите провинции, която първа минава сред селячеството и по която преди всичко селянинът съди за новата власт, за нейните лоши или добри качества. От поведението на революционната армия, от отношението ѝ към селячеството и помещиците, от готовността ѝ да помогне на селяните зависи преди всичко отношението на селячеството към новата власт, към Гоминдана и изобщо към революцията в Китай. Ако се има предвид, че към революционната китайска армия са се прилепили немалко съмнителни елементи, че тия елементи могат да променят физиономията на армията в най-лошо направление, може да се разбере какво голямо значение има в очите на селячеството политическата физиономия на армията и нейната, така да се каже, селска политика. Затова китайските комунисти и изобщо китайските революционери трябва да вземат всички мерки, за да неутрализират антиселските елементи в армията, да запазят революционния дух на армията и да ръководят работата така, че армията да помага на селяните и да ги вдига на революция.

Казват, че в Китай посрещат революционната армия с отворени обятия, но след това, след като армията се настани, настъпва известно разочарование. Същото бе и у нас в Съветския съюз през време на гражданската война. Това се обяснява с обстоятелството, че, освобождавайки новите провинции и настанявайки се там, армията е принудена да се храни така или иначе за сметка на околното население. Ние, съветските революционери, успяхме обикновено да компенсирате тия минуци с това, че се стараехме да помагаме чрез армията на селяните против помещическите елементи. Необходимо е китайските революционери да се научат също да компенсират тия минуци с провеждането на правилна селска политика чрез армията.

## VI

### ПРОЛЕТАРИЯТЪТ И ХЕГЕМОНИЯТА НА ПРОЛЕТАРИЯТА В КИТАЙ

Петата забележка се отнася до въпроса за китайския пролетариат. Аз мисля, че в тезисите недостатъчно

се подчертава ролята и значението на китайската работническа класа. Рафес пита: към кого трябва да се ориентират китайските комунисти — към левите или към центъра на Гоминдана? Странен въпрос. Аз мисля, че китайските комунисти трябва да се ориентират преди всичко към пролетариата и да ориентират дейците на китайското освободително движение към революцията. Само тогава въпросът ще бъде поставен правилно. Аз знам, че сред китайските комунисти има другари, които считат стачките на работниците за подобрене на тяхното материално и правно положение за нежелателни и убеждават работниците да не правят стачки. (*Глас*: „Така беше в Кантон и Шанхай.“) Това е голяма грешка, другари. Това е извънредно сериозно подценяване ролята и значението на китайския пролетариат. Това трябва да се отбележи в тезисите като безусловно отрицателно явление. Голяма грешка би било, ако китайските комунисти не използват сегашната благоприятна обстановка, за да помогнат на работниците да подобрят своето материално и правно положение, макар и чрез стачки. За какво е тогава революцията в Китай? Не може да бъде ръководеща сила пролетариат, чиито синове се бият и изтезават от агентите на империализма през време на стачките. Трябва на всяка цена да се унищожи това средновековно зло, за да се засили сред китайските пролетарии чувството за сила и чувството за собствено достойнство и да се направят те способни да ръководят революционното движение. Без това няма защо и да се мисли за победа на революцията в Китай. Затова икономическите и правни искания на китайската работническа класа, вървящи по линията на сериозното подобряване на тяхното положение, трябва да намерят подобаващо място в тезисите. (*Миф*: „За това се говори в тезисите.“) Да, за това се говори в тезисите, но за съжаление тия искания са изложени недостатъчно релефно.

## VII

### ВЪПРОСЪТ ЗА МЛАДЕЖТА В КИТАИ

Шестата забележка се отнася до въпроса за младежта в Китай. Странно е, че в тезисите този въпрос не



е взет под внимание. А всъщност въпросът за младежта има сега в Китай извънредно голямо значение. В докладите на Тан Пин-сян се говори за този въпрос, но за съжаление недостатъчно подчертано. Въпросът за младежта има сега в Китай първостепенно значение. Учащата се младеж (революционните студенти), работническата младеж, селската младеж—всичко това е такава сила, която би могла да тласне революцията с гигантски крачки, ако бъде подчинена на идейното и политическо влияние на Гоминдана\*. Трябва да се има предвид, че никой не преживява империалистическия гнет тъй дълбоко и живо и никой не чувства необходимостта от борба с тоя гнет тъй остро и болезнено, както младежта в Китай. Това обстоятелство трябва да бъде всестранно взето под внимание от китайската компартия и от китайските революционери в смисъл на всестранно засилване на работата сред младежта. Младежта трябва да намери своето място в тезисите по китайския въпрос.

## VIII

### НЯКОИ ИЗВОДИ

Аз бих искал да отбележа някои изводи — по линията на борбата с империализма в Китай и по линията на селския въпрос.

Несъмнено е, че китайската компартия не може сега да се ограничи с искането за унищожаване на неравноправните договори. За това искане е сега дори такъв контрареволуционер като Чжан Суе-лян. Очевидно е, че китайската компартия трябва да отиде по-далеко.

Тя трябва да постави по-нататък пред себе си като перспектива въпроса за национализацията на же-

---

\* *Забележка.* При тогавашните условия такава политика бе правилна, тъй като Гоминданът тогава представляваше блок на комунистите и на повече или по-малко левите гоминданци, които провеждаше антиимпериалистическа революционна политика. Впоследствие тази политика бе отменена като неотговаряща повече на интересите на китайската революция, тъй като Гоминданът отстъпи от революцията и по-късно се превърна в център на борбата против революцията, а комунистите излязоха от Гоминдана, като скъсаха с него.

лезопътните линии. Това е необходимо и към това трябва да се води работата.

Тя трябва да има предвид по-нататък перспективата за национализация на най-важните фабрики и заводи. При това преди всичко се поставя въпросът за национализацията на ония предприятия, чиито собственици се отличават с особена враждебност и особена агресивност по отношение на китайския народ. Трябва след това да се тласне напред селският въпрос, като се свърже с перспективата на китайската революция. Аз мисля, че трябва да се върви в края на краищата към конфискация на помещическите земи в полза на селяните и към национализация на земята.

Останалото е ясно само по себе си.

Ето, другари, и всички забележки, които аз исках да направя.

*Списание „Коммунистический  
Интернационал“ бр. 18 (71),  
10 декември 1926 г.*

## БЕЛЕЖКИ

- <sup>1</sup> Става дума за дълбоката икономическа и политическа криза в Германия през есента на 1923 година. В страната се разгърнало мощно революционно движение, работниците почнали масово да преминават от социалдемократическата към комунистическата партия. В Саксония и Тюрингия се образували работнически правителства, на дневен ред се поставял въпросът за незабавно организиране на пролетарски съвети и завземане на властта от комунистите. В Хамбург станало въоръжено работническо въстание. Революционното движение в Германия претърпяло поражение, след което буржоазната реакция в страната се засилила. — 3.
- <sup>2</sup> Става дума за националноосвободителните войни в Мароко и Сирия (1925—1926 г.) против френския империализъм. Тия войни стрували на Франция над един милиард франка. — 4.
- <sup>3</sup> Става дума за враждебната на болшевишката партия група на „левите комунисти“. (За „левите комунисти“ виж „Историята на ВКП(б). Кратък курс“, стр. 265—269 и В. И. Ленин, Сочинения, 3-то издание, т. XXII, стр. 297—303, 306—310, 313—346, 505—528). — 5.
- <sup>4</sup> Общоруската партийна конференция от 1908 година — V конференция на РСДРП — се състояла от 3 до 9 януари 1909 година (21—27 декември 1908 година) в Париж. На конференцията Ленин, болшевиките ведели борба на два фронта: против меншевиките-ликвидатори и против отзовистите — „ликвидаторите отляво“. По предложение на Ленин конференцията решително осъдила ликвидаторството на мен-

- шевиките и отзовистите и начертала тактическата линия на болшевиките в периода на реакцията (виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференции и пленумов ЦК“, ч. I, 1941, стр. 125—132, „История на ВКП(б). Кратък курс“, стр. 166—168). — 9.
- <sup>6</sup> Въпросният „Предговор“ бил уводна част на труда „Към въпросите на ленинизма“, написан от И. В. Сталин през януари 1926 г. вместо предговор към сборника „Въпроси на ленинизма“. Сборникът излязъл от печат през февруари 1926 г. — 11.
- <sup>6</sup> Виж И. В. Сталин Съчинения, т. 6, стр. 61—158. — 11.
- <sup>7</sup> Виж И. В. Сталин Съчинения, т. 6, стр. 300—334 — 11.
- <sup>8</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 76—111. — 11.
- <sup>9</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 131—175 — 11.
- <sup>10</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 63. — 13
- <sup>11</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XIX, стр. 67—175. — 14.
- <sup>12</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXI, стр. 365—455. — 14.
- <sup>13</sup> Виж В. И. Ленин Сочинения, 3-то изд., т. XXIII, стр. 331—412. — 14.
- <sup>14</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения. 3-то изд., т. XXV, стр. 165—250. — 14.
- <sup>15</sup> Виж И. В. Сталин Съчинения, т. 6, стр. 105 — 15.
- <sup>16</sup> Виж И. В. Сталин Съчинения, т. 6, стр. 88—89. — 17.
- <sup>17</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 316. — 18.
- <sup>18</sup> Виж К. Маркс и Ф. Енгелс. „Първото обръщение на Централния комитет до Съюза на комунистите“ (Сочинения т. VIII, 1931, стр. 479—489). — 18.
- <sup>19</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 304. — 25.
- <sup>20</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 149—150. — 30.
- <sup>21</sup> II конгрес на Комунистическия интернационал се състоял от 19 юли до 7 август 1920 година. И. В. Сталин цитира думи от речта на В. И. Ленин „За ролята на комунистическата партия“. — 32.

- <sup>22</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 137—138. — 35.
- <sup>23</sup> Цектран — Централен комитет на обединения професионален съюз на работниците от железопътния и водния транспорт. Създаден през септември 1920 година. В 1920 година и в началото на 1921 година ръководството на Цектрана се намирало в ръцете на троцкистите, които провеждали в профсъюзната работа методите на открита принуда и командване. Първият Всеруски обединен конгрес на работниците от железопътния и водния транспорт, който се състоял през март 1921 година, изгонил троцкистите от ръководството на Цектрана, избрал нов Централен комитет на съюза и начертал нови методи на профсъюзна работа. — 45.
- <sup>24</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 61—81. — 46.
- <sup>25</sup> Тезисите на II конгрес на Коминтерна „За ролята на комунистическата партия в пролетарската революция“ били приети като резолюция на конгреса (резолюцията виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXV, стр. 560—566) — 49.
- <sup>26</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 91. — 52.
- <sup>27</sup> Виж брошурата: И. В. Сталин. „За Ленин и ленинизма“ 1924, стр. 60. — 52.
- <sup>28</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVII, стр. 391—397. — 53.
- <sup>29</sup> Резолюцията на XIV партийна конференция „За задачите на Коминтерна и на РКП(б) във връзка с разширения пленум на ИККИ“ виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 25—31. — 53.
- <sup>30</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 92, 100. — 54.
- <sup>31</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 93, 97. — 54.
- <sup>32</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 99. — 54.
- <sup>33</sup> Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 217—294. — 55.
- <sup>34</sup> Става дума за пленума на Централния комитет на РКП(б), състоял се от 23 до 30 април 1925 година. Пленумът утвърдил резолюциите, приети от XIV конференция на РКП(б), включително и резолюцията „За задачите на Коминтерна и на РКП(б) във връзка с разширения пленум на „ИККИ“, в

- която е дадено становището на партията по въпроса за победата на социализма в СССР (виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 25—31). — 55.
- 35 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 29, 28. — 60.
- 36 Става дума за XIV конференция на РКП(б), състояла се от 27 до 29 април 1925 година. — 61.
- 37 Отговорът на Московския комитет на РКП(б) на писмото на XXII Ленинградска губернска партийна конференция, което представлявало фракционна проява на привържениците на Зиновиев—Каменев, бил обнародван в „Правда“ бр. 291 от 20 декември 1925 година. — 61.
- 38 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 50. — 63.
- 39 Виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 6, стр. 112—113, 114—115. — 65.
- 40 Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVII, стр. 391. — 68.
- 41 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 50—51. — 69.
- 42 Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 317—352. — 72.
- 43 „Философията на епохата“ — заглавие на антипартийната статия на Зиновиев, написана в 1925 година. Критиката на тая статия виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 313—315 — 75.
- 44 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 50. — 76.
- 45 Става дума за речта на И. В. Сталин „Към въпроса за пролетариата и селячеството“, произнесена на 27 януари 1925 година на XIII губернска конференция на московската организация на РКП(б) при обсъждането на въпроса за работата в селото (виж И. В. Сталин. Съчинения, т. 7, стр. 23—29). — 77.
- 46 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 47—53. — 80.

- 47 В списание „Большевик“ бр. 3 от 15 февруари 1926 година е напечатан трудът на И. В. Сталин „Към въпросите на ленинизма“ (виж настоящия том, стр. 13—76).  
„Большевик“ — двуседмично теоретическо и политическо списание на ЦК на ВКП (б) — почнало да излиза през април 1924 година. — 82.
- 48 VI разширен пленум на Изпълнителния комитет на Коминтерна се състоял от 17 февруари до 15 март 1926 година в Москва. Пленумът обсъдил отчетите на Изпълнителния комитет на Коминтерна и на английската комунистическа партия и докладите: за най-близките задачи на комунистите в професионалното движение, за изводите на II организационно съвещание и докладите на дванадесетте комисии, които работили на пленума. Особено внимание пленумът отделил на въпроса за задачите на комунистите в борбата за революционното единство на международното професионално движение на базата на тактиката на единния фронт. И. В. Сталин бил избран за член на президиума, член на политическата, източната и френската комисии и за председател на германската комисия на пленума. — 84.
- 49 Под „23 година“ се разбира дълбоката революционна криза в Германия през есента на 1923 година — 84.
- 50 „Бюлетен Коммунист“ (Bulletin Communiste) — двуседмичен весник, орган на дясното крило на френската комунистическа партия; излизал в Париж. Първият брой на вестника излязъл през октомври 1925 година. Вестникът прекратил съществуването си след излизането на петнадесетия му брой (през януари 1926 г.), в който именно била обнародвана антипартийната декларация на дясното крило на френската компартия. — 86.
- 51 Пленумът на ЦК на ВКП (б) се състоял от 6 до 9 април 1926 година. На 9 април, на сутришното заседание на пленума, И. В. Сталин държал реч по доклада „За стопанското положение и стопанската политика“, а на вечерното заседание направил доклад за плана за работа на Политбюро и на пленума на ЦК на ВКП (б) за 1926 година. (Решенията на пленума виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 91—102). — 97.

- 52 Става дума за резолюцията „За организирането на апарата по прибирането на зърнените храни в кампанията 1926/27 година“, взета от пленума на ЦК на ВКП (б) на 9 април 1926 година (резолюцията виж във „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 97—100). — 111.
- 53 Непълнен текст на въпросното писмо е напечатан в сборника: И. Сталин. „Марксизмът и национално-колониалният въпрос“. М., 1934, стр. 172—173. — 124.
- 54 Всеобщата стачка в Англия траяла от 3 до 12 май 1926 година. В стачката участвували над 5 милиона организирани работници от всички най-важни отрасли на индустрията и транспорта. — 129.
- 55 Става дума за въоръжения преврат, извършен от Пилсудски на 12—13 март 1926 година. В резултат на преврата е установен режимът на диктатурата на Пилсудски и неговата клика, които извършваха постепенно фашизирането на страната. — 129.
- 56 Виж К. Маркс и Ф. Енгелс. „Избранные письма“, 1947, стр. 105. — 134.
- 57 След получаването на известието за общата стачка в Англия Президиумът на ВЦСПС на заседанието си на 5 май 1926 година с участието на представители на централните комитети на професионалните съюзи постановил да се призват всички членове на профсъюзите в СССР да отделят по една четвърт от надниците си за подкрепа на стачкуващите английски работници и още същия ден превел на Генералния съвет на английските трейдюниони 250 хиляди рубли. На 7 май ВЦСПС превел на Генсъвета още 2 милиона рубли, събрани от работниците на СССР. На 9 май Генералният съвет съобщил на ВЦСПС, че отказва да приеме тия пари и всяка друга помощ от работниците на СССР. — 135.
- 58 Става дума за тезисите „Настоящите проблеми на международното комунистическо движение“, приети на 15 март 1926 година от VI разширен пленум на Изпълнителния комитет на Ксминтерна (виж „VI расширенный пленум Исполнительного комитета Коминтерна. Тезисы и резолюции“. Гиз, 1926, стр. 4—39). — 138.
- 59 Сеймовите фракции са групировки в полския сейм, долната камара на буржоазния полски парламент, главния



законодателен орган на Полша. Депутатите на сейма в 1926 година се разпадали на повече от 30 фракции, представящи интересите на различните класи и междинни слоеве на полското общество. — 140.

- <sup>60</sup> Става дума за статията на Ернст Телман „За тактиката на полската компартия“, напечатана в „Правда“ бр. 123 от 30 май 1926 година. — 142.
- <sup>61</sup> Англо-руският комитет за единство бил създаден по инициативата на ВЦСПС на англо-съветската профсъюзна конференция, състояла се от 6 до 8 април 1925 година в Лондон. В Англо-руския комитет влизали председателите и секретарите на ВЦСПС и на Генералния съвет на английския конгрес на трейдюнионите и освен това по трима члена от всяка от тия организации. Комитетът прекратил съществуването си през есента на 1927 година поради предателската политика на реакционните водачи на английските трейдюниони — 147.
- <sup>62</sup> Обединеният пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) се състоял от 14 до 23 юли 1926 година. Пленумът обсъдил съобщението на Политбюро за решенията, взети от него във връзка с всеобщата английска стачка и със събитията в Полша и Китай, и докладите: за изводите от преизбирането на Съветите, по делото Лашевич и др. и за единството на партията, за жилищното строителство, за кампанията по закупуването на храните. На пленума И. В. Сталин държал речи по съобщението на Политбюро за решенията, взети от него във връзка със събитията в Англия, Полша и Китай, по доклада на Президиума на ЦКК на ВКП(б) по делото на Лашевич и др. и за единството на партията и по други въпроси. Пленумът одобрил дейността на Политбюро на ЦК и на делегацията на ВКП(б) в ИККИ по международния въпрос и взел редица решения по най-важните въпроси на общодържавното и стопанското строителство, на вътрешнопартийния живот и положението на работниците. Пленумът изключил Зиновиев от Политбюро на ЦК. (Резолюциите на пленума виж във „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 103—121). — 147.
- <sup>63</sup> Става дума за Амстердамския интернационал на профсъюзите, създаден през юли 1919 година на международен конгрес в Амстердам. В Интернационала влезли реформи

стките профсъюзи на повечето страни на Западна Европа и Американската федерация на труда. Амстердамският интернационал провеждаше реформистка политика, открито сътрудническо с буржоазията в Международното бюро на труда и в различните комисии на Обществото на народите, бореше се против единния фронт в работническото движение и се отнасяше враждебно към Съветския съюз, в резултат на което влиянието му в работническото движение се намаляваше. През време на втората световна война Амстердамският интернационал фактически прекрати своята дейност. Във връзка със създаването на Световната федерация на профсъюзите Амстердамският интернационал бе ликвидиран през декември 1945 година — 148.

64 Засенбах и Удегест бяха секретари на Амстердамския интернационал на реформистките профсъюзи, водачи на дясното крило на интернационала. — 148.

65 Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XX, стр. 182 — 150.

66 Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд. т. XX, стр. 253 — 150.

67 „Работническа опозиция“ — антипартийна анархо-синдикалистка група, която съществувала в РКП (б) и се възглавявала от Шляпников, Медведев и др. Групата се сформира през втората половина на 1920 година и водела борба против Лениновата партийна линия. X конгрес на РКП (б) осъдил „работническата опозиция“ и признал пропагандата на идеите на анархо-синдикалисткия уклон за несъвместима с принадлежността към комунистическата партия. Впоследствие останките на разбитата „работническа опозиция“ се присъединиха към контрареволуционния троцкизъм. — 151.

68 „Социалистический вестник“ — списание, орган на меншевиките-белоемигранти; основан от Мартов през февруари 1921 година. До март 1933 година излизал в Берлин, от май 1933 година до юни 1940 година — в Париж, понастоящем излиза в Америка. „Социалистический вестник“ е оръдие на най-реакционните империалистически кръгове. — 154.

69 Конференцията на представителите на Британската федерация на миньорите и на Съюза на миньорските работници в СССР се състояла в Берлин на 7 юли 1926 година. Конференцията обсъдила въпроса за продължаване помощната кампания за английските миньори, борещи се против локаута. Конферен-

- цията приела декларацията „Към работниците от целия свят“ с апел да се окаже енергична подкрепа на английските миньори и признала за необходимо да се свика колкото се може по-скоро Англо-руският комитет за единство. За поддържане на взаимна връзка и за осъществяване единството на революционните действия на Съюза на миньорските работници в СССР и на международната федерация на миньорите конференцията признала за целесъобразно да се създаде англо-съветски комитет на миньорските работници — 157.
- 70 Декларацията на ВЦСПС е обръщението „Към целия международен пролетариат“ по повод предаването на всеобщата стачка на английските работници от реформистките водачи на Лейбър парти и на Генералния съвет на английските трейдюниони. Декларацията е приета от IV пленум на ВЦСПС на 7 юни 1926 година. Обнародвана е във вестник „Правда“ бр. 130 от 8 юни 1926 година. — 162.
- 71 Героите на „черния петък“ са реакционните водачи на английските профсъюзи: на железопътните работници (Томас), на миньорските работници (Ходжес) и на транспортните работници (Уйлямс), които провалили стачката на железопътните и транспортните работници, определена за 15 април 1921 година в подкрепа на стачкуващите въглекопачи. Английските работници нарекли деня на провалянето на стачката — петък, 15 април 1921 година, „черен петък“ — 169.
- 72 „Дейли Уъркър“ („The Daily Worker“) — вестник, централен орган на Работническата (комунистическата) партия в САЩ. От януари 1922 година до януари 1927 година вестникът излизал в Чикаго, а след това в Ню Йорк; отначало под името „Уъркър“, а от януари 1924 година — „Дейли Уъркър“ — 170.
- 73 „Ню Лидър“ („The New Leader“) — всекидневник, орган на така наречената американска социалистическа партия; почнал да излиза през януари 1924 година. — 170.
- 74 Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVII, стр. 392. — 172
- 75 Тезисите „За опозиционния блок във ВКП(б)“ са написани от И. В. Сталин по поръка на Политбюро на ЦК на ВКП(б) между 21 и 25 октомври 1926 година. Одобрени от Политбюро, на 26 октомври тезисите били обсъдени и приети от обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б), На 3 ноември

тезисите били приети единодушно от XV Всесъюзна партийна конференция като решение на конференцията и още същия ден били утвърдени от обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) (виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 148—155). — 177.

76 В. И. Ленин. „План и конспект на брошурата „За продължаване на данъка““ (виж Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 310—316). — 180.

77 „Демократически централисти“ — антипартийна група начело със Сапронов и Осински, съществувала в РКП(б). Групата възникнала в периода на военния комунизъм. Групата на децистите отричала ръководната роля на партията в работата на Съветите; обявявала се против единоначалието и личната отговорност на директорите в индустрията, против Лениновата линия по организационните въпроси, искала свобода на фракциите и групировките в партията. IX и X конгрес на партията осъдили децистите като антипартийна група. През 1927 година групата на „демократическите централисти“ заедно с активните дейци от троцкистката опозиция била изключена от партията от XV конгрес на ВКП(б). — 182.

78 „Ликвидатори от суварински тип“ — привърженици на троцкиста Борис Суварин — бивш член на ЦК на френската комунистическа партия. В 1926 година VII разширен пленум на ИККИ изключил Суварин от редовете на Комунистическия интернационал за контрареволуционна пропаганда против Съветския съюз и Комунистическия интернационал. — 182

79 XV конференция на ВКП(б) се състояла от 26 октомври до 3 ноември 1926 година. Конференцията обсъдила въпросите: за международното положение, за стопанското положение на страната и задачите на партията, изводите от работата и настоящите задачи на профсъюзите, за опозицията и вътрешнопартийното положение. Конференцията одобрила политиката на ЦК и единодушно приела тезисите по доклада на И. В. Сталин „За опозиционния блок във ВКП(б)“, характеризиращи троцкистко-зиновиевския опозиционен блок като социалдемократически уклон в редовете на болшевишката партия, като спомагателен отред на II Интернационал в международното работническо движение. Конференцията оформила и увенчала въоръжаването на партията с идеята за

- победата на социалистическото строителство в нашата страна и призовава за решителна борба за единството на партията, за разобличаване на троцкистко-зиновиевския блок. — 193.
- 80 Става дума за пленума на ЦК на ВКП(б), който се състоял от 6 до 9 април 1926 година. — 194.
- 81 Става дума за обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б), който се състоял от 14 до 23 юли 1926 година. — 194.
- 82 Става дума за резолюцията „За изводите от дискусиата и за дребнобуржоазния уклон в партията“, приета от XIII конференция на РКП(б), потвърдена от XIII конгрес на РКП(б) и приложена към постановленията на конгреса (виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. I, 1941, стр. 540—545). — 195.
- 83 В. И. Ленин. „За продоволствения данък“, главата „За съвременната икономика на Русия“ (виж Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 321—330). — 206.
- 84 Виж В. И. Ленин. Съчинения, 3-то изд., т. XXI, стр. 395. — 207
- 85 „Наше Слово“ — меншевишко-троцкистки вестник; излизал в Париж от януари 1915 година до септември 1916 година — 210.
- 86 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 29. — 219.
- 87 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 29. — 219.
- 88 Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 29—30. — 220.
- 89 Виж В. И. Ленин Сочинения, 3-то изд., т. XX, стр. 87—90. — 232.
- 90 Виж В. И. Ленин Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 247. — 233.
- 91 Става дума за обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) който се състоял на 23 и 26 октомври 1926 година. Пленумът сбсъдил въпроса за попълване на ЦК във връзка със смъртта на Ф. Е. Дзержински, въпросите за внасяне на обсъждане от XV Всесъюзна партийна конференция, съобщението на Политбюро на ЦК и ЦКК във връзка с постановлението на Политбюро от 4 октомври за фракционната дейност на троцкистко-зиновиевския опозиционен блок след юлския обединен пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) и тезисите на И. В. Сталин „За опозиционния блок във ВКП(б)“.

- На 26 октомври на пленума И. В. Сталин държал реч в защита на тезисите. — 240.
- <sup>92</sup> Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. I, 1941, стр. 366—368. — 241.
- <sup>93</sup> Става дума за резолюцията, взета на съвместното заседание на пленумите на ЦК и ЦКК на РКП(б) на 17 януари 1925 година по съобщението на И. В. Сталин за резолюциите на местните партийни организации във връзка с речта на Троцки (виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. I, 1941, стр. 636—641; И. В. Сталин. Съчинения. т. 7, стр. 11—13). — 242.
- <sup>94</sup> Виж К. Маркс и Ф. Енгелс. „Манифест на комунистическата партия“. Приложения, 1939, стр. 87—93. — 245.
- <sup>95</sup> Цитират се думите на Ленин от доклада „За дейността на Съвета на народните комисари“ на III Всеруски конгрес на Съветите (виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXII, стр. 218). Виж също писмото на Енгелс до Пол Лафарг от 2 юни 1894 година (К. Маркс и Ф. Енгелс. Сочинения, т. XXIX, стр. 311). — 251.
- <sup>96</sup> Става дума за статията на В. И. Ленин „Няколко тезиси“ (виж Сочинения, 3-о изд., т. XVIII, стр. 311—313). — 260.
- <sup>97</sup> Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 27—28. — 265
- <sup>98</sup> Става дума за нотата на английския министър на външните работи Кързон от 8 май 1923 година, съдържаща заплаха за нова интервенция против СССР. — 270.
- <sup>99</sup> Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 29—30. — 278.
- <sup>100</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XVIII, стр. 232. — 280.
- <sup>101</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XVIII, стр. 232—233. — 281.
- <sup>102</sup> Виж В. И. Ленин. Сочинения, 3-то изд., т. XXVI, стр. 238. — 281.
- <sup>103</sup> „Уфимско правителство“ — контрареволуционна организация, която се наричала „Всерусийско временно правителство“ (Директория) образувано на 23 септември 1918 година в Уфа на едно съвещание на представители на белогвардейските „правителства“, меншевики, есери и чужди интервенти; съществувало до 18 ноември 1918 година. — 283.

---

## БИОГРАФИЧЕСКА ХРОНИКА

(януари—ноември 1926)

1 януари. И. В. Сталин ръководи работата на пленума на ЦК на ВКП (б) и държи реч по организационни въпроси.

На заседанието на пленума на ЦК на ВКП (б) И. В. Сталин бива избран за член на Политбюро, на Оргбюро, на Секретариата на ЦК и утвърден за генерален секретар на ЦК на ВКП (б).

Пленумът на ЦК на ВКП (б) постановява да се продължат на И. В. Сталин пълномощията на делегат на ВКП (б) в Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал (ИККИ).

5 януари. И. В. Сталин съобщава в Ленинград на В. М. Молотов, Н. М. Шверник, С. М. Киров и други постановлението на ЦК на ВКП (б) от 5 януари 1926 година, разобличаващо фракционната дейност на Ленинградския губернски комитет на ВКП (б).

8 януари. И. В. Сталин ръководи заседанието на делегацията на ВКП (б) в ИККИ.

16 януари. И. В. Сталин беседва с представители на делегацията на комунистическата партия на САЩ, пристигнала за VI разширен пленум на ИККИ.

- 19 януари. И. В. Сталин беседва със слушателите на Института за червена професура.
- 22 януари. На заседанието на Президиума на ИККИ И. В. Сталин държи речи по въпроса „За борбата с десните и „ултралевите“ уклони“.
- 25 януари. И. В. Сталин завършва работата над произведението „Към въпросите на ленинизма“, което излиза от печат в отделна брошура на 6 февруари и бива напечатано в списание „Большевик“, бр. 3 от 15 февруари 1926 г.
- 5 февруари. И. В. Сталин беседва с представители на делегацията на китайската комунистическа партия, пристигнала за VI разширен пленум на ИККИ.
- 6—8 февруари. И. В. Сталин бива избран от извънредните партийни конференции на Володарския, Московско-Нарвския и др. райони на Ленинград за пръв делегат на XXIII извънредна Ленинградска губернска конференция на ВКП(б).
- 9 февруари. И. В. Сталин отговаря на писмото на П. Ф. Болтнев, В. И. Ефремев и В. И. Ивлев по въпроса „За селячеството като съюзник на работническата класа“.
- 10 февруари. В „Ленинградская Правда“ бр. 33 е напечатана VI глава от произведението на И. В. Сталин „Към въпросите на ленинизма“ — „Въпросът за победата на социализма в една страна“.
- И. В. Сталин отговаря на писмото на председателя на комитета на незаможните селяни от Бобринещкия район на УССР Т. М. Покоев по въпроса „За възможността за построяването на социализма в нашата страна“.
- 12 февруари. И. В. Сталин бива избран от XXIII извънредна Ленинградска губернска конференция на ВКП(б) за член на Ленинградския губернский комитет на партията.



- 17 февруари — 15 март.** И. В. Сталин участва в работата на VI разширен пленум на ИККИ.
- 17 февруари.** На първото заседание на VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин бива избран за член на Президиума на ИККИ и за член на политическата, източната и френската комисии на пленума.
- 19 февруари.** И. В. Сталин пише писмо до членовете на делегацията на ВКП(б) в ИККИ, в което разобличава Зиновиев, който във встъпителна реч при откриването на VI разширен пленум на ИККИ изпачава решенията на XIV конгрес на ВКП(б).
- И. В. Сталин беседва с представители на делегациите на германската и френската комунистически партии, пристигнали за VI разширен пленум на ИККИ.
- 20 февруари.** На заседанието на VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин бива избран за председател на германската комисия на пленума.
- 21 февруари.** На заседанието на Бюрото на делегацията на ВКП(б) за VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин прави съобщение за недоволството на немската делегация от речта на Зиновиев на VI разширен пленум на ИККИ
- 23 февруари.** Написаният от И. В. Сталин некролог в памет на Г. И. Котовски е обнародван във бр. 43 на в „Комунист“ — орган на ЦК и на Харковския окръжен комитет на КП(б) У.
- И. В. Сталин присъства на тържественото заседание в Большой театър, посветено на осмата годишнина на Червената армия.
- 27 февруари.** Излязъл от печат сборникът на И. В. Сталин „Въпроси на ленинизма“.

- 3 март.** На заседанието на Бюрото на делегацията на ВКП(б) на VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин държи реч по въпроса за идейната борба против „ултралевите“ в германската комунистическа партия.
- 6 март.** На заседанието на френската комисия на VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин държи реч за положението във френската комунистическа партия.
- На заседанието на Бюрото на делегацията на ВКП(б) за VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин се обявява против предложението на Зиновиев за привличане привържениците на „новата опозиция“ на работа в ИККИ.
- 7 март.** Приветствието на И. В. Сталин до работниците и трудещите се жени от целия свят във връзка с шестнадесетата годишнина на Международния комунистически женски ден е обнародвано във в. „Правда“ бр. 55.
- 8 март.** На заседанието на германската комисия на VI разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин държи реч по въпроса за борбата с „ултралевите“ в германската комунистическа партия.
- 15 март.** На заседанието на Оргбюро на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин държи речи: за плана за работа на Оргбюро на ЦК за март—август 1926 година и за изборите за съвети.
- 16 март.** И. В. Сталин беседва с представители на делегациите на германската и френската комунистически партии, дошли за VI разширен пленум на ИККИ.
- 17 март.** На заседанието на ИККИ И. В. Сталин бива избран за член на Президиума на ИККИ.
- И. В. Сталин беседва с представители на делегацията на германската комунистическа партия, дошли за VI разширен пленум на ИККИ.

- 23 март.** Приветствието на И. В. Сталин до VII конгрес на ВЛКСМ е обнародвано във вестниците „Правда“ и „Комсомольская Правда“ бр. 66.
- 3 април.** Политбюро на ЦК на ВКП(б) назначава И. В. Сталин за член на комисията на Политбюро по редактиране тезисите „За стопанското положение и стопанската политика“ за внасянето им за обсъждане от априлския пленум на ЦК на ВКП(б).
- 5 април.** На заседанието на комисията на Политбюро на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч в защита на тезисите „За стопанското положение и стопанската политика“.
- 6—9 април.** И. В. Сталин ръководи работата на пленума на ЦК на ВКП(б).
- 9 април.** На сутришното заседание на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч по доклада „За стопанското положение и стопанската политика“.
- На вечерното заседание на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин прави доклад „За плана за работа на Политбюро и на пленума на ЦК за 1926 година“.
- 12 април.** На пленума на Ленинградския губернски комитет на ВКП(б) И. В. Сталин прави доклад за изводите от работата на априлския пленум на ЦК на ВКП(б).
- 13 април.** И. В. Сталин прави доклад „За стопанското положение на Съветския съюз и политиката на партията“ пред актива на ленинградската организация на ВКП(б).
- 20 април.** И. В. Сталин беседва с делегация от фабрика „Сталин“ (гара Болшево, Московска губерния), която го кани за празнуването на 1 май.
- 21 април.** И. В. Сталин отговаря на писмото на Клара Цеткин по въпроса за Международната орга-

- низация за подпомагане борците на революцията (МОПР).
- Излязла от печат брошурата на И. В. Сталин „За стопанското положение на Съветския съюз“.
- 25 април.** В бр. 95 на в. „Правда“ е напечатано едно обръщение към всички партийни организации, партийни контролни комисиии, членове на партията, работещи в стопанските, кооперативните, търговските, банковите и др. учреждения за борба за режим на икономии, подписано от секретаря на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин и председателя на ЦКК на ВКП(б) В. В. Куйбишев.
- 26 април.** И. В. Сталин пише писмо на Л. М. Каганович и другите членове на Политбюро на ЦК на КП(б)У.
- 30 април.** И. В. Сталин пише писмо на членовете на ЦК на ВКП(б), в което разобличава фракционната дейност на Зиновиев.
- 1 май.** И. В. Сталин присъства на парада на войските от московския гарнизон и на демонстрацията на московските трудещи се на Червения площад.
- 5 май.** И. В. Сталин беседва с работниците по печата.
- 7 май.** На заседанието на Бюрото на делегацията на ВКП(б) в ИККИ И. В. Сталин говори по повод статията на Д. З. Мануилски „За меншевизма наопаки и социалфашизма“, напечатана в списание „Коммунистический Интернационал“ бр. 4(53), април 1926 г.
- 8 май.** И. В. Сталин пише писмо на членовете на делегацията на ВКП(б) в ИККИ, в което разобличава фракционната дейност на Зиновиев в Коминтерна.
- 11 май.** И. В. Сталин съобщава в Париж и Берлин на представителите на ВЦСПС за отказа на Ге-

нералния съвет на английските трейджюниони да приеме паричната помощ от работниците на СССР за стачкуващите английски миньори.

**15 май.**

И. В. Сталин пише второ писмо на членовете на делегацията на ВКП(б) в ИККИ, в което разобличава фракционната дейност на Зиновиев в Коминтерна.

**16 май.**

И. В. Сталин и В. М. Молотов беседват в ЦК на ВКП(б) с работниците по печата.

И В Сталин беседва с ръководни работници от ЦК на ВЛКСМ и от Младежкия комунистически интернационал (КИМ).

**1 юни.**

И. В. Сталин пристига в Тифлис.

**2 юни.**

И. В. Сталин разглежда Земо-Авчалската хидроелектрическа станция (ЗАГЕС). След разглеждането на станцията записва в книгата на почетните посетители на грузински език: „Да живее нашето строителство и работниците, техниците и инженерите, участващи в него.“ Тази бележка е обнародвана във вестниците „Заря Востока“ бр. 1191 от 3 юни и „Правда“ бр. 133 от 12 юни 1926.

**3 юни.**

И. В. Сталин пише писмо на В. М. Молотов, в което разобличава разколническата и капитулантска политика на Троцки и Зиновиев и определя основната линия на ЦК на ВКП(б) в областта на международната политика.

И В Сталин присъства на представлението на Тифлиския държавен оперен театър. В антракта И. В. Сталин беседва с композитора М. Баланчивадзе по повод операта му „Тамар Цбиери“ и грузинската оперна музика и отбелязва влиянието на произведенията на руските композитори в частност на Чайковски, върху грузинските композитори.

- 8 юни. На събранието на работниците от главните железопътни работилници в Тифлис И. В. Сталин прави доклад „За английската стачка и събитията в Полша“ и дава отговор на приветствията на работниците от тия работилници. Докладът и отговорът са обнародвани във вестниците „Заря Востока“ бр. 1197 от 10 юни и „Правда“ бр. 136 от 16 юни 1926 г.
- 13 юни. Отговорът на И. В. Сталин до работниците от Баку, които го канят да отиде в Баку, е обнародван във вестник „Бакинский рабочий“ бр. 135.
- Юни. И. В. Сталин е избран за действителен член на Комунистическата академия.
- 4 юли. И. В. Сталин заминава от Кавказ за Москва.
- 8 юли. Приветствието на И. В. Сталин до вестник „Рабочая Правда“ — орган на ЦК и на Тифлиския комитет на грузинската КП(б), на Грузинския съвет на професионалните съюзи и на Тифлиския съвет на работниците, селски и червеноармейски депутати — във връзка с излизането на хилядния му брой, е обнародвано в същия брой на вестника.
- 14—23 юли. И. В. Сталин ръководи работата на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б).
- 14 юли. На обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) И. В. Сталин говори по въпроса за работната заплата.
- 15 юли. На обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч по съобщението на Политбюро за решенията, взети от него във връзка със събитията в Англия, Полша и Китай.
- 22 юли. И. В. Сталин на почетен караул до ковчега на 1 ч. след полун. Ф. Е. Дзержински в Съюзния дом.

Написаният от И. В. Сталин некролог за Дзержински е обнародван във вестник „Правда“ бр. 166.

На сутришното заседание на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч по доклада на Президиума на ЦКК на ВКП(б) по делото на Лашевич и др. и за единството на партията.

- 17 ч. 30 мин. И. В. Сталин участва в изнасянето на ковчега с тялото на Ф. Е. Дзержински от Съюзния дом.
- 24 юли. И. В. Сталин беседва с работниците от ВЧК—ОГПУ във връзка със смъртта на Ф. Е. Дзержински.
- 27 юли. И. В. Сталин беседва с представители на полската комунистическа партия.
- 28 юли. И. В. Сталин беседва с представител на английската Лейбър парти, пристигнал в СССР.  
И. В. Сталин беседва с представител на финландската комунистическа партия.
- 6 август. И. В. Сталин пише отговор на писмото на представителя на индийската комунистическа партия.
- 7 август. На заседанието на Президиума на ИККИ И. В. Сталин държи реч „За Англо-руския комитет“.
- 13 август. И. В. Сталин пише писмо на членовете на ЦК и ЦКК на ВКП(б), в което разобличава антипартийното поведение на Троцки и Зиновиев на юлския обединен пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б).
- 21 септември. И. В. Сталин отправя телеграма до редакцията на централния орган на американската работническа партия „Дейли Уъркър“.

- 8 октомври.** И. В. Сталин пише писмо до Слепков по повод статията му, напечатана във вестник „Правда“ от 8 октомври 1926 г.
- 11 октомври.** На заседанието на Политбюро на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч „За мерките за смекчаване на вътрешнопартийната борба“.
- 19 октомври.** На разширения пленум на Ленинградския губернски комитет на ВКП(б) И. В. Сталин бива избран за делегат на XV Всесъюзна конференция на ВКП(б).
- Между 21 и 25 октомври.** По поръка на Политбюро на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин пише тезисите „За опозиционния блок във ВКП(б)“.
- 22 октомври.** Президиумът на ИККИ назначава И. В. Сталин за докладчик по руския въпрос на VII разширен пленум на ИККИ.
- 23 октомври.** Обединеният пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) назначава И. В. Сталин за докладчик на XV Всесъюзна конференция на ВКП(б) по въпроса „За опозицията и вътрешнопартийното положение“.
- 25 октомври.** Политбюро на ЦК на ВКП(б) одобрява тезисите на И. В. Сталин „За опозиционния блок във ВКП(б)“ да бъдат внесени за разглеждане от октомврийския обединен пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б).
- 26 октомври.** Вестниците „Правда“ и „Известия“ бр. 247 обнародват тезисите на И. В. Сталин „За опозиционния блок във ВКП(б)“.
- На заседанието на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) И. В. Сталин държи реч в защита на тезисите „За опозиционния блок във ВКП(б)“. Пленумът утвърждава тезисите да бъдат внесени за разглеждане от XV Всесъюзна конференция на ВКП(б).



- 26 октомври — И. В. Сталин ръководи работата на XV Все-  
3 ноември съюзна конференция на ВКП(б).
- 1 ноември. На заседанието на XV Всесъюзна конференция на ВКП(б) И. В. Сталин прави доклад „За опозицията и вътрешнопартийното положение“. Докладът е обнародван във вестниците „Правда“ и „Известия“ бр 256, 257 от 5 и 6 ноември 1926 година.
- 3 ноември. На заседанието на XV Всесъюзна конференция на ВКП(б) И. В. Сталин държи заключителното слово по доклада „За опозицията и вътрешнопартийното положение“. Заключителното слово е обнародвано във вестниците „Правда“ и „Известия“ бр. 262 от 12 ноември 1926 г.
- 6 ноември. И. В. Сталин пише отговор до редакцията на „Ленинградская Правда“, в който отказва да даде съгласие за обнародването на неговия разгвор с професора от Йелския университет (Америка) Джером Дейвис, обнародван в изопачен вид във вестник „Ню Йорк Америкен“.
- 7 ноември. И. В. Сталин присъства на парада на войските от московския гарнизон и на демонстрацията на московските трудещи се на Червения площад.
- 15 ноември. Излиза от печат брошурата на И. В. Сталин „За социалдемократическия уклон в нашата партия“ — докладът и заключителното слово по доклада на И. В. Сталин на XV Всесъюзна конференция на ВКП(б).
- 20 ноември. На заседанието на Президиума на Изпълнителния комитет на Коминтерна И. В. Сталин съобщава плана на своя доклад за VII разширен пленум на ИККИ „За вътрешнопартийното положение във ВКП(б).“
- 22 ноември — И. В. Сталин участва в работите на VII раз-  
16 декември. ширен пленум на ИККИ.

- 22 ноември.** На първото заседание на VII разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин бива избран за член на Президиума и за член на политическата комисия на пленума.
- 29—30 ноември.** И. В. Сталин ръководи заседанието на Бюрото на делегацията на ВКП(б) за VII разширен пленум на ИККИ.
- 30 ноември.** На заседанието на китайската комисия на VII разширен пленум на ИККИ И. В. Сталин държи реч „За перспективите на революцията в Китай.“

## СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Предговор . . . . .	VII
ЗА БОРБАТА С ДЕСНИТЕ И „УЛТРАЛЕВИТЕ“ УКЛОНИ. <i>Две речи на заседанието на Президиума на ИККИ — 22 януари 1926 г.</i> . . . . .	3—10
I. . . . .	3
II. . . . .	6
ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВОТО ИЗДАНИЕ НА СБОРНИКА „ВЪПРОСИ НА ЛЕНИНИЗМА“ . . . . .	11
КЪМ ВЪПРОСИТЕ НА ЛЕНИНИЗМА . . . . .	13—76
I. Определението на ленинизма . . . . .	13
II. Главното в ленинизма . . . . .	15
III. Въпросът за „перманентната“ революция . . . . .	17
IV. Пролетарската революция и диктатурата на пролетариата . . . . .	19
V. Партията и работническата класа в системата на пролетарската диктатура . . . . .	28
VI. Въпросът за победата на социализма в една страна . . . . .	51
VII. Борбата за победа на социалистическото строителство . . . . .	63
ЗА СЕЛЯЧЕСТВОТО КАТО СЪЮЗНИК НА РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА. <i>Отговор на др. П. Ф. Болтнев, В. И. Гфремов и В. И. Излев</i> . . . . .	77
ЗА ВЪЗМОЖНОСТТА ЗА ПОСТРОЯВАНЕТО НА СОЦИАЛИЗМА В НАШАТА СТРАНА. <i>Отговор до др. Покоев</i> . . . . .	80
ЗА ДР. КОТОВСКИ . . . . .	83
РЕЧ ВЪВ ФРЕНСКАТА КОМИСИЯ НА VI РАЗШИРЕН ПЛЕНУМ НА ИККИ — <i>6 март 1926 г.</i> . . . . .	84

ПО СЛУЧАЙ МЕЖДУНАРОДНИЯ КОМУНИСТИЧЕСКИ ЖЕНСКИ ДЕН . . . . .	90
РЕЧ В ГЕРМАНСКАТА КОМИСИЯ НА VI РАЗШИРЕН ПЛЕНУМ НА ИККИ — 8 март 1926 г. . . . .	91
ЗА СТОПАНСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ И ПОЛИТИКАТА НА ПАРТИЯТА. Доклад пред актива на ленинградската организация за работата на пленума на ЦК на ВКП (б) — 13 април 1926 г. . . . .	97—123
I. Двата периода на непа . . . . .	97
II. Курсът към индустриализация . . . . .	99
III. Въпросите на социалистическото натрупване . . . . .	101
IV. Правилно използване на натрупването. Режим на икономии . . . . .	107
V. Трябва да създадем кадри от строители на индустрията . . . . .	114
VI. Трябва да повдигнем активността на работническата класа . . . . .	116
VII. Трябва да укрепваме съюза на работниците и селяните . . . . .	117
VIII. Трябва да провеждаме вътрешнопартийна демокрация . . . . .	119
IX. Трябва да пазим единството на партията . . . . .	120
X. Изводи . . . . .	122
ДО ДР. КАГАНОВИЧ И ДРУГИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА ПБ НА ЦК НА КП (б) У. . . . .	124
ЗА АНГЛИЙСКАТА СТАЧКА И СЪБИТИЯТА В ПОЛША . . . . .	
Доклад на събранието на работниците от главните железопътни работилници в Тифлис — 8 юни 1926 г. . . . .	129—143
Защо възникна стачката в Англия? . . . . .	129
Защо се провали общата стачка в Англия? . . . . .	133
Уроци от общата стачка . . . . .	136
Някои изводи . . . . .	138
За последните събития в Полша . . . . .	140
ОТГОВОР НА ПОЗДРАВЛЕНИЯТА НА РАБОТНИЦИТЕ ОТ ГЛАВНИТЕ ЖЕЛЕЗОПЪТНИ РАБОТИЛНИЦИ В ТИФЛИС — 8 юни 1926 г. . . . .	144
ЗА АНГЛО-РУСКИЯ КОМИТЕТ ЗА ЕДИНСТВО. Реч на обедненция пленум на ЦК и ЦКК на ВКП (б) — 15 юли 1926 г. . . . .	147
Ф. ДЗЕРЖИНСКИ. (По случай смъртта на Ф. Дзержински . . . . .	160

ЗА АНГЛО-РУСКИЯ КОМИТЕТ. <i>Реч на заседанието на Президиума на ИККИ — 7 август 1926 г.</i> . . . . .	162
ДО РЕДАКЦИЯТА НА ЦЕНТРАЛНИЯ ОРГАН НА АМЕРИКАНСКАТА РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ — „ДЕЙЛИ УЪРКЪР“	170
ПИСМО ДО СЛЕПКОВ . . . . .	171
ОТНОСНО МЕРКИТЕ ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ВЪТРЕШНОПАРТИЙНАТА БОРБА. <i>Реч на заседанието на Политбюро на ЦК на ВКП(б) — 11 октомври 1926 г.</i> . . . . .	173
ЗА ОПОЗИЦИОННИЯ БЛОК ВЪВ ВКП (б). <i>Тезиси за XV Всесъюзна конференция на ВКП(б), приети от конференцията и утвърдени от ЦК на ВКП(б)</i> . . . . .	177—192
I. Преминаването на „новата опозиция“ към троцкизма по основния въпрос за характера и перспективите на нашата революция . . . . .	179
II. Практическата платформа на опозиционния блок . . . . .	183
III. „Революционните“ думи и опортюнистическите дела на опозиционния блок . . . . .	188
IV. Изводи . . . . .	191
ЗА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ УКЛОН В НАШАТА ПАРТИЯ. <i>Доклад пред XV Всесъюзна конференция на ВКП(б) — 1 ноември 1926 г.</i> . . . . .	193—243
I. Етапите на развитие на опозиционния блок . . . . .	193—202
1. Първи етап . . . . .	193
2. Втори етап . . . . .	194
3. Трети етап . . . . .	196
4. Четвърти етап . . . . .	197
5. Ленин и въпросът за блока в партията . . . . .	198
6. Процесът на разложение на опозиционния блок . . . . .	200
7. На какво разчита опозиционният блок? . . . . .	201
II. Основната грешка на опозиционния блок . . . . .	202—235
1. Предварителни бележки . . . . .	203
2. Ленинизъм или троцкизъм? . . . . .	207
3. Резолюцията на XIV конференция на РКП(б) . . . . .	219
4. Преминаването на „новата опозиция“ към троцкизма . . . . .	221
5. С какви писания се отървава Троцки. Смилга, Радек . . . . .	225
6. Решаващото значение на въпроса за перспективите на нашето строителство . . . . .	229
7. Политическите перспективи на опозиционния блок . . . . .	231
III. Политическите и организационни грешки на опозиционния блок . . . . .	235
IV. Някои изводи . . . . .	240

<b>ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО ПО ДОКЛАДА „ЗА СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ УКЛОН В НАШАТА ПАРТИЯ“</b>	
— 3 ноември 1926 г. . . . .	244—291
I. По някои общи въпроси . . . . .	244—259
1. Марксизмът не е догма, а ръководство за действие . . . . .	244
2. Някои бележки на Ленин за диктатурата на пролетариата . . . . .	251
3. За неравномерността в развитието на капиталистическите страни . . . . .	255
II. Каменев разчиства дъгтя на Троцки . . . . .	259
III. Невероятна обърканост, или Зиновиев за революционността и интернационализма . . . . .	266
IV. Троцки фалшифицира ленинизма . . . . .	272—287
1. Фокусите на Троцки, или въпросът за „перманентната революция“ . . . . .	272
2. Жонглиране с цитати, или Троцки фалшифицира ленинизма . . . . .	279
3. „Дребелии“ и курйози . . . . .	284
V. Практическата платформа на опозицията. Исканията на партията . . . . .	287
VI. Заключение . . . . .	290
<b>ЗА ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА РЕВОЛЮЦИЯТА В КИТАЙ. Реч в китайската комисия на ИККИ — 30 ноември 1926 г.</b>	
292—306	
I. Характерът на революцията в Китай . . . . .	292
II. Империализмът и империалистическата интервенция в Китай . . . . .	294
III. Революционната армия в Китай . . . . .	296
IV. Характерът на бъдещата власт в Китай . . . . .	298
V. Селският въпрос в Китай . . . . .	300
VI. Пролетариатът и хегемонията на пролетариата в Китай . . . . .	303
VII. Въпросът за младежта в Китай . . . . .	304
VIII. Някои изводи . . . . .	305
<b>Бележки . . . . .</b>	<b>307</b>
<b>Биографическа хроника (януари—ноември 1926 г.) . . . . .</b>	<b>319</b>

## ЗАБЕЛЯЗАНИ ПЕЧАТНИ ГРЕШКИ

<i>Стр.</i>	<i>Ред</i>	<i>Напечатано</i>	<i>Да се четe</i>
89	16 отгоре	ие	Вие
97	12 отдолу	други	другия

---

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА  
КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

---

И. В. СТАЛИН

СЪЧИНЕНИЯ

том VIII

Превел : Г. Георгиев

Редактор : Ю. Бахнев

Контр. редактор : Ф. Гинев

Коректор : Люб. Иванов

Тираж : 50,000

Печатница на Бъл. комунистическа партия

---

СОФИЯ

№ 937

1950

---